BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL SFÂNTULUI SINOD

[illegible]

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL

I. ARTICOLE

† Iustinian

ÎNTRU MULŢI ANI, STĂPÂNE

In ziua de 24 Maiu 1948, prin grija cârmuitorilor Ţării, Marele Colegiu Electoral a ales pe Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit al Moldovei Justinian Marina urmaş al răposatului patriarh Nicodim, în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

A fost voia Atotputernicului Dumnezeu ca noul Arhipăstor duhovnicesc al poporului nostru dreptcredincios să fie un ierarh în plinătatea vârstei, care şi-a dovedit destoinicia chemării sfinte printr'o muncă neostenită în multele slujiri, îndeplinite cu cinste în viaţa bisericească, sau în feluritele sarcini purtate pe umerii săi, cu o pilduitoare vrednicie. Numai înşirarea slujbelor împlinite de Inalt Prea Sfinţitul Justinian, în răstimpul unui sfert de veac, este o mărturie grăitoare a îndreptăţitei preţuiri de care s'a bucurat necontenit pentru râvna sa pusă în folosul celor mulţi şi obidiţi.

Pornit dela vatra unei modeste case ţărăneşti, Intâiul Stătător de azi al Bisericii noastre a izbutit să urce până la cea mai înaltă treaptă a slujirii arhiereşti, datorită însuşirilor de seamă cu care l-a înzestrat Milostivul Dumnezeu. Dela învăţător al copiilor din sat, a ajuns păstor sufletesc al naţiunii întregi; dela preotul umil al unei mici bisericuţe, s'a ridicat la dregătoria înaltă de Intâistătător al sfinţilor slujitori din această ţară.

Născut la 22 Fevruarie 1901, în satul Cermegeşti, judeţul Vâlcea, vlăstar al vrednicului plugar Marina, şi odrăslire după mamă dintr'o familie de preoţi, cu adâncime de trei veacuri în trecutul frământat al Bisericii oltene, Inalt Prea Sfinţitul Justinian este strănepot al protopopului Dumitraşcu, ctitorul bisericii Sf. Gheorghe din Râmnicul-Vâlcii, la al cărei altar a fost apoi preot slujitor şi Inalt Prea Sfinţia Sa. Coboritor din spiţă de neam mult încercat, cu strămoşi care au făcut parte din ceata pandurilor lui Tudor Vladimirescu şi au căzut jertfă în lupta dusă împotriva împilării şi robirii, vlădica Justinian nu şi-a tăgăduit niciodată obârşia sa ţărănească şi legătura cu glia strămoşească. Frământat din copilărie de dorul nestins al slujbei sfinte

și având înclinări firești spre învățătură, în anul 1915 școlarul Marina Ioan a intrat în Seminarul teologic din Râmnicu-Vâlcii, săvârșind cursurile în anul 1923, în chip strălucit și dobândind în același an și diploma de învățător. Dintr'un îndemn lăuntric și-a început apoi lucrarea sa pe tărâmul obștesc, mai întâi ca luminător al copiilor de țară și anume ca învățător la școala primară din satul Olteanca, județul Vâlcea. Câțiva ani apoi, Patriarhul de azi al țării, a îngemănat slujba de învățător cu aceia de preot la biserica din Băbeni-Vâlcea. Aici a ostenit și a depănat fir spornic de muncă și de înfăptuiri, cu avântul și rodnicia anilor de tinerețe, în câmpul vieții sătești din care plecase și unde s'a întors ca s'o lumineze și s'o îmbunătățească.

Datorită răsunetului pe care l-a avut lucrarea desfășurată cu multă îndemânare în ogorul pastoral și prin numele bun ce-și agonisise, a fost mutat ca preot slujitor la biserica Sf. Gheorghe din orașul R.-Vâlcii, iar la 1 Noemvrie 1932 i s'a încredințat și conducerea Seminarului teologic de acel oraș.

Puterea sa de muncă și însușirile de bun gospodar s'au revărsat acum din plin, îmbrățișând și alte laturi ale vieții obștești. Osârdia sa de priceput chivernisitor al treburilor duhovnicești, ca director al Seminarului Sf. Nicolae din R.-Vâlcii, a fost tot așa de aleasă și de folositoare poporului dreptcredincios, cum și tagmei preoțești, ca întemeietor și îndrumător la Sfatul de împăciuire, la Societatea Renașterea, la Cooperativa Ajutorul, la Banca Clerului Vâlcean, la Societatea Înfrățirea, la Căminul Cultural, și la Tiparnița Episcopiei din Râmnic.

Dar vestea acestor strădanii trecuse de mult hotarele ținutului în care preotul Ioan Marina își dovedise, cu îndestulare, meritele și chemarea. Iar Mitropolia Moldovei, care în urma grelelor încercări pricinuite de războiu, avea nevoie de un ostenitor și sprijinitor în munca de refacere, și-a îndreptat ochii cu toată nădejdea, prin ierarhul de atunci, Vlădica Irineu Mihălcescu, către încercatul truditor și înfăptuitor de stări temeinice în viața Bisericii, fiind chemat la 1 Aprilie 1945, arhiereu-vicar și încredințându-i-se apoi, la 19 Noemvrie 1947, cârja de arhiepiscop și mitropolit al Moldovei.

Cu deosebire în aceste două vrednicii din urmă, Înalt Prea Sfințitul Justinian a avut prilejul să dovedească atât însușirile sale alese de bun chivernisitor al treburilor obștești, cât și hăr-

ricia de înflăcărat slujitor al sfintei noastre Biserici. Punând rânduială în gospodăria eparhiei, a întocmit începuturi noi de lucrare pastorală, îndrumând munca preoţimei pentru ajutorarea celor loviţi de urgia războiului şi năpăstuiţi de pârjolul secetei necruţătoare. A înviorat viaţa mănăstirilor moldoveneşti şi a statornicit încrederea tagmelor de slujitori în năzuinţele de mai bine ale arhipăstorului lor.

Acestea sunt popasurile slujirei săvârşite în răstimpul unui sfert de veac, de către cel ce are astăzi în mâna sa cea dreaptă cârma sfintei noastre Biserici. Bărbat în plinătatea vârstei, plăcut la înfăţişare, cu privire vioae şi ochi care scânteiază de o lucire vie, chipul său este limpezit de surâsul voios, cumpănit cu bunătatea inimei şi evlavia sufletului. Ager la minte, hotărît în vorbă, neîntrânt de teamă, este totdeauna dornic de muncă. Pilduitor în hărnicie, nu cruţă pe cei trândavi, ştiind însă să aprindă în fiecare, bun sau mai puţin bun, făclia de îndemn prin sfat părintesc. Suflet deschis, priveşte în faţă realitatea vieţii cu toate frământările ei şi se străduește pentru deslegarea lor pe temeiul apostolatului social şi al credinţei nemuritoare. Năzueşte către o Biserică vie, cu o preoţime activă, bine pregătită şi îndrumată, care să fie înarmată cu platoşa duhului nou, spre a făuri pe omul cel nou, pe omul muncii, pe omul unei obşti paşnice şi plină de iubire.

Dar, pentru a răspunde acestor vreri ale poporului nostru dreptcredincios, Inalt Prea Sfinţia Sa gândeşte ca Biserica să-şi statornicească legiuirile în pas cu vremea, păstrând însă rânduelile canonice şi pravilele străvechi. Deasemenea râvneşte ca monahismul să fie pus în slujba luminii şi a ajutorării obşteşti, prefăcând schiturile şi mănăstirile în izvoare de apă curată, din care să se adape sufletul însetat de evlavie şi adevăr al poporului nostru. Chezăşie în această privinţă ne stă făgăduiala dată la ziua alegerii în scaunul de patriarh. Cuvântarea rostită cu acest prilej a fost o pildă şi un îndemn pentru ortodoxia românească. Poporul nostru dreptcredincios asculta, întâia oară, glasul unui păstor al vremurilor noi. Şi era fericit să audă pe Intâistătătorul Bisericii străbune vorbind cu atâta temeinicie, cu atâta curaj şi cu atât de limpede înţelegere faţă de greutăţile şi grijile arhipăstoriei, încât a mărturisit o îndreptăţită nădejde de binecuvântată rodire. Iar preoţii au simţit cu adevărat bucu-

ria, că [illegible] lor are de acum un cârmaciu cu care vor putea păşi în lume ca să înfrunte valurile ei.

Iată pentru ce nutrim încredinţarea că păstoria Inalt Prea Sfinţitului Patriarh Justinian va fi o vreme de spor şi de propăşire covârşitoare în toate laturile slujirii bisericeşti. In timpuri de [illegible] lină, pe ape potolite, păstoria merge după rânduiala ei firească, cu vâslele unei vrednicii potrivite. Însă în vremurile de răscruce şi de nouă aşezare ale unei ţări, cu alte întocmiri şi ţeluri, Bisericii îi trebuesc nu numai cârmuitori cuminţi şi înţelepţi, ci înzestraţi şi cu privire ageră, cu hărnicie deosebită, cu cumpăt deplin şi îndestulătoare cunoaştere a tainelor noilor orânduiri obşteşti, care să ştie descoperi calea adevărului şi să ocolească primejdiile.

Să mulţumim Bunului Dumnezeu care ne-a hărăzit pe arhipăstorul cel vrednic, credincios învăţăturii sfinte, râvnitor întru propăşirea adevărurilor veşnice, cinstitor al evlaviei creştine şi dornic de a ridica Biserica pe culmile întrezărite din pilda şi jertfa harnicilor înaintaşi în scaun.

Inchinăm acest volum al revistei noului ocârmuitor duhovnicesc al ţării noastre şi ne rugăm lui Dumnezeu, ca la Sfânta Liturghie, zicând:

«Intâi pomeneşte Doamne pe Inalt Prea Sfinţitul Arhiepiscopul şi Mitropolitul nostru Justinian, Patriarhul României, pe care-l dărueşte sfintelor tale biserici, în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelung înzilit, drept învăţând cuvântul adevărului tău».

COMITETUL DE REDACŢIE

ALEGEREA, ÎNMÂNAREA CĂRJEI ŞI INSTALAREA ÎNALT PREA SFINŢITULUI

IUSTINIAN

ÎN SCAUNUL DE ARHIEPISCOP AL BUCUREŞTILOR, MITROPOLIT AL UNGRO-VLAHIEI ŞI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

ALEGEREA

După trecerea la cele veşnice a părintelui patriarh Nicodim Munteanu, lumea noastră preoţească, precum şi cea mirenească aştepta cu înfrigurare alegerea noului ocârmuitor al Bisericii Ortodoxe Române. Era acesta un semn îmbucurător că obştea slujitorilor şi a credincioşilor dădea dovadă laolaltă de grijă sufletească pentru treburile creştineşti ale ţării. Şi se întrebau fiecare, pe cine vor cădea oare sorţii alegerii spre a fi ridicat pe scaunul celei mai înalte slujiri bisericeşti şi cine va lua pe umerii săi povara conducerii în aceste zile de înoire şi prefaceri? Căci sarcina de întâistătător al păstorilor duhovniceşti nu este uşoară, cu deosebire astăzi, când ştii că trebue să dai socoteala în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor de sufletele încredinţate ţie spre a fi îndrumate pe calea mântuirii şi a vieţuirii creştineşti.

Dar după cuvintele psalmistului: *Dumnezeu este carele pune o sarcină şi tot el este care ne ajută* a o purta. Era firesc deci, ca într'un gând şi cu o inimă, privirea tuturor şi nădejdea de mai bine să se îndrepte către ierarhul care în vremea din urmă se dovedise mai destoinic şi mai înclinat pentru înfăptuirea noilor năzuinţi spre care ţinteşte poporul nostru dreptcredincios, păstrând însă duhul vechilor tradiţii şi toate întocmirile pravilelor bisericeşti. Era lesne de înţeles că în faţa unui trecut de bogate înfăptuiri şi cu o zestre de grele încercări, vădite printr'o aleasă slujire preoţească şi arhierească, să fie uşor de întrezărit cel care la vârsta plinităţii puterii şi prin însuşiri de seamă se arătase vrednic pentru treapta înaltă de patriarh.

Iar când s'a făcut alegerea cerută de legile țării, s'a făcut mai presus de toate o recunoaștere și o întărire, căci nu numai Marele Colegiu, ci tot poporul românesc, prin votul Marei Adunări Naționale, a glăsuit că Inalt Prea Sfințitul Justinian, Mitropolitul Moldovei, trebue să fie al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Numeroasele voturi, pe care le-a avut, au dovedit, că fără a se ține seama de vârsta tânără, i s'a pus pe umeri această chemare sfântă și i s'a încredințat dregătoria inaltă de Părinte duhovnicesc al întregei țări, pentru prisositoarea râvnă pusă întru ajutorarea poporului sărman și obidit, pentru neostenita slujire în câmpul larg al păstoriei arhierești și pentru munca fără preget închinată Bisericii și lui Dumnezeu.

Colegiul electoral pentru alegerea de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a fost convocat în ziua de 24 Mai 1948, în sala Marei Adunări Naționale. Păstrându-se vechea rânduială, s'a săvârșit mai întâi, la ora 9 dim., slujba Doxologiei în biserica Sfintei Patriarhi, de către Inalt Prea Sfințitul Firmilian, Arhiepiscopul Craiovei, înconjurat de soborul diaconilor și al preoților catedralei, de față fiind: Membrii Sfântului Sinod, d. prof. Stanciu Stoian Ministrul Cultelor, dd. deputați membrii ai Marelui Colegiu Electoral, membrii Congresului Național bisericesc, membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor și un mare număr de preoți și credincioși.

După terminarea slujbei, la ora 11 dim., s'a deschis în Palatul Marei Adunări Naționale, ședința Colegiului Electoral, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Justinian, Mitropolit al Moldovei și Locțiitor al scaunului de Patriarh, fiind de față: d. prof. Dr. Const. I. Parhon președintele Prezidiului Marei Adunări Naționale, dd. prof. P. Constantinescu-Iași, Mihail Sadoveanu și Ioan Niculi vice-președinți ai Prezidiului; membrii Inaltului Guvern în frunte cu d. Prim Ministru Dr. Petru Groza, dd. G. Gheorghiu-Dej, prof. Traian Săvulescu și Ștefan Voitec vice-președinți ai Consiliului; dd. miniștrii Teohari Georgescu, Stanciu Stoian, Teodor Iordăchescu, Gh. Vasilichi, Chivu Stoica, V. Vaida, Octav Livezeanu, Avram Bunaciu, Dr. Florica Bagdasar, Nicolae Profiri, Miron Constantinescu; un mare număr de deputați ai Marei Adunări Naționale, ai Congresului Bisericesc și ai Adunării Eparhiale

După deschiderea şedinţei, d. prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, a cetit Mesagiul Prezidiului de convocarea Marelui Colegiu Electoral pentru alegerea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Apoi Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Justinian a făcut elogiul personalităţii răposatului Patriarh Nicodim, înfăţişând meritele sale de seamă pe tărâmul cultural, naţional şi bisericesc, arătând pierderea grea încercată de Biserică şi de ţară prin neaşteptata sa trecere către Domnul.

După constituirea biroului se face apelul nominal şi se constată că, din numărul total de 504 membrii, sunt prezenţi 427 membrii cu drept legal şi canonic de a vota. Inainte de a se trece la vot, I. P. S. Preşedinte a dat cuvântul d-lui prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, care într'o cuvântare bine închegată arată însemnătatea alegerii celui de al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, înfăţişând câteva chipuri de ierarhi din trecut şi stăruind asupra rolului covârşitor al Bisericii in noua Republica Populară Română.

Inalt Prea Sfinţite, Onorat Colegiu,

„Alegerea aceasta din 24 Mai 1948 este menită să incrusteze, pe răbojul vremii, un eveniment crucial pentru ortodoxia românească. Ea va să înalţe şi să aşeze în Scaun de Inalt păstor, pe cel dintâiu dintre întâii stătători ai Bisericei, — pe Patriarhul ei. Ea este chemată să ne arate cine va fi cel dintâiu Patriarh pe care Biserica Ortodoxă înţelege să şi-l dea in noua ordine de Stat popular românesc, — Republica Populară Română.

Evenimentul este important şi pentru biserică; dar el este important deopotrivă şi pentru ţara intreagă, pentrucă este vorba de cultul cu cel mai mare număr de credincioşi, cu cele mai vechi şi mai vii tradiţii populare din ţară.

Biserica Ortodoxă Română a mai avut de ales, în trecut, un şir de mitropoliţi primaţi. A mai ales apoi şi doi patriarhi. Cu toate acestea, alegerea de azi se deosebeşte profund de alegerile care au desemnat pe vechii conducători ai bisericii.

Patriarhul de azi nu mai trebue să semene cu cei din trecut, pentrucă nici aşezările de azi nu mai seamănă cu cele din trecut. Guvern şi popor sunt astăzi una. Guvernul este al poporului şi nu mai cere astăzi Patriarhului nimic pentru sine sau pentru vreo minoritate oarecare. El cere totuşi ceva, — şi i-o

cere pentrucă poporul i-o cere, pentrucă i-o cer şi credincioşii săi pentrucă însăşi învăţătura bisericei i-o cere: să fie alături de popor, să fie identificat cu aspiraţiile lui legitime, să creadă nestrămutat în aşezările populare pe care a înţeles să şi le statornicească. Căci poporul şi-a dat azi, după veacuri de suferinţă, o aşezare proprie.

El şi-a luat cu drept cuvânt, soarta în propriile sale mâini. Ţara noastră este, acum, o Republică Populară, patrie bună a tuturor celor ce muncesc, dela sate şi din oraşe.

Vechea constituţie, pe care primul viceprezidente al Consiliului de Miniştri d. Gheorghe Gheorghiu-Dej a numit-o, cum nu se poate mai potrivit „un model de făţărnicie", înscrisese între articolele ei pentru ochii lumii şi pentru posibile diversiuni, că biserica ortodoxă română este biserică dominantă în Stat. Prin aceasta, bancherii şi moşierii români sperau să cumpere pe nimic bunavoinţa clerului şi credincioşilor ortodocşi. Ce preţ trebuia să se pună pe această promisiune — şi falsă şi nejustă de altfel — cetăţeanul român putea să găsească în aceeaşi constituţie, precum şi în legile ce au fost alcătuite pe baza ei. Cu toată constituţia sau prin interpretarea şi desvoltarea ei în legi ulterioare, s'au acordat mai târziu privilegii printr'un faimos concordat, altui cult, mai puţin legat de poporul nostru. Prin aceste privilegii, biata biserică ortodoxă română —, „naţională" şi „dominantă" chipurile —, era pusă într'o stare de inferioritate vădită. Cu drept cuvânt au putut să spună, încă de pe atunci unii din fruntaşii bisericei ortodoxe române, că este o ironie să se mai vorbească de biserică dominantă în asemenea condiţiuni, că nu privilegii cer ei — mai ales când acestea se dovedesc a fi platonice — ci egalitate de tratament cu acele biserici pe care le oblănduia, ocult, mâna ocrotitoare a unor monarhi străini de credinţa şi de sufletul poporului român.

Constituţia de azi restaurează în drepturile ei fireşti şi biserica ortodoxă română. Egalitatea în faţa legilor, pe care articolul 27 din Constituţie o asigură tuturor cultelor din Republica Populară Română, face din biserica ortodoxă română, în adevăr, cea dintâi dintre bisericile ţării, pentrucă îi dă putinţa să se desvolte liber, potrivit cu numărul credincioşilor săi şi cu serviciile pe care ea le poate aduce Republicei, în mai mare măsură decât altele.

I — D. prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, rosteşte cuvântarea de deschidere în fața Marelui Colegiu electoral bisericesc.

II. — D. Prim Ministru Dr. Petru Groza introduce votul in urnă.

Biserica a rămas legată de Stat, aşa precum au dorit slujitorii ei, şi a rămas mai departe, să fie ajutată de Stat, din bugetul său.

Când afirmăm că poporul este astăzi mulţumit şi liniştit, din punct de vedere religios, noi nu ignorăm, se înţelege, că în ţară se agită totuşi unele curente potrivnice acestui spirit de înfrăţire şi colaborare, în cadrul libertăţilor populare. Trebue însă să se recunoască de toată lumea că aceste manifestări duşmănoase nu sunt decât buruieni otrăvitoare, care nu fac parte din flora firească a solului nostru. Ele sunt neghină de vrajbă, aruncată cu gând rău, de peste graniţă, de vrăjmaşii poporului nostru. Ele sunt pornite toate din intenţiile acaparatoare ale acelora care în acest ceas de răscruce al lumii, n'au altceva mai bun de făcut decât să croiască blocuri reacţionare, să făurească planuri de ajutor imaginar şi înşelător, să agite gogoriţe atomice şi să se complacă în sofisme cu care vor să încătuşeze minţile, nu numai ale altora, dar chiar şi ale propriilor lor popoare.

Toţi aceştia sunt cuibăriţi la conducerea unor state apusene şi transoceanice şi pentru ei biserica a rămas o unealtă şi o speranţă.

De două instituţii religioase încearcă, în deosebi, să se folosească azi reacţiunea mondială: de biserica romano-catolică şi de aşa zisa mişcare ecumenică. Biserica romano-catolică o vedem, în adevăr, atât în Italia, cât şi în restul lumii, conjugându-şi tot mai mult tendinţele de dominaţie cu acelea ale imperialismului iancheu; iar mişcarea ecumenică, iniţiată şi susţinută de biserica anglicană, este vădit sub influenţa imperialismului britanic, puţin la strâmtoare.

Trebue să ne înţelegem şi să fim înţeleşi. Nu este vorba aci de credincioşii romano-catolici sau de cei de confesiune anglicană. Nu este vorba chiar nici de bisericile lor, ca biserici. Pentru toţi şi pentru toate nu putem avea decât respectul şi consideraţia oricărui cult religios. E vorba însă de vinovata imixtiune a acelora care vor să facă, din aceste instituţii culturale arme de luptă şi dominaţie, împotriva popoarelor dornice de pace şi libertate.

Nouă nu ne este şi nu ne poate fi indiferentă nicio acţiune care s'ar încerca să se iniţieze sub astfel de inspiraţii. Nu ne

este indiferentă acțiunea Vaticanului, când pe căi piezișe caută să se amestece și să judece regimul nostru democratic. Nu ne este mai ales indiferent, și ne întristează chiar, când acest lucru este operat chiar prin elemente cari ar trebui să nu se rupă de trunchiul național prin acțiunea lor.

Nouă nu ne este indiferent apoi dacă așa zisa mișcare ecumenică vrea să remorcheze ortodoxia la carul imperialismului apusean, anglo-saxon.

Nouă nu ne sunt indiferente toate aceste lucruri pentrucă ele sunt în strânsă legătură cu însăși ființa poporului nostru, cu unitatea lui de gândire, simțire și acțiune, cu dorința lui fierbinte de colaborare laolaltă cu toate națiunile iubitoare de pace și libertate în fruntea cărora stă astăzi Uniunea Sovietică.

Poporul astăzi s'a deșteptat și nu vrea să mai fie din nou adormit sau înșelat. El este astăzi liber, în țară liberă și independentă.

Respectăm toate credințele. Vrem să păstrăm cele mai corecte și mai bune raporturi cu toate cultele. Punem tuturor însă o condiție: să fie cu toate gândurile lor adunate acasă; să nu fie, cu alte cuvinte, nici pe față și nici în ascuns, cu gândurile fugare peste hotare.

Cetățenii conștienți ai Republicei, muncitorii, țărănimea muncitoare și cărturarii cu adevărat luminați — merg pe acest drum. Biserica Ortodoxă Română în marea ei majoritate este și ea laolaltă cu poporul. Acesta este drumul Patriei celei noui, drumul Republicei Populare Române.

Formulând această condiție, nu impietăm cu nimic asupra deplinei libertăți de conștiință la care fiecare cetățean are dreptul potrivit Constituției. Biserica și cultele în general, atunci au fost pe drumul cel bun și atunci au fost mai de folos, când s'au încadrat mai bine cu efortul comun al noroadelor.

Și a mai fost nevoie de ceva, pentru ca biserica să fie cât mai de folos pentru masele de credincioși: să fie în pas cu vremea. Căci Biserica numai pe acest temei principal s'a putut menține vie în trecut; numai pe el se poate menține și azi și în viitor.

Și apoi nu trebuie să ne scape a observa că Biserica are azi de îndeplinit un rol dintre cele mai importante pentru însăși afirmarea și justificarea existenței sale. Alături de cei ce văd limpede, alături de toate popoarele și de sutele de milioane de

„oameni simpli" doritori de pace și de muncă pașnică și constructivă, ea trebue să lupte hotărît pentru pace.

Zilele acestea chiar, marele conducător al popoarelor sovietice, Generalissimul Stalin, a arătat putința și necesitatea acestui lucru în acest moment istoric, când agitatorii unui nou războî vor să împingă marile puteri și popoarele lumii într'un nou măcel. Generalissimul Stalin a arătat, după cum știm, că reglementarea pașnică între marile puteri ale lumii „nu este numai posibilă, dar și absolut necesară în interesul păcii generale".

Biserica în genere și Biserica ortodoxă în special își poate găsi aci un loc de luptă dreaptă și sfântă.

Dimpreună cu celelalte biserici ortodoxe și în primul rând cu pravoslavnica biserică rusească, biserica ortodoxă română poate să contribuie la crearea, pe plan religios, a unei solidarizări sufletești care poate servi pacea în mod efectiv.

In momentul când suntem chemați să alegem pe Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericei Ortodoxe Române, toate aceste lucruri trebuie să ne fie prezente în minte. Alegerea pe care o vom face trebuie să răspundă tuturor acestor comandemente. Ea trebue să se oprească asupra aceluia care prezintă cele mai multe nădejdii și cele mai sigure garanții din toate aceste puncte de vedere.

Patriarhul cel nou trebue să fie și al Bisericei, dar trebue să fie și al poporului, cu aspirațiile lui de azi. El trebuie să-și păstorească în cinste turma ce i se încredințează, dar prin Biserică trebuie să ajute poporului, să ajute la desvoltarea democrației populare și a libertăților populare, să fie un sprijin patriei noastre scumpe pentru asigurarea independenței și suveranității Republicei Populare Române; să fie un iubitor și luptător pentru pace și pentru consolidarea democrației în lume".

După cuvântarea rostită de d. prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, se îndeplinesc rânduelile premergătoare alegerii, adică se propun doi bărbați de încredere în persoana dd. prof. Mihail Dragomirescu și Șerban Ioan, pentru supravegherea votării și despuierea scrutinului, apoi se citește articolul 118 din statutul legii de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, privitor la modalitatea alegerii și art. 4 din Legea Patriarhatului Român. In tot timpul votării ședința a fost prezidată de I. P. S. Mitropolit

Justinian, care după verificarea numerică a buletinelor de vot, a trecut președinția I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului spre a desface și citi toate buletinele de vot exprimate. La sfârșit, I. P. S. Mitropolit Nicolae anunță că din totalul de 428 voturi exprimate, 383 au fost întrunite de Inalt Prea Sfințitul Justinian. Restul de 44 de voturi au fost date: 40 voturi I. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan, 3 voturi P. S. Episcop Nicolae Popovici, 1 vot P. S. Episcop Chesarie Păunescu și 1 vot P. S Episcop Emilian Antal, iar 9 voturi albe. In urma acestui rezultat, în aplauzele unanime și nesfîrșite ale sălii, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului proclamă ales în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pe Inalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei Justinian Marina.

Apoi I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului adresează noului ales următoarea cuvântare:

Inalt Prea Sfinția Voastră,

„Am deosebita bucurie de a Vă aduce la cunoștință că Măritul Colegiu Bisericesc Electoral, prin votul și prin încrederea sa, v'a chemat la Scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, de Mitropolit al Ungro-Vlahiei și de Patriarh al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române. Vă exprim cu această ocazie, în numele Măritului Colegiu Național Bisericesc: felicitările sale și totodată cele mai călduroase urări pentru o păstorie plină de rod și de realizări duhovnicești.

Scaunul la care ați fost chemat a fost ilustrat vreme de 600 de ani de ierarhi vrednici, ca Teodosie Veștemeanul, care ne-a dat cea dintâi Biblie românească, tipărită complet la 1688; ca Antim Ivireanu, cel cu nume nepieritor, prin talentul său multilateral și prin Didahiile sale curajoase; și în deosebi de harnicul și evlaviosul ierarh dela Căldărușani, Grigorie al IV-lea, iar în zilele noastre, după ridicarea scaunului de aici la rangul de Patriarhie, de cei doi patriarhi de evlavioasă pomenire, I.P.S. Miron și I. P. S. Nicodim, scaunul acesta, care are merite nepieritoare pentru Biserica și Neamul românesc, vă îmbie astăzi, Inalt Prea Sfințite, tot atâtea îndemnuri, pentru a căuta cu înțelepciune și cu demnitate să purtați cârma supremă a Sfintei noastre Biserici.

Având sprijinul clerului şi al poporului, precum şi sprijinul Onoratului Guvern al Ţării, nu mă îndoiesc că speranţele pe care le pune, prin votul său de astăzi, Măritul Congres Naţional Bisericesc în Înalt Prea Sfinţia Voastră, vor fi pe deplin satisfăcute.

Noi rugăm pe bunul Dumnezeu să vă stea în ajutor cu darul Său, ca să puteţi conduce Sfânta noastră Biserică, spre gloria Neamului său, spre binele Ţării şi spre fericirea tuturor.

Să trăiţi întru mulţi ani".

După urare atât aleasă făcută de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, în aplauzele nesfârşite ale membrilor Colegiului electoral se urcă la tribună, stăpânit de o vie emoţie, Înalt Prea Sfinţitul Justinian, care rosteşte această cuvântare:

Înalt Prea Sfinţite Preşedinte, Înalt Prezidium, Onorat Guvern, Mărit Colegiu,

Urcând pentru a doua oară treptele acestei tribuni, mă aflu sub stăpânirea unei adânci şi sfinte emoţii, pentru toate cele săvârşite de Duhul Sfânt prin voinţa celui mai măreţ şi istoric colegiu bisericesc, cum n'a fost altul până acum în viaţa bisericii noastre.

Da! Sunt adânc mişcat în faţa acestei înalte chemări ce-mi face Prea milostivul Dumnezeu prin glasul clerului şi poporului Său drept credincios, atât de măreţ reprezentat prin Înaltul Prezidium al Republicii Populare Române, prin Înaltul Cler al Sfintei noastre biserici, prin onoratul Guvern şi membrii Adunării Naţionale, prin conducătorii celor mai mari instituţii de cultură ale Ţării noastre, prin aleşii tuturor Eparhiilor din ţară şi ai Arhiepiscopiei Bucureştilor.

Sunt adânc mişcat pentru dragostea, cinstea şi încrederea arătată prin votul dv. faţă de umila mea persoană, cât şi pentru deplina conştiinţă a marilor şi grelelor răspunderi ce trebue să-şi ia pe umeri acela care primeşte conducerea Bisericii ortodoxe române şi a dreptcredincioşilor ei şi cercetându-mă pe mine însumi, îmi zic ca şi Sf. Ioan Gură de Aur: Eu îmi cunosc sufletul, slăbiciunea şi micimea lui: cunosc şi măreţia acestei slujiri şi cât de nespus de grea este înfăptuirea ei, căci mai multe sunt furtunile ce sguduie sufletul episcopului decât vânturile care sbuciumă marea. (Despre preoţie, cartea III, cap. 8).

Deaceea, omeneşte vorbind, aş prefera să păstoresc mai departe clerul şi credincioşii din Eparhia încredinţată mie a Mitropo-

lui Moldovei, pe care îi iubesc [illegible] părinteşte, sincer şi adânc şi din [illegible]. În rândul meu, sunt iubit fiește având, deseori, nenu[illegible] şi [illegible] de dragostea şi evlavia lor.

Totuşi faţă de gândurile şi simţămintele mele, este mai puternic glasul Bisericii noastre care, exprimându-se prin votul obştesc şi canonic al maritului Colegiu bisericesc, este glasul lui Dumnezeu, ce mă îmbărbătează, prin îndemnul Apostolului Pavel, zicându-mi:

„Nu te teme... căci eu sunt cu tine şi nimeni nu se va încerca să-ţi facă rău, căci am mult popor credincios în cetatea aceasta". (Fapt. Apost. XVIII, 9-10) şi „Nu Duhul temerii ni l-a dat nouă Domnul, ci al puterii, al dragostei şi al întregei înţelepciunii" (II Timotei, I, 7).

Plecându-mi cu umilinţă grumazii, răspund Tatălui ceresc cu cuvintele aceluiaşi apostol: „Dacă în sulul cărţii scris este pentru mine aceasta, ca să fac voia Ta, Dumnezeule, iată viu .. iată viu, ca să fac voia Ta". (Evrei X, 7, 9). Iată-mă deci ostaticul dragostei d-v. prea venerabili şi iubiţi fraţi şi fii ai Bisericii, primind să merg pe calea cea plină de spini şi de greutăţi a Patriarhiei, purtând însă în suflet nădejdea cu care ne încurajează, în asemenea clipe, apostolul Pavel, sfătuindu-ne: „Staţi (acolo) încingând mijlocul vostru cu adevărul şi îmbrăcându-vă cu zaua dreptăţii şi încălţându-vă picioarele întru gătirea Evangheliei păcii". (Efeseni XI, 10-16). Căci după spusele psalmistului: „Dumnezeu este care pune o sarcină şi tot El este care ne ajută" (Ps. XVIII, 20) a o purta.

Mărit Colegiu,

Plugărimea Republicii Populare Române poate fi mândră că a dat din sânul ei pe cel de al treilea Patriarh al Bisericii strămoşeşti. Cât mă priveşte pe mine personal, mulţumesc prea milostivului Dumnezeu că din simplu fiu de plugar m'a înălţat la cea mai înaltă treaptă bisericească, la care poate ajunge un pământean.

Chemarea Domniilor Voastre, să-mi daţi voie s'o tâlmăcesc, nu numai ca o preţuire a muncii mele încordată de 25 ani pe terenul vieţii noastre publice în zile grele şi mai ales pe teren bisericesc, căci oricât de frumoase s'ar părea unora calităţile mele sufleteşti, ele nu pot justifica această înălţare, ci că şi dragostea nemărginită a Domniilor Voastre către acel sănătos rezervor de energie fizică şi sufletească, cu care este înzestrat plugarul român, a con-

tribuit mult să ridicați pe un fiu eșit din sânul său la această înaltă demnitate bisericească.

Vă mulțumesc din suflet pentru dragostea Domniilor Voastre și vă sunt recunoscător pentru încrederea arătată. Vă fac însă și eu o rugăminte: să nu mă lipsiți de această dragoste, fiindcă ea mă ajută nespus de mult în purtarea sarcinilor mele, grijilor mele.

Mărit Colegiu,

Biserica este chemată azi să purifice, să înnoiască și să înnobileze viața omenească, propovăduind dreptatea și omenia, tuturor munca pașnică, cinste și ordine; este chemată să împuternicească sufletul poporului dreptcredincios cu tăria iubirei, a solidarității și a unirei, (Apost. Social, p. 152) ce trebue să trăiască în regimul democratic al tinerii noastre Republici Populare.

Pentru înfăptuirea acestor idealuri, „cel dintâi și cel mai de seamă lucru pe care îl voiu avea de făcut, în hotarul tradițiilor bisericești, este păstrarea credinței, care în decursul istoriei s'a arătat a fi o piatră de temelie tare „înlăturând dureroasa spărtură, provocată de dușmani acum 250 de ani, credința unitară ortodoxă . devent „un chivot de mântuire și izvor nesecat de fapte rari și de propășire duhovnicească și morală pentru poporul nostru". (Bis. Ort. Rom., an LXIV (1946), p. 462).

Deoarece „credința noastră ortodoxă, curățită de orice nedesăvârșire omenească și înfățișată în forma ei adevărată, nu izbutește să fie în sânul poporului nostru vie, energică și rodnică prin fapte de dragoste, de pace și de sfințenie, decât prin ajutorul unui cler pregătit, plin de demnitate și ascultător, devotat cu sufletul și cu mintea chemării sale sfinte „pentru lămurirea și întronarea poporului drept credincios, pregătirea cât mai bună a clerului va fi una din grijile de căpetenie ale sarcinei mele patriarhicești (Ibidem, p. 462).

Dar în deosebi mă voiu strădui ca sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română să facă față așteptărilor și nădejdilor ce și le pune poporul drept credincios în contribuția ei la noua sa așezare socială.

Niciodată în viața ei, în curs de aproape două milenii, Biserica lui Hristos nu a avut un prilej mai potrivit pentru a și pune în practică învățăturile evangheliei, ca cel de azi, datorită regimului popular instaurat în țara noastră.

„Obiectivul misiunii Bisericii este omul, temelia Patriei și so-

[illegible] condiţionează îmbunătăţirea tuturor celorlalte realităţi ale vieţii omeneşti. Formarea unui om nou, a unui om [illegible] de rostul lui pe pământ, pătruns de nepieritoarele adevăruri ale dreptăţii şi păcii, iată o vastă lucrare la săvârşirea căreia este chemată să contribue şi Biserica.

„Strigătul omenirii după o viaţă nouă, mai dreaptă şi mai bună, liberă şi stăpână pe munca ei, este strigătul celui căzut între tâlhari, după samarineanul izbăvitor. Lăsată pradă tuturor suferinţelor, omenirea strigă şi cere pace, înfrăţire şi dragoste. Biserica trebue să răspundă acestei strigări şi să fie prezentă acolo unde se dă lupta pentru cucerirea dreptăţii şi libertăţii, ştiut fiind că nu poate fi pace, înfrăţire şi fericire într'o lume cu oameni robiţi, exploataţi şi ţinuţi în întuneric" (Apostolat Social, pp. 153—154).

Slujitorilor Bisericii le revine toată datoria de a îndepărta din sufletele oamenilor toată zgura lăsată de păcatele trecutului, şi de a-şi da şi viaţa pentru apărarea păcii şi libertăţii omenirei, după pilda dată nouă de Iisus.

Numai în felul acesta slujind omenirea, ajutând noroadele în lupta lor pentru pace şi libertate, Biserica va putea să contribue la zidirea unei lumi mai bune, care să fie demnă de creatorul ei.

Pe drumul acesta vom îndrepta şi vom îndruma paşii Bisericii Ortodoxe Române şi ai slujitorilor săi,—pe drumul deschis înaintea noastră de Iisus Mântuitorul.

Mărit Colegiu,

Imi încredinţaţi astăzi scaunul pe care l-au împodobit şi l-au făcut să strălucească, umplându-l de lumină, fericiţii întru pomenire înaintaşi: Iachint dela Vicina Dobrogei; Antim dela Severin; Ştefan dela Sadova; Luca dela Chipru; Antim cel din Ivirul Georgiei; Grigorie Dascălul dela Căldurăşani; Miron din Topliţa Mureşului; Nicodim dela Neamţ şi toată ceata veşnică a celor ce au fost mitropoliţi ai Ungro-Vlahiei.

In deosebi voiu lua pildă din râvna fericitului Antim Ivireanul, care s'a dăruit Bisericii lui Hristos ilustrând acest scaun cu truda şi jertfa vieţii sale. Voiu lua îndemn din truda cărturărească a cuviosului Grigorie Dascălul dela Căldurăşani, sprijinitorul tălmăcirii şi tipăririi vieţilor de sfinţi şi celor douăsprezece minee.

Iar moştenirea lăsată nouă de fericitul întru pomenire, Patriarhul Nicodim, va fi păstrată în duhul tainicei înţelegeri şi al

V. — D Prim Ministru Dr. Petru Groza rosteşte, în numele Guvernului, cuvântarea de bună urare pentru alegerea I. P. S. Justinian în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

VI. — D. Prim Ministru Dr. Petru Groza felicită, după cuvântarea rostită, pe Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian.

celei mai drepte preţuiri, căci la anii mei cărunţi mi-a fost hărăzit de Dumnezeu să sudez iarăşi veriga ruptă din lanţul legăturilor de veacuri, atât de vechi şi de folositoare, dintre Biserica română şi rusă. Acest act de colaborare duhovnicească, care se întemeiază pe cea mai deplină sinceritate de întărire a Ortodoxiei, ne făgăduim să-l adâncim în viitor printr'o cooperare şi mai largă pentru afirmarea Ortodoxiei.

Crescut în învăţăturile şi predaniile sfintei noastre Biserici Ortodoxe, care dela început a respins şovinismul şi prozelitismul, ca pe nişte lucruri care nu sunt potrivite cu duhul creştin, vom avea inima larg deschisă pentru celelalte confesiuni din ţara noastră. Deasemenea voiu întinde mâna iubirii şi a prieteniei de frăţie întru Hristos tuturor Bisericilor ortodoxe surori întru ecumenicitate, luptând pentru înflorirea Ortodoxiei, care zideşte şi întăreşte popoarele.

Acestea sunt simţămintele care stăpânesc, în această clipă istorică, inima mea. Acestea sunt pe scurt făgăduielile şi asigurările date în vederea lucrării pe care o iau asupra mea.

Mărit Colegiu,

Biserica Ortodoxă Română trăieşte azi cea mai măreaţă zi din viaţa ei, din istoria ei, — când pentru prima oară clerul şi poporul ei dreptcredincios a fost aşa de măreţ reprezentat, la alegerea primului Patriarh în Republica Populară Română, prin tot ce are poporul nostru mai bun dela Vlădică până la opincă, dela meşteşugar până la cărturar. Prezenţa în acest prea măreţ Colegiu bisericesc a întregului Guvern în frunte cu toţi membrii Înaltului Prezidiu al Republicii Populare Române, a membrilor Marii Adunări Naţionale, a tuturor conducătorilor instituţiilor de cultură din ţară, alături de Înaltul Cler, delegaţii Eparhiilor din ţară şi membrii Adunării Eparhiale a Bucureştilor, ne arată cât interes poartă regimul democraţiei populare române Bisericii noastre ortodoxe şi slujitorilor ei.

Înfrăţiţi şi însufleţiţi de această dragoste reciprocă, clerul şi poporul binecredincios să ne dăm mâna şi uniţi într'un efort comun de muncă să consolidăm viaţa şi orânduirile democratice ale tinerei noastre Republici, purtând în minţi şi în inimi deviza Sf. Apostol Pavel: „Hristos ne-a izbăvit să fim liberi; rămâneţi dar tari şi nu vă plecaţi iarăşi sub jugul robiei" (Galat. V, 1).

Cu credința nestrămutată în această unitate în cuget și faptă a clerului și poporului, rog pe Cel de Sus ca să păzească și să dăruiască zile îndelungate Guvernului, Inaltului Prezidiu și distinșilor lor colaboratori. Dumnezeu să le dea putere de muncă să poată lucra fără preget, pentru bunăstarea noastră a tuturor și pentru gloria Patriei.

Trăiască Biserica Ortodoxă Română.

Trăiască, crească și înflorească Republica Populară Română.

Amin!

După cuvântarea Inalt Prea Sfințitului Justinian, a trecut la tribună d. Prim Ministru Dr. Petru Groza, care în numele Guvernului a făcut o caldă urare noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prin următoarele cuvinte:

Inalt Prea Sfințite Patriarh,

„In numele Guvernului Republicii Populare Române, vă urez sănătate și putere de muncă, pentru a vă putea împlini misiunea, care, după cum spuneți, este plină de atâtea griji și răspunderi, dar care vă rezervă și mari satisfacții.

Cuvântarea clară a ministrului Cultelor și cuvântarea Inalt Prea Sfinției Voastre trasează linia de colaborare a noastră a tuturor, în slujba poporului și recomandă o muncă coordonată și intensă pentru consolidarea Republicei noastre Populare, pentru consolidarea unui regim de dreptate socială, a unui regim din care să fie înlăturată pentru totdeauna exploatarea omului de către om, sub orice formă s'ar prezenta ea.

Această muncă este și pe linia învățăturilor creștine. Ați spus adineaori că nu poate fi pace și muncă constructivă, acolo unde mai persistă încă exploatarea muncii omului și acolo unde omul mai este ținut încă în întuneric. De aceea, pentru a ridica demnitatea omului care muncește și pentru a-l feri de exploatare din partea semenilor lui, noi vom merge înainte.

Eu prevăd zile frumoase pentru țara și patria noastră iubită. Și mai prevăd cum Inaltul Cler, împreună cu Clerul ortodox, se va solidariza în jurul Tronului Patriarhal, având tot sprijinul, în această muncă a Bisericii și din partea Guvernului Republicii Populare Române (aplauze puternice).

Prezentându-ne astfel, noi vom binemerita dela acest po-

por şi dela naţionalităţile conlocuitoare din această ţară, fiindcă suntem pe linia propovăduirii înfrăţirii între oameni, între toţi cetăţenii acestei ţări, fără deosebire de religie şi de naţionalitate.

Pacea va sălăşlui atunci în sufletele oamenilor şi toţi vor munci încordat pentru prosperitatea acestei ţări, punându-se astfel temelia pentru un minunat viitor al poporului nostru.

Să trăiţi şi să păstoriţi în pace!".

După cetirea de către d. prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, a Mesagiului pentru închiderea Colegiului Electoral bisericesc, Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian a primit felicitări din partea Prezidiului Marei Adunări Naţionale, a Membrilor Guvernului, a Membrilor Sfântului Sinod şi a Deputaţilor Marelui Colegiu Electoral.

La orele 14 a avut loc o agapă la Palatul Patriarhal, la care au luat parte Membrii Marelui Colegiu Electoral bisericesc.

INMÂNAREA CĂRJEI PATRIARHALE

După pravila Bisericii Ortodoxe de Răsărit şi potrivit tradiţiei noastre româneşti, înmânarea cârjei vlădiceşti s'a făcut întotdeauna cu o rânduială şi un alaiu deosebit. Fiind vorba însă acum de înmânarea cârjei arhipăstoreşti celui de al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prin larga înţelegere a conducerii de Stat, s'a căutat să nu se ştirbească nimic din vechea rânduială, ci totul s'a plinit în bună voie şi cu sprijin desăvârşit. Intocmirea programului s'a făcut de către Sfântul Sinod, în şedinţa sa de la 5 Iunie a. c., la fel ca la ceilalţi doi patriarhi ai Bisericii noastre, hotărându-se ca el să rămână nestrămutat.

Iar ca semn vădit al dragostei frăţeşti şi al legăturilor de prietenie, au fost poftiţi prin scrisori anume, să ia parte toţi patriarhii şi întâistătătorii Bisericilor ortodoxe surori, la solemnitatele pentru înmânarea cârjei şi instalarea în scaun a Inalt Prea Sfinţitului Patriarh Justinian. Dar din pricina greutăţilor de drum şi a împrejurărilor neprielnice, n'au putut veni decât solii Bisericii Ortodoxe din U. R. S. S., trimeşi de I. P. S. Patriarh Alexei în persoana I. P. S. Mitropolit Nicolae al Cruiiţei, P. S. Episcop Arsenie al Calininului, P. C. Protoiereu Constantin Rujinski admnistratorul treburilor Patriarhiei din Exarhatul întregei Ucraine şi d.

Serghie Ivanovici Filipov secretarul I. P. S. Mitropolit Nicolae, precum şi solii Bisericii bulgare trimişi de I. P. S. Exarh Ştefan al Sofiei, în persoana I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv şi P. S. Episcop Partenie de Levski, vicarul Exarhatului.

Sambătă 5 Iunie a. c. la orele 17 a avut loc in sala cea mare din Palatul patriarhal şedinţa Sfântului Sinod, în vederea semnării gramatei de instalare canonică a I. P. S Patriarh Justinian. Cu acest prilej au fost prezentaţi Sf. Sinod şi Membrii delegaţiilor Bisericilor ortodoxe ruse şi bulgare.

Deoarece I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei şi-a exprimat dorinţa ne a oficia slujba panihidei pentru odihna sufletului răposatului patriarh Nicodim, pe care l-a cunoscut personal cu prilejul călătoriei la Moscova din toamna anului 1946, Sf. Sinod a intrerupt şedinţa, iar toţi PP. SS. Membrii au mers împreună cu PP. SS. oaspeţi străini în biserica Sfintei Patriarhii, spre a asista la slujba panihidei săvârşită chiar de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei, in sobor cu mai mulţi preoţi şi diaconi. Răspunsurile au fost date in limba slavonă de corul bisericii ruseşti din Bucureşti. În biserică mai erau de faţă: Decanul şi profesorii Facultăţii de Teologie din Bucureşti, Consilierii centrali şi eparhiali, Directorii seminariilor Central şi Nifon, Protoiereii Capitalei şi o mare mulţime de preoţi şi credincioşi.

A fost deosebit de mişcătoare clipa când I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei, la sfârşitul slujbei panihidei, a îngenunchiat lângă lespedea mormântului răposatului patriarh Nicodim. Era un prinos de recunoştinţă intru pomenirea fostului ocârmuitor al Bisericii Ortodoxe Române, şi care da un înţeles simbolic adânc, in ajunul zilei când trebuia să înfăţişeze toată dragostea, preţuirea şi increderea pentru urmaşul său în scaunul de patriarh.

După săvârşirea panihidei I. P S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei a rostit o cuvântare, spunând că după zilele de intristare pentru pierderea părintelui patriarh Nicodim, Biserica Ortodoxă Română este acum mângâiată de zorile obşteştei bucurii, prilejuită de alegerea unui nou şi tânăr patriarh in persoana I. P. S. Justinian, de care se leagă cele mai temeinice nădejdi pentru o păstorie rodnică şi fericită.

După cuvântarea I. P. S. Mitropolit Nicolae s'a inceput îndată slujba privegherii, adică vecernia mare cu litia, după datina Bisericii noastre, cu artose, vin şi untdelemn, slujbă care a fost

urmărită cu mult interes de PP. SS. oaspeţi. În deosebi i a impresionat faptul când, urmându-se tradiţia românească, toţi cei de faţă, începând cu I. P. S. Patriarh, vlădicii străini şi români, au fost miruiţi cu untdelemn de la litie şi li s'a împărţit artos sfinţit.

După slujbă, Inalţii oaspeţi şi PP. SS. Chiriarhi au luat masa de seară laolaltă în Palatul patriarhal.

* * *

Solemnitatea înmânării cărţei patriarhale s'a desfăşurat într'un chip nespus de măreţ, în Palatul Marei Adunări Naţionale, Duminică 6 Iunie 1948, la ora 10 dimineaţa. Cu acest prilej credincioşii care au fost de faţă, şi Ţara întreagă care a ascultat emisiunea prin Radio, s'au putut încredinţa nu numai de strânsa legătură dintre Biserică şi Stat, ci şi preţuirea aleasă de care se bucură Biserica noastră ortodoxă în faţa conducerii de Stat. Căci nu s'au rostit cuvinte măgulitoare menite doar ca să împlinească un program de protocol, ci au fost fapte reale care au dovedit şi au întărit adevărul şi temeinicia celor spuse.

Incă din zorii zilei credincioşii se grăbeau spre Dealul Sfintei Patriarhii cu gândul să apuce un loc mai bun de unde să poată privi în voie măreţul alaiu. Era o sărbătoare aleasă a Bisericii şi a poporului dreptcredincios la care ţineau să fie cu toţii părtaşi.

Către orele 10 dim., străzile pe unde avea să treacă alaiul erau înţesate de lume, iar sala Marei Adunări Naţionale era plină până la cel din urmă loc.

In vederea solemnităţii înmânării cărţei erau de faţă: d. prof. Dr. Constantin I. Parhon preşedintele Prezidiului Marei Adunări Naţionale a R. P. R. dd. prof. P. Constantinescu-Iaşi. Mihail Sadoveanu şi Ioan Niculi, vicepreşedinţi ai Prezidiului, d. Anton Alexandrescu membru al Prezidiului şi d. Marin Florea Ionescu secretarul Prezidiului. Din partea Inaltului Guvern au luat parte, d. Dr. Petru Groza Preşedintele Consiliului de Miniştrii, dd. G. Gheorghiu-Dej şi prof. Traian Săvulescu vicepreşedinţi ai Consiliului, dd. Teohari Georgescu Ministrul Afacerilor Interne, Lotar Rădăceanu Ministrul Muncei, Ing. N. Profiri Ministrul Comunicaţiilor, Teodor Iordăchescu Ministrul Lucrărilor Publice, prof. Stanciu Stoian Ministrul Cultelor, D-na Dr. Florica Bagdasar Ministrul Sănătăţii, Chivu Stoica Ministrul Industriei, Bucur

[illegible] Ministrul Comerțului, dd. Miniștrii Adjuncți: Ioan G. Maurer, General M. Lascăr, Miron Dumitru, Vasile Modoran, Marin Ianu, Mihail Roșianu, Dr. Ludovic Takaks, Ing. S. Zeiger.

Corpul diplomatic a fost reprezentat prin domnii: S. I. Kaftaradze Ambasadorul U. R. S. S., Dimitrie Ganev Ambasadorul Bulgariei, Radoia Golubovici Ambasadorul Jugoslaviei, Dr. Peregrin Fișa Ambasadorul Cehoslovaciei, Dr. Piotr Szymanski Ambasadorul Poloniei, Rudolf Schoenfeld Ministrul USA, Eugen Szell Ministrul Ungariei, Pierre Charpentier Ministrul Franței, Scammaca del Murgo Ministrul Italiei, Jean Carlos Brusco Ministrul Argentinei, prof. S. Stoilov Ambasadorul R. P. R. la Paris, N. Sutov prim secretar al Ambasadei U.R.S.S. în România.

Din partea Bisericilor ortodoxe străine au fost de față: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței, P. S. Episcop Arsenie de Calinin, P. C. Protoiereu Constantin Rujinski și d. Serghie Filipov, I.P.S. Mitropolit Chiril de Plovdiv și P.S. Episcop Partenie de Levski.

Mai erau de față: dd. Gheorghe C. Stere procurorul general al R. P. R., prof. Andrei Rădulescu președintele Academiei Române, Aurel Vijoli guvernatorul Băncii Naționale, general-maior Victor Dombrovski primarul general al Municipiului București, general T. Petruc prefectul Poliției Capitalei, prof. Al. Rosetti rectorul Universității din București, Preotul Petre Vintilescu decanul Facultății de Teologie din București, Diac. N. Nicolaescu decanul Facultății de Teologie din Suceava, profesorii Facultăților și Academiilor Teologice, Eforii și Membrii Consiliului Central Bisericesc, Membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, delegații eparhiilor și alți fruntași ai instituțiilor culturale și bisericești.

La orele 10 dim., în sunetul prelung al clopotului mare, a pornit de la palatul patriarhal alaiul vlădicilor sfintei noastre Biserici, spre a conduce la Sala Marei Adunări Naționale pe Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian ca să i se încredințeze de d. președinte al Prezidiului cârja arhipăstorească de ocârmuitor statornic al Bisericii Ortodoxe Române. Alaiul era rânduit după cum urmează: Un arhimandrit îmbrăcat în sfită și epitrahil ducând crucea patriarhală, însoțit de doi diaconi în stihare și orare, cu ripide; protoiereii Capitalei, PP.SS. Membri ai Sfântului Sinod, în ordinea canonică, îmbrăcați în toate veșmintele arhierești, afară de II.PP.SS. Mitropoliții Nicolae al Ardealului și Vasile al

Sinodului care erau îmbrăcaţi numai în mantii, epitrahil, omofor cu mitră şi cârje. La urmă mergea Înal Preat Sfinţitul Patriarh Justinian, însoţit de d. prof. Stanciu Stoian Ministrul Cultelor şi urmat de doi arhidiaconi cu dichero-trichere şi cădelniţe. In Sala Marei Adunări Naţionale, delegaţiile Bisericilor ortodoxe străine şi Membrii Sfântului Sinod au ocupat băncile din dreapta sălii, rezervate Prezidiului.

La intrarea în sală a d-lui prof. Dr. Constantin I. Parhon, preşedintele Prezidiului Marei Adunări Naţionale, corul a cântat „Imnul Republicii", apoi, când a intrat Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian, a cântat „Aliluia". D-l prof. Stanciu Stoian Ministrul Cultelor a cetit decretul de confirmare de către Prezidiu a alegerii Inalt Prea Sfinţitului Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. După aceia I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a predat d. prof. Dr. Const. I. Parhon, preşedintele Prezidiului, cârja patriarhală, rostind aceste cuvinte: *Prezint Domniei Voastre cârja de păstorie a Arhiepiscopiei Bucureştilor, a Mitropoliei Ungro-Vlahiei şi de Patriarh al Sfintei Noastre Biserici Ortodoxe Române.*

După acesta d. prof. Dr. Const. I. Parhon, preşedintele Prezidiului, primind cârja o înmânează Inalt Prea Sfinţitului Justinian, rostind următoarele cuvinte: *Inalt Prea Sfinţite Patriarh al Bisericei Ortodoxe Române, în numele Prezidiului Marei Adunări Naţionale a Republicii Populare Române, vă înmânez cârja de Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Vă urez să păstoriţi în pace pentru binele poporului şi al Bisericii. Să trăiţi.*

După primirea cârjei patriarhale, Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian a rostit următoarea cuvântare:

Domnule Preşedinte,

In ziua de 27 Fevruarie a. c., a trecut către Domnul cel de al doilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Nicodim.

Pentru meritele lui cărturăreşti şi vrednic întâistătător al Bisericii noastre, Prea Onoratul Guvern al Republicii Populare Române i-a rânduit funeralii oficiale, la care au luat parte distinşii membri ai Presidiului în

frunte cu Domnia Voastră, alături de membrii Onoratului Guvern, de reprezentanții statelor străine și de reprezentanții instituțiunilor de cultură din țara noastră.

Clerul și dreptcredincioșii Bisericii noastre l-au înfășurat cu toată dragostea în rugăciunile și panegiricile lor de laudă ca într'un minunat și curat giulgiu de îngropare, iar Republica Populară Română, în semn de adâncă prețuire pentru cel ce a fost conducătorul spritual al poporului român dreptcredincios, i-a așezat pe mormântul său o prea frumoasă piatră de marmoră albă împodobită cu frumoase ornamente și cu o aleasă inscripție.

Astfel, fiind vacant scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de 24 Mai a. c., a fost convocat prin decretul Domniei Voastre, Marele Colegiu Bisericesc pentru complectarea acestei vacanțe.

Din mila lui Dumnezeu și cu vrerea clerului și poporului dreptcredincios al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentat atât de măreț în marele Colegiu Bisericesc prin: Inaltul Prezidiu și Onoratul Guvern al Republicii; Sinodul Bisericii Ortodoxe Române; Marea Adunare Națională; reprezentanții clerului și poporului dreptcredincios din întreaga țară și din Arhiepiscopia Bucureștilor, cum și prin reprezentanții tuturor instituțiunilor de cultură din țara noastră, am fost chemat la înalta demnitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, iar Domnia Voastră a binevoit să întărească această chemare. In puterea acestui act m'am înfățișat astăzi înaintea Inaltului Prezidium, în frunte cu Domnia Voastră și am primit cârja patriarhală, simbolul puterii și dreptului de păstorire în cuprinsul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

Onorat Prezidiu,

Călăuzindu-mă în viața mea de învățămintele Sf. Scripturi, cu adâncă recunoștință și desăvârșită încredere primesc cârja patriarhală, făgăduind că mă voiu sârgui să o port cu aceeași vrednicie cu care au purtat-o iluștrii mei înaintași.

Cu recunoştinţă, fiindcă exponenţii autentici ai poporului român, cum sunteţi Domniile Voastre, îmi întăriţi alegerea şi îmi daţi toiagul păstoriei turmei mele binecredincioase;

Cu recunoştinţă, fiindcă Domniile Voastre aţi luat parte la alegerea mea, ceea ce m'a făcut să cred că aţi făcut aceasta nu numai din interesul ce-l acordaţi Bisericii Ortodoxe Române, ci şi din dragostea ce purtaţi umilii mele persoane;

Cu desăvârşită încredere în sprijinul Onoratului Guvern, nu numai pentru cel mărturisit şi făgăduit, ci mai mult pentru cel dovedit prin faptele sale care au statornicit încrederea totală a Bisericii Ortodoxe în regimul Democraţiei Populare Române.

Voi aminti numai câteva din aceste fapte.

Participarea întregului Guvern la Colegiile bisericeşti din 19, 20 şi 21 Noemvrie 1947, cât şi obiectivitatea păstrată în promovarea elementelor celor mai folositoare Bisericii, au impresionat adânc Inaltul cler şi întreaga Biserică.

Atenţiunea deosebită arătată cu ocazia înmormântării Patriarhului Nicodim, nu numai prin sprijinul oficial acordat pentru funeraliile oficiale, ci mai cu seamă prin participarea tuturor membrilor Inaltului Prezidiu şi ai onoratului Guvern la înmormântare şi la procesiunea din jurul Catedralei, a impresionat nespus de mult clerul şi poporul dreptcredincios al Bisericii Ortodoxe Române, iar membrii delegaţiunilor Bisericilor străine, care au luat parte la înmormântare, au plecat cu cea mai frumoasă amintire despre Biserica noastră atât de preţuită şi de respectată de regimul democratic al poporului nostru, de Guvernul şi de Inaltul Prezidiu al Republicii Populare Române.

Pecetluirea acestei înalte atenţiuni faţă de Biserica noastră prin aşezarea celor două pietre funerare pe mormintele celor doi Patriarhi, va rămâne pentru veşnicie o mărturie neştearsă a acestei preţuiri.

A venit apoi vremea când poporul român a trebuit să-şi rânduiască o nouă aşezare, o nouă temelie de viaţă

în Statul nostru democrat. In această nouă orânduială, prevăzută în noua Constituție, pe lângă libertatea religioasă garantată tuturor cultelor, s'a recunoscut în mod deosebit autocefalia și conducerea unitară a Bisericii Ortodoxe.

Ce să mai spun despre cea mai mare și mai istorică zi din viața Bisericii noastre, prilejuită de alegerea noului Patriarh, când, pentru prima oară în istoria ei, Biserica noastră a cunoscut cel mai măreț Colegiu bisericesc, onorat cu participarea tuturor membrilor Inaltului Prezidiu și ai Onoratului Guvern, alături de Inaltul cler și Marea Adunare Națională. Măreția acestei zile, cât și cuvântările rostite în numele Guvernului de Domnul Ministru al Cultelor și de Domnul Prim Ministru, vor rămâne amintiri neșterse în inimile noastre și în viața Bisericii noastre.

Iată de ce primesc cu încredere desăvârșită din mâna Domniei Voastre cârja patriarhală, convins fiind că mi-o încredințați cu toată dragostea, prețuirea și dorirea de bine pentru Biserica Ortodoxă Română.

Onorat Prezidiu,

Iată atâtea pilde din care putem constata că astăzi mai mult decât oricând viața politică și viața religioasă a poporului nostru dreptcredincios sunt contopite. Biserica Națională Ortodoxă Română și Statul democrat român sunt legate indisolubil, pentrucă fiii credincioși ai Bisericii noastre sunt cetățenii Statului, iar cârmuitorii Republicii Populare Române sunt cei mai mari ocrotitori ai Bisericii noastre.

Acum, când poporul român este chemat la o altă viață, Biserica trebue să fie aceea care, în primul rând, să priceapă năzuințele și de azi și de mâine ale lui, să le întărească și să le sporească cu un complet și desăvârșit patriotism „pentru ca să nu fie nici o desbinare în trup; ci mădularele să îngrijească deopotrivă unele de altele“ (I. Corint, XII, 25), căci „Dumnezeu nu este Dumnezeul neorânduelii, ci al păcii“ (I. Corint, XIV, 33), după îndemnul Apostolului, fiindcă misiunea Bisericii

lui Hristos este să nu divizeze viața și pe oameni în ei înșiși, ci să confere un sens divin intereselor pământești, armonizând pe om cu el însuși și cu semenii săi.

Creștinismul a fost și este în primul rând tovărășia inimilor și socializarea voluntară a sufletelor făcute pe baza legii iubirii și a respectului reciproc. Hristos a propovăduit unirea tuturor oamenilor, fără nici o deosebire de rasă sau neam, în marea frățietate a familiei creștine universale.

Onorat Prezidiu,

In vederea realizării acestor mărețe idealuri, Biserica Ortodoxă Română are de rezolvat patru mari și capitale probleme, ca să poată veni în sprijinul poporului român dreptcredincios, în munca lui pentru așezarea unei noui vieți sociale.

Cum, în primul rând, misionarii Bisericii noastre, din mijlocul poporului dreptcredincios, sunt pregătiți în mentalitatea și atmosfera vremurilor de până eri, în această situație ei constitue o piedică în noua activitate socială a Bisericii. După un program bine chibzuit și cu un corp de îndrumători bine pregătiți, clerul nostru trebue îndrumat, orientat și convins pentru acest apostolat social cerut de oamenii vremurilor noui. In mod firesc deci, urmează o selecționare și o promovare a elementelor dovedite apte și pregătite pentru noua misiune, cum și eliminarea celor ce nu mai corespund misiunii lor evanghelice, bineînțeles după normele unor școlarități aplicate de cei mai de seamă profesori de misiune, pastorală, știință și cultură teologică.

In aceste clipe solemne apelul meu către cler este același cu al Sf. Apostol Pavel: „Inoind duhul minții voastre să vă îmbrăcați în omul cel nou" (Efeseni IV, 23—24).

In al doilea rând, Biserica Ortodoxă Română pentru a putea răspunde cu folos acelorași idealuri și năzuințe ale poporului nostru dreptcredincios, trebue să-și reorganizeze pe alte baze, păstrând regulile canonice și monahale, clerul monahal, care trebue să fie în slujba

[illegible] ajutorului societății, condus de spi-[illegible] [illegible]nicei pentru aproapele, făcând din schiturile și mănăstirile lor, isvoare curate cu apa răcoritoare a Evangheliei lui Hristos pentru sufletul atât de însetat de lumină și de adevăr al poporului român dreptcredincios, neuitând îndemnul Sf. Evanghelii care grăește: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău“, aceasta este întâia și cea mai mare poruncă. Dar a doua asemenea acesteia este: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. Aceste două porunci cuprind toată legea și proorocii“ (Matei XXII, 37—40).

Pentru aceasta însă tot clerul monahal trebue să treacă prin aceeași școală ca și clerul de mir, prin același foc curățitor care să topească toată sgura unor păcate ale trecutului, care încă mai dăinuesc în Sf. Mănăstiri, redând Bisericii Ortodoxe Române un monahism nou și luminat, care să îmbie viața duhovnicească cu cea socială și culturală.

In al treilea rând trebuesc revizuite armele acestor misionari și înarmarea lor cu armele duhului celui nou, pentru a ajuta în năzuințele lui pe omul cel nou, pe omul păcii, pe omul unei societăți pașnice și pline de iubire. In lumina acestor postulate urmează să fie organizată toată predicarea cuvântului Evangheliei, cea scrisă fie prin reviste, fie prin cărți de studii sau predici, fie prin cărți de literatură religioasă. Reorganizarea acestui arsenal de misiune, se impune poate mai degrabă decât celelalte măsuri amintite mai înainte, atât pentru orientarea și îndrumarea clerului de mir și monahal, cât și pentru luminarea poporului dreptcredincios pe calea vieții cele noui.

Și însfârșit, în al patrulea rând, Biserica noastră trebue să se preocupe și de formarea clerului ei de mir și monahal, în viitor. In acest scop trebue să-și reorganizeze instituțiile pentru formarea clerului, care să poată răspunde tuturor năzuințelor și nevoilor poporului dreptcredincios, un cler cu dragoste pentru ridicarea poporului și cu zel întru câștigarea sufletului poporului, sufletului

[illegible]oriei, un cler cu drag de muncă pentru propăşirea Bisericii şi a Patriei.

Onorat Prezidiu,

In lumina acestui postulat, când cei cu Domnul în suflet „nu mai suntem ai îndoelii spre pieire, ci, după spusele Apostolului, suntem ai credinţei celei noui, spre câştigarea de suflet şi refacerea lumii" (Evrei X, 39), înţeleg să-mi îndeplinesc cu sfinţenie şi devotament faţă de Biserica şi poporul meu dreptcredincios misiunea mea de Patriarh.

Toate acestea nu se vor putea uşor realiza decât numai cu sprijinul Domniilor Voastre, cu concursul binevoitor al Onoratului Guvern şi al Sfântului Sinod, în care-mi pun toată încrederea.

Cu aceste mărturisiri viu să mulţumesc prea respectuos Domniilor Voastre, pentru încrederea ce mi-aţi arătat; întărind alegerea mea la vrednicia de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române din Republica Populară Română şi încredinţându-mi acest toiag păstoresc.

Să trăiţi mulţi ani fericiţi, cu sănătate şi spor în munca ce depuneţi pentru prosperarea şi fericirea poporului nostru.

Să trăiască Patria noastră, Republica Populară Română şi pururea să înflorească într'însa Biserica noastră Ortodoxă

D. Prof. Dr. Constantin I. Parhon, preşedintele Prezidiului Marei Adunări Naţionale, a rostit următoarea cuvântare de răspuns:

Inalt Prea Sfinţite Părinte Justinian,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

Am ascultat cu o deosebită mulţumire cuvântarea înţeleaptă a Prea Sfinţiei Voastre şi ni s'a umplut sufletul de bucurie văzând drumul luminat şi sănătos pe care voiţi să îndrumaţi Biserica Ortodoxă din ţara noastră.

Presidiul Marii Adunării Naţionale a Republicii

Populare Române vă mulțumește pentru încrederea ce i-arătați și vă asigură de sincera afecțiune ce vă păstrează și de toate speranțele ce își pune în modul cum înțelegeți să păstoriți pe credincioșii Bisericii ce conduceți.

Alegerea Prea Sfinției Voastre ca Patriarh a fost o mare sărbătoare nu numai pentru Biserică, ci și pentru Prezidiu, Guvern și întreaga Republică Populară Română.

Ca și Inalt Prea Sfinția Voastră, constatăm cu multă mulțumire că viața religioasă din țara noastră este legată în mod indisolubil de statul democrat român și credem ca și Sfinția Voastră că Statul și Biserica trebue să se ajute reciproc, deoarece „Toată țara care se desbină înăuntrul său se pustiește și toată cetatea sau casa care se desbină înăuntrul său nu dăinuește". Să căutăm dar cele ce înlesnesc pacea și slujesc spre a ne ajuta unul pe altul.

Reținem mai cu seamă din înălțătoarea Prea Sfinției Voastre cuvântare cele patru probleme capitale pe care vă propuneți să le rezolvați și anume în primul rând îndrumarea slujitorilor Bisericii pentru apostolatul social cerut de vremurile noui și deci o selecționare și o promovare a elementelor dovedite apte și pregătite, care înnoind duhul minților să se îmbrace în omul cel nou, așa cum grăește Apostolul Pavel.

Dar mintea limpede văzătoare a Prea Sfinției Voastre își dă bine seama că o parte din misionarii Bisericii trăesc în mentalitatea și atmosfera veacurilor apuse, ci nu văd lumina și nu ascultă glasul vremurilor noi, constituind o piedică în noua activitate socială a Bisericii.

Firește, aceste rămășițe vor trebui îndepărtate, așa cum se îndepărtează părțile mortificate dintr'o plagă cangrenată sau neghina din grâu.

Ca și Prea Sfinția Voastră credem că și clerul monahal trebue să fie în slujba luminii, culturii și ajutorului societății, condus de spiritul evanghelic al jertfirei de sine pentru binele aproapelui.

Suntem în totul alături de Prea Sfinția Voastră când afirmați că pentru a și îndeplini chemarea sa, clerul

monahal, ca și cel de mir, trebue să facă aceeași școală și să treacă prin focul curățitor care să topească toată sgura unor păcate ale trecutului, redând Bisericii ortodoxe române un monahism nou și luminat care să îmbine viața duhovnicească cu cea socială și culturală.

Aprobăm cu totul ideile Inalt Prea Sfinției Voastre în ceeace privește înarmarea misionarilor Bisericii cu armele duhului celui nou care să ajute pe omul păcii, pe omul unei societăți pașnice și pline de iubire, precum grăiți așa de frumos și de înțelept. Cărțile de literatură religioasă, revistele, predicile, trebue să respire această nouă și sănătoasă atmosferă.

Creșterea unui cler de mir și monahal, care să se hrănească cu hrana cea nouă și să respire duhul vremurilor noi constitue o însemnată preocupare a Inalt Prea Sfinției Voastre pe care suntem siguri că o veți aduce la îndeplinire.

Desigur că veți găsi în membrii Prezidiului, ai Guvernului, ai Sfântului Sinod și ai Marei Adunării Naționale, tot sprijinul pe care îl bine meritați.

Să trăiți întru mulți ani, Inalt Prea Sfințite Patriarh.

După rostirea acestei cuvântări, în timp ce corul cânta „Mulți ani trăiască", Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian s'a întreținut puțină vreme cu d. prof. Dr. Constantin I. Parhon, președintele Prezidiului, cu dd. Vice-președinți ai Prezidiului, cu Prea Sfințiții Chiriarhi din delegațiile străine, cu Membrii Guvernului și ai Corpului diplomatic, care i-au prezentat felicitări de păstorie rodnică și îndelungată, în pace și cu sănătate. La sfârșitul ceremoniei, corul a cântat Imnul patriarhal, iar Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian a binecuvântat pe cei ce erau în Sala Marei Adunări Naționale și apoi, precedat de soborul vlădicilor țării, și urmat de delegațiile Bisericilor ortodoxe străine de d. Președinte și dd. Membrii ai Prezidiului, de Inaltul Guvern și de Corpul diplomatic, s'a îndreptat spre eșire, ca să meargă la biserica Sf. Spiridon-Nou din calea Șerban Vodă, unde va avea loc instalarea canonică.

INSTALAREA CANONICĂ

De obiceiu, instalarea canonică sau înscăunarea, cum se spunea în vechime, a mitropoliților Țării Românești și după acei a patriarhilor, se făcea la catedrală. Ținând seamă însă că biserica Sfintei Patriarhii este prea puțin încăpătoare, față de mulțimea celor ce după rânduială sunt ținuți să ia parte la această solemnitate, s'a hotărît ca întreaga ceremonie să aibă loc în biserica Sfântul Spiridon-Nou, de sub dealul Patriarhiei, la începutul căii Șerban Vodă, care este cea mai mare și mai încăpătoare biserică din Capitală.

Potrivit programului întocmit de Sfântul Sinod, s'a format un alaiu, care prin măreția lui a întrecut orice așteptare. In frunte mergea un arhimandrit cu crucea Patriarhiei, însoțit de doi diaconi purtând ripide. Veneau apoi protoiereii Capitalei, un grup de diaconi cu strihare și orare, un grup de preoți dela bisericile din Capitală, cu epitrahile și sfite albe, un grup de stareți în mantii, un grup de starețe în mantii și cu cățui în mână. Urmau apoi Econ. Gheorghe Vintilescu, Directorul Cancelariei Sf. Sinod cu d. general T. Petruc prefectul Poliției Capitalei și apoi PP. SS. Membrii ai Sfântului Sinod, în șir de câte doi, în ordinea canonică, îmbrăcați cu toate veșmintele arhierești, afară de II. PP. SS. Mitropoliți Nicolae al Ardealului și Vasile al Banatului, îmbrăcați numai în mantii, epitrahil, omofor, cu mitră și cârjă. La o mică distanță mergea Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, îmbrăcat în mantie, cu camilafcă albă și cu cârja arhipăstorească, precedat de doi arhidiaconi cu dichero-trichere. In urma Inalt Prea Sfințitului Patriarh veneau: Delegațiile Bisericilor ortodoxe străine cu însoțitorii lor; membrii Prezidiului Marei Adunări Naționale în frunte cu d. prof. Dr. Constantin I. Parhon, președintele Prezidiului, dd. prof. P. Constantinescu-Iași, Mihail Sadoveanu și Ioan Niculi, vice-președinți ai Prezidiului; membrii Guvernului în frunte cu d. Prim Ministru Dr. Petru Groza; membrii Corpului Diplomatic, înalții dregători civili și militari, Consilierii Centrali și Eparhiali, membrii Adunării eparhiale, delegații eparhiilor și reprezentanții instituțiilor bisericești.

Pe trotuarele căii de parcus, de o parte și de alta, au fost așezați preoți îmbrăcați în epitrahile și cu culioane pe cap, călugări și călugărițe, corurile seminariilor Central și Nifon și al

XI. — Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian, inconjurat de Ierarhii ţării şi de delegaţii Bisericilor ortodoxe streine, in tribuna Marei Adunări Naţionale la solemnitatea inmânării cărjei arhipăstoreşti.

XII. — D-l Prim Ministru Dr. Petru Groza şi Membrii Inaltului Guvern luând parte la solemnitatea inmânării cârjei patriarhale in Palatul Marei Adunări Naţionale.

cântăreţilor bisericeşti, care în timpul trecerii alaiului cântau „Imnul Patriarhal".

După sosirea în biserica Sf. Spiridon, a urmat îndată slujba pentru instalarea canonică în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a I. P. S. Justinian. Slujba a fost săvârşită de II. PP. SS. Mitropoliţi Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului şi I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei, care au luat loc înaintea mesei din mijlocul bisericii, în timp ce PP. SS. Episcopi şi Arhierei se aflau aşezaţi în faţă, pe treptele dela altar. In partea dreaptă a uşilor împărăteşti sta arhimandritul ţinând în mâini Crucea Patriarhiei, iar în stânga un călugăr ţinea lumânarea de ceară împletită din două lumini. Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian sta înaintea scaunului arhieresc, având în dreapta pe Delegaţii Bisericilor streine iar în stânga pe Membrii Inaltului Guvern.

După binecuvântarea dată de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului s'au rostit ecteniile de către PP. SS. Episcopi: Antim al Buzăului, Grigorie al Huşilor, Andrei al Aradului, Iosif al Argeşului, Nicolae al Clujului, iar la sfârşit, ecfonisul de către I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al, Craiovei. Apoi I. P. S. Mitropolit Vasile al Banatului a cetit rugăciunea rânduită, şi în timp ce corul cânta „Dumnezeu este Domnul..." şi Troparul „Bine eşti cuvântat Hristoase...". marele eclesiarh împreună cu doi diaconi au adus pe tipsii, din sfântul altar, omoforul, mitra, crucea şi cele două panaghii. Sfârşindu-se de cântat Troparul, P. C. Econ. Gh. Vintilescu, directorul Cancelariei Sf. Sinod, a dat cetire gramatei sinodale de instalare canonică a Inalt Prea Sfinţitului Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. După cetirea gramatei, II. PP. SS. Mitropoliţi Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului şi I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei, luând omoforul din mâna marelui eclesiarh l-au dat I. P. S. Patriarh Justinian să-l sărute şi i l-au aşezat pe umeri. Asemenea i-au pus pe piept crucea de Patriarh şi cele două engolpioane. La urmă, i-au scos camilafca de pe cap şi i-au aşezat toţi trei mitra patriarhală. In vremea săvârşirii acestei rânduieli, corul a cântat de mai multe ori Aliluia. Apoi P. S. Episcop Nicolae al Oradiei rosteşte: „Să luăm aminte", după care I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului citeşte rugăciunea de înălţarea şi aşezare în scaun a Inalt Prea Sfinţitului Patriarh Justinian. După aceia,

cei doi Mitropoliți împreună cu Arhiepiscopul Craiovei, așezându-l pe Inalt Prea Sfințitul Justinian în scaun, au rostit cu glas mare: *Vrednic este*. Iar clerul slujitor și corul au cântat asemenea de trei ori. După cetirea Apostolului (Evrei, XIII, 17–21) de către arhidiaconul Anton Uncu și a pericopei evanghelice (Ioan, X, 9–16) de către I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, s'a făcut otpustul. A urmat apoi Polihronion pentru Membrii Prezidiului Marei Adunări Naționale, pentru Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, pentru toți Patriarhii, Intâistătătorii Bisericilor Ortodoxe și Ierarhii din delegațiile streine care erau de față, pentru toți Membrii Sfântului Sinod și pentru Inaltul Guvern al Țării, căpeteniile oștirei, ale satelor și orașelor și pentru dreptcredincioșii creștini, corul răspunzând la fiecare pomenire cu cântarea îndătinată: „Mulți ani trăiască".

După Polihronion I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit în numele Sfântului Sinod o cuvântare de omagiu, urând Inalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian o păstorie rodnică și îndelungată.

Inalt Prea Sfinția Voastră,

Indeplinite fiind în bună rânduială lucrările pregătitoare cerute de legile noastre bisericești, am ajuns astăzi la momentul solemn al orânduirii Inalt Prea Sfinției Voastre în scaunul de arhiepiscop al Bucureștilor, de mitropolit al Ungro-Vlahiei și de patriarh al sfintei noastre Biserici ortodoxe române.

In numele Sfântului Sinod, am onoarea să îndeplinesc eu acest act sărbătoresc prin care Inalt Prea Sfinția Voastră intrați în șirul ierarhilor cari au păstorit vreme de veacuri de pe acest scaun, poporul nostru dreptcredincios, spre mântuirea lui. Urcând cu pietate acest venerabil scaun, de care este legată o moștenire scumpă unui neam întreg, Inalt Prea Sfinția Voastră primiți apostolatul care vine dela Hristos Domnul și care, prin succesiune apostolică, curgând ca un râu viu dealungul veacurilor, se oprește în clipa de față la misiunea ce Vi s'a încredințat.

Cu ziua de azi această misiune a Inalt Prea Sfinției Voastre crește în mărimea ei și răspunderea cu care sunteți îndatorat față de Capul nevăzut al sfintei Biserici, Hristos Domnul și Stăpânul sufletelor noastre, devine și mai covârșitoare. El-

mai marele Păstorilor, ne-a lăsat spre propovăduire evanghelia mântuirii și idealul de viață ce se desprinde din ea. E cel mai măreț, mai înalt și mai cuprinzător ideal ce a strălucit în istoria lumii. E și astăzi tot pe atât de actual și necesar ca și în prima zi a răsăririi lui, căci e valabil pentru vecinicie. Iar puterile divine ale evangheliei sunt și pentru noi tot atât de vii și de mântuitoare, ca și atunci când jertfa izbăvitoare a lui Hristos Domnul a revărsat asupra lumii belșugul harului său sfințitor. Deschizându-ne sufletele și primind razele de lumină și căldură ale lui, noi pornim înviorați la propovăduire în mijlocul turmei noastre dreptcredincioase, bine știind că suntem ajutați de Mântuitorul nostru care a zis și pentru noi: „Iată eu cu voi sunt, în toate zilele, până la sfârșitul veacului" (Mat. 28, 20).

Cu sufletele înălțate și ațintite spre idealul evangheliei, noi păstorii bisericii, în frunte cu Inalt Prea Sfinția Voastră, vom depune toată râvna ce ne însuflețește, pentru a-l cobori cu dragoste în mijlocul realităților vieții dela noi, făcând din el cheagul armoniei sociale, al frăției tuturora și al păcii pentru care luptăm. Prin această lucrare a noastră ne străduim să realizăm acea operă uriașă de înoire a forțelor morale ale neamului nostru, care să-l facă capabil să se entusiazmeze de toate bunurile culturii și ale civilizațiunii și care să-i garanteze pentru viitor progresul așezat pe cele mai sănătoase temelii.

Bucuria noastră este deplină văzând cum se deschide sufletul poporului nostru pentru a primi, în aceste zile, și a îmbrățișa cu tot mai multă căldură propovăduirea noastră. Sfintele locașuri sunt astăzi mai pline ca niciodată, scaunul mărturisirii este căutat cu tot mai multă încredere și, peste tot, alipirea poporului față de altarul Bisericii străbune este mai caldă ca oricând. Noi binecuvântăm aceste vremuri, pe cari Dumnezeu ne-a hărăzit să le trăim, pentrucă vedem ce ogor larg de lucru ni se deschide în via pe care a sădit-o Dreapta Sa.

Intru îndeplinirea acestei opere înălțătoare de adâncire a lucrării lui Dumnezeu în mijlocul poporului nostru credincios, Vă făgăduesc, Inalt Prea Sfințite, în numele fraților mei din Sfântul Sinod, tot sprijinul și tot ajutorul nostru călduros. Știm că alături de noi avem și întreg clerul și poporul, care

și-a manifestat încrederea și nădejdile în Inalt Prea Sfinția Voastră cu prilejul alegerii în Marele Colegiu Electoral.

Suntem încredințați ca prin desăvârșirea acestei opere folosim în cea mai mare măsură Patria noastră, pe care o iubim și pe care vom stărui fără preget în mijlocul obștei credincioase s'o facem iubită cu toată ardoarea sufletului românesc.

Noi suntem o Biserică vie, o Biserică a poporului. Caracterul acesta determinant pe care Biserica noastră îl are dela originea sa și pe care și l-a păstrat nefalsificat în toată curgerea veacurilor, noi, slujitorii altarului, îl considerăm ca o obligație permanentă și fundamentală a conștiinței noastre, de a-l conserva și întări prin lucrarea noastră.

Convinși fiind că programele tehnice de sporire a producției, de repartizare mai dreaptă a bunurilor și de înzestrare a așezămintelor puse în slujba prosperării poporului sunt bune și folositoare, Biserica adaugă acestor eforturi de înbunătățire a vieții obștești silințele ei generoase de a înnoi cele din lăuntrul ale oamenilor. In legătură cu aceasta, înțelegem să acordăm sprijinul nostru înaltei stăpâniri a Țării, care după cuvântul sf. Apostol Pavel „dela Dumnezeu este rânduită" (Rom. 13, 1). Acestei stăpâniri noi îi suntem mulțumitori pentru solicitudinea pe care a arătat-o și o arată statornic Bisericii noastre, prin Guvernul în fruntea căruia se află omul de noi toți mult prețuit, Dl. Prim-ministru Dr. Petru Groza.

Cu ajutorul Celui de sus și cu înțelegătorul concurs al înaltelor deregătorii pământești, Biserica noastră având-Vă în frunte pe Inalt Prea Sfinția Voastră, va sta „stâlp și întărire a adevărului" (I Timotei, 3, 15), în mijlocul problemelor și a îndatoririlor vremii noastre.

Insufleții de această convingere, în numele meu și al fraților mei din Sfântul Sinod, urez I. P. Sfinției Voastre o păstorire îndelungată, plină de roade duhovnicești, spre lauda lui Dumnezeu, spre preamărirea sfintei noastre Biserici și spre propășirea drept credinciosului popor român!

După cuvântarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței a cetit următoarea scrisoare de felicitare adresată I. P. S. Patriarh Justinian de către I. P. S. Patriarh Alexei al Moscovei și a toată Rusia:

Inalt Prea Fericite Părinte Iustinian Patriarh al României.

In această memorabilă și solemnă zi a înscăunării Voastre pe tronul patriarhicesc al Bisericii ortodoxe române, în numele întregei Biserici ortodoxe din Rusia și al meu personal, îmi îndrept gândurile cu felicitări frățești către Inalt Prea Sfinția Voastră, exprimându-vă sincerile mele urări, ca înalta slujire a Casei lui Dumnezeu, la care sunteți chemat, să fie cât mai rodnică și mântuitoare, atât pentru Inalt Prea Sfinția Voastră cât și pentru Biserica română, încredințată cârmei Inalt Prea Sfinției Voastre.

In virtutea legăturilor de strânsă prietenie spirituală, legături cari de multă vreme au existat între Bisericile noastre și cari s'au întărit și mai mult în timpul din urmă, în virtutea acestor legături, pentru noi și Biserica noastră, nu ne pot rămâne indiferente nici durerile și nici bucuriile Bisericii Ortodoxe Române.

Așadar, cu multă durere am retrăit evenimentul trist — încetarea din viața a Prea Fericitului Patriarh Nicodim, cu care am fost uniți prin lanțul puternic al dragostei curate, datorită legăturilor stabilite atât prin vizita fostului Patriarh la Moscova, cât și prin vizita mea în România. In el am apreciat adânc: — izvorul dragostei către școala noastră duhovnicească — Academia Teologică din Kiev, la care s'a adăpat; — dragostea lui nefățarnică către Biserica noastră și slujitorii ei și dragostea lui sinceră către poporul nostru rus.

Lucrările lui de vastă cultură teologică, cărora s'a devotat până'n ultimele clipe ale vieții sale, l-au situat în rândul celor mai recunoscuți și de seamă (autorizați) teologi, pe care i-a cultivat și dăruit Bisericii ortodoxe școala noastră teologică rusă. Plecarea lui, a unui cârmaciu înțelept și iscusit, a unui cârmaciu cu multă experiență, este o mare și dureroasă pierdere nu numai pentru întreaga Biserică română, ci pentru întreaga Biserică ortodoxă de pretutindeni. Și noi cu pioasă sme-

rene și frumoasă amintire în rugăciunile noastre îi vom pomeni numele lui.

De altă parte, vestea alegerii Inalt Prea Sfinției Voastre în scaunul văduvit de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, ne-a prilejuit momente de adevărată bucurie duhovnicească. Și noi, împreună cu Biserica română, sinceri ți ne închinăm, rugând pe bunul Dumnezeu ce a binecuvântat alegerea Prea Fericirii Voastre, să-și reverse mila și binecuvântarea sa divină și asupra lucrării viitoare și a slujirii Inalt Prea Sfinției Voastre.

Cred și sunt convins că Inalt Prea Sfinția Voastră veți binevoi să onorați cu prezența în fruntea delegației Bisericii române, solemnitatea noastră bisericească cu ocazia aniversării a 500 ani de autocefalie a Bisericii ortodoxe ruse, cum și a lua parte la lucrările congresului, în chestiuni bisericești, ce va avea loc în luna Iulie a. c.

Uniți în rugăciuni comune și cu gânduri de sinceră și curată prietenie, să se întărească și să se cimenteze cu cele mai strânse și solide legături unirea noastră frățească și spirituală, care să fie atât pentru binele și prosperarea Bisericilor noastre, cât și pentru binele și folosul popoarelor noastre.

După cetirea acestei scrisori I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței a rostit, în numele delegației Bisericii ortodoxe ruse, o frumoasă cuvântare, făcând noului Patriarh al României urări de păstorie îndelungată și plină de roade duhovnicești. I. P. S. S. a menționat cu acest prilej vechile legături dintre Bisericile ortodoxe rusă și română, stăruind în deosebi asupra însemnătății și a rostului adânc în viața popoarelor și a bisericilor vecine și prietene, pe care l-au avut cele două vizite din urmă: a răposatului patriarh Nicodim la Moscova și a I. P. S. Patriarh Alexei în România. „In acest chip,—a spus I. P. S. Mitropolit Nicolae, se formează o unitate de vederi, care consolidează forțele de neînvins ale Bisericii Ortodoxe".

Din partea delegației Bisericii ortodoxe bulgare, a vorbit I.P.S. Mitropolit Chiril de Plovdiv, rostind în românește, —fiindcă și-a făcut studiile de teologie în țara noastră—, următoarea cuvântare:

Prea Fericirea Voastră,

„Inalt Prea Sfinţitul şi Fericitul Exarh al Bulgariei precum şi Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, ne-au însărcinat să prezentăm Inalt Prea Sfinţiei Voastre sentimente adânci de dragoste frăţească, felicitări cu ocazia ridicării Inalt Prea Sfinţiei Voastre în scaunul de Patriarh şi urări pentru cel mai bun succes în slujba Sfintei Biserici a Domnului nostru Iisus Hristos.

Biserica Ortodoxă Bulgară a împărtăşit totdeauna cu cordialitate sinceră bucuria şi durerile Bisericii Ortodoxe Române, scumpei surori întru Hristos. Aceasta se datoreşte precum spiritului de unitate ecumenică ce pătrunde Bisericile ortodoxe locale, tot aşa şi vecinătăţii noastre, ceeace reprezintă un fapt de Dumnezeu pus. Ambele Biserici prin vecinătatea lor sunt convocate să colaboreze la învierea şi întărirea duhului ecumenic în sânul ambelor popoare, adică la ridicarea şi limpezirea conştiinţei despre unitatea în credinţă.

Iată, de această înţelegere condus, soborul arhieresc bulgar totdeauna este foarte sensibil pentru fiecare bucurie şi tristeţe a Bisericii române.

De aceea, cu durere am participat la pierderea Patriarhului Nicodim, iar acum cu o inimă deschisă intrăm în bucuria Bisericii Voastre cu prilejul înălţării Inalt Prea Sfinţiei Voastre la rangul de Patriarh şi cu rugăciuni vă urăm sănătate, putere, viaţă lungă, ca să conduceţi mereu cu mare succes Sfânta Biserică română pe calea mântuirii, care este însuşi Domnul Iisus Hristos, după cum El a zis: „Eu sunt calea".

Intregului Sinod arhieresc român transmitem felicitări călduroase pentru fericita alegere în persoana Inalt Prea Sfinţiei Voastre. Bunul Dumnezeu cu darul său să ocrotească Sf. Biserică română care este înzestrată cu evlavie şi virtute creştină, să-şi continue misiunea apostolică spre binele poporului român şi al societăţii creştine.

Noi suntem convinşi că Inalt Prea Sfinţia Voastră veţi avea iniţiativa generoasă, ca pe calea bisericească să fie întărită prietenia între cele două popoare ale noastre, ceeace corespunde şi dorinţei fierbinte a Inalt Prea Sfinţitului Exarh al Bisericii Bulgare Ştefan.

In felul acesta, în bună înţelegere şi prietenie, cele două

Republicii populare, română şi bulgară, să progreseze în buna stare spirituală şi materială.

Intru mulţi ani Stăpâne".

In numele Guvernului Ţării a luat cuvântul d. prof. Stanciu Stoian Ministrul Cultelor, vorbind în cele ce urmează, despre tradiţia cea bună a Bisericii noastre ortodoxe şi făcând urări de păstorie vrednică şi îndelungată Inalt Prea Sfinţitului Patriarh Justinian.

Inalt Prezidiu, Domnule Prim Ministru, Domnilor Miniştrii, Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi, Onorată Asistenţă.

„Un străvechi obiceiu a statornicit ca, la instalarea în scaun a unui înalt demnitar, să i se facă urarea de a fi bun şi drept, ca înaintaşii săi buni şi drepţi, de a păstra, înmulţi şi desăvârşi bunul material sau spiritual ce i se încredinţează. E un îndemn şi o speranţă, ca aceea ce este atunci o promisiune, să fie mai apoi plinire şi faptă.

La înscăunarea de acum, a Inalt Prea Sfinţitului Justinian Marina, în scaunul de prim vlădică şi patriarh al Bisericii ortodoxe române, în numele Guvernului Republicii Populare Române, îi facem şi noi, cu căldură şi încredere deplină, aceeaşi tradiţională urare.

Căci bunele tradiţii trebuesc păstrate şi cultivate şi noi suntem bucuroşi să credem că Inalt Prea Sfinţia Sa aşa va face. Tradiţiile cele bune — datinile sau predaniile cum li se spun în biserică — sunt memoria vie a obştei, comoara de experienţă şi înţelepciune, pe care ne-au lăsat-o înaintaşii şi care împiedică omenirea de a reîncepe învăţătura individual şi cu fiecare generaţie.

Ceeace este adevărat despre tradiţie în genere, este adevărat şi despre tradiţia creştină. Tradiţia creştină — apostolică şi patristică — se prezintă în întrupările ei ca tot atâtea momente succesive şi progresive, rezultat al efortului pe care fondatorul şi părinţii Bisericii l-au făcut pentru desvoltarea acesteia.

Putem spune, pe drept cuvânt, că tradiţiunea cea bună este înţelepciune, ieşită din nevoi şi pătrunsă în obiceiurile obştei, identificându-se cu obştea. Ea devine astfel unealtă de preţ în mâna progresului, contribuind efectiv la micşorarea suferinţii în lume şi la aşezarea păcii şi bunei înţelegeri între noroade.

XVII. — Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian, urmat de Membrii delegaţiilor Bisericilor ortodoxe streine, spre biserica Sf. Spiridon Nou.

XVIII. — Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian binecuvintează mulţimea credincioşilor, ieşită întru întâmpinarea alaiului în Piaţa Naţiunei.

Aceasta este tradiţia cea bună a Bisericii ortodoxe ro- mane şi a Bisericii în general. Peste faptele mai puţin vrednice de laudă ale unora dintre slujitorii ei a trecut vremea.

La instalarea in scaun, a noului Patriarh al Bisericii orto- doxe române, tradiţia aceasta bună ne stărue in minte şi pe ea o invocăm.

Nimeni nu ar putea să întoarcă înapoi carul istoriei. De vremuri apuse pe veci şi nedorite, pline de împilări şi suferinţe, poporul nu se înduioşează. Biserica şi ea nu poate să lucreze decât după cuvintele Apostolului Petru care spune: „După făgă- duinţă (noi) aşteptăm cer nou şi pământ nou, în care locueşte dreptatea". In trecut căutăm pilde, dar fapta ne duce spre viitor. Poporul aşa cugetă şi Biserica trebue să stea lângă popor.

Acestea sunt gândurile şi acestea sunt sentimentele ce ne stăpânesc acum, la instalarea ca patriarh a Inalt Prea Sfinţitului Justinian Marina. I le aducem ca prinos, în convingerea pro- fundă că ele sunt şi ale Inalt Prea Sfinţiei Sale.

Inalt Prea Sfinţite,

Poporul şi Guvernul său se bucură azi, la înscăunarea pe care ţi-o face. Ne bucurăm şi nădăjduim.

Iţi urăm, Inalt Prea Sfinţite Justinian, să fii sănătos pentru a merge pe urmele înaintaşilor buni şi drepţi.

Iţi urăm ca având veşnic în minte pildele lor de vrednicie şi înţelegere, să ai şi puterea şi norocul să le înfăptueşti.

Să fii, Inalt Prea Sfinţite, neclintit în dragostea de patrie şi popor, aşa precum ai fost până acum şi precum Antim din Iviria a fost la vremea lui. Să ţii la unitatea turmei ce-ţi este încre- dinţată spre păstorire şi la înfrăţirea cu Bisericile ortodoxe, în cadrul luptei pentru pace şi bună înţelegere între popoare.

Un soare nou a răsărit pentru poporul nostru azi şi pentru popoarele vecine nouă. Ele şi-au luat nobila sarcină de a-şi făuri singure fericirea, fără regi şi boeri, fără exploatatori de orice fel. Ele şi-au creiat republici populare libere şi independente, înfrăţite între ele şi în deosebi înfrăţite cu marea ocrotitoare a lor şi a democraţiei adevărate de pretutindeni, Uniunea Sovietică.

Iţi urăm Inalt Prea Sfinţite, ca păstorirea pe care o inau- gurezi, să fie spre întărirea acestor aşezări, spre întărirea Re-

publice Populare Române, spre întărirea păcii şi spre slava ideilor de libertate şi dreptate pentru popoare".

Iată acum şi cuvântarea de instalare rostită în biserică de către Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian şi din care se desprinde, ca dintr'un pom încărcat de roduri bune, făgăduiala statornică şi legământul tainic de propăşire pentru Sfânta Biserică încredinţată de astăzi spre harnica păstorie şi chibzuită ocârmuire:

Inalt Prezidiu, Onorat Guvern, Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi, Onorată Asistenţă,

După o procesiune atât de mărează şi după un serviciu religios aşa de impresionant, oficiat cu prilejul primirii insignelor patriarhale, de prisos aş încerca să-mi ascund emoţia sufletească a unor clipe atât de solemne din viaţa mea, ce m-au mişcat atât de adânc, atât de mult.

Intr'o asemenea înălţătoare şi adânc mişcătoare stare sufletească, s'ar fi cuvenit, poate mai degrab, să mă retrag în colţul cel mai tăcut al fiinţei mele şi acolo, în singurătate şi tăcere, îngenuchindu-mi trupul cu simţirile sale şi făcând să tacă toate gândurile minţii, să ascult mai departe, ca o prelungire a impresionantei slujbe de întronizare, glasul Domnului nostru Iisus Hristos, care vorbeşte încă sufletului meu prin rostul Sf. Evanghelii de azi, despre datoriile ce am ca întâistătător şi mare păstor al turmei drept credincioase, spunându-mi: „Păstorul cel bun sufletul său îşi pune pentru oi; iar cel care nu este păstor şi nu-i sunt oile ale lui, când vede că vine lupul, lasă oile şi fuge: şi lupul le răpeşte şi risipeşte oile... Eu sunt păstorul cel bun, şi-mi cunosc oile şi oile mele mă cunosc... şi sufletul îmi pun pentru oi. Şi mai am şi alte oi, care nu sunt în staulul acesta, şi pe acelea mi se cade să le aduc". (Ioan X, 11—15).

Vrând, nevrând, când am auzit cuvintele Domnului din Sf. Evanghelie, mintea mea a făcut o iscoadă dealungul istoriei Bisericii româneşti şi pe dinaintea ochilor minţii mele a trecut un întreg sobor de ierarhi iluştri, cari au păstorit ţara depe scaunul acesta, şi de pe celelalte scaune ierarhice ale ţării.

Printre ei, unii au pe fruntile lor cununa mucenicielei, a jertfei lor pentru apărarea dreptei credinţe a Bisericii noastre, a Neamului nostru. In fruntea acestora este fericitul Antim

cel din lotrul Georgiei, luptător împotriva stăpânirii otomane. Este urmat de șiruri nesfârșite de preoți și țărani din staulul bisericii ardelene, unde acum 250 ani a intrat „furul care nu vine decât numai să fure și să junghie și să piarză". (Ioan X, 10). Fiecare mă face atent asupra trecutului său de luptă și de jertfă șoptindu-mi cuvintele Sf. Evangheliii: „Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi". (Ioan X, 11).

Înfricoșat de greutatea sarcinei luate și grelei răspunderi ce mă așteaptă, după cuvântul psalmistului nu-mi rămâne decât să implor ajutorul lui Dumnezeu, rugându-l fierbinte: „Arată-mi Doamne, calea în care voiu merge, că la Tine am ridicat sufletul meu" (Ps. 142).

Pe deplin încredințat însă, în ajutorul „Domnului nostru Iisus Hristos, Păstorul cel mare al oilor" (Evrei, XIII, 21) și încurajat de trecutul Bisericii noastre, care grăește cugetului meu: Toți acești înaintași ai tăi nu sunt decât o pildă și un îndemn pe acest scaun, așa încât să vezi cele ce au făcut ei, în împrejurările grele prin care au trecut cu turma oilor lor, și să le urmezi fapta și să desăvârșești jertfa; întorcându-mi ochii către Membrii Sfântului Sinod care m'au asigurat, prin cuvântul I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, de toată colaborarea și de tot sprijinul, în sufletul meu încolțește nădejdea că și noi vom putea merge pe urmele înaintașilor noștri, cu puteri unite, umăr la umăr și cot la cot, servindu-ne Biserica și Țara.

Înalt Prezidiu, Onorat Guvern, Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, Onorată Asistență,

În urechile tuturor stăruește încă ecoul ultimelor cuvinte ale Sf. Evangheliii de astăzi: „Și mai am și alte oi, care nu sunt în staulul acesta și pe acelea mi se cade să le aduc".

Iarăși, vrând nevrând, gândul nostru de români și de creștini, sboară la frații noștri români greco-catolici, care până acum 250 de ani, erau în staulul Bisericii noastre, erau cu noi. Răpiți din staul de „furul care nu vine decât numai să fure și să junghie și să piarză" (Ioan X, 10), folosind la început amăgiri deșarte cu „beneficii și privilegii", pentru a le cumpăra sufletele, ca apoi „să junghie și să-i piarză", dacă

ar fi îndrăznit să vină acasă, în staulul lor. Au rămas oile „care nu sunt în staulul acesta", fiindcă, de furul şi urmaşii lui, abia la 30 Decembrie 1947 au scăpat bieţii Români.

Dureroasele sbuciumări sufleteşti, care au transformat viaţa românească transilvăneană într'o mare tragedie, cum se exprimă istoricul Gheorghe Bariţiu, încep odată cu instaurarea stăpânirii feudale a dinastiei Habsburgilor hipercatolici asupra Transilvaniei. Consolidarea Tronului dinastiei Habsburgilor, cât şi puterea lor de exploatare erau socotite în funcţie de tăria catolicismului. Politica prozelitismului catolic în Transilvania şi mai cu seamă între Români, era pe prim plan. De aici, obligaţiunea pentru regii Habsburgi de a depune jurământ pe Sf. Evanghelie să extirpeze pe toţi cei ce se vor împotrivi.

In lupta cu biserica catolică şi cu puterea formidabilă a unui stat, ca imperiul habsburgic, care organizase cel mai feroce prozelitism religios, însoţit de cea mai sălbatică teroare, „preoţii smeriţi dela sate, lipsiţi de ierarhia prigonită şi întemniţată, aşterneau pe hârtie în chinuite slove chirilice hotărîrea lor nestrămutată: „noi şi biserica noastră, întru care ne-am născut prin Sf. Botez, întru care credem şi nădăjduim iertarea păcatelor şi viaţa de veci să o dobândim, pe această credinţă a părinţilor noştri vrem să stăm neclintiţi în veci, de care sfântă credinţă nici sabia, nici focul, nici goana, nici chinurile, nici foametea, nici moartea să nu ne poată despărţi".

Au plătit însă scump cei cari cu dârzenia lor au apărat credinţa ortodoxă. Nu e momentul să amintim mai pe larg, n'a uitat însă nimeni sbuciumatul veac al XVII-lea, pe a cărui frescă sunt imortalizaţi mii de martiri, fie stinşi în pribegie şi captivitate, ca Inochentie Klain, fie că le-au putrezit oasele în temniţele dela Kufstein, ţărani dârzi şi preoţi dela ţară, fie că au fost frânţi pe roată ca martirii dela Bălgrad.

Nu sunt uitate nici sutele de schituri şi mănăstiri mistuite de focul poruncit de Maria Tereza şi nici bubuitul tunurilor generalului Bukov, din ordinul acelei craese, pentru nimicirea mănăstirilor voevodale din Transilvania.

In asemenea condiţiuni de luptă, care depăşesc orice prozelitism confesional, o parte din turma bisericii ortodoxe din Transilvania, ameninţată cu moartea, a mers şi a stat ală-

turi de statul luptlor tiraniei, timp de 220 ani şi n'a avut încă curajul să se reîntoarcă în staulul Bisericii mame, după isgonirea Habsburgilor, fiindcă în locul lor veniseră stăpâni în Transilvania Hohenzolernii, credincioşi şi devotaţi aceluiaşi prozelitism catolic, trecând încă alţi 30 de ani.

Amintind în treacăt firul istoric, cum şi de îndepărtaţii antemergătorii noştri, cari au suferit ca nişte mucenici apărându-ne legea, credinţa şi neamul, îmi deschid inima de părinte spiritual al neamului românesc cel atât de mult împilat, chinuit şi exploatat de imperialiştii habsburgi-hohenzolerni şi biserica catolică, şi aduc în aceste clipe, un pios omagiu tuturor acelora cari, prin jertfa lor, ne-au păstrat neştirbită credinţa şi fiinţa neamului românesc.

Timp de 250 ani, împotriva celei mai agresive şi îndrăsneţe propagande religioase a Bisericii catolice, sprijinită de cea mai tiranică stăpânire, să-şi păstreze totuşi „toată legea strămoşească", ritualul bisericesc ortodox, liturghia, posturile, calendarul, cântarea la strană şi toată tradiţia ortodoxă, este cel mai mare merit al clerului şi poporului greco-catolic.

Ce s'a urmărit prin actul politic „al unirii" cu Roma, smuls de Habsburgi şi Biserica catolică, cum şi prin concordatul Hohenzolernilor? In primul rând s'a urmărit o spărtură sufletească în sânul neamului nostru pentru ca să-l stăpânească şi să-l exploateze mai usor şi în al doilea rând s'a urmărit desnaţionalizarea Românilor. De o trecere la catolicism a Românilor, iezuiţii s'au îndoit de acest succes, încă din primii ani ai unirii şi au acceptat un compromis tot de natură politică, nu religioasă, mulţumindu-se numai cu recunoaşterea de stăpân a Papei. Ori cât de slab ar fi fost sporul pe care Românii uniţi puteau să-l aducă Bisericii catolice, sortită de Habsburgi să devină „dominantă" în Transilvania, politica vieneză îl socotea drept arvună a viitoarelor sale cuceriri sufleteşti. Nu era nici decum înclinată să renunţe la gândul de a isbuti mai târziu să smulgă pe toţi Românii din Transilvania din străvechile lor legături cu fraţii de peste munţi, izolându-i de aceştia şi înduplecându-i să se reîntoarcă deplin, nu numai cu faţa, ci şi cu inima spre Viena-împărătească.

Iată de ce suntem datori să ne aducem aminte în ziua aceasta de toţi cei ce au suferit în trecut ca nişte adevăraţi

mucenici, apărându-ne legea şi păstrându-ne neamul, de toţi cei infundaţi de Habsburgii imperialişti catolici în fioroasele temniţe dela Kufstein, de toţi cei aruncaţi în temniţele Clujului, Vaţului şi Seghedinului. Şi durerosul pomelnic se încheie cu internaţii, bătuţii, schingiuiţii, osândiţii la moarte şi ucişii preoţi români din ultimele zile ale tiraniei habsburgice catolice în Transilvania.

Prin asemenea mijloace Cezaro-papismul şi imperialismul habsburgic v'a putut ţine pe voi fraţi români greco-catolici, despărţiţi de fraţii voştri ortodocşi timp de 220 ani. Odată cu revenirea Transilvaniei la patria mamă, în 1918, toată suflarea românească v'a aşteptat să reveniţi şi voi în sânul bisericii mame. Aţi fost din nou împiedicaţi de imperialismul Bisericii catolice care-şi găsise sprijin în dinastia Hohenzolernilor, care spre o mai deplină siguranţă, au impus ţării noastre concordatul. Sunt destule mărturiile chiriarhilor noştri despre străduinţele lui Ferdinand în acest sens, el afirmând agresiv adesea că sprijină pe catolici, fiindcă el este catolic. Nimeni n'a mai îndrăznit să vorbească de unirea fraţilor români transilvăneni.

Dar toate relele au şi ele un sfârşit, nedesminţindu-se înţelepciunea proverbului: după furtună vine vreme bună, după suferinţă vine biruinţă.

Ultimul stâlp al Cezaro-papismului şi imperialismului în aceste locuri, ultimul Hohenzolern a abdicat.

Suntem în curent cu ultimele zvârcoliri ale Cezaro-papismului, instrument al nouilor imperialişti de a menţine desbinarea între fraţi, de a folosi clerul bisericii greco-catolice ca instrument de slujire a scopului lor de dominaţie în ţara noastră, singura lor nădejde, întrucât poporul greco-catolic este alături de întregul nostru neam în lupta lui de păstrarea libertăţilor câştigate, de apărarea suveranităţii şi independenţii Statului Român.

Către clerul greco-catolic, singura nădejde a Cezaro-papismului noilor imperialişti în ţara noastră, şi către Românii greco-catolici, îmi îndrept părinteasca grijă însoţită de o caldă rugăminte:

„Nu vă mai lăsaţi amăgiţi. Fiţi vrednici Români ca şi înaintaşii voştri, cari au păstrat cu viaţa lor tezaurul comun

neamului românesc, „toată legea și credința ortodoxă din liturghiile și slujbele Bisericii ortodoxe" și cari au murit cu nădejdea eliberării din jugul umilitor al tiraniei, când acest tezaur va înlesni revenirea voastră într'o singură Biserică, într'o singură credință, temelie nesdruncinată neamului și patriei.

Ce ne mai desparte? Nimic altceva, decât credincioșia pe care încă o mai acordați cu supunere Romei! Intoarceți-vă această credincioșie către Biserica neamului nostru, a strămoșilor noștri și ai voștri. Lăsați să biruiască în voi, nu amăgirile Romei, ci dragostea voastră de neam și țară. Lăsați ca să-și ia, nu numai răsplata cerească, ci și răsplata neamului, frumusețea morală a suferinței și statorniciei înaintașilor voștri în păstrarea „Legii dreptei credințe", ce dau cântare comună stranelor bisericilor noastre. Inaintașii noștri și ai voștri au semănat cu lacrimi și umilințe sămânța mântuitoare a Evangheliei lui Hristos, pentru ca noi toți la un loc astăzi să secerăm cu bucurie roadele binecuvântate ale libertății religioase și naționale.

Energiile pe care le-am cheltuit cu toții până acum in lupta defensivă pentru salvarea ființei religiose și naționale a neamului nostru, să le întrebuințăm de azi înainte, sub scutul părintesc al Statului Român, al Republicii Populare Române, numai pentru asigurarea progresului religios, moral, cultural și economic al iubitei noastre patrii, cum și pentru consolidarea suveranității, libertății și independenții naționale a Statului nostru democrat.

Cele mai largi perspective ni se deschid pentru activitatea noastră în viitor, când nu vom mai munci izolați, părăsiți și prigoniți ca și în trecut, ci vom fi închegați într'o Biserică puternică națională, care să cuprindă în sânul său tot clerul și tot poporul român din scumpa noastră patrie.

Odată cu inima plină de părintească dragoste vă întind și mâna mea frățească, chemându-vă cu cuvintele nemuritoare ale poetului:

„Hai să dăm mână cu mână cei cu inima română".

Inalt Prezidiu, Onorat Guvern, Inalți Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, Onorată asistentă.

Să mă iertați că inspirat de cuvintele Sf. Evangheliii: „Si

mai am și alte oi, care nu sunt în staulul acesta, și pe acelea mi se cade să le aduc", am stăruit atât de mult în chemarea mea către aceste oi, cu nădejdea că „vor auzi glasul meu" de părinte și frate.

Mulțumesc mai întâiu Inaltului Prezidiu, care a binevoit să-mi acorde încrederea înmânându-mi astăzi cârja patriarhală.

Mulțumesc Inalt Prea Sfințiților reprezentanți ai Bisericilor Ruse și Bulgare pentru atenția acordată și pentru dragostea față de mine, mărturisită așa de frumos prin caldele lor urări.

Mulțumesc onoratului Guvern pentru bunăvoința ce mi-a arătat și în deosebi d-lui ministru al Cultelor, pentru cuvântarea d-sale, plină de pilde demne de urmat pentru mine.

Mulțumesc Inalților Ierarhi ai Bisericii Române care m'au însoțit și mi-au făgăduit tot sprijinul lor și în special I. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan, pentru caldele urări ce mi-a făcut.

Mulțumesc întregei asistente pentru bunăvoința cu care a participat la acest mare act din viața mea.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sf. Duh să fie cu noi cu toți. Amin!

După săvârşirea slujbei şi a rânduelilor de înscăunare, în timp ce corul cânta Imnul patriarhal, alaiul a pornit, în acelaşi ordine ca la venire, către Sfânta Patriarhie. Dealungul străzilor Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian binecuvintează cu semnul sfintei cruci poporul credincios eşit întru întâmpinare. Mişcătoare sunt clipele când stăpâniţi de evlavie, la trecerea Inalt Prea Sfinţitului Patriarh, unii dintre credincioşii se descoper, iar cei mai mulţi primind harul binecuvântării îşi înclină capetele, făcând semnul sfintei cruci. Iar clopotul cel mare al Mitropoliei, cu dangătul prelung parcă dă de ştire întregului popor, că de acum Biserica Ortodoxă Română are un nou ocârmuitor duhovnicesc şi de care îşi leagă cele mai scumpe nădejdi pentru înălţarea şi propăşirea ei.

La sosirea în Palatul Patriarhal, soborul arhidiaconilor însoţitori fac îndătinatul polihronion. Apoi d. Ministru al Cultelor oferă Inalt Prea Sfinţitului Patriarh Justinian ca dar din partea Guvernului un preţios engolpion de aur. Vădit

XXI. — Inalt Prea Sfinţitul Justinian in drum spre biserica Sf. Spiridon Nou.

XXII — Inalt Prea Sfinţitul Justinian intrând în curtea bisericii Sf. Spiridon Nou.

mişcat Inalt Prea Sfinţitul Justinian mulţumeşte D-lui Ministru Stanciu Stoian şi îşi exprimă toată gratitudinea faţă de Onor Guvern pentru simbolicul şi preţiosul dar făcut cu prilejul înălţării Inalt Prea Sfinţiei Sale în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

A urmat apoi o agapă creştinească la care au luat parte Inaltul Prezidiu al Marei Adunări Naţionale, Membrii Guvernului, Reprezentanţii Corpului Diplomatic, Delegaţiile Bisericilor ortodoxe streine, Membrii Sfântului Sinod, şefii Inaltelor autorităţi civile, culturale şi bisericeşti.

La sfârşitul agapei, P. C. Preot Deputat Alexandru Vlălculescu, Efor al Bisericii Ortodoxe Române, a rostit în numele clerului din Arhiepiscopia Bucureştilor şi Mitropolia Ungro-Vlahiei următoarea cuvântare:

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, Onorat Prezidium, Domnule Prim Ministru, Domnilor Miniştri, Inalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Chiriarhi, Onoraţi Oaspeţi.

Este un obiceiu românesc ca la diferite ocazii, semnul vădit al dragostei şi al respectului să se manifeste prin câte un dar. De multe ori însă darul acesta era înainte darul vinovăţiei, al ispăşirii sau al recunoştiinţei. Noi am vrea ca aceste feluri de daruri să dispară din concepţia vieţii noastre sociale şi darul nostru să nu fie decât semnul angajamentului nostru perpetuu că vom fi alături de aspiraţiunile şi gândurile celui căruia îi facem darul.

In calitatea mea de cleric al Eparhiei Ungro-Vlahiei, cleric permanent cu harul lui Dumnezeu şi investit vremelnic cu harul reprezentării poporului în Marea Adunare Naţională, dar totdeauna alături de gândurile şi aspiraţiunile poporului nostru; în aceste calităţi şi în numele acestui cler, eu declar că toţi slujitorii bisericii din această Arhiepiscopie şi Mitropolie sunt alături de gândul meu, că Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian este omul providenţial, pentrucă singur Inalt Prea Sfinţia Sa este în măsură să asigure o permanentă, sinceră şi loială legătură între Biserică şi regimul nostru de democraţie populară.

Clerul nostru are astăzi mai mult decât oricând nevoie de o îndrumare sinceră şi devotată, ca să meargă alături cu vremurile, pentru ca nu cumva vremurile mergând înainte, peste vrerea noastră, să treacă cu tăvălugul peste noi.

Acest om providențial, care a făcut ca Biserica să fie slujitoarea noastră pe linie de înaintare a vremurilor de astăzi, este Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian. Preoțimea îl cunoaște, pentrucă este ieșit din rândurile ei; și cel care este ieșit din rândurile preoțimii cunoaște adevărurile vieții pământești.

De aceea, noi, din această de Dumnezeu păzită eparhie, avem siguranța că Inalt Prea Sfințitul Patriarh este alături de inimile noastre și va avea grije ca aceste inimi să bată alături de popor, fiindcă biserica este legată prin rădăcini adânci de popor. Numai așa suntem siguri că Biserica își va îndeplini rolul ei de mântuitoare a sufletelor, împlinindu-se marea ei misiune socială, de care misiune este legat centrul ei de greutate. Și nu ne putem agăța de cer, dacă nu simțim pământul sub picioare.

Noi suntem siguri că Inalt Prea Sfințitul Patriarh își va îndeplini misiunea sa, alături de cei cari lucrează pe acest pământ după principiul Sfintei Evanghelii: iubește pe aproapele tău ca pe tine insuți, fiindcă aceasta este temelia învățăturii creștine.

In calitatea mea de efor al Bisericii Ortodoxe Române și de deputat ales în Marea Adunare Națională, urez în numele clerului Bisericii noastre, Inalt Prea Sfințitului Stăpân să-și îndeplinească gândurile, care l-au călăuzit, atunci când a ajuns să urce treptele înaltei sale misiuni; îi urez deplină sănătate, sinceritate și loialitate, în îndeplinirea misiunii sale.

Și ca semn vădit al legământului, pe care-l facem, că vom fi veșnic alături de Inalt Prea Sfinția Sa, de Biserică și de Guvernul țării, pentru binele poporului nostru și pentru prosperitatea și fericirea tuturor, noi facem I. P. S. Patriarh acest modest dar».

Apoi P. C. Sa a înfățișat Inalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian ca dar din partea clerului Arhiepiscopiei Bucureștilor și Mitropoliei Ungro-Vlahiei un prețios engolpion de aur.

In numele clericilor și al credincioșilor din județul Vâlcea, P. S. Episcop Iosif al Argeșului, care ocârmuește și eparhia vacantă a Râmnicului, a prezentat I. P. S. Patriarh o frumoasă icoană aurită, rostind aceste cuvinte:

Inalt Prea Sfințite Patriarh, Onorat Prezidium, Domnule Prim Ministru și Domnilor Miniștri, Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, Onorați Oaspeți,

„Dacă Țara și Biserica românească cu tot clerul ei trăesc

astăzi o at de justificată bucurie, judeţul şi eparhia Vâlcei trăesc această bucurie cu o intensitate mult mai mare. Ea este fericită că poate astăzi să se laude că a dat Ţării şi Bisericii pe capul ei suprem.

Şi atunci, dorind să fixeze această mulţumire, pe care o trăeşte cu deosebită intensitate, Biserica din Eparhia Râmnicului Noului Severin, vă roagă cu respect să primiţi Inalt Prea Sfinţite Patriarh, din partea ei, ca simbol şi omagiu a acestei recunoştinţe, o icoană, în faţa căreia să vă puteţi pleca genuchii, ca să cereţi lui Dumnezeu ajutor pentru fericirea poporului nostru".

D. Prim Ministru Dr. Petru Groza a rostit în numele Guvernului următoarea cuvântare:

Inalt Prea Sfinţite Patriarh, Domnilor Miniştri, Inalt Prea Sfinţiţi Părinţi, Domnilor.

„Eu ridic cuvântul în numele Guvernului Republicii Populare Române, ca să felicit pe Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian, prezentându-i omagiul nostru şi urarea de multă sănătate şi vigoare, pentru a putea face faţă sarcinilor care-l aşteaptă. Facă-se aşa, faţă de vârsta nepatriarhală a Inalt Prea Sfinţiei Sale, faptele Inalt Prea Sfinţiei Sale să-l ridice, prin înţelepciune şi cuminţenie, la nivelul unui vrednic Patriarh.

Noi credem în acest lucru, dată fiind atitudinea de până acum a Inalt Prea Sfinţiei Sale în legătură cu rosturile omului pe acest pământ şi adâncirea gândurilor Inalt Prea Sfinţiei Sale asupra raporturilor dintre Stat şi Biserică, situaţie care în mare parte a contribuit — de ce să n'o recunoaştem? şi ne-a ajutat pe noi astăzi ca împreună, reprezentanţi ai Bisericii ortodoxe strămoşeşti şi Guvern al Republicii Populare Române, să sărbătorim acest act.

Minunat rezultat al acestei colaborări dintre noi; dacă ne gândim la cuvântarea ţinută azi de Inalt Prea Sfinţitul Patriarh şi la misiunea, pe care şi-a impus-o de a readuce alături de ceilalţi credincioşi ai bisericii ortodoxe străbune, pe fiii ei pierduţi, într'o singură eparhie. Şi când spun „noi", nu vorbesc numai în calitate de prim ministru, ci şi în calitate de deputat al sinoadelor bisericeşti; şi în această dublă calitate declar că, pentru acest minunat rezultat de astăzi, noi trebue să fim recunoscători Partidului Muncitoresc Român.

Şi fiindcă secretarul general al acestui partid, primul Vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri Gheorghiu-Dej este de faţă îl rog să transmită conducerii partidului acestuia toată recunoştinţa fiilor Bisericii noastre strămoşeşti, pentru cuminţenia şi pentru adânca cunoaştere a realităţilor noastre româneşti, care l-au determinat să contribue în mod hotărîtor la crearea acestei situaţii, de pe urma căreia noi putem sărbători împreună ziua de astăzi.

Vreau ca această colaborare a noastră, iniţiată atât de norocos să ducă la minunate rezultate, şi aşa va fi.

Astăzi, ascultând cuvântarea rostită de Inalt Prea Sfinţitul Patriarh în biserică şi reflectând asupra ei, am adâncit în deosebi partea a doua a ei fiindcă eu sunt născut într'o regiune, care a suferit foarte mult pentru ortodoxie. Consultaţi cronicile şi veţi vedea acolo cum sute şi sute de ţărani din ţinutul meu de pe valea Haţegului şi de pe valea Streiului, s'au ridicat în repetate rânduri, ca să-şi apere credinţa strămoşească. Din satul meu Băcia, ţărani simpli scriau pe vremuri împărătesei Maria Thereza sau împăratului Iosif II, când erau chinuiţi şi torturaţi, ca să-şi părăsească dreapta lor credinţă: „Majestate, poţi să ne iei oile din staul, poţi să ne iei lucrurile din casă sau şuba de pe noi, dar sufletul şi credinţa noastră strămoşească nu ni le vei putea lua niciodată".

Ţărani simpli din Ardeal scriau astfel de scrisori, pentru care conducătorii de pe atunci îi trimeteau în temniţele din Austria. Şi avem amintirea acelor ţărani de ai noştri, cari, băgaţi de tineri în închisori, au murit acolo după 30 sau 40 de ani de osândă pentru credinţa lor şi n'au mai putut să vadă Valea Haţegului sau Valea Streiului.

Dar, când ne amintim de marii martiri ai credinţii noastre nu trebue numai să ne limităm la fraze de omagiu, ci să ne dăm seama de realitate, să ne facem un examen de conştiinţă şi să vedem dacă am făcut ceva pe această linie, fiindcă cel mai mare omagiu, pe care-l putem aduce memoriei acestor martiri pentru credinţă şi pentru ţară, este să fi realizat noi, ceeace ei, prin sacrificiul fiinţei lor, n'au putut înfăptui.

Făcând aceasta, noi constatăm că în domeniul politic ne-am îndeplinit datoria. Eu am fost la Blaj, cu prilejul aniversării revoluţiei dela 1848 şi acolo, pe Câmpia Libertăţii, examinând textele şi lozincele revoluţiei de acum o sută de ani, am constatat că noi,

cu ajutorul marei noastre vecine Uniunea Sovietică şi armatei e (aplauze puternice) am ajuns în situaţia să putem îndeplini din cuvânt în cuvânt testamentul revoluţionarilor de acum un secol. Am citit acolo întreg acest testament şi am constatat că l-am executat în întregime. Am desfiinţat moşierimea, clasa exploatatoare şi am înlăturat monarhia, care asuprea poporul român. Am făcut să domnească în această ţară, — în locul şovinismului, care aduce numai ură între popoare, învrăjbindu-ne în special pe noi cu poporul maghiar şi poporul sârb şi provocând din această cauză mari tragedii, — am făcut să domnească, în locul acestui şovinism, înfrăţirea între popoare, aşa cum voiau revoluţionarii dela 1848; şi această înfrăţire între popoare este după mine cea mai importantă dintre înfăptuirile noastre faţă de testamentul revoluţionarilor de acum un veac, cari luptau nu numai pentru libertatea celor de un neam cu ei, nu numai pentru împăciuirea şi înţelegerea fiilor aceluiaşi popor, ci propovăduiau libertatea şi înfrăţirea tuturor semenilor lor, clerici şi mireni, tuturor oamenilor de pe acest pământ.

Iată deci, tot aşa cum regimul pământesc al acestei ţări şi acestui popor prăznueşte împlinirea ideilor revoluţionare, aducând un pios omagiu luptătorilor pentru libertate, tot aşa Biserica Ortodoxă Română, şi întregul ei cler, dela cei mai înalţi până la cei mai umili slujitori ai ei, împreună cu toţi laicii, credincioşi ai bisericii, trebue să se gândească la martirii din temniţele dela Kufstein, la acei cari s'au sacrificat pentru credinţă, şi să creeze astfel situaţia obiectivă necesară pentru readucerea în staul a oilor noastre rătăcite.

Dacă facem aşa, putem păşi liniştiţi înainte

Astfel gândeam eu asupra cuvântării rostite în biserică azi de Inalt Prea Sfinţitul Patriarh.

Şi acum, să-mi daţi voie să ridic paharul meu pentru Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Justinian şi pentru întregul cler al bisericii noastre, care caută să creeze maximum de fericire pe acest pământ.

Ridic deasemenea paharul meu în sănătatea tuturor celor care au la suflet prosperitatea ţării noastre, care se numeşte Republica Populară Română, care şi-a câştigat un nume de cinste pe plan internaţional şi care dă exemplu altor ţări şi altor popoare de felul cum poate merge înainte, pe drumul marilor realizări, cot la cot, fără convulsiuni şi fără sguduiri, un Guvern lumesc şi o Biserică strămoşească".

Din partea delegației Bisericii ortodoxe ruse, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței a rostit această cuvântare:

Inalt Prea Sfinție Patriarh, Onorat Prezidium, Domnule Prim Ministru și Domnilor Miniștri, Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfinții Părinți, Onorați Oaspeți

„Inalt Prea Sfințitul și Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și noi ne aducem perfect de bine aminte ultimele cuvinte, pe care Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian le-a rostit la despărțire, după vizita făcută la Moscova.

Ați spus, Inalt Prea Sfinția Voastră atunci: Am iubit și iubesc Biserica rusă și poporul rus, dar acum când, cu ochii mei am văzut și am cunoscut această Biserică și pe slujitorii ei, plec cu sufletul meu plin de mai multă dragoste pentru această Biserică.

Noi atunci am cunoscut în Inalt Prea Sfinția Voastră un prieten sincer și adevărat al Bisericii și poporului nostru. Acum am venit și eu în calitate de trimes al Inalt Prea Fericitului Patriarh Alexei să prezint în numele Inalt Prea Sfinției Sale și al întregei biserici ortodoxe din U. R. S. S. felicitări pentru alegerea Inalt Prea Sfinției Voastre în demnitatea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și vă transmitem aceeași dragoste și același sentiment de prietenie din partea Bisericii și poporului nostru.

Noi cu toții simțim că această dragoste ne unește și consolidează legăturile dintre popor și biserică. Această dragoste sinceră va contribui la întărirea legăturilor noastre și va fi un izvor nesecat de adevărată prietenie, consolidare și fericire a popoarelor și Bisericilor noastre.

Noi din toată inima dorim ca Inalt Prea Sfinția Voastră, Părinte Patriarh Justinian, nu numai să păstrați în suflet această dragoste, ci s'o cultivați și s'o redați și poporului român și poporului rus în toate ocaziunile pe care le veți avea.

Să trăiască această trainică dragoste, să nu se schimbe niciodată, ci să se înmulțească, să trăiască și să prospere din an în an.

Să trăiască această prietenie între poporul rus și poporul român".

La sfârșit, a luat cuvântul Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian rostind următoarele:

Domnule Președinte și Domnilor Membrii ai Inaltului Prezidium, Domnule Prim Ministru și Domnilor Miniștri, Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, Onorați Oaspeți,

Datoresc un răspuns vorbitorilor delegațiilor străine din Biserică, începând cu răspunsul pe care trebue să-l dau Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Crutițchi, trimis al Inalt Prea Fericitului Alexei, Patriarhul Rusiei.

Printr'o scrisoare atât de frumoasă, Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și al întregei Rusii mi-a trimis prin delegația sa, odată cu toate urările sale și toată dragostea sa față de umila mea persoană, față de Biserica Ortodoxă Română și față de dreptcredincioșii acestei Biserici.

M'a impresionat nespus de mult amintirea pe care o face această scrisoare despre fericitul Patriarh Nicodim, adormit întru Domnul, cu ocazia vizitei făcute la Moscova, în fruntea unei delegațiuni, din care și eu am făcut parte.

Cu acel prilej, toți membrii delegației am legat una dintre cele mai strânse prietenii între noi și Prea Fericitul Patriarh Alexei, care ne-a primit cu o deosebită dragoste, dar mai cu seamă a arătat toată înțelegerea și toată prietenia pentru Biserica Ortotoxă Română și pentru poporul nostru drept credincios.

Prea Fericirea Sa era preocupat nu numai de legăturile de prietenie care trebue să existe între cele două Biserici, ci mai ales de dragostea și prietenia care trebue să dăinuiască între cele două popoare și între cele două Biserici.

Foarte mult preocupat de starea de spirit, care există în sânul Bisericii din România, dacă spiritul acestei biserici, în special spiritul clerului, este orientat spre noile orizonturi de viață socială, Prea Fericirea Sa ne întreba dacă într'adevăr biserica noastră a păstrat toate legăturile ei cu poporul și dacă ea îmbrățișează toate năzuințele lui în aceste vremuri de înnoire.

Cu toții ne-am despărțit de Inalt Prea Fericitul Patriarh Alexei cu convingerea fermă și unanimă că în fruntea Bisericii din Uniunea Sovietică stă un înțelept care duce pe drumurile cele mai potrivite Biserica Ortodoxă din Uniunea Sovietică și că durerile unei nașteri destul de grele pentru biserica de acolo au trecut.

Din felul cum am fost primiți de reprezentanții Guvernu-

lui Domnul Sporov, împreună cu Președintele Consiliului Cultelor, Domnul Ministru Carpov, cât și pentru atențiunea deosebită, care s'a acordat delegației Bisericii Ortodoxe Române, — afară care, după cum afirma Domnul Ministru Carpov, a fost acordată pentru prima oară unei delegații bisericești străine, ca să viziteze catedralele din Kremlin, — ne am convins asupra înțelegerii care există între conducătorii popoarelor Rusiei Sovietice și conducătorii Bisericii Ortodoxe Ruse. Această atenție deosebită ne-a fost comunicată de Domnul Ministru Carpov, în numele Generalissimului Stalin (aplauze puternice; asistența în picioare, aclamă pe Generalissimul Stalin) care, lipsind din localitate, în timpul când delegația Bisericii Ortodoxe Române era la Moscova și fiind prea departe de Capitala Uniunii Sovietice și-a exprimat regretul că nu este de față, în momentul când noi am fost acolo ca să ne primească într'o audiență și ne-a comunicat prin Domnul Ministru Carpov toată prețuirea pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru spiritul democratic care domnea în sânul acestei delegații, acordându-ne favoarea pe care v'am amintit-o.

Personal, țiu să asigur pe Inalt Prea Fericitul Patriarh Alexei de toată dragostea mea, de toată prețuirea mea și de toată colaborarea mea în toate inițiativele pe care le va lua, pentru binele și prosperitatea Bisericii Ortodoxe din întreaga lume.

Pentru sănătatea și fericirea celor doi conducători, Generalissimul Stalin, înțeleptul și viteazul conducător al popoarelor Uniunii Sovietice (aplauze puternice) și pentru Inalt Prea Fericitul Patriarh Alexei, conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, ridic în primul rând paharul meu (Aplauze puternice)

***I. P. S. Mitropolit Nicolae Crutițchi**: Voiu transmite cu toată dragostea declarațiile Prea Fericitului Patriarh Justinian cât și ale reprezentanților puterii laice și plec cu sufletul satisfăcut și plin de bucurie.*

***Dl. dr. Petru Groza, Președintele Consiliului de Miniștri**: Vă rog să transmiteți și Generalissimului Stalin cele mai bune urări de sănătate din partea noastră.*

***I. P. S. Mitropolit Nicolae Crutițchi**: Vă mulțumesc; le voiu transmite cu toată dragostea*

I. P. S. S. Justinian Marina, Patriarhul Bisericii Or-

XXIX. – Inalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian împreună cu d. prof. Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, Membrii delegațiilor Bisericilor ortodoxe streine și Membrii Sfântului Sinod, în fața catedralei Sf. Patriarhii.

todoxe Române: In al doilea rând, țin să mulțumesc Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Ștefan, Exarhul Bisericii Ortodoxe din Bulgaria pentru dragostea pe care ne-a arătat o în două ocazii din sânul bisericii noastre: Cu prilejul înmormântării Prea Fericitului Patriarh Nicodim, când a trimes o delegație formată din Episcopul Partenie și însoțită de doi Protopopi și acum, trimițând o delegație în frunte bu I. P. S. S. Mitropolitul Chiril, ca să ia parte la această sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române și totdeodată exprimându-și, prin această delegație, toată dragostea sa frățească și accentuând asupra spiritului de colaborare, care a dăinuit în trecut și care trebue să existe și în viitor între cele două Biserici despărțite de Dunăre, — după părerea Domnului Prim Ministru, acum legate de Dunăre.

N'am să fac un istoric al celor două popoare și al celor două Biserici, care au avut altădată o conducere comună, pentrucă această istorie este prea bine cunoscută de Dv. Cred totuși că Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Chiril a putut să constate cu acest prilej legătura aceasta destul de trainică și astăzi între cele două biserici, cu ocazia darului făcut de județul Vâlcea, o icoană a Sfinților Metodiu și Chiril, care sunt în primul rând Apostoli ai slavilor din Balcani, și care în același timp se bucură de o mare cinstire și din partea Bisericii noastre. Iar dacă darul vâlcenilor a fost un simbol pentru legăturile noastre din trecut, el poate fi considerat cu atât mai mult un simbol pentru delegația bulgară, care are în frunte un Mitropolit cu numele de Chiril.

Rog pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Chiril să transmită Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Ștefan, din partea noastră, asigurarea unei dragoste desăvârșite, a unei prețuiri alese și totdeodată să-l asigare că nutrim în sufletele noastre nădejdea ca în cel mai scurt timp să-l putem vedea și personal și să putem discuta împreună despre trecutul bisericilor noastre, despre viitorul lor, stabilind legături temeinice, frățești, pentru pacea și pentru buna înțelegere a celor două popoare, a celor două Republici, de care amintea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Chiril și în același timp pentru fericirea și prosperarea ambelor Biserici.

Ridic paharul meu în sănătatea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Ștefan și a delegaților pe cari i-a trimis la noi.

Şi acum mă îndrept către clerul eparhiei, care a grăit prin Prea Cucernicul Efor, Părintele Vlaiculescu şi a grăit frumos. Mie îmi plac graiurile frumoase, este adevărat, dar îmi plac mult mai mult faptele frumoase. Este adevărat că Prea Cucernicia Sa a căutat să exprime aceste cuvinte de dragoste, de colaborare şi de ascultare printr'un fapt, prin acel dar pe care l-a făcut în numele preoţimei.

Pentru acest dar, eu mulţumesc din suflet, atât Prea Cucerniciei Sale, cât şi acelora cari au pus la cale aceasta; dar eu îi rog foarte mult să nu uite cuvintele pe care le-am rostit astăzi în Adunarea Naţională cu privire la clerul de astăzi şi la clerul de mâine, adică să nu uite apelul pe care l-am făcut clerului, cu cuvintele Sfântului Apostol Pavel: ***Innoindu-vă gândurile minţii voastre, căutaţi să înnoiţi sufletul vostru în omul cel nou.***

In nădejdea că voiu găsi toată înţelegerea, pe care am găsit-o în Prea Cucernicul Părinte Efor, şi în sufletele altor Prea Cucernici Părinţi din această eparhie, care s'au alăturat cu tot devotamentul la această acţiune de înnoire, nu numai a vieţii duhovniceşti a clerului nostru, dar mai cu seamă de înnoire a acestei vieţi de apostolat social, care este foarte actuală, pentru buna înţelegere a clerului eparhial, pentru această înţelepciune, pe care eu mă aştept s'o găsesc în rândurile clerului eparhiei mele, pentru sporirea acestei înţelepciuni şi pentru pacea şi buna înţelegere, care trebue să se întâlnească între oameni şi între clerici, în lumina acestor sarcini noui, ridic paharul meu.

Pentru delegaţia vâlcenilor, în frunte cu Prea Sfinţitul Episcop al Argeşului, Iosif, Locţiitor de Episcop al Eparhiei Râmnicului, nu găsesc cuvinte de mulţumire, fiindcă în momentul acesta prea multe se răscolesc în sufletul meu din trecutul celui mai frumos timp al vieţii mele, dar în acelaşi timp dintr'un trecut plin de greutăţi, în slujba unui ideal care s'a împlinit mai devreme decât aşteptam şi pentru care ne bucurăm cu toţii astăzi.

Această delegaţie mi-a răscolit în suflet şi mi-a amintit atâtea şi atâtea momente din viaţa mea, mai cu seamă că între delegaţi erau şi preoţi şi exponenţi ai unor tovarăşi de

luptă şi de greutăţi, oameni deci devotaţi până la sacrificiu, în vremurile de astăzi.

Pentru păstrarea acestui trecut frumos, pentru ca acest trecut să servească de imbold şi în acelaşi timp de orientate în această viaţă nouă, pentru sănătatea lor şi pentru bucuria pentru care o au astăzi, bucurie la care în acele vremuri nu nădăjduiau, ridic paharul meu urându-le sănătate.

Şi acum, să-mi daţi voie să dau un cuvânt de mulţumire Domnului Prim Ministru (vii aplauze). Domnia sa a fost mai expansiv ca niciodată şi, datorită sincerităţii care l caracterizează, a dat adevărată expresie sentimentelor cele mai alese pe care Domnia sa le poartă binelui şi prosperării Sfintei noastre Biserici.

Noi îi cunoaştem toate sentimentele şi toată dragostea faţă de Biserica noastră ortodoxă şi personal, eu îi păstrez o neştirbită prietenie şi o mare dragoste pentru iubirea pe care Domnia sa permanent a arătat-o faţă de umila mea persoană.

Domnule Prim Ministru, niciodată nu mi s'a întâmplat să fi făcut apel la Dv., iar Dv. să nu-mi fi dat un ajutor. Acesta este adevărul pe care-l mărturisesc astăzi aici. De câte ori am constatat că în altă parte nu mai pot găsi nici un sprijin, mi-am îndreptat ultima nădejde către Dv., unde am găsit o largă înţelegere şi un sprijin temeinic. Pentru aceasta, ţin să vă declar solemn că vă port o neştirbită dragoste şi cred că, între mine, care sunt de dincoace şi Dv., care sunteţi de dincolo de munţi, Carpaţii n'au existat niciodată şi că, între Dv. care sunteţi Preşedintele Consiliului de Miniştri şi între mine, care sunt Preşedintele unui Consiliu Spiritual al Bisericii Ortodoxe, mâinile noastre trebue să stea permanent încleştate, pentru binele şi prosperitatea Patriei noastre (Aplauze puternice).

Dacă în cuvântul meu de astăzi, aşa cum am mărturisit cinstit şi corect, ca furat de ultimele cuvinte ale Sfintei Evanghelii, am stăruit prea mult asupra chemării care am făcut-o fraţilor din cealaltă strană, cred că n'am greşit cu nimic dacă, în această înaltă demnitate, am înţeles să-mi întorc privirile către ei, fiindcă istoria ne este martoră că în decursul vremurilor mulţi din cei de peste munţi s'au îndreptat spre noi cei din Vechiul Regat, cerându-ne ajutor ca să scape de prigoană.

Astfel, Episcopul Inocenţiu Klein, trimetea protopopilor lui o scrisoare din care reese că el nădăjduia foarte mult să

scape din beciurile Romei ca să se întoarcă în Țara Românească, de unde, cu ajutor să poată scăpa pe preoții și dreptcredincioșii lui de aceste împilări și mai cu seamă să-i oblige pe catolici să-și respecte angajamentele luate atunci când semnaseră actul unirii, prin care se obligau să respecte întru totul legea și credința noastră strămoșească.

Deci, ținând seama de aceste fapte ale istoriei și de faptul că toți cei cari au murit în închisorile amintite și mai cu seamă în temnițele dela Kufstein, și-au dat viața cu nădejdea în ajutorul celor din Țara Românească, cred că n'am făcut o greșală când astăzi m'am alăturat apelului pe care acum o lună de zile Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului l-a făcut în Adunarea dela Blaj către frații uniți ca să se întoarcă la biserica strămoșească, dând mâna unii cu alții în această luptă impusă de datoria pe care o avem nu numai din punct de vedere bisericesc astăzi, destul de lămurit arătată în cuvântarea mea, ci mai mult dictată de interesele poporului nostru, de interesele Statului nostru, de interesle neamului nostru, care trebue să fie înfrățit într'un singur crez, într'o singură biserică.

In nădejdea, cu care terminam cuvântarea mea de astăzi că aceste oi vor auzi glasul meu și că nu ne vor da prilejul să ni le aducem singuri în staul, fiindcă hotărîți suntem ca din mâna furului să ne aducem oile înapoi, că Innlt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Bălan va tăia vițelul cel gras și cu toții ne vom bucura de întoarcerea oilor pierdute

Onorați oaspeți, în vieața mea m'am obișnuit să nu fac declarații care nu pot fi înfăptuite; în vieața mea am declarat de atâtea ori public că nu cunosc în limbajul meu cuvintele: „nu se poate". Atunci când am pornit la un lucru eu am știut dela început că acest „nu se poate" nu există. Chiar dacă au fost unii sceptici, chiar dacă alții au zâmbit, sau s'au uimit, mai târziu cu toții au ajuns să se covingă că eu am fost corect. De aceea, și astăzi, când am declarat ceeace am declarat, am înțeles să las cele 99 de oi, ca să pornesc după a suta oaie și s'o aduc pe umeri înapoi, în staul, iar cine îmi stă împotrivă, mai bine să se dea la o parte.

Nu este o amenințare pentru nimeni; noi nu amenințăm pe nimeni decât cu fărădelegile lor. Și bine ar fi dacă adver-

sarii noştri de 200 de ani s'ar retrage singuri ca să nu ne pună în situaţia să aducem la cunoştinţa întregului popor toate suferinţele şi toate nedreptăţile săvârşite timp de 200 de ani şi purtate în numele Evangheliei. De aceea, previn totdeodată pe adversarii noştri că în tolbă noi avem încă foarte multe săgeţi, cu venin dela ei.

De aceea, eu ţin să vă asigur că am pornit la drum hotărît, şi rog pe Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Bălan ca împreună cu toţi tinerii vlădici din Ardeal să ne stea într'ajutor. Noi avem aici pe Domnul Prim Ministru, care este ardelean. Amândoi ne-om sfătui şi amândoi vom veni în ajutor în îndeplinirea întregului program de aducere în staul a oii celei răpite.

In nădejdea împlinirii acestei năzuinţe, în nădejdea îndeplinirii întocmai a acestui program, în nădejdea unităţii neamului nostru într'o singură Biserică şi într'o singură credinţă, ridic paharul meu, dorindu-vă şi Dv. multă sănătate şi totdeodată mulţumindu vă pentru toată dragostea pe care aţi avut-o, luând parte la această solemnitate a noastră şi socotindu-vă că luaţi parte negreşit alături de noi, în lupta noastră.

CONCERTUL.

In acelaşi zi de Duminică 6 Iunie 1948, la orele 18, a avut loc la Ateneul Român un concert dat de Societatea Corală „Carmen" pentru sărbătorirea Inalt Prea Sfinţitului Justinian, cu prilejul înălţării în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La acest concert au luat parte: d. prof. Dr. Const. I. Parhon preşedintele Prezidiului, Membrii Guvernului în frunte cu d. Prim Ministru Dr. Petru Groza şi d. Gh. Gheorghiu Dej vice preşedinte al Consiliului de Miniştri, Membrii Corpului diplomatic, Delegaţiile Bisericilor Ortodoxe streine, Membrii Sfântului Sinod Inaltele autorităţi civile, militare, culturale şi bisericeşti, numeroşi preoţi, profesori universitari, scriitori, ziarişti etc.

Programul Concertului a început cu *Imnul închinat Republicii Populare Române* de M. Socor, după care a urmat *Imnul patriarhal* de G. Cucu. S'a cântat apoi răspunsul liturgic *Mărire Ţie, Doamne,* şi Axionul Bunei Vestiri: *Binevesteşte, pământule bucurie mare,* armonizate de d prof. I. D. Chirescu.

Pe sunetul unui *Amin*, cântat de toate vocile la unison, susținut de altist și mai mult de bas, a început să depene sopranul serafica melodie a *Heruvicului* glasul VIII de D. Suceveanu, armonizat de întemeietorul Soc. corale Carmen, răposatul maestru D. G. Kiriac († 1928). Îmbrăcate în haina armoniei clasice de către iscusitul muzicant G. Cucu († 1932), stihurile psalmului 136, *La râul Babilonului*, după melodia dascălului de psaltichie D. Suceveanu, au impresionat adânc. Iar vocea caldă a solistei D-na Ștefania Albei și refrenul coral de Aliluia, înfățișa în chip minunat tânguirile robilor duși in Babilon. Canonul Întâmpinării Domnului *Nu pricep, Curată*, tot după melodia psaltică a lui D. Sucevenu și armonia lui G. Cucu, a fost cântat de d. Mircea Buciu dela Opera de Stat. Senina melodie, dar bogat inspirată, a psalmului 50, *Miluește-mă Dumnezeule*, compusă de G. Cucu, a fost ascultată într'o liniște desăvârșită. Iar Axionul Invierii *Îngerul a strigat*, armonizat de D. G. Kiriac după melodia vestitului dascăl de psaltichie Macarie Ieromonahul, a dovedit tuturor ce comori de preț are muzica noastră bisericească-psaltică. Cântarea podobiei glas III *De frumusețea fecioriei tale*, armonizată de G. Cucu, după melodia lui Macarie Ieromonahul, a fost printre cele mai îndelung aplaudate. Vocea atât de duioasă a solistului d. prof. Maxim. Vasiliu a dat acestei frumoase melodii o armonie atât de aleasă față de text, încât poate folosi de dreptar pentru cântăreții noștri bisericești. După *Tripticul de Florii*, armonizat după colindele populare de G. Gucu, a urmat Antifonul glas. VIII din Joia Patimilor, *Acestea zice Domnul*, armonizat de Sabin Drăgoi, solist fiind d. Mircea Buciu. S'a cântat apoi *Hristos din morți a înviat*, cu versuri de Iacob Negruzzi și muzica de D. G. Kiriac. Concertul s'a încheiat cu *Allelula* din Oratoriul *Messias* de G. F. Haendel, cu acompaniament de pian, orgă și violoncel.

Concertul a avut un succes desăvârșit, încât am putea spune că Societatea corală „Carmen" s'a depășit pe sine. Intreaga asistență a aplaudat indelung pe voioșii Carmeniști, iar la sfârșit Inalt Prea Sfinț'tul Patriarh Justinian binecuvântându-i a felicitat călduros pe președintele Societății preotul prof. Niculae M. Popescu și pe maestrul ei prof. I. D. Chirescu.

Ca o mărturie a impresiei deosebite pe care acest concert a făcut-o oaspeților streini, veniți ca delegați ai Bisericilor orto-

doxe surori la investitura I. P. S. Patriarh Justinian, ne îngăduim să dăm în traducere românească, aprecierile P. S. Episcop Partenie de Levski vicarul Exarhatului Bisericii bulgare, publicate în revista Църковенъ Вѣстникъ, an. . nr. 27-28, din 19 Iulie 1948, în articolul intitulat: *Cea mai nouă pagină din istoria Bisericii Române:* „...Tot cu prilejul înscăunării, a avut loc, în după amiaza aceleiaşi zile, un minunat concert vocal, în marea sală a Ateneului. A cântat marele cor „Carmen" de peste 200 de corişti, în a cărui formaţiune se puteau vedea un număr destul de mare de preoţi. Compoziţiile executate erau exclusiv din autori români, cu excepţia concertului *Aleluia* de Haendel. Face impresia că în muzica religioasă română există multe prelucrări moderne din temele bisericeşti orientale. În general, Românii ortodocşi manifestă un interes mult mai mare faţă de cântarea bisericească orientală decât noi. Concertul a fost atât de frumos, încât am părăsit cu părere de rău sala la sfârşitul lui".

Aşa s'au încheiat serbările prilejuite de înmânarea cârjei şi înălţarea în scaun a Înalt Prea Sfinţitului Justinian, cel de al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Iar acum, de încheiere, unindu-ne şi noi glasul cu ceata tuturor dreptcredincioşilor creştini şi a slujitorilor sfintelor altare din această de Dumnezeu păzită ţară, ca un prinos de laudă şi prea mărire strigăm: Pre Stăpânul Nostru, Patriarhul Justinian, Doamne îl păzeşte întru mulţi şi fericiţi ani.

Diaconul GHEORGHE I. MOISESCU

EPISTOLA LUI ARISTEIA [1]

1. Simt, în acest moment, povara unui greu contrast între mine — aşa cum mă vedeţi — şi primăvara amintirilor cu cari vreau să încep cuvântul meu. In faţa venerabilei Academii, care-şi încinge azi, cu mirt verde, cosiţele-i argintii, eu, acest moşneag, sosesc cu un braţ de irişi în floare.

Sunt 33 de ani, de atunci... In această sală, în această doctă societate, neuitatul şi prestigiosul Barbu Delavrancea propunea, spre premiere, cu premiul „Eliade Rădulescu", cartea cuiva, târziu revenit în familia literară, cartea unui autor curios şi discutabil. Delavrancea alesese, din carte, cutare nuvelă, cutare pasagiu şi îl citea, cu multă simpatie, dar (după părerea celor ce au fost atunci de faţă) cu o intenţie străină de spiritul nuvelei... A fost prima şi, până mai alaltăeri, ultima mea întâlnire oficială, cu această înaltă instituţie. In afară de premiul „Eliade Rădulescu" acordat *Bisericuţei din Răzoare*, altă întâlnire, alte legături, sau planuri, sau veleităţi n'am avut şi n'am urmărit.

Am rămas în ceata tăcută şi laborioasă a celor ce iubeau şi frecventau biblioteca Academiei. Dar nu fără roade. La mesele bibliotecii Academiei, am scris, în 1914, la un sfert de veac de la moartea lui Eminescu, o broşură de evocare. Intre 1911 şi 1916, am scris, tot aici, mai toate articolele şi schiţele mele, apărute în revistele *Flacăra* şi *Viaţa Românească*.

Mai târziu, tot la Academie, am scris fresca: *La răspântie de veacuri*. Dar mai mult decât atât, la Academie, între două pagini citite sau scrise, am primit, adeseori, cuvinte de părintească şi de caldă preţuire de la cel ce a fost neuitatul meu dascăl de la liceul Sf. Sava: Ion Bianu şi unul dintre primii descoperitori ai prozei mele.

Fără evidenţă, fără aspiraţii academice, fără nici un fel de manifestaţie, am iubit Academia, sălile ei de lectură, cărţile ei... şi — cum am scris-o cândva — „irişii de la Academie"... Da,

---

1. Discurs de recepţie la Academia Română, rostit în ziua de 28 Maiu 1948.

irişii de la Academie... Acum câteva decenii, curtea Academiei noastre purta, în luna Mai, un colan din aceste flori violete şi pasionate şi, de dragul lor şi întru simbolul lor, am dăruit multe pagini visului şi iluziei.

Astăzi, Academia Română — această acropolă a ştiinţei şi artei româneşti — pe care o vedeam, deapururi, mai sus de cărările şi de ambiţiile mele, mă cheamă în rândurile ei. Chemarea mă cinsteşte şi mă mişcă puternic. Permiteţi-mi să încerc să comentez chemarea D-Voastre. Aţi chemat, cred eu, nu atât pe autorul câtorva volume literare — rămase veşnic la ediţia întâia sau a doua — cât pe cel ce s'a încumetat să dea bisericii şi literaturii noastre: o nouă traducere a Sfintelor Scripturi.

2. Biblia şi traducătorii ei? Biblia şi traducerile ei! Poate să fie vreun filon de aur sufletesc, care să fi răzbătut, care să se fi răsfirat şi să se fi împletit, de două mii de ani încoace, mai bogat şi mai universal, ca filonul biblic, cu viaţa spirituală a popoarelor, cu istoria lor religioasă şi culturală, cu năzuinţele, cu suferinţele şi cu nădejdile de nemurire ale celor din veac adormiţi părinţi şi fraţi ai noştri şi ai tuturora, prea cinstiţi cărturari sau umili călugări şi mireni, de la noi şi de pretutindeni?... Biblia şi traducerile ei — însemnează stânca lui Moise, izbită de o mie de sceptre şi izvorând miraculos, peste neamurile pământului, apa cea vie a Revelaţiei!

Incerc azi să rechem: cum a pornit în lume unul din aceste izvoare, sub ceaţa de legendă a *Epistolei lui Aristeia.* Ce este Epistola lui Aristeia [1].

Este o scrisoare apocrifă dar şi un document istoric. Aristeia, autorul ei, un pretins dregător de la curtea regelui Egiptului, Ptolemeu II Filadelful (283—247 a. Chr.) istoriseşte fratelui său Filocrate, pe larg şi cu multe amănunte, în ce împrejurări Thora lui Moise a ajuns să fie tălmăcită în limba greacă, cu alte cuvinte: cum a apărut, în lumea evreo-elinească de atunci, versiunea LXX.

Epistola cuprinde 322 de paragrafe. Din ea, aflăm că Demetrius Falereus, bibliotecarul de curând întemeiatei biblioteci din Alexandria, deşi adunase peste 200.000 de volume, totuşi nu era

1. *The Letter of Aristeas,* in: *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*.. de R. H. Charles, D. Litt, vol. II, Oxford, 1913 (pp. 83—122).

mulţumit, fiindcă nu avea încă în biblioteca o traducere a cărţilor sfinte evreeşti. Regele îl autorizează să facă tot ce trebue pentru a obţine traducerea dorită.

Consilierii regelui pun la cale un act de clemenţă regală dar şi de diplomaţie, anume eliberarea celor vreo 100.000 de sclavi evrei aduşi în Egipt de Ptolemeu I, tatăl lui Ptolemeu Filadelful. Cu aceasta, socotesc ei, vor câştiga inima tuturor evreilor şi în deosebi favoarea marelui preot Eliazar din Ierusalim. După aceea, mai pun la cale o epistolă către marele preot, rugându-l să trimită sfintele pergamente cu legea lui Moise, cum şi tălmăcitori destoinici — oameni învăţaţi şi cucernici — pentru a da din ebraică în elină cuprinsul acelor pergamente. Ptolemeu Filadelful aprobă totul. Sclavii evrei sunt eliberaţi. Unii dintre ei pornesc spre Ierusalim, în frunte cu însuşi Aristeia, care ducea scrisoarea şi un dar munificent, pentru templul din Ierusalim, anume: 100 de talanţi de argint, 20 de filigeane de aur, 30 de filigeane de argint, 5 lighene de aur şi o masă — minune de artă! — pentru pâinile punerii înainte. Aristeia descrie cu voluptate splendoarea vaselor sacre şi a acestei mese rituale, executată după prescripţiile din Exod (XXV, 23—25) dar covârşind orice închipuire, prin abondenţa aurului, şi a pietrelor preţioase ca şi prin meşteşugul artiştilor egipteni. Pe când aceste odoare erau în lucru, regele Ptolemeu (ca mai târziu sultanul Ahmed, când a ridicat Moscheia Albastră) lăsa afacerile statului şi venea să privească şi să stimuleze pe artişti.

Solia pleacă din Egipt şi ajunge la Ierusalim. Despre împrejurările şi etapele călătoriei nu ni se spune nici un cuvânt. Aristeia este grăbit să ne zugrăvească Ierusalimul, adică: măreţul templu cu rezervoarele lui de apă, jertfele aduse zilnic de preoţi la altar, înfăţişarea marelui preot Eliazar, în odăjdii, citadela Ierusalimului, aspectul oraşului şi pe urmă să ne dea o rapidă viziune geografică a Palestinei.

Marele preot alege pe traducători — 72 la număr, câte 6 din fiecare din cele 12 seminţii — toţi: floarea ştiinţei, înţelepciunii şi a sfinţeniei lui Israel — şi le încredinţează sulurile sacre. Dar la întrebările solilor regali, marele preot face o caldă apologie a unor practice religioase evreeşti, a înţelepciunii legiuitorului Moise şi a religiei lui, arătând fericitele avantaje ale acestei religii — unică prin spiritualitatea ei — într'un timp când eminente

popoare culturale, ca Egiptenii şi ca Grecii, se închinau la chipuri cioplite şi erau grav deficitari în domeniul moralei.

Solii egipteni şi traducătorii evrei sosesc în Egipt, aducând cu ei strălucitele suluri sacre, scrise cu litere de aur. Ptolemeu Filadelful îi primeşte sărbătoreşte, le dă o găzduire cu adevărat regală şi are cea mai mare grijă ca să fie hrăniţi după pravila lor culinară specială.

Urmează acum un şir de 7 zile, cu 7 ospeţe. Preţioşii mosafiri din Ierusalim sunt poftiţi la 7 mese consecutive, prezidate de rege. In decursul ospeţelor, la timp potrivit, regele pune 72 de întrebări, câte una de fiecare din cei 72 de conmeseni, la primele 5 mese câte 10 întrebări, la ultimele 2 mese: câte 11 întrebări — întrebări diverse: filosofice, sociale, politice sau personale... Oaspeţii răspund cu o înţelepciune infailibilă, divină! Iar regele merge din încântare în încântare, ajungând la convingerea entusiastă că aceşti oameni sunt cei mai înţelepţi depe pământ şi cu adevărat cei mai proprii pentru opera pe care urmau s'o îndeplinească. După acest examen de înţelepciune, cei 72 sunt trimişi în ostrovul Faros, departe de zgomotul şi de arşiţa capitalei, şi acolo pornesc la lucru. In 72 de zile ei traduc cele 5 cărţi ale lui Moise, lucrând toată ziua, iar seara se întrunesc, compară părţile traduse şi stabilesc textul definitiv. Traducerea este citită comunităţii evreeşti din Alexandria, este lăudată şi aprobată şi apoi depusă in marea bibliotecă. Iar traducătorii încărcaţi cu onoruri şi cu daruri, se întorc în Palestina.

3. Ce constată istoria, în dosul acestei cortine de legendă şi de apologie iudaică? In anul 323, Alexandru, fiul lui Filip Macedoneanu, murea în Babilon. Se zice că fiind întrebat, pe patul de moarte, cui lasă împărăţia, el a răspuns:

„Celui mai tare!" şi şi-a dat inelul, cu sigiliu, generalului Perdicas. Dar nu acesta şi nici un altul nu putea să moştenească pe Alexandru şi opera lui[1]. Impărăţia se împarte între generali: Casandru ia Macedonia, cu veleităţi de a stăpâni şi Grecia. Lisimah ia Tracia şi partea de apus a Asiei Mici. Seleuc stăpâneşte Siria, întinzându-se până la Indus. Ptolemeu îşi rezervă Egiptul. Alexandria, oraşul fondat de Alexandru, la gura Nilului, ajunge

---

1. Filip van Ness Myers, *Ancient History* Ginn & Company. Boston... London, 1904 p. 286

capitala Egiptului şi, curând, capitala întregei lumi culturale de limbă greacă.

Ptolemeu I Soter (323—283) îşi măreşte teritoriul, cucerind din porţiunile celorlalţi colegi, Cele-Siria, Fenicia, Palestina, Cirine şi Cipru. El strămută din Ierusalim la Alexandria un mare număr de evrei şi-şi recrutează dintre ei soldaţi şi colaboratori. Dar afară de acest contingent, adus „manu militari", se aflau în Egipt mai vechi aşezări evreeşti. Papiruse descoperite nu de mult ne arată că la Elefantina, în hotarul Etiopiei, păzea Egiptul, în secolul V, a. Chr. un post de grăniceri evrei [1]. Ptolemeu I, după visul şi după pilda lui Alexandru, începe în Alexandria fuziunea raselor din răsărit şi din apus. El este cu adevărat continuatorul lui Alexandru. „Ţinta lui era să facă din Alexandria centrul intelectual al lumii, locul unde artele, ştiinţele, literatura şi chiar credinţele religioase să se întâlnească şi să se amestece. El fondează celebrul „Museum", un fel de colegiu, care ajunge, cu un cuvânt de azi „universitatea" răsăritului şi lângă Museum fondează şi mai celebra „Bibliotecă din Alexandria". „El încurajează pe artişti, pe poeţi, pe filosofi, pe dascălii tuturor ştiinţelor, chemându-i, la curtea sa, conferindu-le scutiri şi privilegii, dându-le daruri şi patronajul său regal. Curtea lui Ptolemeu I Soter îmbrăţişează învăţătura şi geniul epocii" [2].

In Egiptul Ptolemeilor, mai mult de cât în oricare din celelalte state succesorale, are loc întâlnirea limbii şi a culturii greceşti cu spiritul iudaic şi cu credinţa în viul Dumnezeu din Sinai

Evreii învaţă greceşte, traduc în greceşte legea lor şi apoi o propun lumii întregi. Cuceririle lui Alexandru cel Mare, revărsarea elinismului, peste Orientul asiatic, interpenetrarea ideilor filosofice şi a credinţelor religioase şi mai cu seamă supremaţia limbii elineşti — sub forma ei de nivelare: ἡ κοινὴ διάλεκτος [3] erau să fie mijloacele şi căile providenţiale pe cari Cel Atotputernic le punea la îndemâna misionarilor din Israel, întâi pentru răspândirea monoteismului iudaic şi apoi pentru marea cucerire evan-

---

1. Charles Gore, H. L. Goudge, A. Guillaume, *A new Commentary on Holy Scripture*, London 1929. Partea II. *Apocrypha* p. 24, col. II.

2. Philip van Ness Myers, *Ancient History*, pp. 291—292.

3. Dr. Iohann Goettsberger. *Einleitung in das Alte Testament*. Freiburg im Breisgau, 1928 p. 425.

evanghelică, întreprinsă de Sfinţii Apostoli[1]. Spada lui Alexandru cel Mare tăiase, în stâncăria lumei antice, albie creştinismului.

4. Epistola lui Aristeia a fost primită şi crezută fără şovăială mai întâi de scriitorii evrei. Când anume a fost compusă această epistolă nu se ştie cu preciziune. Învăţaţii oscilează între anii 200 şi 100, înainte de era noastră. Primul scriitor evreu care pomeneşte de traducerea LXX este filosoful Aristobul (170-150 a Chr.) El zice aşa (după scriitorul bisericesc Eusebiu care îi reproduce cuvintele): ἡ δὲ ὅλη ἑρμηνεία τῶν διὰ τοῦ νόμου πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως... Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πραγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων[2].

Filosoful Filon (*De vita Mosis*, II, 5-7) rezumează foarte scurt înţelesul epistolei. În schimb, istoricul Iosif Flaviu, în *Antichităţile* sale, ne-o serveşte cu plăcere şi cu abondenţă[3].

Scriitorii creştini urmează în entuziasm şi în credulitate pe scriitorii evrei. Justin Martirul, anonimul autor al apologiei *Cohortatio ad Graecos*, Irineu, Clement Alexandrinul, Tertulian Epifaniu... menţionează, cu progresive exagerări, caracterul inspirat şi împrejurările extraordinare cari au însoţit traducerea celor 70. Mai întâi, munca lor se întinde, pe nesimţite, asupra Bibliei întregi. Ei n'au tradus numai Thora, dar şi Profeţii, dar şi Scrierile, adică Biblia întreagă:

תורה נביאים şi כתובים !

Apoi, cât au stat în insula Faros, ei n'au stat laolaltă, ci izolaţi, în 72 de celule! Independent unii de alţii, ei lucrau zilnic, fiecare aceiaşi porţiune, iar seara, când se întruneau şi comparau porţiunea lucrată, se dovedea că unul cu altul şi toţi împreună consunau din cuvânt în cuvânt. Inspiraţia divină era evidentă! Autorul apologiei *Cohortatio ad Graecos* spune că el, vizitând Alexandria, a văzut urmele (τὰ ἴχνη) celulelor din insula Faros.

Numai Jeronim, marele traducător al Bibliei latine, zisă mai târziu *Vulgata*, ca unul care ştia limba ebraică şi multe intimităţi exegetice, este rău dispus faţă de aceste exagerări şi declară:

---

1. Adolf von Harnack, *Die Mission und Ausbreitung des Christentums*, Leipzig, 1915, vol. I, pp. 3—20).

2. Eusebiu, *Praep. Evang.* XIII, 12. 2.

3. Dr. B. Murmelstein, *Flavius Josephus*, ediţie populară Viena, 1938 (pp. 202-207).

„Nescio quis, primus auctor, septuaginta cellulas Alexandriae mendacio suo exstruxerit..."[1]. Suspiciunea şi simţul critic al lui Ieronim au avut urmaşi, întocmai ca şi credulitatea celorlaţi. Epistola lui Aristeia a început să fie întrebată de aproape şi confruntată cu diferite alte informaţii asupra epocii Ptolemeilor. Astfel, s'a stabilit, de pildă, că Demetrius Falereus, activ în zilele lui Ptolemeu I Soter (323-283), care-l chemase în Alexandria, cade în disgraţia domnului său înainte de venirea la tron a lui Ptolemeu II Filadelful. Atunci, Demetrius Falereus n'a putut să mai fie consilierul şi bibliotecarul acestui al doilea Ptolemeu, cu alte cuvinte: ctitorul traducerii LXX. Mai departe, regina Arsinoe – ajunsă regină pe la anul 278, moartă la 270 – şi căreia marele preot Eliazar, în epistola lui de răspuns, îi trimite cele mai înalte dorinţi de sănătate (regelui, reginei şi „copiilor" lor) regina Arsinoe nu are copii cu Ptolemeu Filadelful! – Victoria navală a lui Ptolemeu Filadelful asupra lui Antigonos este o răsturnare istorică. Dacă este vorba de bătălia navală de la Kos, acolo Ptolemeu a fost bătut, iar bătălia s'a întâmplat nu pe la 278-270, ci tocmai la 258. Dacă este vorba de bătălia de la Andros, unde într'adevăr Egiptenii au fost biruitori, se pare că pe atunci Ptolemeu II nu mai trăia! Tot aşa este cu filosoful Menedemus din Eretria, presupus prezent la ospeţele celor 70. Probabil că, în zilele acestor ospeţe, el era mort. De altfel, nu avem nici o informaţie că el ar fi călcat vreodată în Alexandria. Epistola lui Aristeia nu este opera unui dregător de la curtea lui Ptolemeu II, ci opera unui apologet evreu de mai târziu. A scrie subt o mască elinească era un procedeu literar favorit al apologiştilor evrei. Epistola este „o scriere apologetică, un panegiric al legei evreeşti, al înţelepciunii evreeşti şi al numelui Iudeu, în genere"[2].

Cel dintâi învăţat, care a pus la grea bănuială autenticitatea Epistolei lui Aristeia este Ludovic Vives, la 1522. Humphry Hody (1684-1705) dovedeşte că epistola n'a fost scrisă în zilele lui Ptolemeu Filadelful[3].

---

1. *Praefatio Sancti Hieronymi...* în *Pentateuchum... Biblia Sacra Vulgatae Editionis*, Ratisbonae, 1902, p. XXV.

2. Schürer, în *The Letter of Aristeas*, p. 84.

3. R. H. Charles... *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the O. T.*, p. 84.

5. - Epistola lui Aristeia este o ficţiune; LXX, însă este o măreaţă realitate. „LXX s'a bucurat - scrie un isagogist protestant - de la început, de o mare trecere, atât la iudeii elinişti cât şi la iudeii palestineni. La creştini, şi mai mult. Creştinii o citau pur şi simplu, ca « Scriptura » şi foloseau textul ei, la deslegarea cestiunilor dogmatice şi la aducerea dovezilor scripturistice despre mesianitatea lui Iisus. Tocmai această împrejurare i-a împins pe Evrei să-şi schimbe cu totul judecata asupra LXX. Ei ajung să susţină că LXX nu redă exact textul original. Se mai adăoga şi faptul că LXX se întemeia pe o formă ma veche a textului ebraic, pe când canonul sinagogei înfăţişa o formă mai nouă: „vielfach weiter gebildete", aşa încât între cele două forme se născuse treptat o crescândă deosebire. Judecata iudaică de mai târziu asupra LXX se arată în legenda care spunea că în ziua când Thora a fost redată în greceşte, a căzut peste pământ un întuneric care a ţinut şapte zile. Şi mai spunea că ziua acestei traduceri a fost pentru Israel tot atât de funestă ca ziua când israeliţii şi-au făcut, în pustie, viţelul de aur" [1].

„LXX - scrie alt isagogist romano-catolic, de limbă engleză - a fost prima traducere a Sfintei Scripturi larg divulgată şi care, cu mult înainte de era creştină, luase locul originalului ebraic, în serviciile religioase ale iudeilor elinişti, din toată lumea. Ea contribue puternic să răspândească, între păgâni, aşteptarea lui Mesia, cel ce era să vie, şi să introducă în limba elinească atari cuvinte şi atari idei teologice, proprii să facă din această limbă un foarte potrivit instrument pentru difuzarea Evangheliei. Chiar in Palestina, în zilele Domnului, rabinii evrei recunoşteau ca legitimă întrebuinţarea în cult a traducerii elineşti, iar preotul şi istoricul Iosif Flaviu o foloseşte liber, în scrierile sale. Toate acestea, însă, erau numai preludiul largii influenţe şi marii autorităţi pe care LXX era s'o câştige în biserica creştină. Din LXX, şi nu din textul ebraic sunt luate mai toate locurile V. T., pe care le găsim citate în inspiratele scrieri ale N. T. Toţi părinţii bisericeşti, din biserica primelor veacuri, sunt direct dependenţi, în învăţătura lor şi în folosirea V. T., - de LXX. Chiar când se iviră traducerile latineşti, ele erau făcute direct şi cuvânt cu cuvânt din versiunea LXX. De fapt, putem să spunem că, spre ju-

1. D. Carl Steurnagel, *Lehrbuch der Einleitung in das Alte Testament*, Tübingen 1912, pp. 47-48.

mătatea veacului al 6-lea, (când traducerea latină, pe care Jeronim o făcuse deadreptul din originalul ebraic, era pretutindeni adoptată în bisericile apusului), LXX rămase în chip practic – fie imediat, fie mediat, prin străvechile versiuni latine – traducerea V. T., universal acceptată în biserica creştină. Atât de răspândită este autoritatea ei şi atât de mare este cinstea cu care e cinstită... în cât mulţi părinţi nu ezită să atribuiască traducătorilor greci ajutorul pozitiv al inspiraţiei divine.

„Acestea sunt fapte de mare importanţă care ne ajută să pricepem pentru ce această bătrână versiune a rămas până azi, în biserica greacă textul standard al V. T., înlocuind cu totul originalul ebraic – pentru ce, la selectarea Vulgatei, ca text oficial al bisericii latine, conciliul din Trident a recunoscut formal deplina autoritate a LXX – pentru ce, în acord cu dorinţa multor părinţi din conciliul tridentin, Papa Sixtus V a publicat o ediţie autentică a Bibliei elineşti, şi – pentru ce recenţi învăţaţi biblicişti şi-au închinat bună parte din timpul şi din munca lor ca să determine relaţiunea exactă în care se află LXX, faţă de textul ebraic şi faţă de principalele ei traduceri“ [1].

6. – Aceste traduceri, după LXX, sunt foarte numeroase: latine, coptice, armeneşti, arabe, slavone... tot atâtea cât şi popoarele, mari şi mici, cari au venit la Hristos, de la început până spre secolul al 16-lea. Am văzut şi văd deapururi în Epistola lui Aristeia o flamură de profetism şi un simbol. In faldurii acestei flamure, se ascund năzuinţele seculare, realizările trudnice şi neştiute, urzeala de legendă şi deghizările fatale, din răspândirea Bibliei, în omenire. Fiecare din sutele de traduceri ale Sfintei Scripturi – odinioară şi de atunci încoace – a avut câte un Demetrius Falereus, parte istoric, parte legendar – câte un patronaj prea înalt şi – câte o puţin cunoscută şi lungă şi tălăzuitoare în veacuri corporaţie academică, mai mult sau mai puţin septuagintă... Fiecare din aceste traduceri este înconjurată de un curcubeu de poveşti, de explicaţii fantastice şi de multe ori: de duşmănie şi de denigrare. Istoria adevărată ne spune că Demetrius Falereus a murit în exil, muşcat de o viperă. Câţi dintre membrii milenarei familii academice, închinate traducerii Sfintelor Scripturi,

---

1. Rev. Francis E. Gigot D. D. *General Introduction to the study of the Holy Scriptures*, New York 1899, pp. 261-263.

n'au murit, în acelaşi fel, muşcaţi de şerpii intrigei, ai ingratitudinei sau ai veninoasei geloziil

Vag, ştim numele, povestea şi durerile unora din ostenitorii vechilor traduceri... Cine sunt cărturarii populari – cu totul străini de şcoala lui Cicero – cari ne-au lăsat Itala latină? Cine sunt autorii celorlalte traduceri? Cine – autorii traducerilor coptice, etiopice, georgice? Ştim ceva mai mult despre traducătorii armeni şi slavoni, dar cine sunt cei dintâi cărturari din neamul nostru – clerici sau mireni – cari ne-au dat pârga Sfintelor Evanghelii? Coresi, Simion Ştefan, Spătarul Milescu, fraţii Greceni, Samuel Micu... sunt ei din spiţa celor 70, adică traducători adevăraţi – sau, mai curând, sunt comparabili cu marele preot Eliazar, care păstrează, în templu, tezaurul sacru şi, când trebue, liberează copii?...

7. – Elogiile şi entusiasmul lui Aristeia pentru LXX am putea zice că au creat acestei opere. dealungul veacurilor, o cale triumfală. Dar nici revirimentul şi adversitatea de mai târziu a Sinagogei faţă de LXX n'au rămas fără rezonanţă şi fără urmări. In veacul al 16-lea, autoritatea universală a LXX (în ipostaza ei latină) începe să scadă. Reformatorii acestui veac şi toţi urmaşii lor proclamă: Vrem Biblia cea mai autentică! Nu admitem, ca izvor de credinţă, de cât Sf. Scriptură, dar vrem s'o vedem în cristelniţele noastre, curgând proaspătă, din înseşi fântânele ebraice. Protestantismul aduce, la lumina ştiinţei teologice şi pe masa învăţaţilor exegeţi, textul origial al Bibliei. Curând, cei mai mari ebraişti, arabizanţi, orientalişti... sunt creştini. Popoarele din Apus – mai ales cele participante la Reformă – încep traducerile lor din textul original. În fruntea acestor traduceri stau: Biblia Episcopală engleză şi Biblia lui Luther. Ştiinţa teologică *exegetică* pune definitiv, la temelia cercetărilor ei, Biblia ebraică. De aci'nainte, orice studiu teologic, când aduce dovezi din V. T, trebue să aibă în vedere această biblie.

LXX, în biserica greacă, Vulgata în biserica latină: rămân, mai departe, venerabile texte oficiale, pentru nevoile cultului şi pentru lecturile din amvon, dar orice cărturar teolog trebue, măcar pentru sine, să ştie să consulte textul original.

Ceea ce reformatorii şi-au impus ca imperativ al confesiunilor lor, ceeace biserica romano-catolică şi-a impus ca onoare

confesională, ca obligaţie ştiinţifică, şi mai ales ca necesitate polemică faţă de disidenţi, a trebuit să-şi impună şi bisericile autocefale ortodoxe, adică traducerea Bibliei din textele de obârşie. Biserica noastră românească nu putea să mai întârzie.

8. – Biblia protestantă – tradusă de eruditii reformaţi, revăzută adesea, refăcută, lămurită ca argintul, de 7 ori (*Psalmul* 12, 7) în cuptoarele ştiinţei orientaliste – ni se impunea irezistibil, nu numai ca biblie în limbile occidentale, dar ca biblie în limba românească, în traduceri uneori neutrale, alte ori tendenţioase. Cum putea să-i stea împotrivă acestei biblii arhaica noastră biblie, de la 1688, cu sporadicele îmbunătăţiri ale editorilor de mai târziu? Obscurităţile ei ereditare (cei 70 au fost cărturari superlativi, unul şi unul, numai în legendă) apoi rigiditatea, inexperienţa, nevinovăţia limbii noastre scrise, de acum 250 de ani, ca şi sumara pregătire ştiinţifică a traducătorilor români, cunoscuţi şi necunoscuţi – se răsfaţă bogat, ca un bărăgan de ciulini, în toată biblia noastră strămoşească. Ştiinţa exegetică biblică de azi, pe de o parte, pe de altă parte stadiul limbii literare româneşti – dincoace de: Odobescu, de Eminescu, de Caragiale, de Coşbuc – nu mai răbdau anacronismul Bibliei lui Şerban Cantacuzino.

9. – Am mărturisit adeseaori preliminariile, strădaniile şi multele mele dezamăgiri de traducător al Bibliei [1]. Desăvârşita mea vasalitate sufletească faţă de Cel ce a rostit Predica de pe munte – această eternă constituţie a iubirii de oameni, a frăţiei dintre noi şi a democraţiei ideale – admiraţia mea pentru Sionul rediviv şi pentru eroii lui, devotamentul meu faţă de biserica părinţilor mei şi solidaritatea mea de preot cu cinstea ei confesională, cum şi alte împrejurări, tainic poruncite de Mântuitorul, m'au adus şi pe mine în această milenară, în această legendară familie, prezidată de cei 70. Acum 28 de ani, am început să traduc Noul Testament – Povestea e contimporană. Parabola lui Aristeia este clară.

10. – Azi, când, binevoitori, aţi ascultat ceva din viaţa, din agonisita şi din idealurile anilor mei de muncă, vă rog să-mi

---

1. Gala Galaction, *Bisericuța din Răzoare şi Caligraful Tertiu*, Socec (Prefaţă).

îngăduiţi să asociez la festivitatea ceasului de faţă, numele, amintirea şi meritele colaboratorului meu, la traducerea Sfintei Scripturi, mutatul la cele veşnice: profesorul de limba ebraică Vasile Radu. Dacă am izbutit, în anul 1938, să aşez, în rafturile bibliotecii neamului nostru, noua traducere a Sfintei Scripturi, a fost, pe jumătate, prin excepţionala putere de muncă şi prin occidentala erudiţie biblică a lui Vasile Radu. În tovărăşia noastră de temerari muncitori, Vasile Radu a fost plugul greu, cu brazde adânci, peste cari eu am putut să samăn sămânţa verbului literar.

Pogoare asupra sufletului lui roua amintirilor noastre! Pogoare, mai vârtos, iertările şi pacea Domnului – ca roua Hermonului, pe munţii Sionului" *(Psalmul* 133, 3).

GALA GALACTION

PĂRINTELE GALA GALACTION LA ACADEMIE.

Părintele Grigore Galaction s'a născut în arhondăria fostului schituleț Dideștii, închinat pe vremuri Ungrovlahiei, oblăduit de un egumenaș și așezat acolo unde apa Tecuciului muntean se varsă in Vedea teleormăneană. Mama a fost fiica preotului Constantin Ostreanu din Roșiorii vecini, abonat la cărțile vremii, iar tatăl, de neam din Pisculeștii de lângă Piua-Petrii, era arendașul moșiei fostului schit Didești. Părintele Grigore, cu soră și frați, unii de mici dați pământului, a copilărit în sat de câmpie munteană cu grămezi de porumb auriu ca în *Toamne de altă dată*, cu păduri dese, unde soarele pătrundea anevoe și unde se putuseră aciola schituri cu *monahi* făcători de minuni, cu livezi înflorite, ai căror *Bujori* lasă amintiri și se prefac în simboluri; Ruşii-de-Vede cu biserica-cetate a Sărdăresii, Neaga, cu locuința impunătoare a rudelor, Turnu cu bunătățile și aerul lui dunărean și oriental, tatăl cu poveștile lui balcanice, copiii vioi ai sătenilor îndestulați de toamne darnice, cimitirul, chiliile, pivnițele și dărâmăturile schitului, toate sapă amintiri în inima copilului, care le va folosi mai târziu în scrisul său.

După clasele primare urmate în Didești și în Roșiori, din care vreme nu uită colindatul „prin lunca deabia înmugurită ca să culeagă viorele pentru Sfântul Epitaf, întins în Vinerea-Mare în mijlocul bisericii", când copiii cântă Prohodul Domnului,— urmează apoi anii de învățătură secundară la liceul Sfântul Sava, cu profesori buni și mai puțin buni, cu setea de citit pe întrecute literatură și filosofie română și streină, cu imboldiri lăuntrice timpurii spre scris, dar și cu lipsa de „îndemn și de atmosfera patriarhală a satului", trebuitoare „pentru închinarea și florile din Joia Mare și din Vinerea Mare" *(Jurnalul de Dimineață* din 6 Maiu 1945).

Frământarea cea mare începe la universitate, când mintea își pune întrebări multe, nedeslegate de știință; iar sufletul cere mângâieri neaflate în filosofie și în literatura mireană. Și atunci.

la *Răspântiie de veacuri*, tânărul întoarce spatele studiilor profane şi se îndreaptă pe cărarea studiilor teologice, a meditaţiilor religioase, „a luptei după curăţia şi sfânta naivitate din anii copilăriei".

Sânt ani frământaţi, cu căderi şi ridicări, cu iniţieri teologice, cu încremeniri la slujbe de priveghieri, cu contemplări de picturi creştine, până ce are loc semnificativa *Minune din Drumul Damascului*, care este teza de licenţă în teologie din anul 1903 a tânărului Grigore Pişculescu. Era această carte încredinţarea că în ceata teologilor căldicei intra acum unul cu inimă caldă, cu graiu şi cu condeiu talentat, cu auzul aplecat mai ales spre cei mici, nedreptăţiţi şi neputincioşi.

Şi această iniţiere de la Bucureşti o continuă teologul nostru la Cernăuţi, unde era facultate teologică mai veche, profesori mai învăţaţi, examene riguroase şi bibliotecă bogată. Ani de zile, din Dechemvrie 1903 şi până în anul 1909 durează acolo, cu unele întreruperi, stăruinţa întru adâncirea Scripturilor; dar la capătul acestor osteneli, Biserica română dobândeşte un adevărat doctor în teologia ortodoxă.

Pregătirea i-o învederează *Apologia unei legi şi mai presus de ea: a unui principiu*. Sânt în această filadă cunoştinţe temeinice, „umanitate evangelică", iubire pentru biserica noastră, prevestire a timpurilor mai noi, când nu numai preoţi şi diaconi, cum se cerea în anul 1909, ci şi mirenii vor intra în organizaţiile bisericeşti. Şi acestea, îmbrăcate în haina frumoasă a scrisului doctorului în teologie Grigore Pişculescu.

Preocuparea de teologie nu încetează, cu toate că învăţatul teolog nu-i chemat acolo unde trebuia, ci într'un birou de funcţionar, şi cu toate că răspundere are în viaţa sa casnică, binecuvântată cu mlădiţe tinere în jur de masă. In scrisul său răspândit prin reviste şi în gazete, în popasurile sale literare, se simte pregătirea anterioară teologică, frământarea cu probleme de credinţă,— să ne gândim numai la *Scrisorile către Simforoza*,— şi o neîntreruptă osteninţă pentru opera cea mare ce avea să urmeze. Studierea limbei ebraice nu-i părăsită, greceasca Bibliei este tot mai bine stăpânită: părintele Grigore ştie pe din afară Noul Testament în limba sfinţiţilor autori. Pe lângă franceză şi germană, frăţia lui cunoaşte şi limba engleză. Izvoarele discursului său de recepţie sânt mai toate englezeşti.

Dar părintele Grigore Galaction, care în 1922 (8 Sept.) primește cu suflet cutremurat taina preoției, este cunoscut prin scrisul său literar, care, cum zice fratele lui, „a trezit necontenit mirare, proteste, antagonisme..., dar și adeziune și participare sufletească" (*Universul* din 21 Martie 1948). Se cade însă să însemnăm că Academia Română a prețuit această literatură. Întâia sa carte *Bisericuța din Răzoare*, apărută în 1914, a fost premiată de Academie în 1915 și nouă ne sună și acum în ureche glasul de stentor al lui Barbu Delavrancea, care din acest loc își rostea raportul elogios de premiere. Și tot așa, după cum am amintit, încă din 1914 un viitor membru al Academiei, colegul Caracostea, arăta noutatea scriitorului și-i lua apărarea (în 1915) contra învinuirii că „neologismul abundă sub pana lui" Galaction, care de toți este cunoscut ca un stăpânitor de limbă română (D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române* (1942), p. 358–360).

A publicat Gala Galaction peste 20 de cărți mai mari sau mai mici, de literatură și de teologie, pe lângă un noian de articole răspândite ici și colo, afară de multe prefețe și scrisori la felurite cărți streine. Să înșirăm câteva din cele literare: *Bisericuța din Răzoare* (1914), *Clopotele din Mânăstirea Neamțu* (1916), *Răboj pe bradul verde* (1920), *Caligraful Terțiu* (1929), *În pământul făgăduinței* (1930), *Roxana* (ed. 2 în 1931), *Papucii lui Mahmud* (1932), *Doctorul Taifun* (1933), *La răspântiile de veacuri* (1935), *La Mangalia* (Aprilie 1948).

Despre valoarea literară a acestor cărți nu mă încumet să spun cuvânt hotărâtor. Am citit și-am răscitit și eu toate aceste cărți. Unele din paginile lor m'au înduioșat, altele m'au încredințat de însușirile bune ale neamului nostru, altele m'au îndemnat spre lucrare în via Domnului. Cum am spus mai sus, despre valoarea lor literară s'au rostit cunoscătorii întru aceasta.

Mie să-mi fie îngăduit a spune că literatura părintelui Grigore Galaction, mai în întregime, este un comentar al Sfintei Scripturi; și încă un comentar care te îmbie la citit, te lămurește și te stăpânește; nu ca obișnuitele comentarii cu idei ori învechite, ori pornite, cu parafrazări goale, că-ți vine în minte, la unele din ele, să zici cu poetul că „mai mult încifrează" decât descifrează Scriptura. Iată, întâia schiță *Bisericuța din Răzoare* te umple de evlavie pentru *Domnul Euharistic* care odihnește pe

sfântul altar. Iată nuvela din mijloc *Dionis* Grecoteiul cel nenorocit şi huldult, ajuns mitropolit de Heracleia, este lămurirea citatului din Pavel: „pe cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu să afunde pe puternici". Iată nuvela din urmă *Dela noi, la Cladova* este o pildă a înfrânării preoţeşti în faţa sguduitoarei taine a Spovedaniei şi un îndemn la citirea Stâlpilor Evangheliei lângă căpătâiul răposaţilor noştri.

Povestirea *Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul* este un adevărat comentar la cuvinte Mântuitorului: „toate sânt cu putinţă pentru cel credincios" (Marcu 9,23), întru cât credinciosului egumenaş Pahomie, cel cu dragoste de casa Domnului şi cu îndrăzneală întru apărarea credinţei, i se dete de sus putinţa să boteze în apa zăpezii, căzute în luna lui Cuptor, pe Mustafa cu slugile sale, care îndrăznise să pue rămăşag că sabia lui Mohamed este mai tare decât crucea lui Hristos.

Dar mai ales, iată minunata nuvelă *Caligraful Terţiu*, plecată dela un vers (16, 22) din Epistola către Romani. Mult cuprinzătoare este această Epistolă a lui Pavel; mulţi şi-au bătut capul cu înţelegerea ei, dar şi mulţi s'au poticnit la tâlcuirea ei. De aceia sânt atâţia teologi începători care o ocolesc sau rămân nedomiriţi în faţa întrebărilor ivite din citirea ei. Ei bine, nuvela Caligraful Terţiu este scrisă cu atâta căldură şi cu atâta cunoştinţă a gândirii pauline câte îndeamnă să te întorci şi să stărui asupra înţelegerii acestei Epistole plină de probleme, unele curat uluitoare. Duios este acest Terţiu tahigraf şi rob al unui armator. El călăuzeşte cu băgare de seamă paşii grecilor Capadocieni prin Corintul plin de viaţă sgomotoasă, de artă păgână, de păcate întunecate, dar şi unde începe să licărească intr'un şopron de corăbii vechi luminiţa curată a noilor credincioşi creştini, cu mese pregătite pentru frângerea pâinii, cu diaconiţe cuvioase, gata spre slujirea fraţilor, cu fraţi pricepuţi să lămurească pe neofiţi.

In casa binefăcătorului Gaius este adunare. In atriu, pe jeţ şade un om între două vârste, citind din Septuagintă şi lămurindu-o altora, după ce toată ziua ţesuse în războiu pânză de corturi ca să nu facă greutate fraţilor cu întreţinerea lui. Dar acest om cu sprincene îmbinate şi cu ochi de şoim gândise şi dictase o scrisoare către fraţii de credinţă din Roma; şi acum, seara, vroia s'o încheie, cu îndemnuri şi salutări de la cei din Corint la cei din Roma. Pavel învăţătorul dictează şi Terţiu scrie. Şi

când fu spre sfârşitul salutărilor , Terţiu se ridică în sus, cu vioiciune. Îmbujorat la faţă şi cu ochii plini de rugăminte, vorbi învăţătorului : Didascale iubite, dă-mi voie să-i salut şi eu în numele meu! Un surâs de negrăită şi iertătoare gingăşie schimbă la faţă pe Apostolul Pavel: Salută-i şi tu, Terţiu! Şi sub ochii îngerilor, aplecaţi pe sulul Epistolei către Romani, şi înaintea veacurilor creştine înduioşate, Terţiu scrise din toată inima lui plină : „Vă îmbrăţişez, în Domnul, eu Terţiu, cel ce am scris epistola aceasta!"

Aşa este mai tot scrisul literar al părintelui Galaction: o tâlcuire a Scripturii, o pregătire a scriitorului pentru o nouă haină română a cuvântului biblic. Pentru cine cunoaşte şi înţelege acestea, nu-i de mirare că încă din anul 1920, părintele Grigore Galaction începe să tălmăcească din nou Scriptura şi că această tălmăcire, încheiată acum zece ani, o socoteşte frăţia sa drept isprava pentru care fu adus între noi, şi umilit prinos la cântarul Dreptului Judecător.

Şi părintele Galaction pregătit era pentru atare ispravă. Căci la cunoştinţa de limbi vechi şi noi a frăţiei sale, la îndeletnicirea de o viaţă cu Scriptura, la ajutorul dat de prietenul său, regretatul orientalist preotul Vasile Radu († 3 Sept. 1940), se adăoga darul de sus al literatului, care nemereşte înţelesul cel adevărat al originalului şi căruia îi cântă în ureche graiul cel rotund şi frumos al limbei tale. Eu îndrăsnesc să spun că noroc mare am avut noi Românii că s'a ivit printre noi un traducător al Scripturii, cum este părintele Galaction, care pe lângă evlavie şi ştiinţă are şi darul scrisului. Acestui dar îi datorăm în noua traducere limba frumoasă şi păstrarea, unde s'a cuvenit, a cuvântului şi întorsurii vechi, care este plăcut ascultată din uşile împărăteşti.

Dreptate are frăţia sa să spună că trebuia să avem şi în limba noastră Biblia, temelia culturii atâtor neamuri, într'o traducere nouă după texte originale, ştiinţific editate şi comentate. În faţa sectanţilor şi a oamenilor de carte serioasă nu mai era îndestulătoare traducerea după Septuagintă, şi mai puţin după alte limbi moderne. Chiar şi confesiunile cele mai conservatoare au încuviinţat îmbrăcăminte nouă cât mai aproape de adevărul scripturistic.

Mai trebuia o traducere nouă şi pentru îndreptarea fireştilor

greşeli şi asprimi ale vechii tălmăciri române, căci adevăr este că în traducerea noastră bătrână sânt locuri neînţelese sau greşit traduse. O pildă. In de toţi cunoscutul psalm *Miluește-mă Dumnezeule*... este un vers care din vechi spune: „Ţie unuia am greşit şi rău înaintea ta am făcut ca să te îndreptezi întru cuvintele tale şi să birueşti când vei judeca tu". Adică omul greşeşte ca Cel-de-sus să câştige la judecată. După originalul ebraic şi în traducerea părintelui Galaction acest vers sună aşa: „Ţie unuia am greşit şi ceia ce este rău înaintea ochilor tăi, aceia am făcut. Aşa încât tu eşti drept întru cuvintele tale şi nepărtinitor în hotărîrile tale". *(Psaltirea din 1929 şi Biblia din 1938)*. Şi în întregime Psaltirea, cartea a tot cuprinzătoare, să citeşte cu mai mult folos în noua traducere decât în cea veche, care avea dese neînţelesuri.

Firesc este ca unii cititori, obişnuiţi cu anumite sonorităţi şi mai zăbavnici la primirea înnoirilor, fie ele şi îndreptăţite, să găsească şi cusururi în noul veşmânt român al Scripturii. Vor zice unii că mai sunătoare este zicerea veche din 1688: Pentru ce s'au înfierbântat limbile, sau Pentru ce s'au întărit neamurile (din 1767), decât cea nouă: Pentru ce se zbuciumă păgânii (Psalm 2, v, 1). Vor zice alţii că mai bună era adunarea de bogăţii în *jitnițe* (unele ediţii au forma greşit analogică: *jigniță)*, decât adunarea în *hambare*, că mai nemerită este părăsirea oilor în *pustie* decât bărăgan. Şi iată-mă şi pe mine, care nu mă mulţumesc cu pâinea noastră cea spre fiinţă din Tatăl Nostru, şi care mă rog zilnic tot pentru pâinea cea de toate zilele; mai ales că ἐπιούσιος este un apaxlegomenon al cărui înţeles nu-l dovedit şi că în toate limbile cu traduceri îngrijite a rămas tot pâinea de toate zilele. Diaconul Coresi zicea acum patru veacuri: Pâinea noastră cea săţioasă, înlocuind pe mai vechea: pită săţioasă.—Dar acestea sânt îngăimări trecătoare şi îmbătrânite; viitorul este al traducerii celei noi cu îndreptările cerute de timp şi de ştiinţă.

Părinte coleg Grigore. Colegii de la Secţia Literară te-au propus membru activ al Academiei Române pentru opera literară a frăţiei tale. Plenul Academiei te-a ales pentru această operă literară, pentru noul veşmânt ce ai dăruit Sfintei Scrip-

turi, dar şi pentru iubirea frăţiei tale de cei mici, de cei nerjuîtori, de cei prigoniţi. Căci îţi cunoaştem dregerstea pentru „ţăranul care crede în Dumnezeu şi de ale cărui tradiţii sufleteşti, prea mult ne-am rupt". *(Toamne de odinioară*, p. 4–5). Îţi preţuim înclinarea spre lucrătorul cu mâna învârtoşată de ciocan şi cu haina înnegrită de fum; şi cu emoţie citim cât ai vrea să pui spetează curmezişă la stâlpul roşu al „mormântului lui Frimu". [Articolul din 1919 reprodus în *Drumul Nostru* (organ săptămânal) din 2 Oct 1944] Toţi îţi cunoaştem neaverea şi-ţi preţuim „libertatea". Mulţi îţi ştim preocuparea de „a armoniza ori cel puţin de a pune în paralelă pe marii dascăli ai cugetării revoluţionare, cu propoveduitorii de azi şi de altă dată ai concepţiei şi cugetării creştine".

Te declari „moşneag", dar de abia ai împlinit 69 de ani, şi, cum se vede, psalmistul (90, 10) îţi făgădueşte 80. Ai deci tot timpul să întocmeşti cele două cărţi pe care le-ai anunţat zilele acestea: Pro Israel şi Pro Lazaro *(Contemporanul*, 14 Maiu 1948). Dar te rugăm noi să-ţi împlineşti în acest răstimp şi legământul mai vechiu, des repetat în scris care acesta este: „Scumpă Simforoză, mă rog lui Dumnezeu să nu mă cheme de pe pământ, până ce nu mă va învrednici să scriu cartea mea supremă asupra Sfintei Euharistii". *[În pământul făgăduinţei* (1930), p. 191]. Auzită fie-ţi rugăciunea.

Preotul NICULAE M. POPESCU
Profesor universitar onorar.

CALUGĂRUL ŞI PREOTUL DE MIR

MEDITAŢIE PASTORALĂ

„*Un bătrân povestea:* un oarecare episcop s'a dus la un sat, într'o duminică, şi a zis *diaconilor săi:* căutaţi pe preotul satului, ca să ne facă mâine sfânta Jertfă a sfintelor Taine.

Şi căutând, au aflat pe preotul, om sătean şi fără vicleşug şi l-au adus pe el la episcop.

Şi l-a îndreptat pe el episcopul, ca să facă Sfânta Liturghie. Deci, acesta intrând în Sfântul Altar, a văzut episcopul pe preot, că îndată ce a stătut la sfântul prestol *a fost tot în foc şi nu se ardea.*

După ce s'a sfârşit, dar, Sfânta Liturghie, a chemat episcopul pe preot, în veşmântarie şi a zis către dânsul: blagosloveşte-mă, vrednicule rob al lui Dumnezeu.

Iar preotul a zis: cum este cu putinţă să se blagoslovească episcopul de preot, care se hirotoniseşte de el? Ci tu mă blagosloveşte, părinte. Iar episcopul a răspuns: Nu pot blagoslovi pe cel ce stă în foc şi aduce sfintele daruri lui Dumnezeu. Că cel mai mic se blagosloveşte de cel mai mare.

Şi preotul a zis: Se poate cinstite Stăpâne, ca vreun episcop sau preot să stăruiască la sfintele Taine şi să nu stea în dumnezeescul foc?

Şi aceasta auzind episcopul, s'a minunat foarte de curăţenia preotului şi de nerăutatea năravului lui şi folosindu-se, s'a dus".

Am citat din Pateric. Intâmplarea cu episcopul şi preotul de sat ne dă o cheie, cu care putem lămuri oarecum legătura dintre cele două stări—a preotului de mir şi a călugărului.

„Se poate, *cinstite Stăpâne,* ca vreun *episcop* sau *preot* să stăruească la sfintele Taine, şi să *nu stea în dumnezeescul foc*"?

Şi iată, *monahul episcop* s'a minunat foarte de curăţenia preotului şi de nerăutatea năravului lui şi s'a dus folosit.

Iar *preotul de sat* la rândul lui a folosit el însuşi văzând

smerenia episcopului, care i-a cerut puţinătăţii lui, *blagoslovenia.*

* * *

Dacă *monahul* poate fi pildă pentru preotul de mir prin viaţa lui afierosită Sfintei Treimi şi Preacuratei Maice a Luminii şi preotul mirean poate fi pildă călugărului prin vieaţa lui închinată obştei credincioşilor apăsate de atâtea griji, nevoi şi ispitiri.

Dacă vieaţa călugărului este, şi este fără îndoială, o vitejie neasemănată, care se'ncunună abia în clipa cea din urmă a vieţii, cu slavă, viaţa preotului de obşte este şi ea o vitejie care rămâne adeseori fără cunună şi fără slavă chiar la capătul ostenelilor unei vieţi întregi.

Călugărul îmbunătăţit se poate lăuda întru ucenicii pe care el îi naşte la vieţuirea chipului îngeresc şi-i urcă, treaptă cu treaptă pe scara împlinirilor sfinţeniei.

Preotul de mir, de câteori, e săgetat de durerea, fără graiu, că în casa lui nu înfloreşte cucernicia şi că în enoria lui numai puţine răsaduri duhovniceşti au prins şi au rodit.

Călugărul când cade, cade singur.

Preotul de mir, când cade, cade o lume întreagă cu el.

Că sunt preoţi, cari se îmbracă în *dumnezeescul foc*, cât de puţini, trebue s'o mărturisim, cu sdrobire de inimă, şi monahi cari se investmântează în păcura necuvioşiei, cât de puţini s'ar cuveni să fie, niciunul dintre oamenii de bună credinţă n'ar putea tăgădui.

Sunt, de bună seamă, *câţi sunt*, preoţi de mir, cari râvnesc după nevoinţele şi ascultările călugăriei şi, uneori, trăitori încă în lume, ei le şi împlinesc, în oarecare măsură în fiinţa şi starea lor.

Această aprindere a inimii lor după însingurare şi înstreinare, când vrea Dumnezeu, se potoleşte într'o zi şi preotul de mir se aruncă *„în braţele părinteşti"*.

Dar sunt şi monahi, cari dela un timp, se lasă ademeniţi de lume şi de chipul ei, şi doresc după rânduiala vieţii mireneşti a preotului. Când preotul de mir însetează după mănăstire, nu este rău. Dar când călugărul se'nfierbântă după vieaţa din veac, nu este deloc bine. Cum să schimbi aurul pe plumb? Şi mărgăritarul pe cremene? Cum să dai policandrul pe opaiţ?

Mai cuviincios lucru este ca asemenea monahi să se mirenească pe deplin, ne mai îndrăsnind să săvârşească cele ale monahiei, decât să aibe chipul călugărului şi vieaţa mireanului.

Şi aceasta se potriveşte întru totul şi preotului de mir, care se simte strâmtorat, împuţinat sau strivit de pravila preoţiei lui.

Voiu încerca să luminez, pe cât îmi va sta în putere şi pricepere, ce are şi are, desigur destul, de învăţat un preot de enorie, începător şi chiar înaintat, dela călugărul vieţuitor împreună cu Îngerii, ca înger în trup. Preotul trebue să sădească în glastra fiinţei lui harice:

1. *Fecioria* inimii şi a trupului.
2. *Nepătimirea după avuţie.*
3. *Netrufirea sau nemăreţia.*
4. *Oştirea neslăbită împotriva păcatului.*

Cu ceeace se juruieşte călugărul când se răstigneşte în faţa Sf. Altar, se cade să se juruească şi preotul din lume. Că nu poate fi preot vrednic, şi întru care Domnul a binevoit, omul cu *inimă vicleană* şi *trup întinat*, nici cel hulpav după bani, nici cel plin de sine, nici cel fugar din nevăzutul răsboiu. In adevăr, sunt preoţi cari după pilda călugărilor îmbunătăţiţi, îmlinesc în făptura şi slujirea lor, câte ceva din aceste sfaturi şi făgăduinţi, puţină castitate, ceva neiubire de arginţi, din când în când, chiar smerenia şi de multe ori şi înverşunarea împotriva ispitelor şi păcatului.

Şi zic eu, ca pentru mine, de ar fi icoanele aşezate la înălţimea cuvenită şi închinătorii lor ar arăta alt chip de vieaţă. Şi preotul de mir ar fi mai puţin *minimalist*, dacă cei ce au *optat* nesiliţi. pentru un *maximalism* în vieaţa duhovnicească, l-ar şi realiza. Că noi socotim că pildele vieţii călugăreşti sunt hotărâtoare pentru preoţia mireanului. Ce are de învăţat călugărul dela preotul de mir? *Omenia*, când şi unde o găseşte. Adică poate ajunge călugărul cel aspru cu sine, mai îmblânzit, mai cruţător şi mai înduioşat de greutăţile cu care luptă preotul lumean în casa lui, în enoria lui, în obştea largă a oamenilor.

Ce-are de învăţat preotul din veac dela călugăr, este nesfârşit de mult şi covârşitor de însemnat.

Mai întâiu o *vieaţă cârmuită de pravilă*—lucru din ce

în ce mai rar şi mai destrămat înfaptuit, când se înfăptueşte. Dar aci *golurile lăuntrice* ale inimii preoteşti şi care se arată în liturghisire,—chiar celui mai distrat dintre urmăritorii slujbei.

2. *Răbdarea în slujbă.*—Slujbele, oricât de multe şi de lungi trebuesc săvârşite după toată rânduială, şi cu toată cuviința.

3. *Imbrăcarea cu bunul chip.*

4. *Tăcerea şi singurătatea*, de care orice om, dar mai ales preotul are nevoie pentru a-şi limpezi gândul şi cugetul, după atâtea obositoare împrilostiri ale lumii.

In fiecare zi, preotul trebue să-şi facă popasul inimii lui în chilia liniştii, ca să-şi adune firea din risipirile pulberei şi zădarniciilor ei. Calugărul este *un dascăl de linişte.*

Toată vieaţa lui este o linişțire. — Când cineva pleacă la mânăstire, pleacă la *linişte*. Şi după liniştea cetăţilor mânăstireşti, una singură mai este şi cea mai adâncă, liniştea morţii. Când isprăveşte cineva lucrul vieţii lui şi pleacă din vreme şi şi dintre fapturi — lumea spune, de obiceiu: *s'a liniştit.*

Cât de mult trebue să aibe preotul dorul de *linişte* înainte de sorocul liniştirii celei din urmă. De altfel, orice *linişte* este o înainte prăsnuire a liniştii celei mari şi orice tăcere preludiul marei tăceri şi orice singurătate începutul singurătăţii în moarte. „*Dela călugăr, mai vârtos, tăcerea a ales-o Dumnezeu*" — Tăcerea este aceasta: „a şedea singur în chilie, cu înţelepciune şi cu frica lui Dumnezeu, ferindu-ţi inima de gânduri şi cugete necuvioase. Această tăcere naşte alte bunătăţi şi păzeşte pe călugăr de săgeţile cele aprinse ale vrăjmaşului şi nu-l lasă rănit de dânsele. Liniştea e scară către Cer, e maica umilinţei, este luminătoare de suflet, este vorbitoare cu îngerii, este strălucire inimii, întăreşte postirea, înfrânează limba şi domoleşte pântecele. Indeamnă la rugăciuae, şi la cetirea S[f]. Scripturi. Este neîncetat văzătoare a morţei înaintea ochilor săi şi păzitoare a luminei celei nestinse. Pre aceea cine o păzeşte neîncetat, cântă zicând: gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea. Ţie se cuvine lauda şi slava în veci".

Că *liniştea* nu este huzur şi nelucrare, nu este stare pe loc şi putrezire, nu este stârpiciune şi moarte — ci isvor care

clocoteşte de putere la mari adâncimi şi sparge întunerecul şi stânca care-i împiedică bogăţia să iese la lumină.

De n'ar fi lăsat Dumnezeu *liniştea* şi n'ar fi pus el măsură auzului nostru, noi am fi buimaci şi-am înebuni de sgomotul văsduhurilor şi pământului chiar şi al sângelui care aleargă în vinele noastre. Dar aşa, el a lăsat liniştea somnului şi liniştea sufletului, iar pentruca răutatea să nu fie nemuritoare, liniştea morţii.

Iar cu privire la *singurătate*, ce alt pot adăuga, decât că fără *ostroavele* şi *oazele ei*, vieaţa ar deveni un *haos* de desmembrări şi desarticulări interioare, o descompunere a esenţelor şi o diluare a densităţilor vitale.

Călugărul şi preotul *pulverizat* în veac, cu mintea într'o parte, cu inima în alta, cu trupul oriunde, pretutindeni şi nicăieri, unitate spartă, cristal îmbâcsit de praf şi funingine, fără un centru de gravitate, fără un punct de sprijin, fără o osie interioară rezistentă şi stabilă este din nenorocire o apariţie curentă şi tragică în vremea noastră. Călugărul desmânastirit, preotul desbisericit, albine besmetece, fără stup, fără faguri şi fără rost în frământările creatoare ale vieţii.

Reproduceri umane ale *Albinei Mata* din poveste, aventurieră şi idioritmică, care evadând arbitrar din disciplinele de fier ale *stupului*, se desechilibrează până la sinucidere. Dar însingurarea şi instreinarea nu înseamnă izolare, din orgoliu, egoism s'au despreţ faţă de lume, după cum dizolvarea in ea, nu înseamnă solicitudine şi respect pentru ea.

Pe când cele dintâi îţi crează perspective pe dimensiuni vaste pentru descifrarea şi interpretarea sensurilor vieţii, confundarea ta cu lumea te denaturează, te desfigurează, te face miop, obtuz şi incapabil de a te orienta pe tine însuţi sau de a orienta această lume spre un ideal de depăşire.

Monahul care râvneşte să fie exemplar nu numai pentru fraţii lui din chinovia în care el îşi implineşte nevoinţele lui, păstrarea fecioriei, tăierea şi omorârea voiei, lepădarea de sine şi de ale sale, osârdiile privegherii, şi rugăciunii, înălţimile gândului smerit, neadormita lui oştire cu vrăjmaşul şi pizmaşul, dar şi pentru orice alt om *îmbrăcat în Hristos* prin taina sfintei luminări a Botezului şi mai ales pentru *preot*, trebue să reproducă, întru totul, trăirea lui Hristos în lume şi nu numai în

chipul sfintei icoane celei nezugrăvite de mână de pe marama Veronicăi şi pe care odată îl au şi unii călugări şi unii dintre preoţi — ci mai cu osebire în armoniile inalterabile ale existenţei lui pământene, în echilibrul perfect dintre spiritul şi trupul lui, că zice Cabasila „ce poate fi oare mai sfânt, decât acest trup, de care Hristos s'a legat mai strâns chiar decât orice împreunare trupească" ?

De aceea, zice el mai departe: „dacă noi ne vom da seama de minunata strălucire a trupului, vom ajunge să ne cinstim trupul şi să ni-l păstrăm cu vrednicie şi evlavie. Căci dacă ferim de orice spurcare vasul sfânt, vasele precum şi alte lucruri, fiindcă le ştim sfinte, atunci se cuvine să grijim ca ceeace e mai sfânt să nu fie nici cum atins. Dar mai sfânt decât omul nimic nu este, de vreme ce Insuşi Dumnezeu a îmbrăcat firea omenească".

Aşa dar cinstirea trupului cu care s'a cinstit Insuşi Ziditorul lui este o lege a firii, iar necinstirea lui, de orice fel, este o călcare a ei.

Călugărul şi preotul trebue să întrupeze acel echilibru, armonie şi perfecţiune a Mântuitorului, în trupul şi duhul lor. A nu lăsa să predomine trupul este cu totul altceva decât a-l degrada, a-l anormaliza şi a-l ucide, sub cuvânt că aducem slujbă lui Dumnezeu.

Dacă mânăstirile sunt laboratoarele celor mai înalte realizări morale, ele nu pot fi transformate în abatoare pentru schiloditile şi junghierile trupului.

Mortificarea este o surdină pusă instinctelor, asceza mijloc de eliberare a spiritului. Dacă asceza nu este un auxiliar al unui plus de echilibru şi normalitate, ea este o eroare şi poate chiar un păcat. Când lumea realizează un *minus* de vieaţă spirituală, vine *plusul imens* al vieţii contemplative să umple *vidul spiritual*. Când lumea cade în excese carnale, asceţii ispăşesc voluntar păcatele ei, prin jugularea instinctelor. Echilibrul existenţei se realizează prin jocul excedentelor şi deficitelor, al acţiunii şi reacţiunii, al fluxului şi refluxului energiilor în câmpul rezistenţelor majore. Elegantului şi scepticului *Petroniu* îi dă o replică masivă rasa simplă şi aspră a schivnicilor, rubicondului epicureu Lucullus o lecţie de so-

brietate postitorii Atonului, iar lui Neron şi Mesalinei soborul infinit al maicilor fecioare un exemplu de disciplină şi demnitate.

Când rânduiala savaită devine o reminiscenţă în tipicul bisericii din lume, călugării o împlinesc fără scăzământ în agripniile lor, când preotul se secularizează până la pierderea totală a identităţii lui, apare monahul cu toate insigniile şi stigmatele anahorezei lui, când femeia devine hetairă şi caricatură, în faţa ei se ridică, mustrătoare pentru confruntare, monahia, chip şi asemănare a Maicii Domnului. In faţa lupanarului şi prostibulului se ridică digul şi corectivele suverane ale Tebaidei. Călugărul inoculează preotului marii coeficienţi ai energiei spirituale, pe care, la rândul lui, preotul trebue s'o injecteze păstoriţilor lui.

Acest circuit, de dorit fără soluţii de continuitate între mânăstire şi biserica din lume, conservă intactă doctrina şi rectitudinea vieţii creştine.

Mânăstirea rămâne, incontestabil, sursa de primenire şi vitalizare a bisericii. Dinamul ei spiritual. Călugărului îi aparţine normal paternitatea preotului, preotului numai excepţional, a călugărului.

Preoţi de mir cari să trezească în alţii pasiunea pentru viaţa ideală a monahismului, sunt mai puţini. Monahi cari să idealizeze prin influenţa şi prestigiul lor viaţa preoţilor de mir sunt mai mulţi.

Visul unora dintre cei mai entusiaşti preoţi şi călugări ai noştri de a realiza câteva *chinovii* exemplare, din soborul cărora să strălucească înalt, stareţi şi duhovnici de elită — ca nişte faruri puternice ale duhului creştin, trebue să se întruchipeze neapărat.

In aceste mânăstiri viitorii slujitori ai Bisericii şi preoţii, până la cei mai vârstnici, ar putea să facă acea *cură*, cel puţin anual, de sănătate duhovnicească, de restaurare a energiilor lor interioare, de reechipare a lor cu muniţiile cele mai verificate ca eficace pe frontul vieţii pastorale. Aci slujbele desăvârşite, aci predica răscolitoare, aci trăirea catharzei creştine. Aci contaminarea de puritate şi sfinţenie. Aci seminariul şi gimnaziul duhovniciei eroice. Aci regăsirea şi reenergizarea preotului, prin tonicele infailibile ale mânăstirii: rugăciunea, postul, meditaţia.

Aci dezintoxicarea de veac şi de toate impurităţile lui. Aci ozonul. Aci salvarea din inutilitate sau nulitate pastorală. Dar mânăstirea, cel puţin azi, este, se pare, singura zonă interzisă preotului de mir. *Terra incognita.*

Lume bizară, suspectată, calomniată, pentrucă nu este cunoscută şi înţeleasă. Mânăstirea este considerată un azil al neputinţei, lenei, iresponsabilităţii. Călugărul, un egoist şi un parazit, dacă nu chiar un tip patologic.

Această conspiraţie subterană împotri a monahismului a câştigat până şi pe preotul de mir, şi a făcut din el un detractor ireductibil şi savant al mânăstirii. De aci, abisul dintre cele 2 lumi, închinate totuşi aceleiaşi serviri a lui Dumnezeu şi a omului, în persoana Dumnezeu — omului — venit în lume pentru om.

De aci părăsirea mânăstirii de către veac, de aci lipsa de înrâurire a mânăstirii asupra lui. De aci atâtea falimente în misiunea creştină, atâtea infirmităţi şi insuccese în viaţa preotului. De aci nebulozele în care rătăcesc şi se sufocă atâtea elanuri lipsite de busolele sigure ale mânăstirii. De aci *anemia spirituală incurabilă* a celor mai mulţi dintre noi, *a tuturor.*

Un necredincios, Renan, care cunoscuse totuşi, din contact personal, marile puteri de radiaţie ale mânăstirii şi gloriile ei milenare, mărturiseşte despre ea:

„Mânăstirea este o consecinţă a duhului creştin. Nu există creştinism perfect fără mânăstire, pentru că idealul evangheliei nu se poate realiza decât în ea. Mânăstirea este biserica desăvârşită, călugărul este adevăratul creştin. Cele mai proeminente activităţi ale creştinismului au fost realizate de călugări". „Bunul simţ şi istoria şi-au spus cuvântul" *(R. Plus).*
Totuşi, pentruca mânăstirea să se poată realiza la nivelul uriaşilor ei ctitori şi organizatori şi să devină din nou, un puternic radiator de energie spirituală în câmpul vieţii obşteşti, se cuvine, ca cei ce îmbrăţişează viaţa îngerească să păstreze în inimile lor focul dragostei celei dintâi şi râvna cu care ei le-a incendiat duhul. Pentrucă nu monahismul este vinovat că există monahi infideli făgăduinţelor făcute, după cum nu creştinismul este vinovat de existenţa preoţilor şi credincioşilor care-i compromit, prin viaţa lor personală, imperativele şi idealul.

„A-ți uita starea, vrednicia și chemarea ta în lume, a imita pe omul mirean, preot sau credincios simplu, sub pretextul *că te faci tuturor toate, ca pe toți să-i dobândești*, și deci, că realizezi tactul pastoral sau misionar, este un act de lașitate

Mirenilor nu le face plăcere această atitudine.

De multe ori ei sunt scandalizați de ea.

Fă-te tuturor toate, dar nu semăna cu toții.

Apropie-te de oameni, ca să-i apropii de tine și apoi de Dumnezeu — dar nu te imobiliza *la nivelul la care trebue să cobori numai ca să-i ridici pe ei la tine.* Nu-ți pierde aureola. Nu-ți compromite influența morală. Nu te lăsa anulat și absorbit de haos. Rezistă tentațiilor de laicizare. Apa e prietena corăbiei, câtă vreme stă *sub ea* și o ajută să plutească și dușmana ei când intră în ea (Guérel).

In chipul acesta monahul va putea fi pildă preotului de enorie și îndreptar al lucrării lui între oameni. Iar preotul de enorie va simți permanent un control, o cenzură dela distanță și discretă din partea monahului tutelar, al tuturor lucrărilor, gesturilor, atitudinilor și comportamentului lui — atât în viața lui familială, cât și în cea liturgică, pastorală și socială. Iar oridecâteori preotul de mir va surprinde o scădere de temperatură spirituală, de avânt pastoral, de pasiune liturgică, sau va fi tulburat de anumite crize de conștiință, el va trebui să apeleze la călugărul duhovnic și la sondele ochiului lui lăuntric, pentru a-i diagnostica boala și a-i prescrie remediile specifice. De pe promontoriul adâncilor lui liniști și dela depărtarea la care el stă față de convulsiunile lumii, monahul duhovnic, poate descoperi mult mai ușor — punctele de rezistență minoră, pe unde s'au furișat elementele de atac împotriva sufletului tău.

El mânuește, cu o știință numai inimii lui hărăzită, reactivii spirituali cari izolează și denunță, fără greș adversarul.

Așa se și explică de ce oamenii de mare sensibilitate religioasă recurg de preferință la terapeutica spirituală a duhovnicilor monahi și mai ales atunci când aceștia au realizat cu adevărat *pruncia inimii* în care își oglindește fața Dumnezeu — adică marea înțelepciune, *marea putere de vindecare, marea bunătate.*

Monahul este *modificatorul vieții lăuntrice* a preotului de

energie. A fost o vreme, când preotul de mir cerceta cu bucurie mereu sporită altarele și stranele mânăstirilor și-și plecà fruntea cu umilință sub patrafirul călugărilor duhovnici.

A fost o vreme, când călugărul nu privia pieziș nici la preotul de mir, nici la călugărul „babar«, și nici preotul nu înconjura cu bănuială pe călugăr. — Depărtarea uneia de alta a păgubit oarecum ambelor tagme, dar mai mult celei preoțești.

O greșeală, pentru care anevoie se poate gàsi un cuvânt întemeiat de iertare. Niciun preot încuviințat nu-și dorea altă împăcare inimii lui decât să-și trăiască ultimile lui zile în umbrele și luminile mânăstirii, și niciun călugăr îmbunătățit nu cuteza să se creadă vrednic vreodată de preoție. Era vremea marilor smeriri și evlavii creștine—vremea când oamenii cari se dăruiau lui Dumnezeu, respirau în văzduhul Psaltirei, Patericului, Filocaliei și Vieților de sfinți, din care își sorbiau teologia, cuviința închinării și toate mângâierile vieții lor intime.— Să fi asfințit pentru totdeauna această vieață luminată, îndumnezeită? Nu! Ea trece numai printr'o eclipsă. La Mânăstirea Radu Vodă laudă pe Dumnezeu călugării laolaltă cu studenții în teologie. Este un început bun.

Un *moment auroral* în viața noastră duhovnicească. Să-l salutăm cu bucuriile unui univers de speranțe.

> *„Că nu se mai poate, ca vreun episcop, călu-*
> *„găr sau p r e o t d e m i r, să stăruiască la sfin-*
> *„tele Taine și să nu stea în dumnezeescul foc.*

Iar *mânăstirea* și *chipul viețuirii îngerești* sunt singurele stațiuni și izvoare de alimentare a inimii preoțești cu acest foc nestins al duhului. Să fixăm, dar, din nou, farurile mânăstirii în centrul vieții noastre duhovnicești, asediate de incertitudini și asfixiate de pàcle.

Preotul GRIGORIE CRISTESCU
profesor universitar

AUTOCEFALIA BISERICII RUSE

CÂTEVA CONSIDERAȚIUNI ASUPRA FAPTULUI DELA 1448

Biserica ortodoxă rusă împlinește și serbează cinci sute de ani de proprie cârmuire. Această jumătate de mileniu de autocefalie se socotește dela înlocuirea mitropolitului de neam grec Isidor, care a luat parte la sinodul dela Ferrara și Florența (1438—39) ca reprezentant al Bisericii ruse și a primit acolo unirea, cu mitropolitul național Iona, ales șef al Bisericii ruse fără consimțământul patriarhiei de Constantinopole.

Isidor fusese la sinod unul din cei mai stăruitori propagandiști ai unirii. La întoarcere, el a căutat să atragă la unire și pe Rușii. In provinciile sud-vestice, stăpânite atunci de Lituani și de Polonezi, Isidor avusese succes. Concursul autorității politice, situația grea a clerului și a poporului rus ortodox, lipsit în acele țări de drepturile de care se bucurau romano catolicii, promisiunile ce li se făceau în scopul unirii, au ușurat acolo sarcina lui Isidor.

Sosit cu mare zăbavă la Moscova, în Martie 1441, după o lipsă îndelungată—plecase la 8 Septemvrie 1437,—Isidor, care pornise spre Ferrara ortodox și se întorcea la Moscova unit, adecă „vândut" Latinilor, ba chiar numit cardinal și împuternicit de Eugeniu IV cu calitatea de legat papal pentru Rusia, Polonia, Lituania și Letonia, el, mitropolitul Moscovei, a încercat să-și îndeplinească întocmai sarcina ce i se încredințase.

In fața boierilor, a clerului și a poporului adunat în catedrală, Isidor săvârși o liturghie arhierească, pomeni numele papii în loc de al patriarhului și proclamă unirea cu Biserica romană, unire al cărei decret dela Florența fu citit cu solemnitate de pe amvon de către un diacon.

Deși se știa prin însoțitorii lui la sinod, sosiți în Rusia mai de vreme, că Isidor fusese, împreună cu mitropolitul Niceii Visarion, cel mai înfocat partizan al unirii și cel mai iubit de papa, deși se cunoștea și activitatea lui de propagandist al unirii printre Rușii din Lituania și Polonia, deși era de așteptat ca Isidor să

lucreze pentru unire şi la Moscova, cutezanţa opoziţiei lui, purtând crucea latină şi mergând precedat de purtătorii a trei cârji arhiereşti de argint, şi acţiunea lui provocătoare de legat papal în capitala marelui principat rus produse uimire şi desgust.

Marele prinţ Vasilii II (cel Orb, 1425—1462), în cunoştinţă de intenţiile mitropolitului său, evitase să participe la proclamarea unirii.

După cele petrecute, el ţinu sfat cu boierii şi cu episcopii şi se hotărî: Mitropolitul Isidor fu închis în mânăstirea Ciudov şi dat în judecata sinodului rus, ca unul care îşi călcase cuvântul şi datoria şi căzuse dela dreapta credinţă. Isidor promisese marelui prinţ—cronicile spun „cu jurământ"—înainte de a pleca la Ferrara că nu va schimba credinţa Bisericii ortodoxe. „Sperjur" şi „eretic", prin unirea sa cu Roma, el nu mai putea să stea pe scaunul mitropolitan „a toată Rusia", pe care fusese pus de patriarhul de Constantinopole împotriva dorinţei Ruşilor. Isidor trebuia deci să fie înlocuit, şi pentrucă patriarhul ecumenic era atunci el însuşi unit cu Roma, şi deci căzut dela credinţa ortodoxă, nu i s'a cerut să numească un nou mitropolit pentru Rusia, ci a fost reales de Ruşi episcopul de Riazan Iona, pe care marele prinţ şi sinodul rus îl alesese şi-l trimisese pentru a obţine confirmare la Constantinopole înainte de a li se trimite Isidor, numit de patriarh. Respectos faţă de privilegiile patriarhului ecumenic şi de tradiţie, marele prinţ a încercat totuşi din nou să obţină recunoaşterea lui Iona. Nereuşind a doua oară, sinodul Bisericii ruse întăreşte pe Iona ca mitropolit la 15 Decembrie 1448.

Intre timp, Isidor reuşise să scape dela mânăstirea Ciudov fără ca marele prinţ să-l pună în urmărire (1443). Ajuns la Tver, în principatul rus vecin dela Nord Vest, Isidor a fost închis şi acolo şi apoi lăsat liber. Ruşii s'au mulţumit cu fuga lui—şi se pare că aceasta i s'a înlesnit—nevoind să complice situaţia. Plecarea lui Isidor lăsase deci scaunul liber şi netulburat de propaganda unirii. Intre Constantinopole unit cu papa şi refuzând confirmarea mitropolitului ales de Ruşi, şi între Roma latină, Biserica rusă se vedea liberă de a dispune de sine, dându-şi şef din sânul său, naţional şi liber.

Pentru a face mai bine înţeles tâlcul acestei hotărîri foarte importante pentru Biserica rusă, hotărîre cu care începe o epocă

nouă în istoria ei, este nevoie s'o privim în concursul de împrejurări istorice, care au dus la schimbarea dela 1448. Depunerea Grecului Isidor şi alegerea Rusului Iona ca mitropolit al Rusiei sunt precedate şi însoţite de un şir de fapte şi de situaţii istorice, care îndrumau poporul rus spre independenţa religioasă şi justificau măsura dela 1448.

Prin creştinarea lor dela Constantinopole la sfârşitul sec. X de către prinţul de Kiev Vladimir (980—1015), Ruşii constituiau o provincie bisericească a patriarhiei ecumenice, cea mai mare—a şaptezecea în catalogul eparhiilor bizantine. Primii lor episcopi şi mitropoliţi au fost Greci, trimi de către patriarhul şi împăratul dela Constantinopole. Din cei 24 de mitropoliţi ai Kievului cunoscuţi din cronici (21) şi pomelnice (3) până la invazia mongolă (1237), 17 au fost Greci. Prinţii de Kiev au încercat de două ori să schimbe regula, alegând mitropolit rus,— Iaroslav la 1051 pe Ilarion, Izioslav Motislavici 1146 sau 1147 pe Clement, dar situaţia nu s'a schimbat, nici atunci, nici dupăce Rostislav, nemulţumit de numirea lui Ioan III la 1164, făcea cunoscut trimişilor dela Bizanţ: „Din prietenie şi consideraţie pentru persoana augustă a împăratului primim între zidurile noastre pe noul mitropolit. Dacă totuşi lucrul se repetă şi dacă—fără a ne înştiinţa şi cere consimţământul, împotriva hotărîrilor sfinţilor apostoli, ni se trimite din nou un mitropolit dela Constantinopole, atunci nu numai nu-l vom primi, dar vom da o lege veşnică, prin care dreptul de a alege şi a numi pe episcopi va aparţine pe viitor numai voinţei marelui prinţ" [1].

Tendinţa de independenţă bisericească a Ruşilor este evidentă în aceste alegeri şi declaraţii. Ceeace cerea Rostislav nu era încă autocefalia Bisericii ruse, era dreptul Ruşilor de a şi spune cuvântul lor la numirea mitropolitului de Kiev, care le venea dela Bizanţ ca un străin şi necunoscut. Tradiţia era însă puternică şi s'a păstrat: Patriarhul ecumenic continuă fie să numească deadreptul pe mitropolitul Rusiei—un Grec sau uneori alt cleric ortodox—, fie să confirme pe cel ales de Ruşi şi trimis pentru aceasta la Constantinopole, spre a fi întărit de patriarh înainte de a fi instalat în scaun.

Deşi cazurile dela 1051 şi 1146/47 au fost excepţii, la un

1. Citat după Brian-Chaninov, *L'Eglise russe*. (Collection La vie chrétienne), ed. 2, Paris 1928, p. 94.

secol una de alta. Biserica rusă continuând să stea în strânsă legătură de dependenţă de patriarhia ecumenică, drepturile poporului rus, exercitate prin marele prinţ şi prin ierarhia rusă, au crescut cu timpul, sporind numărul mitropoliţilor de neam rus după invazia Mongolilor.

Această invazie a provocat de altfel mutarea centrului bisericesc al Ruşilor dela Kiev, jefuit de Tatari (1240), cucerit apoi de Lituani, la Vladimir pe Cliazma (1299/1300) şi de aci la Moscova (1328), unde se organizează şi se întăreşte marele principat rus, care va „aduna" în jurul său, în curs de câteva secole, „tot pământul rusesc".

Trecerea marelui principat rus dela Kiev la Suzdal-Vladimir cu Andrei Bogoliubski (1156) şi apoi la Moscova cu Ivan I Kalita (1328), ca şi mutarea reşedinţei mitropolitului după cea a marelui prinţ, n'a influenţat raporturile bisericeşti ale Ruşilor cu imperiul bizantin. Stapânirea mongolă însăşi nu le a stânjenit. Se ştie că Mongolii care au asuprit pe Ruşi cu grele biruri şi cu umilinţe timp de aproape trei secole, au tolerat Biserica şi că ierarhia şi clerul s'au bucurat chiar de privilegiul scutirii de impozitele puse de Mongoli.

Mitropoliţii Rusiei, chiar cei de neam grec, au ajutat pe marii prinţi ruşi — de Kiev sau de Moscova, în deosebi pe cei din urmă, în politica lor de „adunare" a pământului rusesc, adunare care se făcea prin supunerea principatelor ruseşti locale, prin scuturarea jugului mongol şi prin eliberarea provinciilor ocupate de Lituani şi de Polonezi. Mitropoliţii au jucat astfel alături de prinţi şi uneori în fruntea poporului, un rol politic foarte însemnat. Biruinţa lui Dimitrii Ivanovici Donskoi asupra Tătarilor la Kulikova (1380) se datoreşte încurajării lui de către mitropolitul Alexei. Acest ierarh rus — dintr'o familie boerească — a condus chiar statul ca regent al prinţului minor şi i-a dat titlul de „mare prinţ" purtat până atunci de alţii, titlu care a rămas apoi Moscovei (1367).

Duşmănia politică şi ostilitatea confesională a vecinilor dela Apus — Suedezi, Germani, Lituani, Polonezi şi Unguri, toţi romano-catolici, da problemei religioase şi conducerii bisericeşti o mare importanţă în statul rus. Mitropolitul „a toată Rusia", a cărui autoritate era recunoscută de toţi prinţii ruşi, ca şi de Ruşii de sub stăpânirea neortodoxă, era sprijinul marelui prinţ

moscovit, sfetnicul şi colaboratorul lui cel mai însemnat şi mai ascultat.

Importanţa politică şi naţională a mitropoliţilor ruşi creştea nu numai prin demnitatea lor, ci şi prin patriotismul, evlavia şi înţelepciunea lor. Insuşi faptul că ei erau numiţi sau confirmaţi de patriarhul şi de împăratul „creştin" dela Bizanţ — socotiţi a fi cea mai înaltă autoritate bisericească şi politică în lumea ortodoxă, asigura mitropoliţilor ruşi un prestigiu şi o influenţă deosebită. Respectul Ruşilor faţă de Bizanţ era îndătinat şi atât de mare, încât numirea mitropolitului rus Clement de către marele prinţ Izioslav, cu nesocotirea dreptului patriarhului ecumenic, a întâmpinat opoziţia hotărîtă a episcopului rus de Novgorod, Nifon, pe care nici închisoarea nu l-a putut face să cedeze, deşi fapta marelui prinţ era oarecum justificată prin plecarea mitropolitului grec Mihail, care părăsise Rusia (1145), interzicând să se slujească fără mitropolit în biserica sf. Sofia din Kiev, ca şi prin faptul că patriarhul de Constantinopole nu trimisese alt mitropolit în locul lui.

Cu toată atitudinea imprudentă şi scandaloasă a lui Isidor la Moscova, după întoarcerea sa dela Florenţa, într'un moment când autoritatea Bizanţului era compromisă şi bisericeşte prin unire şi politic prin ameninţarea lui gravă de către Turci, marele prinţ Vasilii II a ţinut să respecte tradiţia şi a cerut recunoaşterea mitropolitului său Iona, a cerut o adecă a doua oară. Iona fusese ales întâiu după moartea Grecului Fotie († 1431) şi trimis la Constantinopole pentru întărire. Patriarhul Iosif II numise însă, cum am spus, pe Isidor, pe care Iona a trebuit să-l însoţească spre Moscova tot ca episcop de Riazan şi pe care marele prinţ însuşi a trebuit să-l primească cu cuvenita cinste. Nemulţumit şi de graba patriarhului la 1436 şi de atitudinea lui Isidor la 1441, Vasilii II a încercat totuşi din nou să obţină recunoaşterea lui Iona, căruia i se promisese la Constantinopole, ca mângâiere, la 1437 că va urma lui Isidor în scaun. Schimbarea pe care o adusese în raporturile dintre Ruşi şi Greci unirea dela Florenţa şi situaţia creată lui Isidor, prin închidere şi judecare, făcea ca şi imposibilă acum o înţelegere asupra alegerii lui Iona în locul lui Isidor, care, dacă nu murise pentru patriarh fizic, murise pentru Ruşi moral şi deci trebuia să fie înlocuit. Momentul era critic şi hotăritor. Dacă Patriarhul ar mai fi putut avea iniţiativa, el ar fi

trimis mitropolit în Rusia un Grec unit. Pentru patriarh însă mitropolit al Ruşilor era Isidor, ceea ce Ruşii nu puteau să mai admită. La refuzul patriarhului de a da Ruşilor satisfacţia datorită, aceştia au dat urmare faptelor în sensul în care se desfăşurau: Au socotit pe Iona bine ales şi mitropolit de drept a toată Rusia, demnitate din care Isidor căzuse prin căderea lui dela ortodoxie.

Când s'a produs schisma dela 1054, Ruşii erau de curând creştinaţi şi organizaţi bisericeşte. Deşi străini de conflictele dintre Constantinopole şi Roma, deşi chemaţi de mai multe ori de papi la ei (Grigore VII, Inocenţiu III, Inocenţiu IV, Clement VI), deşi supuşi în Lituania şi Polonia unor stăpâni romano-catolici fanatici, şi lipsiţi, ca ortodocşi, de drepturile de care se bucurau ceilalţi, drepturi pe care le-ar fi obţinut prin unire, deşi nemulţumiţi uneori de atitudinea orgolioasă şi de pretenţiile materiale ale Grecilor, deşi erau cel mai mare şi mai puternic stat ortodox, Ruşii n'au contestat patriarhului ecumenic dreptul de a numi sau a confirma pe mitropolitul lor. Când au făcut aceasta prin realegerea lui Iona pentru scaunul Moscovei, vremea era plinită pentru emanciparea bisericească a Ruşilor de tutela bizantină.

Faptul acesta este firesc şi cu prisosinţă justificat în împrejurările dintre 1439 şi 1453, adecă între unirea dela Florenţa şi căderea Constantinopolei sub Turci, şi capătă o importanţă şi o semnificaţie deosebită în aceste împrejurări triste pentru Biserica ortodoxă, împrejurări folosite, dar nu dorite de Ruşi.

Biserica ortodoxă se găsea atunci în cea mai grea cumpănă, dela apariţia islamismului. Imperiul bizantin, protectorul ei, se sfârşea. Hărţuit într'una, de îndată după schisma dela 1054 şi de Turci şi de Latini şi de vecinii din Balcani, rupt din toate părţile de toţi, el pierduse puterea de a le rezista tuturor. Ameninţarea turcă în deosebi îl apăsa de moarte, mai ales după căderea Tesalonicului (1430). În disperarea lor, ultimii Paleologi cer şi aşteaptă, unul după altul, ajutorul salvator al Apusului creştin. Pentru a-l obţine, ofereau ca preţ, singurul bun de preţ ce le mai rămăsese, credinţa lor ortodoxă, recunoscând adecă autoritatea şi doctrina Romei papale.

Ioan V Paleologul se umilise mergând la Roma şi depunând ortodoxia sa, în chip omagial, la picioarele papii, Urban V (1369). Manuel II (1391-1425) şi Ioan VIII (1425-1448) au tratat apoi ani în şir realizarea unirii printr'un sinod, care nu-şi găsea

locul şi care, putând să fie cel dela Basel (1431), unde situaţia ortodocşilor avea să fie mai bună, a fost din nefericire cel dela Ferrara-Florenţa (1438—1439), unde papa Eugeniu IV, stăpân pe situaţia bisericească din Apusul desbinat, prin insuşi ajutorul şi prestigiul ce i-au dat ortodocşii, împotriva sinodalilor antipapişti dela Basel, a triumfat asupra acestora prin unirea încheiată cu ortodocşii.

Groaza de Turci, care strângeau Constantinopole intr'un cerc tot mai ingust, lipsa de putere, de mijloace şi de ajutor silise pe Grecii constrânşi de împărat, să primească unirea în condiţiunile dorite de Latini. Durerea şi paguba ortodocşilor erau cu atât mai mari, cu cât se discutase mai mult în contradictoriu, se sperase ajutor şi nu se primia mai nimic. Cardinalul Isidor, trimis dela Roma la Constantinopole cu două sute de ostaşi, ca să proclame unirea şi să apere oraşul la 1452, ilustrează cu prisosinţă ridicolul şi vanitatea întreprinderii unioniste. In disperarea lor naţională, Grecii nu vedeau fireşte, toţi, inutilitatea umilirii lor. Ruşii însă, aflaţi în situaţie politică mult mai bună, vedeau şi năzuiau atunci mai departe şi deosebiau mai bine în confuzia dramatică din ajunul căderii cetăţii lui Constantin.

Avantajul lor politic devenea in chip firesc şi unul bisericesc. In locul Bizanţului ortodox, care capitulase bisericeşte inaintea Latinilor şi urma să capituleze curând militar şi politic inaintea Turcilor, Ruşii rămâneau statul ortodox prin excelenţă, stat mare şi puternic, neunit cu Roma. Dependenţa faţă de Mongoli se uşurase şi se apropia de sfârşit. Biruinţa dela Kulikovo a marelui prinţ Dmitrii Donskoi (1380), deşi nu pusese capăt suzeranităţii mongole, dovedise puterea Ruşilor şi posibilitatea eliberării lor de servitutea asiatică. Aşa cum marii prinţi de Moscova „adunau" tot pământul rusesc într'un Stat mare şi prosper, ei deveneau prin insăşi puterea lor mai întâiu protectorii ortodoxiei ruse împotriva uniaţilor şi a „ereticilor" latini, rivali religioşi şi politici, apoi protectorii ortodoxiei întregi, socotite „vândută" de Greci la Florenţa şi în neputinţă de a rezista Agarenilor „păgâni".

Impreiurările creiau astfel situaţia în care avea să se formeze în curând ideia despre „a treia Romă". Moscova ultima cetate de rezistenţă şi de înflorire a creştinismului ortodox, misiune pe care Constantinopole, a doua Romă, nu mai avea nici puterea

nici calitatea bisericească de a o îndeplini, după unirea cu Latinii, gravă ca o apostasie.

Când Isidor era trimis dela Constantinopole la Moscova — el, Grecul, şi nu Rusul Iona — ca mitropolit al Rusiei, în ajunul sinodului dela Ferrara Florenţa (1437), el avea nu doar însărcinarea de a conduce Biserica rusă, ca mitropoliţii de până atunci, ci şi pe aceea de a câştiga pe Ruşi pentru unirea care trebuia Grecilor, care era pentru ei o necesitate, singura speranţă de salvare în faţa pericolului turcesc. Isidor nu era trimis doar de patriarh, ale cărui sentimente unioniste erau poate discutabile, ci şi de împărat, căruia îi trebuia unirea cu orice preţ şi care a obţinut-o prin constrângeri şi ameninţări asupra Grecilor, cum s'a văzut la Florenţa. Pe ierarhii săi, împăratul îi putea fie convinge, fie constrânge mai uşor ca să primească unirea. Unii dintre ei, ca Isidor şi Visarion, erau convinşi din patriotism de necesitatea ei. Amândoi au stăruit în unire până la sfârşit, legând de ea speranţele lor de mai bine pentru ortodocşi, chiar după căderea Constantinopolei.

Din sentiment patriotic, din convingere personală şi din ordin superior, Isidor trebuia deci să lucreze în Rusia pentru unire, adecă pentru interesul politic urgent al Bizanţului muribund. Marele prinţ rus avea însă faţă de Latini alte sentimente decât cele ale Grecilor unionişti. Cei în care Grecii căutau prieteni şi aliaţi erau pentru Ruşi duşmani, mai răi chiar decât Tătarii. Mare parte din Ruşi trăiau, cum am spus, sub regim de persecuţie în Lituania şi Polonia şi se plângeau mai puţin de Tătarii necreştini decât de stăpânii lor romano catolici. Încă din sec. XIII, prinţul Daniil al Galiţiei, îmbiat la unire şi la o cruciadă împotriva Tătarilor cu o coroană regală trimisă de papa Inocenţiu IV (1255), deşi se apropiase mult de Latini, a preferat să rămână ortodox şi bun vecin cu Tătarii, care nu erau mai periculoşi decât Polonezii antiortodocşi. În sec. XV, ameninţarea mongolă era mai mică, cea lituană-polonă era dimpotrivă mai mare pentru Ruşi, care, în faţa fanatismului latinizant al Polono-Lituanilor, doritori să asimileze pe ortodocşi complet, chiar în rit, nu rezolvau prin unirea dela Florenţa nici problema religioasă, nici pe cea politică a connaţionalilor lor.

Ruşii nu se găseau în situaţia Grecilor de a trebui să primească unirea. Dimpotrivă, unirea îi desarma şi micşora faţă de

vecinii lor dela Apus. Intre constrângerea Bizanţului de către Turci şi între aspiraţia şi datoria marelui principat moscovit de a susţine şi el bera pe Ruşii supuşi, era nepotrivire. In situaţia aceasta, in care Bizanţul pregătit pentru unire, refuzase să recunoască mitropolit pe Iona şi trimisese pe Isidor, pentru a uni şi pe Ruşi, dreptatea era de partea acestora când repudiau pe cardinalul-legat şi cereau şef al Bisericii lor pe un ierarh Rus ortodox. Ruşii rămâneau astfel pe terenul dreptei credinţe şi o apărau la ei şi in sfera lor bisericească, sferă care cuprindea şi pe Ruşii subjugaţi. Isidor era pentru ei un străin, agentul intereselor politice bizantine, apărate cu preţul credinţei. Ruşii nu puteau să confunde, ca Isidor, cauza ortodoxiei cu cauza politică a Bizanţului. Unindu-se la Florenţa şi voind să unească şi Biserica rusă, pe care o reprezentase la sinod, el trădase şi ortodoxia şi Rusia. Ceva mai mult, ca şef al delegaţiei ruse — plecase cu un număr de clerici şi cu o suită impunătoare, ca pentru cinstea marelui principat rus, Isidor abuzase de puterea sa şi făcuse presiuni asupra delegaţilor ruşi, mergând până la a pune la închisoare pe episcopul de Suzdal, care, alăturându-se lui Marcu Eugenicul, se opunea cu hotărire unirii în condiţiunile dorite de Latini, reprezentând adevăratul punct de vedere rusesc la sinod.

Isidor nu se mulţumise deci să susţină personal unirea; el, mitropolitul Moscovei cu patriotism grecesc, întrebuinţase constrângerea faţă de un ierarh rus, care rămânea credincios şi Bisericii sale şi marelui prinţ. Omul învăţat şi talentat, care era Isidor, n'a înţeles totuşi că încerca la Moscova imposibilul şi că expunea cu atitudinea ce luase şi persoana sa şi cauza unirii înseşi. El fusese primit cu resemnare, ca mitropolit trimis de Constantinopol în locul lui Iona, plecase la Ferrara cu învoirea marelui prinţ, ca mitropolit a toată Rusia pravoslavnică şi se înapoia la Moscova ca legat papal şi cardinal trimis de Roma. In situaţia aceasta, Vasilii II, clerul şi poporul rus, desamăgit şi jignit de purtarea lui Isidor, se socotea deslegat de datoria de a vedea in el pe mitropolitul lor. Zelul unionist al latinofilului nu era la locul lui în marele principat al Moscovei. Din respect pentru Constantinopole, Ruşii fac scăpat pe Isidor şi dela Moscova şi dela Tver, după scandalul provocat cu îndrăsneala lui unionistă, care mersese până la a lovi cu cârja pe cei care nu îngenunchiau înaintea crucii latine pe care o purta după venirea lui dela Florenţa.

Refuzul patriarhului de a recunoaşte un mitropolit rus în locul lui Isidor, care nu mai putea să rămână în Rusia, era o greşală, agravată prin repetarea ei. Ruşii nu erau nici vinovaţi de neplăcerea ce-şi făcuse Isidor prin purtarea lui de emisar al papii, nici obligaţi să primească din nou ca şef al Bisericii lor pe un ierarh străin de neam, care „apostaziase". La prima lui venire, deşi numirea lui nemulţumise pe marele prinţ, acesta l-a primit cu onoruri, pentrucă venea dela patriarhul ortodox. La a doua lui venire, dela Roma, ca legat papal, cu însărcinarea de a supune pe Ruşi Sfântului Părinte, Isidor nu mai era ortodox, şi poporul rus nu era nicidecum ţinut ca să primească şef al Bisericii pe legatul lui „Gabriel", cum se numise mai înainte Eugeniu IV şi cum îl numeau acum sinodalii dela Basel. Din nefericire pentru papă şi pentru Isidor, cu tot succesul lui unionist dela început, clerul romano-catolic din Lituania şi Polonia era de partea sinodului dela Basel şi deci rău dispuşi faţă de papă, ceeace slăbia terenul unirii chiar în aceste ţări.

Prin hotărîrea ce iau, de a-şi alege şi întări singuri pe mitropolitul lor, Ruşii refuză să recunoască dreptul de amestec în Biserica lor şi patriarhului de Constantinopole, acum unit, şi papii. Prin acelaşi gest, de autonomie bisericească, Rusia se apăra în acelaşi timp pe două fronturi, precizând situaţia sa de biserică autocefală în ortodoxie, Biserică stăruitoare în ortodoxie faţă de uniţi şi de Latini.

În momentul acesta din ajunul căderii Constantinopolei sub Turci, faptul avea o mare importanţă şi semnificaţie în lumea creştină. Ruşii, care erau de aproape cinci sute de ani ucenicii şi subordonaţii Bizanţului în cele bisericeşti, deveneau acum, prin neunire şi prin autocefalie, protectorii ortodoxiei, în locul şi—momentan—împotriva Bizanţului care se sfârşea, ca şi împotriva Romei aflate în plină campanie de supunere a ortodoxiei rămase fără apărare, prin uniri, prin promisiuni amăgitoare, prin titluri şi prin pălării de cardinal bune pentru Orient. Prin hotărîrea lor de a-şi numi singuri mitropolitul, după trista experienţă făcută cu Isidor, Ruşii trăgeau consecinţele impuse de situaţie şi satisfăceau cu aceasta sentimentul naţional şi ortodox firesc şi al marelui prinţ şi al poporului. Manifestat în chip excepţional şi cu alte prilejuri, el găsea acum momentul cel mai potrivit pentru emanciparea bisericească, într'un chip care face Biserica rusă nu nu-

mai liberă şi stăpână pe sine, ci şi purtătoare de grijă pentru interesele ortodoxiei întregi, al cărei imperiu glorios lua sfârşit şi trecea misiunea sa istorică altora.

Acum, la jumătatea secolului XV, când Bizanţul imperial şi creştin cădea, Statul rus era în creştere şi întărire. Moscova unea în jurul său, cu prestigiul ei şi cu năzuinţele lor politice şi religioase, pe toţi Ruşii: „aduna pământul rusesc", îl sporea şi organiza, rupând treptat lanţul vasalităţii care o legase de Hoarda de Aur a Mongolilor şi aspirând să libereze provinciile sud-vestice, cărora încercarea de a le impune unirea cu Roma le făcea situaţia mai grea. Prin supunerea unor principate ruse locale, marele prinţ Vasilii II pregătea unitatea statului rus. Urmaşul lui, Ivan III (1462—1505) va vedea sfârşitul suzeranităţii mongole (1502) şi va libera parte din provinciile luate de Lituani şi Polonezi.

In această ascensiune şi unificare a „Sfintei Rusii", momentul dela 1448 era binevenit pentru a se păşi pe cale de fapt la proclamarea autocefaliei bisericeşti, în care Ruşii vedeau dreptul lor şi stăruiau în el. La 1459, sinodul rus declara pe Iona mitropolit „ales de sfântul Duh, după legile sfinţilor apostoli şi părinţi". La 1451, recunoscând pe Iona ca mitropolit şi al Ruşilor, din statul Lituano polon, regele Casimir întărea în felul său actul dela Moscova şi ruina opera lui Isidor. Papalitatea, fireşte, nu s'a împăcat cu această unitate a Bisericii ruse şi a căutat s'o strice, împărţind mitropolia rusă în două: Socotind adică mai departe pe Isidor ca mitropolit al Moscovei şi numind pentru Kiev şi pentru Rusia polono-lituană ca mitropolit pe un ucenic al lui Isidor, Grigore, recunoscut şi de regele Casimir (1458). Existau astfel două mitropolii „a toată Rusia": cea de Kiev, unită, şi cea de Moscova, ortodoxă.

Cea din urmă a rămas însă prin autocefalie centrul spiritual al tuturor Ruşilor. Emanciparea lor bisericească a avut şi efect politic. Statul naţional şi Biserica naţională se uneau şi mai strâns, prin mitropoliţi de neam rus, independenţi de o autoritate din afară, devotaţi statului lor şi idealului lui politic. Autocefalia Bisericii ruse, zice unul din cei mai noi şi mai buni cunoscători ai operei lui Isidor, a contribuit la ridicarea Moscovei mai mult decât bătălia dela Kulikovo[1]. Acest lucru este adevărat nu numai în

1. Adolf Ziegler, *Die Union des Konzils von Florenz in der russischen Kirche*. (Das östliche Christentum, H. 4/5). Würzburg 1938, p. 112.

sensul creșterii și consolidării interne a statului rus, în care, cum am spus, rolul politic al mitropoliților era foarte însemnat, ci și în sensul creșterii puterii și influenței ruse în afară, unde autoritatea mitropolitului Moscovei se întindea mai departe decât a marelui prinț, în calitatea lui de șef bisericesc al tuturor Rușilor și a celor de sub stăpânire polono-lituană.

De mai mult de o sută de ani, Rușii din Lituania și Polonia țineau când de mitropolia Moscovei, socotită și numită încă „a Kievului", când de un mitropolit propriu trimis la Kiev de obiceiu dela Constantinopole, la cererea marelui prinț lituan sau a regelui polon, în interesul lor de a sustrage pe Rușii din provinciile sud vestice autorității și influenței Moscovei. Ceeace Calist III și Pius II făceau la 1457—1458, când împărțeau Rusia în două mitropolii, făcuse uneori patriarhul ecumenic însuși, din neînțelegeri cu Moscova sau din dorința de a mulțumi pe marele prinț lituan sau pe regele Poloniei: trimisese adică la Kiev un alt mitropolit decât cel dela Moscova.

In secolul XV, concurența aceasta între Kievul expus uniației și Moscova, care este o concurentă între ortodoxie și latinism, devine mai vie și mai turburătoare, deși uneori același mitropolit fusese recunoscut și la Moscova și la Kiev, unde trimitea un vicar. Marele prinț Lituan Vitold (Vitovt, 1392—1430), în dorința de a rupe legătura bisericească dintre supușii săi ruși și Moscova, a cerut episcopilor ruși din Lituania să și aleagă mitropolit pe (Romàno?) Bulgarul Grigore Țamblac, nepotul altui mitropolit, Ciprian, care pastorise deasemenea peste ortodocșii din provinciile ruse ale Lituaniei, dar care reușise să fie recunoscut și de Moscova. Asemenea alegeri aduceau însă nemulțumiri și greutăți bisericești și politice,—pe care marii prinți lituani și regii poloni căutau uneori ei înșiși să le înlăture și reveneau asupra alegerii, fără a rămâne totuși statornici în hotărîrea lor. Așa, dupăce Vitold a provocat „depunerea" mitropolitului Fotie dela Moscova, ca părăsind Kievul și neglijând eparhiile sud-vestice și alegerea lui Grigore Țamblac pentru Kiev în locul lui (1415), a recunoscut din nou pe Fotie (1419) dupăce așteptase zadarnic confirmarea lui Grigore Țamblac dela Constantinopole și dela Roma.

Cu puțin înainte de numirea lui Isidor la mitropolia din Moscova, patriarhul consimțise la numirea unui mitropolit pentru ortodocșii din Lituania, a lui Gherasim, acceptat de marele prinț

lituan. Aceste duble denumiri de mitropoliţi „a toată Rusia" nemulţumiau de regulă pe Ruşii liberi, fără a rezolva problema măcar pentru Lituania şi Polonia. Alegerea lui Iona, la câtva timp după moartea mitropolitului grec de Moscova Fotie († 1431), e precedată de moartea nefericită a lui Gherasim, ars de viu pe rug, din ordinul marelui prinţ lituan, Svidrigail la 25 Iulie 1435. Intâmplarea aceasta făcea pe Ruşi să creadă că vor obţine mai uşor recunoaşterea lui Iona la Constantinopole, — unde el merge însă doar pentru a afla numirea lui Isidor. Dacă patriarhul forţa situaţia la 1436 37, când trimitea mitropolit la Moscova nu pe Iona, ci pe Isidor, o compromitea iremediabil când stăruia în numirea lui Isidor după 1441 şi consimţea la împărţirea Bisericii ruse, în interesul Latinilor, în două mitropolii deosebite: una la Moscova pentru Isidor, alta la Kiev pentru creatura acestuia, Grigore, amândoi străini de neam şi uniţi cu Roma.

Opoziţia dintre Grigore şi Iona devine şi mai mult o opoziţie între autocefalia ortodoxă rusă şi între instrumentul politicii papale şi polono-lituane. Lui Iona „adversarii îi găseau cusurul că nu are consimţământul patriarhiei; Grigore avea pe cel că era numit de patriarhul unit Grigore Mammas şi de papă, ca om al lui Isidor, de tristă amintire. Lituanii şi Polonezii oscilează între Grigore şi Iona, recunoscând când pe unul când pe celalt. Iona lucrează dela Moscova pentru recunoaşterea sa şi în Lituania şi Polonia. El este recunoscut pentru un timp la 1451 în urma tratatului de pace dintre Ruşi şi Polonezi (1449). Iona contribuie la împăcare şi profita de ea, ca să ceară recunoaşterea sa în Polonia şi Lituania. Nestatornic şi neliniştit însă, regele Cazimir a renunţat la hotărîrea sa şi a încercat contrariul: Să facă recunoscut pe Grigore la Moscova.

Ceea ce Grigore n'a reuşit la Moscova, a reuşit la Constantinopole. Slăbind ca zel unioniat şi folosind mulţi bani, a cerut dela patriarhul Simeon Trapezuntios şi a obţinut dela Dionisie I recunoaşterea sa ca mitropolit a toată Rusia — kieviana şi moscovită —. Iona murise însă (1461), iar marele prinţ Ivan III (1462-1505) a hotărît cu episcopii săi să nu primească pe Grigore sau pe trimişii lui. „Va fi mitropolit în toată Rusia cine ne va plăcea nouă, dar dela Roma noi nu avem nevoie de mitropolit" — zicea Ivan III [1] Zicea „dela Roma"—căci de acolo fusese trimis la Kiev

1. *Ibidem*, p. 136.

Grigore, iar „dela Constantinopole" nu mai era nici nevoe, nici potrivit să zică: Constantinopole căzuse sunt Turci și patriarhul era acum din nou ortodox, ca și mitropolitul Moscovei, autocefal acum.

Declarația marelui prinț Ivan III este expresia lapidară a autocefaliei ruse și a opoziției hotarîte impotriva unirii totodată. Rusia se apără și in direcția Romei așa cum se apărase in direcția Constantinopolei de unde discipolul lui Isidor nu mai putea sa amenințe și să impresioneze la Moscova.

Pe urma amândorora n'a rămas decât agitație și turburare, pagubă făcută ortodoxiei. Este drept că Isidor n'a reușit nici la Moscova, n'a creat ceva durabil nici in Lituania și Polonia. Opera lui unionistă, cum am spus, a trăit mai puțin decât el. Incercarea lui fanatică și indărătnică de a rupe unitatea de credință a Rușilor, da insă Lituaniei și Poloniei ideia de a relua intreprinderea unionistă și de a o duce până la capăt prin toate mijloacele politce și bisericești. Succesul momentan al lui Isidor indica o acțiune de reluat in viitor cu mai multă stăruință și cu mai multă zăbavă asupra lucrului. Presiunile stăpânitorilor asupra populației ortodoxe, propaganda iezuită, separarea de Moscova naționalizată, ineficacitatea contraacțiunii dela Constantinopole, au adus Bisericii papale bucuria unirii Rutenilor, la Brest-Litovsk (1596). Sunt roade imediate ale presiunii și ipocriziei iezuite și totodată roade târzii ale spiritului mișcării lui Isidor, care pregătise terenul pentru deșbinarea religioasă a Rușilor sud-vestici. Inverșunarea lui Isidor asupra Bisericii ruse, chiar după plecarea lui din Rusia, justifica din destul voința marelui prinț al Moscovei de a avea mitropolitul său rus, ortodox și autocefal. In ciuda lui, Isidor a păstrat până la moarte (1463) Moscova in titulatura sa — nu de mitropolit, ci de „administrator". Era o simplă glorie nominală, care nu stânjenea cu nimic noua formă a Bisericii ruse, dar care arată pasiunea cu care imbrățișase nefasta ispravă dela Florența „legatul lui Gabriel" Condulmaro. Prin opera lui Isidor, Biserica ortodoxă pierdea parte din terenul său la Rușii sud-vestici, pe care zelul lui îi indruma spre Roma, de unde Ciril Lucaris, ca exarh al patriarhiei ecumenice, nu putea să-i mai abată in ajunul unirii dela Brest-Litovsk: patriarhia ecumenică pierdea pe cea mai mare și mai bogată din eparhiile sale, mitropolia „a toată Rusia".

Nu se poate imputa Rușilor aici grabă, nici lipsă de respect față de patriarhia ecumenică, alegând mitropolit național și ținând

la el, după purtarea scandaloasă a lui Isidor și după repetata greșală a patriarhiei. Ei și-au dat in Iona mitropolitul care le trebuia și care li se cuvenea. In confuzia situației bisericești generale alegerea lui Iona era un act de voință națională, de vedere clară, de prudență ortodoxă. Urmașii lui au menținut și intărit poziția Bisericii ruse, iar căderea Constantinopolei arătase zădărnicia aventurii dela 1439. Stăpânirea turcă găsea pe patriarhul ecumenic lipsit de supunerea și de sprijinul imediat al celui mai numeros și mai puternic dintre popoarele sale ortodoxe. Reducerea Bisericii bulgare și a celei sârbe la situația de provincii ale patriarhiei de Constantinopole nu constituia o compensație pentru ceeace patriarhia pierdea cu Biserica rusă. Emancipată la timp oportun, aceasta se punea in situația de a putea ajuta pe celelalte, ceea ce a făcut cu dărnicie timp de secole.

In momentul dela jumătatea sec. XV, autocefalia Bisericii ruse coincide astfel cu o schimbare foarte importantă in viața Bisericii ortodoxe. Autocefalia rusă este un act de conștiință rusă națională și ortodoxă, un act de consolidare, de conservare și de prezervare a Bisericii ortodoxe. Când Bizanțul imperial și ortodox ceda și Latinilor și Turcilor și intr'un moment când celelalte patriarhii orientale erau stăpânite de musulmani, Rușii moscoviți devin constienți rezerva ortodoxiei. Imprejurările le-au cerut pentru aceasta sacrificiul involuntar al mitropoliei de Kiev, pierdută prin slăbiciunea latinofilă a patriarhului Grigore Mammas și prin amestecul papii in organizarea Bisericii ruse de Sud-Vest. Pierderea nu era însă ireparabilă. Kievul, unit momentan, a redevenit ortodox, ilustrat mai târziu de figura marelui mitropolit moldovean Petru Movilă. Curând după aceea, dela 1654, Moscova pune capăt stăpânirii lituane în Rusia de jos, a cărei Biserică ortodoxă reintră în corpul Bisericii „a toată Rusia"

Șeful ei este de astă-dată patriarh, dela 1589, așa cum șeful statului este acum „țar și mare prinț autocrat a toată Rusia mare"— dela Ivan IV (1533—1584), incoronat de mitropolitul Macarie, la 16 Ianuarie 1547, adecă la o sută de ani dela realegerea lui Iona ca mitropolit „a toată Rusia" și dela autocefalia Bisericii ruse.

Mitropolitul Iona dormia fericit dela 31 Martie 1461, hulit de papa Pius II — conciliaristul convertit la papocrație — cu numele de „apostat și uitat de Dumnezeu", cinstit dimpotrivă de Biserica

sa şi de neamul său cu numele de sfânt (canonizat 1472, serbat la 15 iunie).

Nota bibliografică *(din lucrările consultate)*:

— Adolf Ziegler, *Die Union des Konzils von Florenz in der russischen Kirche.* (Das östliche Christentum, H. 4-5). Würzburg 1938.

— N. Bonwetsch, *Kirchengeschichte Russlands im Abriss.* (Wissenschaft und Bildung 190). Leipzig 1923.

— Erich Beck, *Die russische Kirche. Ihre Geschichte, Lehre und Liturgie.* ed. 2, Bonn 1926.

— Philip Strahl, *Geschichte der russischen Kirche.* Erster Theil. Halle 1830.

— Hildegard Schaeder, *Moskau das Dritte Rom. Studien zur Geschichte der politischen Theorien in der slavischen Welt.* (Osteuropäische Studien, H. 1). Hamburg 1929.

— J. Ledit, art. *Russie* I, in *Dictionnaire de Théologie catholique*, t. XIV, 1 (1939), col. 207—333

— S. F. Platonov, *La Russie moscovite.* (Histoire du monde, t. VIII, 4). Paris 1932.

— Acelaşi, *Histoire de la Russie. Des origines à 1918.* (Bibliothèque historique) Traduit du russe. Paris 1929.

— Alfred Rambaud, *Histoire de la Russie depuis les origines jusqu'à nos jours.* (ed. 7 (Emile Haumant) Paris 1918.

— N. Brian-Chaninov, *Histoire de Russie.* (Les grandes études historiques). ed. 13. Paris 1929.

— Acelaşi, *L'Eglise russe.* (Coll. *La vie chrétienne*, 4), ed. 2, Paris 1928.

— B. Grekov, *La culture de la Russie de Kiev* (traduit du russe par R. Rodov). Moscou 1947.

— Herrmann Joseph Schmitt, *Kritische Geschichte der neugriechischen und der russischen Kirche mit besonderer Berücksichtigung ihrer Verfassung in der Form einer permanenten Synode*, ed. 2. Mainz 1854.

— Articolele despre *Biserica rusă* în enciclopediile teologice.

Prof. TEODOR M. POPESCU

TAINA BISERICII ÎN GÂNDIREA LUI ALEXEI HOMIACOV (1804—1860).

„Un dascăl oarecare, plecând departe, lăsă învăţătura sa celor trei ucenici ai săi. Cel mai mare dintre ei repeta cu credinţă ce învăţase dela magistrul său. Cei doi mai mici o micşorară sau îi mai adăogară câte ceva. La întoarcerea sa, învăţătorul, fără să se supere pe vreunul dintre ei, zise celor mai tineri: „Mulţumiţi fratelui vostru mai mare; fără el, voi n'aţi fi păstrat adevărul, pe care vi l-am lăsat". Iar celui mai vârstnic îi spuse: „Mulţumeşte fraţilor tăi mai mici, fără ei, tu n'ai fi înţeles adevărul, pe care ţi l-am încredinţat!" E dela sine înţeles, totuşi, că meritul mai mare l-a avut cel mai în vârstă dintre fraţi şi că la el s'au întors cei doi mai tineri" [1].

Cu această parabolă adânc grăitoare despre rolul providenţial al celor trei forme istorice ale Creştinătăţii, dar şi despre superioritatea celei ortodoxe, datorită marelui cugetător, filosof creştin rus al veacului trecut (1804—1860), Alexei Ştefanovici Homiacov, începem expunerea noastră despre latura ecclesiologică a gândirii sale; şi nu fără părerea de rău de a fi siliţi să lăsăm de-o-parte nenumăratele feţe, toate la fel de minunate, ca ale unui diamant regulat şlefuit, ale gândirii ce a depăşit timpul său, şi ale activităţii sale multilaterale, cărora vremea le-a adăogat un nimb din ce în ce mai viu, de strălucire şi mai ales de actualitate:

Va trebui — spicuind la întâmplare câteva dintre problemele, care l-au frământat —, să lăsăm de-o-parte lupta lui şi a generosului curent „slavofil", care a zguduit generaţia lui şi pe cele următoare, dusă pentru desfiinţarea şerbiei, cu cuvân-

---

1. Alexei Homiacov, *Opere complete* publicate (în ruseşte) sub îngrijirea fiului său, Dimitrie Homiacov (Moscova, 1900 sq. o): vol. VIII, p. 133; apud A. Gratieux, *A. S. Khomiakov et le mouvement slavophile*; vol. II, *Les doctrines*. (Colecţia „Unam Sanctam", nr. 6; (Paris, 1939), p. 161.

tul și cu fapta, în numele Evangheliei[1], în Moscova, care, „cu Kremlinul său și cu întreitul lanț al locurilor sfinte, care-l strâng din toate părțile, e Oxfordul Rusiei, dar un Oxford gigantic, mult mai puternic decât Oxfordul englez"[2]: vom uita, pentru o clipă că el, adevărat precursor al „stahanovismului" de azi, în munca intelectuală, a cântat-o în cuvinte ce reflectează o experiență proprie, unică[3]; va trebui, deasemenea, să trecem pe lângă frământarea lui și a tovarășilor săi de luptă pentru înființarea acelor obștii *(obșcina*, ocina), care, având ca nucleu satul rusesc, acel *mir*, să fie temelia statului[4]; nu vom insista nici asupra geniului său de inventator, care s'a vădit în îmbunătățirea procedeelor de cultură, în inventarea unei sămănătoare, a unei mașini cu aburi, în perfecționarea unei secerătoare, ca și în îmbunătățirea, pe cale empirică a unui medicament popular împotriva holerei, cu care a vindecat peste o mie de cazuri de astfel de boală[5]: vom lăsa altora bucuria de a scrie asupra celui de al II-lea *„Discours sur l'Histoire Universelle"* (și mai bun decât al lui Bossuet) — opera vieții sale —, asupra cântărețului trecutului și viitorului Rusiei, asupra filologului, care ne-a lăsat și un dicționar sanscrit-rus, asupra literatului, ales președinte al „Societății Prietenilor Li-

1. „Cel mai mare serviciu social adus de slavofili a fost, poate, partea însemnată pe care au avut-o, prin faptă și pildă, ca și prin cuvânt și presă, la desființarea șerbiei. Și Occidentaliștii au avut partea lor la ea; dar slavofilii înțelegeau mai bine sufletul adânc și nevoia intimă a poporului lor, cerând, în numele frăției creștine, desființarea șerbiei și menținerea vechii „comune" [ocine] rusești". (A. Gratieux, *A. S. Khomiacov et le mouvement slavophile*; vol. I, *Les hommes*. (Colecția „Unam Sanctam", nr. 5; Paris, 1939), p. 162. Ca un „adevărat apostol al emancipării", Homiacov cerea ca fiecare, în cercul lui, să se înjuge la această lucrare din toate puterile. (Cf. *Opere complete...*, vol. VII, p. 393; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 188).

2. A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. VIII, p. 172; apud A. Gratieux, *A. S. Khomiakov et le mouvement slavophile*; vol. I, *Les hommes*, (Colecția „Unam Sanctam", nr. 5; Paris, 1939), p. 122.

3. Amintim numai un cuvânt al lui: „Muncă, muncă și iar muncă, pentru ca să nu ne acoperim de rușine și să nu luăm asupră-ne o mare răspundere". (A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. VIII, p. 140; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p 153).

4. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 161

5. *Ibidem* p. 32.

teraturii", în care și Tolstoi a fost fericit de a fi ales membru[1]; nu ne vom opri nici asupra cântărețului Slavilor, „popoarele cuvântului", *(slovo)*, ori al Rusiei, în sânul căreia el vedea „un izvor limpede și pașnic", ale cărui ape vii se vor revărsa asupra lumii, ca s'o facă roditoare, ca pretutindeni să domnească „iubirea, sfințenia, pacea"[2]; nici nu vom schița măcar firul conducător al Filosofiei sale[3]...

Concentrarea noastră asupra Ecclesiologiei lui Homiacov ne e impusă de mai multe motive; întâi, de actualitatea problemei în sine: Biserica e azi în centrul preocupărilor Teologiei creștine[4], după cum mărturisesc atât Romano-catolicii cât și Protestanții, unanimi în a recunoaște că problema centrală a Teologiei veacului al XX-lea e Biserica. Astfel, iezuitul *Charles* scrie: „E oare cu putință să prevedem în jurul căror adevăruri se va face concentrarea forțelor intelectuale ale Teologiei, în veacul al XX-lea? Pare sigur că aceasta trebue sa fie în jurul realității Trupului tainic: Hristologie și învățătura despre Biserică..."[5]. Protestantul *Dibelius* e mai categoric: „Veacul al XX-lea va fi veacul Bisericii"[6]. Al doilea motiv e frumusețea concepției lui Homiacov despre Biserică și adâncimea ei, nepătrunsă și neexploatată încă în toată bogăția perspectivelor ei nici de teologii ortodocși, nici de cei eterodocși, care râvnesc la mândria de a afla în opera unor coreligionari ai lor acorduri, ce amintesc, numai, simfonia inegala-

1. *Ibidem*, p. 179, etc.

2. A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. IV, p, 28; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 18.

3. Pentru aceasta, v. E. von Radloff, *Russische Philosophie* (colecția „Jedermanns Bücherei", Secția: Philosophie, editată de Ernest Bergmann); (Breslau, 1925), pp. 28—33.

4. Semnificativă este, în această privință, apariția, în interval de 8 ani, a două volume datorate profesorilor Facultății Protestante dela Paris asupra aceluiași subiect: Biserica; vom reveni asupra lor.

5. Charles, S. J., art. *La Théologie Dogmatique: Hier et aujourd'hui*, în „Nouvelle revue théologique", (Déc., 1929): apud Joseph Anger, *La doctrine du corps mystique de Jésus-Christ*, ed. V-a, (Paris, 1934), p. 497.

6. Citat de Marc Boegner, Président de la Féderation protestante de France, *L'Eglise et les Eglises*, în vol. *Le problème de l'Eglise*, de mai mulți; (colecția „Les problèmes de la pensée chrétienne", Paris, 1947), p. 184.

bilă a marelui gânditor rus [1]. Și, dintr'un punct de vedere, nici nu e de mirare! Cercetătorii declară că „problema centrală a întregii sale vieți a fost Biserica" [2].

Pentru a ne putea da seama mai bine de specificul învățăturii lui Homiacov, de noutatea ei și de adevărata revoluție pe care a făcut-o în Ecclesiologia Teologiei creștine de pretutindeni, vom arăta în ce stare se găsea aceasta când s'a ivit acest uriaș al gândirii creștine la orizontul ei; iar după o scurtă expunere a principiilor propriei sale învățături vom încerca o caracterizare, din care nu va lipsi nici critica — precedată însă de evoluția Ecclesiologiei creștine, ortodoxe și eterodoxe, pricinuită de aceea a lui Homiacov.

1. Măreața idee de Biserică, organism viu, haric, unul și multiplu, care e expusă în chip magistral de Apostolul Neamurilor în patru epistole ale sale *(către Romani, I Corinteni, Coloseni, Efeseni)*, ca Trup tainic al Domnului, e prefigurată în concepțiile celor vechi [3] și revelată în chip nedesăvârșit în *Vechiul Testament* [4].

Din descoperirea *Noului Testament* vom aminti un sigur verset în care sunt vădite două realități: sălășluirea Sfântului Duh în noi prin harul său și încorporarea noastră în Hristos, adică în Trupul său tainic, Biserica, ἥτις ἐστιν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου (care e trupul Lui, plinătatea Celui ce împlinește toate) [5].

1. v. M.-J. Congar, O. P., *La pensée de Möhler et l'ecclésiologie orthodoxe*, în rev. *Irenikon* (Prieuré d'Amay-sur-Meuse, Belgique, 1935, nr. 4, Iulie-Aug., pp. 321—329.

2. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 130.

3. La Greci (Platon), la Romani (fabula lui Menenius Agripa către plebeienii răsculați), la Indieni (Brahmani), etc.

4. v. Adolphe Lods, Membre de l'Institut, Professeur honoraire à la Sorbonne, *Les antécédents de la notion d'Eglise en Israel et dans le Judaisme*, în vol. „Origine et nature de l'Eglise,", conférences prononcées à la Faculté libre de Théologie protestante par...; (Paris, 1939), p. 49: „...Aspectul mistic al noțiunii pauline de Biserică, idee a Bisericii-organism, formând un trup, trupul lui Hristos, are și ea, deasemenea, cel puțin niște puncte de legătură, niște pietre de așteptare, în concepțiile lui Israel. Semitul e adânc convins că colectivitatea formează un fel de ființă vie, mai reală decât indivizii care o compun: membrii unui clan sunt din același sânge: fiecare poate spune fraților săi ca Abimelec rudelor sale din Sihem: „Eu sunt os din oasele voastre, trup din trupul vostru" *(Judecători*, IX, 2).

5. *Efeseni*, I, 23.

Această învățătură despre Biserică, organism theandric, în care aspectul ei hristologic e făcut cu putință de cel pneumatic, adică intrarea creștinului în Trupul lui Hristos e condiționată de sălășluirea Sfântului Duh în el, prefăcut în theofor, pneumatofor, e tâlcuită dumnezeește de Sfinții Părinți: Ea e o societate vie, un organism viu, luminat de farul credinții și întreținut de focul iubirii, concentrat în două focare: cel hristologic, cel pneumatologic [1]. Cel dintâi e Trupul tainic al Domnului, care face din această pluralitate de membre un singur trup, Biserica, „omul unic" în Hristos. Prin integritatea sa în acest tot, în plinătatea Trupului Domnului, credinciosul devine o parte a lui, primind firea cea îndumnezeită a acestuia; dar în același timp devine un întreg, un tot, fiindcă prin primirea în sine a Sfântului Duh el se preface într'o persoană, care cuprinde în sine totul. In acest chip, același Duh care a adumbrit zămislirea Fiului Omului, care a adumbrit tainica naștere a Bisericii la Pogorîrea Duhului Sfânt, adumbrește și nașterea în Domnul a fiecărui credincios, făcându-l, după asemănare cu Mesia, un uns al Domnului, un adevăr *theofor*: „Creștinismul e o imitație a firii dumnezeești" zicea Sf. Grigore al Nisei [2]. Prin sfintele taine—și cu deosebire prin sfânta Euharistie—, primește în el o a doua natură care e acum cea principală și care constitue temeiul unității Bisericii: unitatea naturii dumnezeești: „Eu mă împărtășesc cu focul, strigă Sf. Simeon Noul Teolog [3], eu, care nu sunt decât pae, dar—o, minune! —, mă simt deodată în flăcări fără să fiu consumat, ca și odinioară rugul cel nestins al lui Moise". Dacă fața hristologică a Bisericii ne arată mai ales temelia ei nezdruncinată, piatra cea din capul unghiului (Efeseni, II, 21), statica ei, fața pneumatologică, ne arată pe acest *homo viator* năzuind spre

1. „Făcându-ne părtași la Duhul, suntem uniți cu Mântuitorul tuturor și uniți și alții. Așa devenim un trup (σύσσωμοι)..." Sfântul Ciril al Alexandriei, *Împotriva lui Nestorie*, IV. Migne, *P. G.*, t. LXXVI, col. 193.

2. Sfântul Grigore al Nisei, *Despre mărturisirea creștină*; Migne, *P. G.* XLVI, col. 244, C; apud Vl. Lossky, *Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise d'Orient*, (Paris, 1944), p. 173. V. pentru tot acest paragraf admirabila expunere din cap. IX al acestei lucrări.

3. Sf. Simeon Noul Teolog..., apud Vl. Lossky, *op. cit.*, p. 178. Cf. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *De ambiguis*; Migne, *P. G.*, t. XCI, col. 1308, B: Se împreună „firea creată cu cea necreată, făcându-le să apară în unitate și identitate prin dobândirea harului".

desăvârșirea finală, care e unitatea celor îndumnezeiți prin har în Biserica triumfătoare [1].

Ce a devenit această învățătură patristică, al cărei schelet de aici e departe de a ne arăta frumusețile și adâncimea ei nebănuită [2] — Intr'un studiu al nostru [3] am arătat altă dată pricinile pntru care ea a fost părăsită de Teologia creștină de un mileniu încoace: *Scolastica* și *Reforma* au fost groparii ei! Căci *Scolastica*, subjugată aristotelismului, n'a fost în stare să înțeleagă învățătura patristică a îndumnezeirii omului — αὐτός ἐστι θεὸς σαρκοφόρος, καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι πνευματοφόροι, zicea Sf. Atanasie cel Mare [3]—, care stă la temelia acestei doctrine [4]. Iar *Reforma* va înrăutăți această stare, accentuând idealitatea și invizibilitatea Bisericii", care e necunoscută fiind formată numai din acei necunoscuți *electi* luați din *massa damnationis*, potrivit sumbrei învățături a Predestinației [5]. Romano-catolicii au accentuat, în opoziție cu învățătura protestantă, vizibilitatea Bisericii în așa măsură, încât aceasta a devenit o societate „vizibilă" ca oricare alta. Spiritul juridic al învățăturii lor, evo-

---

1. Pe lângă admirabilul cap. al lui Lossky citat, ne îngăduim să amintim aici propriul nostru studiu, *Biserica, Trupul tainic al Domnului*, în rev. B. O. R., anul LX (1942), Nr. 7-8.

2. Citat supra, *Biserica, Trupul tainic al Domnului...*

3. Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre întrupare și împotriva Arienilor*, 8, Migne, *P. G.*, t. XXVI, col. 996, C.

4. v. N. Chițescu, *Despre îndumnezeirea omului; de ce nu primesc Romano-catolicii această învățătură*, studiu publicat în rev. „B. O. R", anul LVI, Oct.—Dec., 1938, pp. 845-865, unde se amintesc și cuvintele cunoscutului teolog romano-catolic M.-J. Congar, care reflectează o mare obidă: „Trop de concepts théologiques se sont appauvris et sclérosés au sein des disputes „scolastiques", puis dans le désert trois fois seculaire, traversé seulement par la maigre caravane des Mannuels, d'un enseignement théologique figé et paresseux. Nous pouvons attendre d'un contact rafraîchi avec la grande tradition catholique de l'Orient un regain de jeunesse et de fécondité de la sainte Théologie" (p. 856).

5. „Dumnezeu a dat Fiului său pe toți acei care sunt altoiți sau vor fi altoiți pe acest butuc, care e Hristos; dar altoiți pentru a nu fi niciodată retrași. In acest sens, Trupul lui Hristos, Biserica, e invizibilă... Dumnezeu singur are privilegiul acesta de a cunoaște Biserica sa „a cărei temelie e alegerea sa veșnică" (Calvin). Această Biserică nu se poate cunoaște decât prin credință. De aceea zicem cu simbolul apostolic: Eu *cred* în sfânta Biserică universală; eu *cred*; nu: eu *văd*" (A. Lecerf, *La doctrine calviniste de l'Eglise*; în *Origine et nature de l'Eglise*, cit. supra, p. 144.

luţia istorică a Bisericii spre un stat papal, cu o autoritate exterioară, deci, erau foarte potrivite cu această tendinţă. Şi astfel apuse în voluminoasele „summae" şi tomuri frumoasa învăţătură biblică şi patristică despre un organism viu, hristo-pneumatic, sub îndoitele lovituri ale Romanismului şi ale Protestantismului... (Şi mai e oare nevoe să precizăm aici că învăţătura ortodoxă despre biserică a fost înrâurită de cea apuseană şi că nu putea să fie altfel, când sărmana Ortodoxie răsăriteană, lovită crunt pe plan temporal, lupta din răsputeri împotriva curentelor apusene, păstrându-se în defensivă, împrumutând arme din panoplia acestora şi acomodându-se propriilor lor metode? — Ecclesiologia Mărturisirilor ortodoxe de credinţă dau mărturie vie despre aceasta)[1].

Alexei Homiacov avea să intuiască genial nu numai o părăsire totală a învăţăturii scripturistice desvoltată de Sfinţii Părinţi, din substanţa căreia lua naştere propria-i concepţie, ci, fapt care agrava nespus de mult situaţia, întronarea spiritului juridic în gândirea teologică şi mai ales domnia Scolasticei. Scolastica, seacă şi aridă „imprimase o pecetie de moarte unei ştiinţe prea credincioasă slovei şi prea puţin duhului Magistrului..."[2] Ea diformase şi Teologia timpului său. Reprezentantul tipic ale Scolasticei pentru Apus e Ioan Scot Erigen, iar în Răsărit e mitropolitul Macarie Bulgacov[3]. Homiacov va lupta toată viaţa împotriva metodei scolatice,

1. v. N. Chiţescu, art. cit. supra, *Biserica, Trupul tainic al Domnului...*, cu discutarea pe larg şi pe bază de texte a acestei probleme.

2. Adică lui Aristot, pentru care Homiacov are o largă înţelegere: „era frumos, cu luminoasa sa raţiune, cu adânca sa disecţie a facultăţilor omeneşti... la timpul său cu adevărat folositor... Şi iată că a devenit un jug intelectual a cărui cădere a însemnat triumful raţiunii.." A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. I, p. 180; apud A. Gratieux, *op. cit*, vol. II, p. 37.

3. Despre metoda scolastică a celebrului dogmatist rus, Homiacov are cuvinte foarte aspre: „Ea iese la iveală pretutindeni, în nesfârşitele citaţii din Augustin, adevăratul părinte al Scolasticei bisericeşti, în pasiunea de a împărţi şi de a preface tot ce e viu în ceva mort, în sfârşit, până şi în goana lui după cuvinte latineşti.. Aş putea să-l numesc un prost de speriat, dacă n'ar scrie asupra unui subiect atât de mare şi de însemnat. Ar fi ruşinos ca străinii să ia nişte sărmane de astfel de neghiobii drept expresia Teologiei ortodoxe..." A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. VIII, p. 181; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 115.

dar și împotriva spiritului juridic, moștenire în Teologia apuseană dela dreptul roman, agravată de cel germanic, care i-a adăogat ideea discriminării rasiale [1].

Gândirea sa va revoluționa atât metoda de cercetare și de expunere științifică, cât și spiritul ei; iar rezultatul va fi o nouă tâlcuire a tainei Bisericii, care înseamnă o eră nouă în Ecclesiologia creștină de toate nuanțele: Exemplu tipic de „evoluția" dogmelor, în sensul unei aprofundări a lor prin meditarea izvoarelor Revelației dumnezeești, lepădarea zgurei pe care a cernut-o vremea peste ele și redarea lor potrivit formației sufletești a contemporanilor.

2. Cercetătorii au spus că cetind opera lui Homiacov descoperi mai mult un om decât un autor, mai mult o viață decât un sistem: acest cugetător de o erudiție prodigioasă în toate domeniile preocupărilor minții omenești n'a scris decât ce a trăit el însuși. De aceea, impresia e covârșitoare: pe măsură ce înaintezi în cunoașterea cugetării lui ai bucuria urcușului unui munte: sentimentului noutății și uluelii dintru început îi iau locul lărgirea orizonturilor și vraja perspectivelor pentru ochii încântați care au devenit ei înșiși ochi de vultur.

Patru sunt coloanele sau „categoriile" care susțin edificiul gândirii sale: credința și viața, unitatea și libertatea, sau: viața în credința și unitatea în libertate, sau mai bine: viața din pricina credinții, unitatea din pricina libertății; și Biserica ortodoxă de răsărit e singura formă istorică a Creștinismului care realizează integral această formulă, în viața ei lăuntrică. *Viața* formează sfera infinită în care se mișcă gândirea sa; dacă e adevărat că viața fără gândire e o orbocăire de sobol orb, gândirea fără viață se mișcă în apele glaciale și sterile ale peșterilor. De aceea Homiacov scrie: „Invățătura nu se desparte de viață; învățătura trăește și viața învață" [2]. Scolasticismul și spiritul juridic apusean, care au pătruns pe nesimțite în Răsărit, sunt necrofore pentru el. *Credința* ne strămută din lumea limitată a egoismului, a subiectivismului și a eroarei, în lumea infi-

---

1 A. Homiacov, *Opere complete...* vol. VII, p. 447; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, pp. 181-182.

2. A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. I, p. 233; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 196.

nită, a obiectivităţii şi transfigurată a Bisericii; dar această credinţă trebue să aibă ca obiect Revelaţia: ea „trebue să arunce rădăcinile sale într'o lume de realităţi sfinte... Această lume nu se află decât în unirea intimă a subiectivităţii omeneşti cu obiectivitatea reală a unei lumi organice şi vii a unei unităţi sfinte, ale cărei legi nu sunt nici o abstracţie, nici un lucru de invenţie omenească, ci o realitate dumnezeească, Dumnezeu însuşi descoperit în revelaţia iubirei reciproce: E Biserica!"[1]. Parafrazând cuvântul Apostolului Neamurilor: „Veţi cunoaşte adevărul şi adevărul vă va face liberi", Homiacov arată că actul credinţei, prin care începem adevărata viaţă în plinătatea sensului ei, presupune *libertatea*. Autoritatea, pentru cel credincios, e chiar această credinţă, act theandric în care se manifestă sinergismul divino-uman; Biserica „nu primeşte în sânul ei decât suflete libere. Cel care îi oferă o primire slugarnică, fără să creadă în ea, nu e în Biserică, nici al Bisericii"[2]. Biserica ortodoxă e cea care realizează pe deplin *unitatea* desăvârşită în libertate absolută, deoarece numai ea reprezintă unitatea credincioşilor liber consimţită, datorită credinţei, în mortarul iubirii. Un cuvânt al său, reprodus de Arseniev lămureşte bine poziţia sa în această privinţă: „In trebile credinţii unitatea obţinută prin forţă e minciună şi ascultarea obţinută prin forţă—moarte"[3].

Deaceeea adeziunea sa fără rezerve şi entusiastă merge către Biserica ortodoxă, care a realizat libertatea în unitate şi unitatea în libertate[4]. Romano-catolicismul, dimpotrivă, cu spiritul juridic şi autoritativ al organizaţiei sale ţine într'o adevărată robie pe membrii săi. El a căutat unitatea cu orice preţ şi a obţinut unitatea din afară, prin supunere: E

---

1. A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme au point de vue de l'Eglise d'Orient...* (Lausanne, 1892), pp. 240-41,

2. V. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 62.

3. Nicolaos von Arseniew, *Das Heilige Moskau, Bilder aus dem religiösem und geistigen Leben des 19 Jahrhunderts* (Padeborn, 1940), p. 126.

4. „Principiul nostru spiritual", scrie Homiacov referindu-se la situaţia dinainte de despărţirea Bisericilor creştine, care e continuată, ideologic, în Biserica ortodoxă, „realiza idealitatea libertăţii şi unităţii (libertate în unitate şi unitate în libertate)..." (A. Homiacov, *Opere complete*, vol. I, p. 83; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 82).

Biserica-stat a cărei evoluție firească e monarhia absolută papală (la 10 ani după moartea lui Homiacov sinodul din Vatican avea să proclame infalibilitatea papală) [1], potrivit influenței dreptului roman și a celui germanic. Protestantismul nu stă mai bine din punctul de vedere al raportului între unitate și libertate: El a sacrificat unitatea libertății admițând o mulțime de învățături, ca și cum ar fi vorba despre păreri personale: „quod capita tot sensus" nu se poate primi când e vorba despre învățătura pe care o proclami revelată [2]. In chipul acesta viața convențională a luat locul vieții comunitare, în unitatea organică; libertatea, lipsită de un conținut rațional a devenit un concept negativ, iar lipsa unui conținut obiectiv a degenerat într'un arbitrar doctrinal care e un adevărat haos [3]. (Un exemplu

---

1. „Comunitatea spirituală a Bisericii dispăru în societatea Biserică—Stat: poporul (laicii) dispăru în fața guvernului (clerul) și clerul în fața șefului său permanent, papa-monarh. Papa trebuia să fie paznicul infailibil al adevărului; el trebue să fie liber de orice influență locală". (A. Homiacov, *Opere complete*, vol. VII, p. 211; apud A. Gratieux, *op. cit.*, II, p. 85).

2. Ca să arătăm cât de actuale sunt reflecțiile amare ale lui Homiacov asupra ușurinței cu care Protestantismul jertfește unitatea de credință, cităm aici un paragraf dintr'un studiu al prof. André Jundt dela Facultatea protestantă din Paris, în care el arată o latură a actualității doctrinei lutherane: „La Edimburg, anul trecut, s'a săvârșit înțelegerea între toate Bisericile reprezentate asupra articolului doctrinal de care atârnă, după Luther, menținerea sau căderea Bisericii, articolul justificării păcatului numai prin harul lui Dumnezeu în Iisus Hristos. E ceea ce înțelegea Melanchton prin „Evanghelia curat înțeleasă". Pe de altă parte, Bisericile rămân împărțite pentrucă ele n'au putut nici să realizeze uniformitatea în rituri și ceremonii, nici să se înțeleagă între ele asupra chestiunilor relative la ministerial bisericesc și la constituția Bisericii care trebue să fie după unii episcopală, după alții presbiteriană. Ori, sub acest raport Biserica luterană poate și trebue să slujească de exemplu tuturor celorlalte; ea n'are, în diferitele regiuni nici aceleași rituri și ceremonii, nici aceeași constituție; în unele țări liturghia e foarte desvoltată, în altele ea e redusă la minimum; aici, Biserica e presbiteriană, aiurea e episcopală. Și totuși ea e pretutindeni aceeași Biserică luterană, funciar una sub aceste diversități, căci aceste diversități chiar sunt îndreptățite de învățătura sa care le rânduește pe toate în domeniul acelor *adiaphora*, a lucrurilor care sunt indiferente pentru mântuire, deci variabile după timp și regiuni, pentru că sunt neutre față de funcția proprie a Bisericii, care e de a predica Evanghelia". A. Jundt, *La doctrine luthérienne de l'Eglise*, în vol. *Origine et nature de l'Eglise* par... (Paris, 1939), p. 124—125.

3. „Curat și evident raționalist în negația sa, arbitrar și vag mistic în ceea ce are pozitiv, doctrina poate să se apere împotriva forței logice

grăitor despre relativismul protestant și transformarea învățăturilor în *adiaphora* e întâmplarea comunității protestante din Hesa, care nu cunoștea orgina mărturisirii sale de credință și care a protestat împotriva intenției Universității din Marburg de a o cerceta...)[1].

Prin pătrunderea credinciosului în Biserică, el, cel nedesăvârșit, se face una cu ea, cea desăvârșită, așa precum picătura de apă, căzând în ocean devine ea însăși „ocean"; el „nu se mai regăsește în slăbiciunea izolării sale duhovnicești ci în puterea unirii sale spirituale și intime cu frații săi și cu Mântuitorul său..."[2]. Și Homiacov formulează acest frumos și adânc adevăr dogmatic: „Fiecare dintre noi e de pe pământ, Biserica singură e din cer",[3] care e încununarea doctrinei sale filosofico-religioase — asemenea filosofiei marelui său prieten, filosoful Kireievski —, despre raportul dintre individ și societate, cu care e cu totul și cu totul actual astăzi: „In zilele noastre, scrie Homiacov, acțiunea individului a pierdut din măreția ei, pentrucă individul a pierdut mult din semnificația lui. Poezia, măreția, aparțin lucrării masselor poetice ori sociale..."[4] Prin încorporarea lui în Trupul tainic al Domnului, viața credinciosului „a devenit parte integrantă din viața superioară căreea s'a supus în chip liber. Mântuitorul trăește în Biserica sa, trăește în noi"... Credinciosul se desăvârșește în măsura în care „depune nedesăvârșirea sa în desăvârșirea iubirii reciproce care unește pe creștini unii cu alții..." Prefacerea omului vechiu, al vrajbei și al desbinării în omul cel nou, al păcii și al unirii, curățirea și transfigurarea lui „se lucrează prin puterea de neînvins a iubirii reciproce a creștinilor în Iisus Hristos, căci această iubire e Duhul lui Dumnezeu"[5].

Iubirea e noțiunea centrală care caracterizează lucrarea.

---

care-l târăște pe o pantă irezistibilă, spre o necredință pseudo-filosofică...". A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme...* p. 73. Cf. Idem, *Opere complete*, vol. I, p. 137, și 149–150; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II pp. 47 și 88.

1. A. Homiacov, *l'Eglise latine et le Protestantisme...* p. 255.
2. *Ibidem*, p. 117.
3. *Ibidem*, p. 116
4. A. Homiacov, *Opere complete*, vol. I, p. 187; apud A. Gratieux, *op. cit.*, II, p. 48.
5. Idem, *L'Eglise latine et le Protestantisme...* pp. 123, 266, 117.

Trupului tainic şi a membrelor lui. Iubirea mijloceşte cunoaşterea adevărului, mântuirea. Descoperirea însăşi: *Adevărul*, după Homiacov, e dat nu unei singure facultăţi a omului, ci plinătăţii fiinţei lui şi nu insului izolat, ci comunităţii tuturor. Viaţa individului, oricât de înzestrat ar fi el, e prea săracă faţă de a întregei comunităţi. E prea scurtă, pentru ca să nu caute să şi-o lungească prin ceea ce a acumulat trecutul şi prin cele ce rezervă viitorul celor apropiaţi nouă şi prea redusă, pentru ca să n'o amplifice prin prinosul altor experienţe. „Din răspunsul Patriarhilor răsăriteni la enciclica lui Piu IX a reţinut că „nici rangul, nici supremaţia ierarhică nu trebue să fie socotite ca garanţie a adevărului. Cunoaşterea adevărului e dată iubirii reciproce". Păstrarea credinţii [adevărate] e atribuită nu unor inşi, ci totalităţii trupului Bisericii, considerată drept corolar al principiului moral al iubirii reciproce" [1]. Iubirea e condiţia cunoaşterii [2].

Mântuirea însăşi e o funcţie a iubirii, care presupune comunitatea: „Nimeni nu se mântueşte singur. Cel ce se mântueşte o face în Biserică şi în unire cu toate celelalte membre ale sale. Dacă crezi, eşti în comuniune de credinţă; dacă iubeşti, eşti în comuniunea iubirii; dacă te rogi, eşti în comuniunea rugăciunii. De aceea nimeni nu se poate sprijini pe rugăciunea sa; şi fiecare, rugându-se, cere mijlocirea întregei Biserici, nu doar că se îndoeşte de mijlocirea Unicului Mijlocitor, Iisus Hristos; ci cu convingerea că toată Biserica e în nesfârşită rugăciune pentru membrele sale. Se roagă pentru noi toţi îngerii şi Apostolii şi martirii şi patriarhii şi cea mai presus de toţi, Maica Domnului nostru, şi această sfântă unire e adevărata viaţă a Bisericii" [3].

---

1. W. J. Birbeek, *Russia and the English Church during the last fifty years*, vol. I, Rivington, Percival & Co, King Street Covent Garden, p. 95; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p. 129, nota 1.

2. „Cel ce a renunţat la duhul iubirii şi s'a lipsit el însuşi de darurile harului, nu mai poate avea nici cunoştinţa lăuntrică, adică credinţă; el se reduce la cunoaşterea exterioară". El nu mai poate pătrunde „în tainele intime ale lui Dumnezeu". Şi astfel pierde „înţelesul lăuntric al legii şi harului dumnezeesc atât în mărturisirea credinţei cât şi în viaţă". A. Homiacov, *Opere complete*, vol. II, p. 11; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 103.

3. A. Chomjakow, *Die Einheit der Kirche*, in *Oestliches Christentum, Dokumente* herausgegeben von Nicolai V. Buhnoff und Hans Ehrenberg, vol. II, „Philosophie", München, 1925), p. 21.

Iubirea în Biserică mijlocește *Descoperirea* dumnezeiască: „Iubirea reciprocă dar al harului este ochiul care vede lucrurile dumnezeești, în fiecare creștin și acest ochiu nu s'a închis niciodată în Biserică din ziua în care limbile de foc au căzut asupra capului Apostolilor"[1]. Însăși Biserica, ca organism theandric se descopere tot iubirii: „Biserica e descoperirea Duhului Sfânt [făcuta] iubirii reciproce a creștinilor și această iubire e cea care-i aduce la Tatăl prin Cuvântul său întrupat, Domnul nostru"[2]. Prin iubire Biserica e înțeleasă ca o instituție unică, sui-generis: „organism viu, organism al adevărului și al iubirii, sau, mai exact, adevărul și iubirea ca organism"[3], care are un suflet, Duhul Sfânt[4], sângele ei fiind rugăciunea și respirația ei, lauda Domnului[5]. Rugăciunea este, viața Bisericii: „...e ca sângele care circulă în Trupul Bisericii: ea e viața sa și expresia vieții sale, e glasul iubirii sale, e veșnicul geamăt al Duhului lui Dumnezeu"[6]; e semnul valabilității unui membru al Bisericii: „Nu zice: „La ce folosește altuia rugăciunea mea, dacă el însuși se roagă și Hristos însuși face mijlocire pentru el?" Dacă te rogi, atunci se roagă în tine Duhul iubirii. Nu zice: „Judecata lui Dumnezeu nu mai poate fi schimbată". ...„Dacă ești un membru al Bisericii, atunci rugăciunea ta e necesară pentru toate membrele ei. Dacă mâna ar zice că sângele ei nu folosește restului corpului și că nu trebue să-i dea propriu-i sânge, atunci mâna s'ar usca. Tot astfel și tu ești de trebuință Bisericii, câtă vreme ești în ea; dacă renunți, însă, la comuniune, atunci ești mort pentru ea și nu mai ești membru al ei..."[7]. (Cuvintele înflăcărate ale

---

1. A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme...*, p. 228.
2. A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme...*, p. 287.
3. A. Homiacov, *Opere complete*, vol. II, p. 21; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 109.
4. Idem, *ibid.*, vol. II, p. 3; apud A. Gratieux, *ib.*
5. „Sângele Bisericii e rugăciunea fiecăruia pentru ceilalți și respirația ei e lauda Domnului". A. Chomjakow, *Die Einheit der Kirche...*, vol. cit., p. 24.
6. A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme...*, p. 179
7. A. Chomjakow, *Die Einheit der Kirche...*, vol. cit., pp. 23-24.

lui Homiacov despre iubire amintesc imnul iubirii al Apostolului Neamurilor, din I Cor., XIII: ea e ființa Bisericii...).

Biserica, organism viu făcut de Capul ei și însuflețit de Duhul Sfânt, e obiect de cunoaștere al credinței: „Pentru cei necredincioși, taina nu e decât un rit și Biserica nu e decât o societate. Credinciosul, cu ochii trupului și ai rațiunii nu vede Biserica decât în manifestările sale exterioare; dar în duh el ia cunoștință de ea în taine, în rugăciuni și în faptele bune. De aceea n'o confundă cu societatea care poartă numele creștinilor..." Ea îmbrățișează pe toți pământenii din trecut, prezent și viitor [1]. Ea e una, e sfântă, căci „are sfințenia lăuntrică, care nu îngădue niciun amestec de minciună, fiindcă în ea trăește Duhul adevărului..." [2].

Aceasta este doctrina despre taina Bisericii, în rezumat, a lui Homiacov, marele mărturisitor și crainic al ființei ei.

3. Ecclesiologia lui Homiacov a fost tâlcuită și prețuită în chip foarte deosebit; ea a stârnit două curente extreme: de detractori — cu deosebire Romano-catolicii au făcut tot ce au putut spre a-i scoate în relief lipsurile și greșalele învățăturii sale —, și de admiratorii fără rezervă. E drept că contimporanii săi conaționali l-au judecat în lumina progresismului său social; cenzura țaristă îi oprea publicarea studiilor, siguranța îl socotea ateu și-l urmărea pas cu pas, iar cetitorii îl divinizau împreună cu ucenicii săi, sau îl neglijau, după cum făceau sau nu parte dintre simpatizanții cercului slavofililor. Teologii ruși influențați de Apuseni — ca un Vl. Soloviev —, au făcut cor cu aceștia, proclamându-l un mistic visător fără legătură cu pământul; dar majoritatea celor ortodocși se declară ucenici ai săi cu o pietate filială [3]. În celelalte țări

---

1. A. Homiacov, *Opere complete...*, vol. II, p. 11, apud. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 109.

2. A Homiacov, *ibid.*, p. 11; apud A. Gratieux, *ibid.*

3. Cf. Vl. Lossky, *Essai sur la Theologie mystique de l'Eglise d'Orient*, (Paris, 1944), cap. „Deux aspects de l'Eglise", pp. 171—192; Nicolae Arseniev, *op cit.*, pp. 93—127; Nicolai V. Buhnoff și Hans Ehrenburg, *Östliches Christentum, Dokumente*, vol. II, *Philosophie*, (München, 1925), pp. VII, VIII, etc.; S. Bulgakov, *L'Orthodoxie*, (Paris, 1932), cap. I, pp. 1—12, etc.; N. Berdiaef, *Esprit et liberté*, (Paris, 1933), cap. „L'Eglise et le monde", pp. 345—378 etc...

ortodoxe, în afară de St. Zankov [1] nu s'a mai ocupat, după cunoştinţa noastră, nimeni de Ecclesiologia sa.

Cu mult mai puternică pare să fi fost înrâurirea sa asupra Apusului, mai ales prin scrierile sale apărute postum în volumul citat des de noi *l'Eglise latine et le Protestantisme, au point de vue orthodoxe* ca şi prin altele, publicate în străinătate, fiind oprite în Rusia ţaristă. Enciclica „Satis cognitum" a papii Leon al XIII-lea (1878-1903), care a înteţit propaganda printre Slavi [2], a fost semnalul unei noi ere în Ecclesiologia romano-catolică, căreea i-a răspuns o avalanşe de studii asupra Bisericii în sens hristologic şi pnevmatologic [3]. Cât despre Protestanţi, ei se află la o răscruce a doctrinei lor clasice, de aproape o jumătate de mileniu. Aşa după cum in veacul al XVI-lea ei au forţat pe Romano-catolici să părăsească învăţatura adevărată, accentuând in chip exclusiv invizibilitatea Bisericii, astăzi, unii dintre ei fac „mea culpa" proclamând „urbi et orbi" necesitatea de a reveni la o concepţie completă despre Biserică [4]: Impulsul pe care l-a dat studiilor asupra Bisericii Homiacov, ca şi adunările „unioniste" (Stockholm. Lausanne) etc., converg spre o nouă concepţie ecclesiologică a Protestanţilor.

Nu e de mirare că opera lui a avut şi are un răsunet atât de puternic: este a unui gânditor adânc şi dă impresia unei eruditii întinse, dar mai ales a unei personalităţi de oţel călit în focul credinţii creştine [5]. De aceea puterea aceasta cap-

---

1. Stephan Zancov, *Das orthodoxe Christentum des Ostens* (Berlin, 1928).

2. Cf. N. Chiţescu, *Biserica, Trupul tainic al Domnului*, în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, anul LX, (1942), nr. 7—8: un istoric pe larg al intervenţiei papii Leon XIII pentru făurirea de căi nouă în domeniul ecclesiologic — un omagiu indirect adus pionierului ei, A. Homiacov.

3. Ele au culminat în colecţia „Unam sanctam", îngrijită de savantul M.-J. Congar.

4. V. studiul profesorului R. Will, *Christianisme et Eglise* publicat în vol. *Le problème de l'Eglise*, îngrijit de decanul Maurice Goguel dela Fac. de Teol. Prot. din Paris, (în colecţia „Les problemes de la Pensée chretienne", Paris, 1947), pp. 69—89.

5. Înşişi eterodocşii se întrec în elogii asupra lui: Astfel, polonezul Antonie Pavlowski scrie, lăsând să se subînţeleagă prestigiul unic al operei lui Homiacov, chiar în epoca noastră: „Ideea de Biserică, după Homiacov, pe care adepţii săi îl socotesc ca tâlcuitorul genial al Ortodoxiei ruseşti, în esenţa sa, înfăţişează un aspect eminamente pneumatic..." Dr.

tivantă unită cu profunzimea gândirii sale rămân un izvor nesecat de inspiraţie pentru Teologia viitorului, fiindcă se ridică din adâncurile nepătrunse ale Revelaţiei creştine; de aceea mulţi l-au criticat şi-l vor mai critica, dar nimeni nu-i va putea tăgădui rolul revoluţionar pe care l a avut pentru Ecclesiologia modernă şi contimporană. El lupta şi luptă încă, prin opera lui, cu o mentalitate teologică deviată dela izvoarele ei vii; noutatea lui izbeşte şi azi pe cetitorul care nu e la curent cu evoluţia tâlcuirii învăţăturii despre Biserică.

Trei sunt criticile principale care i se aduc: *a)* tăgăduirea autorităţii ierarhiei în Biserică; *b)* tăgăduirea vizibilităţii Bisericii; *c)* lăsarea de o parte a oricărei preocupări de creştinism social. Le vom examina pe scurt şi cu aceasta vom sfârşi studiul nostru:

a) In ce priveşte autoritatea ierarhiei în Biserica, Homiacov o vede într'un chip cu totul original şi discutabil: sinoadele ecumenice, ca oricare sinod, aveau autoritatea pe care le-o dădea consimţământul întregei Biserici; dacă li se retrăgea acest consimţământ, hotărîrile lor nu erau valabile: e cazul sinodului unionist dela Ferrara—Florenţa (pe care Homiacov l-a studiat îndeosebi). Sinoadele „nu defineau ci exprimau gândirea şi credinţele vii în comunitatea bisericească.

Antonie Pavlowski, prof. la marele seminar din Varşovia, *Ideea de Biserică după învăţătura teologilor şi istoriosofilor ruşi*" (în limba polonă; colecţia „Studia Varsaviensia", (Varşovia, 1935); rezumatul franţuzesc, p 428. Calităţile lui caracteristice sunt, după romano-catolicul Grateux, adâncimea cugetării sale filosofice, sinceritatea credinţii sale religioase, pe care o practica, perceperea unui sens al vieţii cu totul deosebit şi al nevoilor care frământau sufletele, şi care depăşeau pe acelea ale oamenilor de carte sau ale teologilor de profesiune. Cf A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, pp. 163-164; v. p. 169: „El avea în sine stofa nu numai a unui savant şi a unui predicator ci a unui profet". De aceea nu e de mirare că unul dintre discipolii săi, G. Samarin, îi dădea într'un elan de pietate filială, titlul de „dascăl al Bisericii": „Cum, acest Homiacov, care trăia la Moscova"..., acest „causeur" încântător şi distractiv..., acest liber-cugetător . bănuit de poliţie că nu crede în Dumnezeu... acest incorigibil slavofil, luat în râs de publiciştii religioşi .. în spatele sicriului căruia nu se vedea nici cler, nici adunare savantă. . pe care, de curând, chiar, acei *Moskovskia Vădemosti* l-au tratat drept ereziarh, acest căpitan în retragere, Alexei Ştefanovici Homiacov, doctor al Bisericii? — Da, da, el!" (G. Samarin, *Opere complete*, Moscova..., vol. II, p. 36, apud A. Gratiaux, *op. cit.*, vol. II p. 169).

Ele primeau semnificația lor... din acordul creștinilor absenți cu mărturisirea de credință confirmată de reprezentanții lor... Sinodul era nu o autoritate, ci un glas"; „aleșii lumii creștine pun în lumină convingerea comună potrivit acordului tuturor"[1], Numai în Apus sinoadele au semnificația unor adunări legislative sustrase judecății populare, după Homiacov[2]. Numai în Apus, scrie Homiacov, se face deosebirea între simpli credincioși *(laici)*, supuși, și ierarhie *(ecclesiastici)*, fapt care pecetluește lipsa de iubire reciprocă și exteriorizarea relațiilor dintre membrii Bisericii[3], In Răsărit, „episcopul e în același timp dascălul și învățăcelul oilor sale, cum a spus-o apostolul insulelor Aleutine, episcopul Inochentie"[4]; manifestările pneumatice, ca darul viziunilor, vorbirii în limbi și al profeției sunt date fără deosebire laicilor și clericilor..[5].

Punctul de vedere al lui Homiacov e deci acela al Bisericii ca organism haric al iubirii reciproce, însuflețit de Duhul Sfânt, în care erezia e un fratricid, pentrucă e ruperea comuniunii de iubire și de sfințenie, garanția adevărului și a infailibilității[6], iar ierarhia, ca autoritate exterioară ar fi de prisos[7]. Greșeala lui Homiacov e evidentă: Starea de organism pneumatic al Bisericii nu face să dispară aspectul ei omenesc[8] și nu împiedică acel „fratricid moral" despre care a

1. A. Homiacov, *Opere complete*, vol. VII, p. 44-45; apud A. Gratieux, *op. cit.*, p. 80, Cf. Id., *L'Eglise latine et le Protestantisme*, p. 32.

2. Idem, *Opere complete*, vol. VII; p. 448, apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II; p 80.

3. Idem, *Ibidem*, apud A. Gratieux, *ib.*, vol. II, pp. 79-80.

4. Id., *L'Eglise latine et le Protestantisme*, p. 50.

5. A. Homiacov, *L'Eglise latine et le Protestantisme*, p. 62.

6. A. Pavlowski, *Ideea de Biserică...*, cit. supra, p. 249.

7. Pentru „erorile" lui Homiacov, reale sau imaginare, v. Martin Jugie, *Theologia Dogmatica christianorum orientalium*, (Paris, 1931), t. IV, pp. 284-288.

8. „Dacă Pavel pretinde pentru el însuși o autoritate quasi-absolută, e din pricină că are conștiința de a fi purtătorul unei harisme și al celei mai înalte harisme, apostolatul. Autoritatea lui Hristos se exercită în ministeriul său, și el pretinde supunere pentru Domnul, nu pentru el însuși..." Maurice Goguel, Decanul Facultății de Teologie Protestantă din Paris, *L'idée d'Eglise dans le Nouveau Testament*, în vol. *Origine et nature de l'Eglise*, (Paris, 1939), p. 72: înșiși protestanții recunosc îndreptățirea autorității ierarhiei.

vorbit ei, pe care trebue să-l sancţioneze o autoritate. Ierarhia nu e numai „aleasă" de popor, ci e şi de drept divin: principiul sinodalităţii e sfânt in Biserica Ortodoxă. Vrednicia sau nevrednicia personală nu alterează principiul haric al ierarhiei, Inşişi unii teologi protestanţi de mare autoritate încep să recunoască acest adevăr iar această ierarhie e în Biserică şi din ea.

b) A doua critică ce s'a adus Ecclesiologiei lui Homiacov e că el, socotind că *Biserica este taină de viaţă în Hristos, prin Duhul sfânt*, a văzut *mai mult* realităţile lăuntrice ale vieţii ei...[1] „Dozarea" celor două elemente, dumnezeesc şi omenesc, în favoarea celui dintâi e îndreptăţită, şi singura îndreptăţită când e vorba de un organism theandric: aşa încât ne-o însuşim. Homiacov a avut viziunea dreaptă a acestei societăţi unice pe pământ şi în cer.

c) In sfârşit, comparându-se învăţătura celor doi corifei ai Filosofiei religioase ruse, Homiacov-ortodoxul, şi Soloviev-catolicizantul, s'a proclamat superioritatea acestuia din urmă, pentrucă s'a entusiasmat cu deosebire de idealul creştinismului social al Bisericii apusene. E adevărat că Biserica apuseană a intrat în lume, dar „n'a biruit" lumea, ci lumea a biruit-o pe ea: s'a mundanizat şi idealul ei a suferit un mare coborământ, acela de a avea o împărăţie în lumea aceasta (deşi Mântuitorul a spus: „Impărăţia mea nu e din lumea aceasta").

Biserica ortodoxă e aluatul care dospeşte frământătura, dar ea nu cere nimic, pentru ea, ca instituţie, ci numai pentru fiii ei, pentru popor: „Mai fericit este a da decât a primi" zicea Apostolul Neamurilor; iar Mântuitorul l-a lăsat poruncă aspră: „Cel ce vrea să fie mai mare, să fie tuturor slugă..."

Homiacov a expus idealul unei Biserici, care a avut şi va avea, dacă nu iniţiative măreţe de cruciade eşuate, de catedrale sfârşite cu bani pe indulgenţe, o activitate tainică, potrivită zmereniei sale pe pământ, dar susţinută şi constantă:

---

1 v. M. J. Congar, *Chrétiens désunis. Principes d'un „Oecuménisme catholique"*, (Paris, 1937, colecţia „Unam Sanctam"), cap. VI, „Une Ecclésiologie ortodoxe", pp. 249-275 şi mai ales art. de sinteză: *Une pensée orthodoxe sur l'unité de l'Eglise*, în revista „Russie et chrétienté", iunie, 1937, pp. 69–81 şi *La pensée de Möhler et l'Ecclesiologie orthodoxe*, în rev. *Irénikon*, iulie, 1935.

revărsarea în afară a prisosului iubirii creştine, a sporului de milă şi dreptate — minunat sintetizat în „Epistola către Sârbi". Astfel a lucrat şi ei; fără să teoretizeze prea mult creştinismul social, mişcarea slavofilă a luptat împotriva şerbiei în Rusia ţaristă şi pentru reforme sociale, printre care înfiinţarea obştei — ocinei —, săteşti, pe care o socotea specifică slavilor [1]. Contribuţia lui la desfiinţarea şerbiei a fost atât de însemnată, încât savantul său biograf, A. Gratieux, scrie: „Când ucazul liberator fu semnat la 19 Februarie, 1861, Alexei Ştefanovici nu mai era. Numele lui, de altfel, nu se legase de nici un act oficial, el nu făcuse parte din nici un comitet, dar nimeni nu se dovedise mai înflăcărat promotor al reformei. Grupul său slavofil fusese cel mai arzător focar al ei; şi cei mai buni lucrători ai realizării sale erau prietenii săi intimi sau învăţăceii săi" [2].

De aceia Alexei Homiacov ar fi subscris cu toată convingerea legenda cu care Soloviev îşi începe perfidul său pamflet împotriv Bisericii ortodoxe, pe care specialiştii o socotesc drept o săgeată aruncată împotriva concepţiei lui despre Biserică *(„La Russie et l'Eglise Universelle")*. Ea e de altfel, stângaci aleasă, personagiile având roluri inverse: Sfântul Nicolae e răsăritean, „Sfântul" Casian — ca formaţie —, e apusean, iar legenda e rusească. E deci spre lauda şi nu spre ponegrirea Bisericii ortodoxe, care, când s'a ţinut departe de lume, a făcut aceasta pentru a acumula mai multă energie pentru transfigurarea lumii şi a materiei, în general, năzuind spre un pământ nou şi un cer nou!

Iată acum ce cuprinde această legendă: „Sfântul Nicolae şi sfântul Casian, ne spune o poveste populară rusească, fiind trimişi din rai ca să vadă ce mai e pe pământ, au aflat într'o zi în calea lor un ţăran sărman, a cărui căruţă, încărcată cu fân, era adânc înnămolită, şi care 'şi dădea toate silinţele — fără să reuşească —, să facă pe cai să pornească din loc.

— Hai să dăm o mână de ajutor acestui om cum se cade, zice sf. Nicolae. — Nici decum, răspunse sf. Casian: mi-e teamă să nu *murdăresc* hlamida. — Atunci aşteaptă-mă, sau continuă

1. Homiacov, *Opere complete*, vol. III, p 288; apud A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 188—9.

2. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. I, p 191.

drumul fără mine, zise sf. Nicolae — şi băgându-se fără teamă în noroiu, ajută cu putere pe ţăran să scoată căruţa sa din nămol. Şi când sf. Nicolae ajunse pe tovarăşul său, după ce sfârşise treaba, era în întregime plin de noroiu, iar hlamida lui murdară şi ruptă părea o haină de om sărac. Care nu fu mirarea sf. Petru când îl văzu sosind în această stare la poarta raiului.

— Ei, cine te-a murdărit în halul ăsta? întrebă el. Sf. Nicolae istorisi faptul. — Şi tu, întrebă sf. Petru pe sf. Casian, erai cu el la această întâlnire? — Da, dar n'am obiceiul să mă amestec în ce nu mă priveşte şi, întâi de toate m'am gândit să nu pătez albeaţa neatinsă a hlamidei mele. — Ei bine, zise sf. Petru, tu, sfinte Nicolae, pentrucă nu ţi-a fost frică să te murdăreşti, scoţând din necaz pe aproapele tău, vei fi sărbătorit de acum înainte de două ori pe an şi vei fi socotit drept cel mai mare dintre sfinţi după mine, de toţi ţăranii sfintei Rusii. Şi tu, sfinte Casiene, mulţumeşte-te cu plăcerea de a avea o hlamidă nepătată: tu nu vei avea sărbătoarea ta decât în anii bisecţi — odată la patru ani" [1].

Deslegarea tainei Bisericii, în sens biblic şi patristic făcută de Alexei Homiacov nu şi-a dat încă decât pârga; bogăţiile ei rămân încă de exploatat. El însuşi a prevăzut aceasta, când a spus: „Noi sămănăm, secerişul va fi al lumii întregi" [2].

Homiacov e unul dintre cele mai măreţe daruri pe care le-a făcut lumii creştine pravoslavnica Rusie.

N. CHIŢESCU
Profesor universitar.

---

1. Vladimir Soloviev, *La Russie et l'Eglise universelle*, ed. V-a, ed. „Bibliothèque cosmopolite", (Paris, 1922), pp. 1—2.
2. v. A. Gratieux, *op. cit.*, vol. II, p. 265.

„ARIA MISIONARĂ" A SF. NICETA DE REMESIANA *

Majoritatea documentelor care ne vorbesc despre Niceta de Remesiana, în frunte cu poemul XVII al Sf. Paulin de Nola, sunt unanime în a releva specificul eminamente misionar al personalității acestui episcop. Opera sa scrisă e, în întregime, o operă misionară. O operă de misiune internă pentru consolidarea credinții și a vieții creștine mai vechi și o operă de combatere a arianismului. Apoi o operă de misiune externă pentru convertirea celor ce nu cunoșteau încă pe Domnul, prefațată de arătarea erorilor păgâne, care începuseră să reînvieze, favorizate de scurta domnie a lui Iulian Apostatul. Opera sa practică e o continuă acțiune de luptă și de dăruire pentru umanizarea și luminarea popoarelor mistuite de sălbăticie și eroare. Fericit pământul și fericite popoarele pe care Niceta și, prin el, Hristos, le transformă grație operii misionare:

o nimis terra et populi beati,
quos modo a nobis remeans adibis,
quos tuo accedens pede visitabit
Christus et ore! [1]

Aceste popoare îl doresc și-l cer zi și noapte, așa cum ogorul uscat e însetat după ploaie [2]. Niceta este „misionarul" prin excelență. Desigur, el nu era singurul episcop misionar al Traciei de Nord în sec. IV și V. Biserica se găsea atunci în plină ofensivă misionară, în deosebi la hotarele imperiului. Dar însușirile deosebite, tactul și mai ales râvna sa au făcut din Niceta o figură de prim rang și în același timp populară în lucrul misionar. El a fost în bună parte pentru Daci, ceeace a fost Ulfila pentru Goți.

Importanța operii misionare a lui Niceta e legată, într'o măsură, de întinderea spațială, teritorială a lucrării sale misionare. Până unde și-a întins Niceta munca și influența sa misionară?

---

* Capitol dintr'un studiu intitulat: *Profilul misionar al Sf. Niceta de Remesiana.*

1. Sf. Paulin de Nola, *Carmen XVII*, vv. 13-16, ed. G. Hartel, în CSEL, vol. XXX, pars II, Viena, 1894.

2. Idem, *op. cit.*, vv. 59 sqq; 65 sqq.

Au trecut acestea la nordul Dunării? A fost sau nu Niceta la Tomis? Iată o seamă de întrebări care au primit răspunsuri deosebite.

Primele indicații asupra ariei misionare a lui Niceta ni le dă Paulin în propemptikonul său, când descrie itinerariul episcopului dac la întoarcerea lui dela Nola în 398. Deși acest itinerariu nu e o hartă misionară, el cuprinde, totuși, câteva nume care ne pot orienta, parțial, asupra unora din direcțiile spațiului misionar, care ne interesează.

Inainte de a-l debarca la Thessalonic, propemptikonul precizează lui Niceta: „Vei merge departe, la Dacii din Nordul îndepărtat, la Dacii arctici" [1]. E o indicație generală, cu savoare poetică în termenul Arctoos, dar ea desemnează punctul terminus natural al călătoriei lui Niceta. Dacii pe cari-i păstorește sau pe cari-i convertește episcopul de Remesiana sunt, deci, la Nord, în înțelesul de Nord departe de Nola. Dar până unde ducea Paulin acest Nord? Oricât de poet era el, e greu de admis că prin „Dacii arctici" el înțelegea *numai* pe Dacii *mediterranei* și pe Dacii *ripuarii*!

După ce pleacă dela Thessalonic și înfruntă o bucată de timp oboseala unui drum pe jos, călătorul nostru trece prin câmpurile Macedoniei spre a ajunge la Tomis și apoi la Scupi, capitala Dardaniei, și nu departe de Remesiana [2]. Itinerariul acesta a provocat și provoacă încă discuții în rândurile istoricilor. Aceștia sunt aproape de acord asupra motivelor care au determinat pe Niceta să renunțe la calea scurtă spre reședința lui, prin Salonae și Naïssus, spre a se îndrepta pe una ocolită care-l aducea dela Thessalonic prin provinciile și centrele menționate de Paulin: o siguranță mai mare pe drum și treburi disciplinare care interesau Bisericile Daciei și ale provinciilor vecine [3].

Acolo unde începe neînțelegerea este orașul Tomis a cărui

1. St. Paulin de Nola, *op. cit.*, v. 17: „ibis Arctous procul usque Dacos".

2. Idem, *op. cit.*, vv. 193-196.

3. A. E. Burn, D. D., *Niceta of Remesiana, his life and works*, Cambridge. At the University Press, 1905, *Introd.*, pp. LII-LIII; Jacques Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire Romain*, Paris, E. de Boccard, 1918, p. 531; E. Amann, *Nicétas de Remesiana* (IV-e-V-e siècle), in *Dict. de Théol. Cath.*, tome XI-e, prem. partie, 1931, col. 477; D. M. Pippidi, *Niceta di Remesiana e le origini del cristianesimo daco-romano*, in *Revue Historique du Sud-Est-Européen*, XXIII (Institut d'Histoire Universelle „N. Iorga"), Bucarest, 1946, pp. 106-108.

prezență pare surprinzătoare într'un itinerariu dela Thessalonic la Remesiana. Pârvan însuși s'a sesizat de acest lucru și a crezut că poate face o glumă pe seama lui Hümpel și a predecesorilor săi, cari, interpretând prea ad litteram vv. 193 sqq., „în senzul că Nicetas, spre a ajunge din Italia la Remesiana, a trecut dela Thessalonic, prin Philippi, Tomi și Scupi", erau complimentați cu aprecierea: „asta ar fi ca și cum dela Sofia la București ai trece prin Odesa și Calafat" [1]. Pârvan crede că în vv:

> *tu* Philippeos *Macetum per agros,*
> *per* Tomitanam *gradieris* urbem,
> *ibis et* Scupos *patriae propinquos*
> *Dardanus hospes* [2]

„sunt citate centrele, romane, cele mai îndepărtate, până unde putea ajunge înrâurirea binefăcătoare a lui Nicetas: în Vest Scupi, în Sud Philippi, în Est Tomi" [3]. Centrele citate sunt romane, dar ele nu formează, în mintea lui Paulin, o hartă a activității misionare a lui Niceta, ci un itinerariu; un itinerariu care în mod normal nu putea trece pela Tomis.

Iată dece Pagi și după el Burn și Pippidi au propus ca în versul 194, în loc de: *Tomitanam*.... urbem să citim *Stobitanam* urbem [4]. Lecțiunea *Stobitanam* are avantajul de a introduce în itinerariu o localitate - Stobi - în nordul Macedoniei, dela care drumul merge normal spre Scupi și Remesiana. E drept că adoptarea lecțiunii *Stobitanam* înseamnă un dispreț total al tradiției manuscrise a versului 194 din propemptikon. Filologi de talia unui Chatelain și a unui Hartel, cari s'au ocupat de aproape cu manuscrisele po-

1. Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 163, nota 742.

2. Sf. Paulin de Nola, *Carmen XVII*, v. 193—196. Sublinierile ne aparțin.

3. Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 164.

4. R. P. Antonio Pagi, *Critica historico-cronologica in universos Annales Ecclesiasticos Caesaris Cardinalis Baronii*, tom. II, Antverpiae, 1727, p. 13: „Neque etiam quis dicat, fuisse aliam urbem *Tomi* vel *Tomorum* nomine appellatam; eius enim aliquis antiquorum meminisset. Cum itaque inter Thessalonicam et Scupos, *Stobae* celebris urbs Macedoniae a Plinio, Ptolemaeo et in Conciliis memorata, posita fuerit, nullum mihi dubium est, quin legendum sit, *Per Stobitanam gradieris urbem*". A. E. Burn, *op. cit. Introd.* p. LII; D. M. Pippidi, *op. cit.*, pp. 108—109.

edițiilor Sf. Paulin de Nola, nu semnalează pentru termenul Tomitanam nicio variantă care, sub o formă sau alta, să prezinte literile *s* și *b* la începutul sau în interiorul cuvântului nostru. [1] Variantele cuvântului *Tomitanam* se prezintă astfel: V=tominatam, B=tomitam nam, GR=tomi namque [2]. Nici urmă de perspectivă de text pentru *Stobitanam*. Burn însuși procedează cu precauție în acceptarea lecțiunii pentrucă deși el adoptă emendația lui Pagi: *Stobitanam* pentru *Tomitanam* în *Introducerea* studiului său, totuși când republică textul lui Paulin printre isvoare, transcrie lecțiunea corectă: Tomitanam [3]. A transcrie *Tomitanam* pentru *Stobitanam* însemna din partea copistului, sau o ignoranță completă asupra existenții orașului Stobi, sau o lipsă de informații asupra situației geografice a orașului Tomis, sau, în fine, redarea greșită, sub dicteu sau pentru alt motiv, a unui nume pentru celălalt. Toate aceste ipoteze sunt posibile, după cum toate pot fi false, dacă ținem seama de linia tradiției manuscrise, care, în chip constant, prezintă pe primul t singur, neinsoțit niciodată de s, iar pe m neinlocuit niciodată cu b. Admițând lecțiunea *Stobitanam* pentru a păstra caracterul normal al unui itinerariu între Thessalonic și Remesiana, nu excludem însă posibilitatea unei călătorii a lui Niceta la Tomis cu alte prilejuri. Tomis era unul din cele mai mari centre misionare pentru „barbarii" Europei Sud-Estice și capitala acelei Scythia Minor, pe ai cărei locuitori, Paulin îi trece în harta misionară a lui Niceta [4]. Vom vedea ceva mai jos sensul și proporțiile legăturilor lui Niceta cu marea campanie misionară dela Dunărea de Jos și din Gotia. Preocuparea de a cere o explicație pentru viitoarele *gradieris* și *ibis* [5], în cazul ipotezii lui Pârvan, ni se pare superfluă. Paulin întrebuințează deseori asemenea viitoare în descrierea nu numai a etapelor precise ale călătoriei, dar și a indicațiilor topografice și de

1. Emile Chatelain, *Notice sur les manuscrits des poésies de S. Paulin de Nole, suivie d'observations sur le texte*, Paris, Ernest Thorin, éditeur, 1880, pp. 69-70; Dr. Wilhelm V. Hartel, *Patristische Studien. VI Zu den Gedichten des h. Paulinus von Nola*, in *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Philosophisch-historische Classe, CXXXII Band, Jahrgang 1895, Wien, 1895, VII Abhandlung. pp. 15–21.

2. Ediția Hartel, app. crit., ad v., p. 90; E. Chatelain, *op cit.*, p. 22.

3. A. E. Burn, *op. cit.*, *Introd.*, pp. LII, 145.

4. Sf. Paulin de Nola, *Carmen* XVII, v. 246.

5. D. M. Pippidi, *op cit.*, p. 109.

călătorie mai generale, ca de ex: *adibis*, *visitabit* (Christus), *ibis* din pasagiul unde e vorba de perspectiva de ansamblu a călătoriei lui Niceta, [1] sau *procumbet* (unda), *tumescent* (vela), *ibis* (inlabens), *ibis* (victor), *concinent* (navitae), *resonabit* (illa tellus) [2], unde e vorba de indicații asupra elementelor sintetice ale călătoriei. Perspectiva cronologică însăși a călătoriei în raport cu cel ce scrie și desigur rațiuni de ordin metric justifică în mare măsură o asemenea frequență a viitorului.

Care sunt, acum, punctele de reper de oarecare siguranță care alcătuesc jaloanele ariei misionare a Sf. Niceta?

Paulin vorbește pe larg despre convertirea Bessilor, pe cari-i descrie cu multe amănunte [3]. Bessii alcătue, desigur, grosul populațiilor păgâne creștinate de Niceta. Bessii se întindeau, zice Hümpel, dela Naïssus și Sardica peste Pautalia și Germania până la Philippi, iar spre răsărit peste Haemus-ul vestic și de mijloc și peste întregul Rhodope [4]. In cazul acesta, Niceta a avut o arie misionară foarte întinsă în Balcani, mergând până în Macedonia. Pârvan restrange această arie balcanică, afirmând că Niceta n'a creștinat pe toți Bessii, ci numai pe cei din jurul reședinței sale episcopale: din Dacia Mediterranea, Moesia Inferior și Dardania [5], cu toate că Moesia Inferior mergea până foarte departe de Remesiana.

Paulin nu se mărginește la indicarea Bessilor din cele două Dacii sud-dunărene și de mai departe; el continuă să informeze că Niceta desgheață cu focul ceresc al credinții creștine mințile înghețate de ger ale locuitorilor din regiunile ripheice, unde Boreas leagă fluviile cu ghiață deasă [6]. E vorba de regiuni nordice și est-nordice extrem de friguroase. Dar Paulin precizează mai de aproape aceste regiuni, indicând și populațiile care le locuesc:

te patrem dicit plaga tota Borrae,
ad tuos flatus Scytha mitigatur
et sui discors fera te magistro
pectora ponit.

1. Sf. Paulin de Nola, *Carmen* XVII, vv. 14,15,17.

2. Idem, *op cit.*, vv. 103,104,105,107,110,197.

3. Idem, *op. cit.*, vv. 205-244.

4. Hümpel, *Niceta*, in *Realencyklop. für prot. Theol. u. Kirche*, hrsggb A. Hauck, Leipzig, 1904, p. 27.

5. V. Pârvan, *op. cit.*, p. 162.

6. Sf. Paulin de Nola, *op. cit.*, vv. 201-204.

et Getae currunt et uterque Dacus
qui colit terrae medio vel ille
divitis multo bove pilleatus
accola ripae [1].

la fine, în altă parte, acelaşi autor ne spune că „barbarii învaţă să cânte pe Hristos, prin Niceta, într'o regiune mută a lumii" [2].

Avem acum indicaţiile generale asupra spaţiului misionar al lui Niceta, dar, cu toate cele câteva nume generice de popoare, suntem departe de a fi fixaţi asupra regiunilor precise ale acestui spaţiu. Unde locuesc anume fiecare din popoarele pomenite de Paulin? Istoricii au localizat diferit aceste popoare. De aci şi controverse care par a nu se mai termina. Dacă Humpel, Burn, Pârvan şi alţii sunt de acord spre a aşeza pe Daci, în cele două Dacii din sudul Dunării, ei se deosebesc cu privire la Sciţi: în timp ce Humpel îi aşează în Scythia Minor, Dobrogea de azi, Pârvan le dă ca spaţiu vechea Dacie dintre Tisa şi Nistru [3]. Geţii, cari nu sunt altceva decât Goţi [4], se găseau la nordul şi la sudul Dunării [5]. Niceta a predicat deci pe ambele maluri ale Dunării. El e prezentat astfel ca „apostol al Daciei" [6] şi „apostol al Daco Romanilor" din dreapta şi stânga Dunării [7].

De curând, Pippidi a încercat să conteste valabilitatea concluziilor lui Pârvan. Pentru el „aria apostolică" a Sf. Niceta se rezuma la „un elenco delle regioni percorse dal vescovo di Remesiana nell' ultima parte di un viaggio di cui possiamo seguire sulla carta le tappe successive" [8]. Cu alte cuvinte, opera misionară a lui Niceta s'a mărginit la propria-i eparhie şi poate la mici porţiuni în jurul acesteea. Ce motive îndreptăţesc asemenea punct de vedere?

---

1. Sf. Paulin de Nola, *op. cit.*, vv. 245-252.
2. Idem, *op. cit.*, vv. 261 sqq.
3. Humpel, *op. cit.*, p. 27; V. Pârvan, *op. cit.*, p. 166.
4. Philostrat, II, 5; V. Pârvan, *op. cit.*, p. 164, nota 754; J. Zeiller, *op. cit.*, p. 558.
5. V. Pârvan, *op. cit.*, p. 166.
6. A. E. Burn, *op. cit.*, *Introd.* p. XXIX şi nota 1.
7. V. Pârvan, *op. cit.*, p. 171; Niceta Episcopus Remesianae, *De psalmodiae bono*, *Lămuriri* de Preotul N. M. Popescu (Editura Seminarului de Istoria Bisericii Române dela Facultatea de Teologie din Bucureşti, Nr. 1), Bucureşti, 1931, p. 15; C. C. Giurescu, *Istoria Românilor* I, p. 223.
8. D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 111.

Dece, se întreabă Pippidi, un episcop al unei dioceze aşa de puţin importantă ca Remesiana să fi exercitat o influenţă ca aceea care i se atribue în regiuni aşa de depărtate de sediul său episcopal şi unde, de zeci de ani, erau episcopi? [1] Problema e pusă şi rezolvată, principial, de dreptul canonic prin canonul 14 al Sfinţilor Apostoli. Acest canon prevede, e drept, interdicţia pentru un episcop de a-şi părăsi eparhia sa spre a trece la alta, dar admite şi excepţii: „fără numai de va fi vreo pricină binecuvântată, care-l sileşte a face aceasta ca să poată aduce mai mult folos celor de acolo sub cuvânt de pietate, dar şi aceasta nu de sine, ci prin hotărîrea mai multor episcopi şi cu cea mai mare rugăminte" [2]. Niceta nu-şi părăsea eparhia sa definitiv spre a se *muta* în alta, ci spre a face acolo, intermitent, operă misionară, de pietate, cum zice canonul. Şi, desigur, făcea lucrul acesta „nu de sine", ci în înţelegere cu mitropolitul său şi cu episcopii vecini. El îndeplinea, în fine, şi condiţia cerută de predanii de a fi un episcop „care este deobşte cunoscut pentru sârguinţa şi capacitatea sa" [3]. În general, deci, canoanele opreau pe episcopi de a trece în alte eparhii, dar realitatea rupea uneori încorsetarea juridică, ceeace a dus şi la crearea de excepţii, mai ales în împrejurări deosebite, ca acelea de care e legată vieaţa lui Niceta. Era o tradiţie veche a Bisericii ca unii din preoţii, episcopii şi învăţaţii ei valoroşi să circule ca misionari departe de reşedinţele lor. Episcopi mari cu dioceze mici, cari au intervenit, la mari depărtări, pentru a predica, a aplana conflicte sau a da îndrumări bisericeşti, sunt mulţi în istoria Bisericii. Sf. Martin de Tours [4] şi Victriciu de Rouen [5]

---

1. D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 110.

2. Dr. Nicodim Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe* — Însoţite de Comentarii — vol. I, partea I, trad. de U. Kovincici şi Dr. Nicolae Popovici, Arad, Tipografia Diecezană, 1930, p. 211 şi toată literatura canonică indicată acolo: can. 33 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 trulan; 13, 16, 18, 21 Antioh: 1, 2, 17 Sard.; 48 Cart.

3. Idem, *op. cit.*, p. 212.

4. Sulpicius Severus, *De vita Sancti Martini* liber unus, XVI, XVIII, Migne, P. L. XX, col. 169 BC, 170 C; E. Amann, *Martin de Tours* (Saint) IV-e siècle, in *Diction. de Théologie Cath.*, tome X-e, 1-ère partie, 1928, col. 212.

5. Sf. Paulin de Nola, *Scrisoarea* XVIII, în CSEL, vol. XXIX, pars. I, ed. Hartel, 1894, pp. 128 sqq; *Praefatio* Joannis Lebeuf ad subsequentem librum (Victricii) *De laude sanctorum*, Migne, *P. L.*, XX, col. 441-442; L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, V-e édition, Paris, Fontemoing et C-ie, éditeurs, 1911, tome III, p. 167.

fac misiune in Gallia, depăşind cu mult diocezele lor, aşa cum Sf. Grigorie Thaumaturgul, cu o sută de ani mai bine înainte, făcuse misiune în Nord-Estul Asiei Mici [1], cum Grigorie de Nazianz e misionar la Constantinopol [2] iar Sf. Epifanie al Salaminei predică la Ierusalim [3] etc. În Dalmaţia găsim un episcop venit din Antiohia [4]. „Turneele" misionare, care nu erau plimbări de plăcere, erau foarte frequente în deosebi în sec. IV, cerute de nevoia de a pune capăt controverselor ariene şi de a converti pe „barbarii" dela hotarele imperiului sau chiar de mai departe. Episcopii trec între „barbari" cu primejdia vieţii. [5] Cei cu reşedinţele episcopale între „barbari" sau aproape de „barbari" îşi fac un crez şi o specialitate din misionarism. Mai ales când sunt înzestraţi cu o credinţă înflăcărată şi cu o înaltă cultură. Era cazul lui Niceta de Remesiana.

Argumentul că în Dacia Ripensis, în Moesia şi în Scythia Minor erau destui episcopi cari lucrau pentru convertirea „barbarilor" şi cari n'ar fi îngăduit lui Niceta o activitate misionară, aşa cum acelaşi Niceta, după afirmaţia lui Pârvan, n'ar fi putut face operă misionară dincolo de hotarele Dardaniei din cauza geloziei episcopilor din acele părţi [6], nu este absolut valabil. Invaziile ruinând mai multe eparhii, mai ales dunărene, au permis lui Niceta, zice Zeiller, să-şi întindă jurisdicţia şi odată cu aceasta să-şi spună cuvântul la un mai mare număr de triburi [7]. Dar chiar dacă el nu şi-a întins jurisdicţia canonică, absenţa temporară sau prelungită a eparhiilor organizate la Dunăre reclama intervenţia lui spirituală şi misionară. Dacă Sf. Martin de Tours

---

1. A d o l f v o n H a r n a c k, *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten*, vierte Auflage, Leipzig, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung 1924, zweiter Band, p. 879, n. 1; O. B a r d e n h e w e r, *Geschichte der altkirchl. Lit.* zweiter Band, 1914, p. 318.

2. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων... ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ. Α. ῬΑΛΛΗ καὶ Μ. ΠΟΤΛΗ τόμ. δεύτ., Ἀθήνῃσιν, 1852, pp. 19-20, caracterizează cazul Sf. Grigorie de Nazianz (Teologul) ca o chemare temporară în altă parte pentru a predica, iar ca o transferare din dioceza sa (Sasima) în alta străină (Constantinopol). Totuşi, pentru aceasta era necesar consimţământul celorlalţi episcopi. Cf. can. 20 al sin. trulan la Dr. N. M i l a ş, *op. cit.*, vol. I, partea II-a, pp. 374-375.

3. L. D u c h e s n e, *Histoire ancienne de l'Eglise*, t. III, p. 45 sqq.

4. N. I o r g a, *Istoria Românilor*, vol. II, Bucureşti, 1936, p. 105 şi n. 2

5. I d e m, *op. cit.*, *loc. cit.*

6. V. P â r v a n, *op. cit.*, pp. 110—111.

7. J. Z e i l l e r, *op. cit.*, pp. 557—558.

face misiune la Treveri chiar în prezența unui număr impozant de episcopi, [1] cu atât mai mult Sf. Niceta putea face acest lucru în regiuni unde existența episcopilor depindea, des, de vicisitudinile vremii. În orice caz, la Dunăre numărul păgânilor de convertit era mai mare decât puțin mai la sud, ceeace era un motiv serios de intervenție misionară.

Strofele propempticonului unde se vorbește de activitatea lui Niceta în regiunile ripheice (vv. 201—204) sau în ținutul lui Boreas locuit de Sciți (vv. 245—248) n'au, zice Pippidi, niciо valoare documentară istorică, pentrucă ele au un caracter eminamente poetic; n'au valoare decât datele toponimice și etnice care pot fi identificate cu precizie; asemenea date așează activitatea episcopului de Remesiana printre Bessi, Goți și Daco-Romani în dreapta Dunării, adică în imediata apropiere a reședinții sale episcopale [2]. Și, totuși, expresia „in Riphaeis oris" pare a se referi la regiunea nord-dunăreană și nu la ținuturile de basm pe care le așează, geografic, așa de contradictoriu, literatura poetică sau mitografică a antichității. Aceasta pentrucă existau *Ripeii dacici*, așa cum existau Ripeii Asiei Nord-Estice, Ripeii Asiei Centrale, Ripeii Urali, Ripeii sarmatici, Ripeii germanici. Ripeii dacici erau munții Carpați pe care Tabela Peutingeriană îi numește Alpii Bastarnici. Din acești Ripei isvorăște la Est Tyras, care se varsă în Marea-Neagră, iar la Sud isvorăsc patru râuri, care se varsă în Dunăre. Unul din aceste râuri este Aldeskos, care astăzi se numește Argeș [3]. Rhodope, de unde isvorăște Strymon, și Balcanul nu pot fi, în niciun caz, considerați ca părți ale Ripeilor, pentrucă atât harta lui Ptolemeu cât și harta lui Agrippa numesc Ripei, în spațiul Dunării, numai munții dela Nordul Traciei [4]. Prin urmare expresia „in Riphaeis oris" nu trimite pe Niceta nici în Rusia meridională, nici în Asia, nici pe Strymon, deși peste acesta din urmă episcopul dac va fi trecut în călătoriile sale spre și din Italia. Ea vorbește de regiuni ripheice în raza posibilităților de călătorie și de lucru ale lui Niceta, iar

---

1. Sulpicius Severus, *De vita S. Martini*, XVI, Migne, P. L. XX, col. 169 BC.

2. D. M. Pippidi, *op. cit.*, pp. 112—113.

3. Kiessling, Ῥιπαῖα ὄρη, în Pauly-Wissowa-Kroll, *Real-Encyclopädie der classichen Altertumswissenschaft*, Zweite Reihe [R-Z], Erster Halbband, Stuttgart, J. B. Metzlerische Buchhandlung, 1914, col. 907—908.

4. Idem, *op. cit.*, *loc. cit.* Adică la nordul Dunării.

acestea nu pot fi decât regiunile nord-dunărene. Dacă, potrivit hărţilor antichităţii, existau regiuni ripheice la nordul Dunării, încadrate în *Riphaei dacici*-Carpaţii, după care criteriu teritoriul cuprins în *Riphaeis arvis* trebue aşezat la depărtări inaccesibile Ripheeilor deci? Evidenţa însăşi ne spune că acest teritoriu e cel din părţile carpato-danubiene. E ca şi cum un riveran al Dunării din Germania n'ar putea fi identificat, fiindcă Dunărea trecând şi pela Sciţi, el n'ar fi decât un dunărean vag, scitic. Regiunile ripheice se întindeau din Germania până în centrul şi Nord-Estul Asiei, dar ele cuprindeau şi părţile carpato-nord-dunărene. Când cineva — fie el chiar poet — vorbeşte de un misionar lucrând în spaţiul daco-getic-gotic, căruia acest poet îi zice şi „ripheic", această expresie nu se referă nici la „regiunile ripheice" germanice, nici la cele asiatice, ci la acelea în raza sau în spaţiul cărora personagiul lucrează. Ni se pare evidenţa însăşi. In fine, când Dunărea e îngheţată, ce poate împiedica lucrul misionar şi la nordul ei, ştiut fiind că Dacii de pe ambele maluri o treceau aşa de des iarna [1] şi că ideile şi credinţele au circulat fără nicio piedică, chiar atunci când Dunărea nu era îngheţată?

„Plaga tota Borrae" din cealaltă strofă este deasemeni o exagerare poetică, dar nu total lipsită de valoare documentară. De fapt, această expresie repetă, în mare, cuprinsul strofei vv. 201—204. In ambele strofe domină Boreas. In a doua se adaogă detaliul că aceia cărora focul predicii lui Niceta le desgheaţă minţile îngheţate sunt Sciţii. Desigur nu e vorba de tot neamul Sciţilor, despre cari ştim că la unii scriitori tardivi erau un nume generic şi se întindeau pe teritorii mari începând uneori din Dacia Traiană, acum de obiceiu din Dobrogea noastră şi continuând în Rusia meridională până dincolo de Marea Caspică [2]. E vorba de Sciţii dunăreni putând fi cuprinşi în raza activităţii misionare a lui Niceta. Iar dacă aceşti Sciţi sunt, ca şi Geţii, un alt nume pentru Goţi, patria acestor Scito-Goţi e în câmpia dacică, adică

1. O v i d i u, *Tristia* III 10, 29 sqq.; D i o n C a s s i u s, *Istoria Romanilor* LIV, 36, 2, vol II, ed. U. Ph. Boissevain, 1898, Berlin, Weidmann, p. 475.

2. Asupra întinderii hotarelor Sciţiei în diferite timpuri şi la diferiţi scriitori, cf. K. K r e t s c h m e r, *Scythae* în P a u l y - W i s s o w a - K r o l l - W i t t e, *Real- Encyklop. der class. Alt.*, Zweite Reihe [R-Z], Zweiter Band, 1923, col. 943—944.

imediat la nordul Dunării și în Scythia Minor [1]. Lucrul este confirmat de Teodoret al Cyrului care vorbind despre opera misionară a Sf. Ioan Gură de Aur la Scito-Goți spune că patriarhul a creștinat pe unii nomazi Sciți dela Dunăre (παρὰ τὸν Ἴστρον) trimițându-le, pentru aceasta, bărbați plini de râvnă apostolică. Ioan a scris lui Leontie al Ancyrei notificându-i convertirea *Sciților* (καὶ τῶν Σκυθῶν ἐδήλωσε τὴν μεταβολήν) și rugându-l să trimită și el persoane πρὸς τὴν τούτων ποδηγίαν [2]. Este evident că acești Scito-Goți „dela Dunăre" nu sunt Sciții dela Don și dela Volga! Sunt populațiile din Scythia Minor și dela nordul Dunării. Sciții nu sunt, în versurile lui Paulin, un nume mitologic sau pur generic, ci un nume istoric, așa cum istoric este și Tomis, cel mai puternic centru roman și misionar din Scythia Minor.

„Geții" din strofa imediat următoare (et Getae currunt = vv. 249 sqq.) sunt, am văzut mai sus, un alt nume pentru Goți. Dar unde locuiau acești Geto-Goți? Un text din Philostrat precizează: „ἐκ τῶν πέραν Ἴστρου Σκυθῶν (οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι)" [3]. Prin urmare, că în vechime se numeau Geți, că acum se numesc Goți, acești „Sciți" sunt, în vremea lui Philostrat, „dincolo de Istru", deci la nordul Dunării. Nu e demonstrat definitiv că *acești* Goți — de care vorbește Paulin — trecuseră în dreapta Dunării la jumătatea sec. IV și că, în caz afirmativ, au trecut absolut *toți*. Goții trecuți în sudul Dunării cu Ulfila fiind creștini, n'aveau nevoe de lucrarea misionară a lui Niceta. În cazul acesta, cuvintele lui Paulin: „et Getae currunt" sunt absurde, dacă li se aplică lor. O convertire a acestor Goți dela arianism la ortodoxie prin Niceta nu pare a fi implicată în cuvintele propemptikonului, care nu se ocupă decât de creștinarea păgânilor, deși, în afara datelor poemului lui Paulin, Niceta se va fi ostenit și cu convertira arienilor. Prin urmare e greu de admis că „Geții" versului 249 sunt numai cei din sudul Dunării, chiar dacă se aflau aci și masse de Goți păgâni veniți între timp [4].

---

1. Asupra Scythiei Minor, cf. K. Kretschmer, *Scythia Minor*, în enciclopedia și vol. citate în nota prec., col. 946.

2. Teodoret al Cyrului, *Istoria Biseric.* V, 31, Migne, P. G. LXXXII, col. 1257 D, 1260 A.

3. Philostrat, II, 5.

4. Nu mai vorbim că mulți dintre Goții dela sudul Dunării erau ortodoxi, cum afirmă Isidor, *Hist. Goth.* 10, care ne spune că în 378, când Goții lui Fritigern erau angajați în războiul din timpul lui Valens, la sudul Dunării se

Pippidi susține, după Burn [1], că tot sudului și numai sudului Dunării aparțin și cele două categorii de Daci: „uterque Dacus": 1) cei ce locuesc în interiorul țării și 2) riveranii Dunării [2]. O asemenea susținere ar fi adevărată, dacă termenii „uterque Dacus" ar fi absolut sinonimi cu Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis, în sensul că acești termeni etnici acoperă geometric și nimic mai mult decât realitățile geografice ale celor două Dacii din sudul Dunării. O asemenea supoziție nu pare însă a intra precis în perspectiva textului.

Dacă „Geții" din același vers 249 nu indică prin ei înșiși o delimitare geografică, în raport cu locul *de* unde „alergau" și *unde* se îndreptau, nici cele „două categorii de Daci" nu impun indiscutabil poziția lor geografică față de țărmurile Dunării. Detaliul că o categorie din acești Daci locuește în interiorul țării, iar alta în spațiul țărmului nu aduce nici o precizare în legătură cu dreapta sau cu stânga Dunării. A pretinde altfel, înseamnă a face violență textului, cerându-i precizări pe care autorul nu s'a gândit să i le dea. Cele două Dacii din sudul Dunării: *Ripensis* și *Mediterranea* sunt regiuni în primul rând *politico-administrative*, și numai în al doilea rând *etnice*. Ar fi o puerilitate să admitem că *toți* Dacii se reduceau la cele două provincii sud dunărene, atunci când e știut că majoritatea documentelor istorice și arheologice așează pe Daci special la nordul Dunării [3] și chiar când îi situiază pe ambele țărmuri ale fluviului nu uită să adaoge că „cei de peste Dunăre", adică la nordul ei, „se numesc Daci" [4]. Această situație nu s'a schimbat nici după 270. Lămurirea dată de Paulin că o categorie din

---

aflau triburi gote ortodoxe: «non solum perseveraverunt christiani catholici, sed etiam in concordia Romanorum, a quibus dudum excepti fuerant, permanserunt». Cf. Schonfeld, *Goti*, in Pauly-Wissowa-Kroll, *Real-Encycl. der class. Alt.*, Supplementband III, Stuttgart, J. B Metzlerische Buchhandlung, 1918, col. 812. Asupra condițiilor în care s'au creștinat Goții lui Fritigern, istoricul bisericesc Socrat (*Istoria Biseric.* IV, 33, Migne, P. G. LXVII, col. 552 C) ne dă o versiune discutabilă față de ceeace a putut fi în realitate. Cf. J. Zeiller, *Les origines chret*.. pp. 423 sqq.

1. A. E. Burn, *op. cit.*, *Introd.* p. XXIX, nota 1.

2. D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 115.

3. Brandis, *Dacia*, in Pauly-Wissowa, *Real-Encyl. der class. Alt.*, Siebenter Halbband, 1900, col. 1951.

4. Dion Cassius, *Istoria Rom.*, *LI*, 22, 7, „οἱ (Δακοὶ) δὲ ἐπ'ἀμφότερα τοῦ Ἴστρου νέμονται, ἀλλ'οἱ μὲν ἐπὶ τάδε αὐτοῦ..... οἱ δὲ ἐπέκεινα Δακοὶ κέκληνται...". (vol. II, p. 373).

Dacii cari se convertesc, locuesc în interior, iar alții la țărm, privește situația acestora în raport cu prezența Dunării, nu cu unul sau cu altul din cele două țărmuri ale ei. Că e astfel, ne-o dovește amănuntul vv. 251-252 care afirmă că locuitorii țărmului sunt pilleati. Potrivit acestei afirmații pilleati locuesc numai pe țărmul Dunării! Dacă informația aceasta ar trebui să aibă valoare istorică indiscutabilă, ar însemna că tot restul teritoriului dac era locuit numai de capillati!

Verbul *currunt* indică alergarea de departe a păgânilor în vederea convertirii la marele misionar. *Ripa* din textul lui Paulin poate să însemne nu numai țărmul *drept*, ci și cel *stâng* al Dunării. „Qui colit terrae medio" poate desemna nu numai pe locuitorul din Dacia Mediterranea, ci și pe cel din Dacia Traiană. Era mai bogat în vite țărmul drept decât cel stâng, și numai Dacii de pe țărmul drept al Dunării erau pilleati? Aurelian a trecut pe *toți* Dacii din stânga în dreapta Dunării? N'a mai rămas niciun element de continuitate? Vom vedea mai deaproape acest lucru când vom discuta problema legăturilor celor două țărmuri.

Invaziile din Dacia Traiană, continuă Pippidi, ar fi exclus posibilitățile de prozelitism în această parte[1]. Nimic mai străin de spiritul activ și curagios al Bisericii creștine! Misionarii n'au fost niciodată împiedicați de războaie și năvăliri în lucrarea lor. Dimpotrivă, asemenea elemente îi stimulau să ducă între cei învrăjbiți pacea și înfrățirea. Istoria creștinismului este plină de asemenea exemple. Frământări și războaie între „barbari" sau între aceștia și Romani aveau loc, dealtfel, și la sudul Dunării, cum prea bine se știe, în a doua jumătate a sec. IV și în prima jumătate a sec. V. În mijlocul unor asemenea frământări războinice are loc călătoria Sf. Niceta la Nola în 402. Paulin s'a temut ca Niceta să nu fie împiedicat de războaele care pârjoleau regiunile prin care a trecut, să nu fie reținut de frica Goților:

quam metui ne te mediis regionibus hostis
disclusum opposita bellorum nube teneret!
. . . .
nec Gothici tenuere metus[2].

1. D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 116.

2. Sf. Paulin de Nola, *Carmen* XXVII, vv. 335-336, 339. Feric. Ieronim, *Scris. LX*, 16. CSEL, vol. LIV, pars I, ed. Isid. Hilberg: „Romanus orbis ruit et tamen cervix nostra erecta non flectitur".

Prin urmare ceeace Niceta, în atmosferă de războiu, putea face la sudul Dunării, se înțelege dela sine că putea face și la nordul fluviului.

Dece mănăstirile pomenite de Paulin în vv. 218-220 și viața pașnică descrisă în strofa vv. 261-264:

orbis in muta regione per te
barbari discunt resonare Christum
corde Romano placidamque casti
vivere pacem,

nu puteau fi și pe țărmul stâng al Dunării? În sec. IV existau călugări arieni în Scythia Minor și în Gotia, adică în regiunile de la nordul Dunării [1]. Sf. Epifaniu, Sf. Vasile cel Mare, Teodoret al Cyrului și alte documente vorbesc de comunități ortodoxe printre populațiile dela nordul Dunării. Sf. Epifaniu precizează că persecuția lui Athanaric a lovit și pe ortodoxi: „ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐκεῖ (scil. ἐν Γοτθίᾳ) Χριστιανοὶ (ἐδιώχθησαν)" [2]. E greu de conceput că printre aceste comunități ortodoxe dela nordul Dunării să nu fi existat și mănăstiri, focare active de propagandă și centre sigure de repliere în vreme de persecuție. Asupra acestei chestiuni vom reveni. *Muta regio orbis* pare a desemna ținuturi dacice mai mult din stânga decât din dreapta Dunării. Ținuturile din dreapta Dunării nu puteau fi calificate decât greu ca *muta regio. Resonare Christum corde romano* era un lucru mai mare în regiuni unde misionarii romani erau mai rari, decât în sudul Dunării unde episcopiile erau destul de dese. *Casti vivere placidam pacem* arată idealul pe care-l puteau atinge uneori „barbari" convertiți la creștinism în mijlocul războaelor continui și îmbrățișând apoi viața monahală.

Activitatea misionară a lui Niceta a depășit, deci, destul de

---

1. Sf. Epifaniu, *Contra a 80 de erezii*. Cartea III, tom. I, erezia 70, cap. 14, Migne, P. G. XLII, col. 372 B: „ἀφ' οὗπερ (Audius), καὶ μοναστήρια ἐν τῇ αὐτῇ Γοτθίᾳ ἐγένετο". Persecuția lui Athanaric n'a putut lichida nici pe călugării arieni, nici pe cei ortodoxi, așa cum nu putuse lichida înseși comunitățile creștine de pe tot teritoriul supus stăpânirii lui. Epifaniu, *Ibidem*, cap. 15, col. 373 A, precizează că deși Athanaric a vrut să extermine pe toți creștinii (πᾶν γένος τῶν χριστιανῶν), el n'a reușit totuși s'o facă. Au mai rămas creștini în părțile stăpânite de el: „Ἀλλὰ καὶ εἰ δοκοῦσι πάντας ἀπηλάσθαι, πάντως εἰσὶν ἐκεῖθεν ἄνθρωποι".

2. Sf. Epifaniu, *op cit*, cap. 15, col. 373 A

sensibil limitele vechei circumscripţii a Remesianei [1]. Lucrul este confirmat şi altfel de Paulin care spune lui Niceta: „Dumnezeu a făcut ca tu să fii învăţător nu al unui singur popor şi cetăţean nu al unei singure ţări" [2].

Dacă activitatea misionară a lui Niceta depăşea hotarele eparhiei sale, este poate şi pentrucă ea se integra în marea campanie misionară a Orientului ortodox în părţile noastre.

Se ştie cum Sf. Ioan Gură de Aur a trimis misionari la Scito-Goţii din Scythia Minor şi din nordul Dunării, cum îndemna pe alţi episcopi ortodoxi să facă la fel, ce relaţii cordiale avea cu episcopul Teotim al Tomisului [3] şi cum Sf. Vasile cel Mare, prin ruda sa Iunius Soranus, dux Scythiae, şi prin episcopul Thessalonicului, Ascholios, „luceafăr al Bisericii" [4], se interesa de lucrul misionarilor în regiunile „barbare" vecine cu provincia lui Soranus [5]. Mitropolitul Caesareei Cappadociei primeşte, prin aceşti doi demnitari, nu numai veşti, dar şi trupurile martirilor căzuţi în misiune printre „barbari", la nordul Dunării, în deosebi pe al Sf. Sava, înnecat în apele Buzăului [6]. Sf. Vasile pomeneşte de un Eutychie pe care Ascholios i-l lăudase într'o scrisoare şi care trebue să fie unul din aceşti numeroşi misionari cappadocieni, lucrători printre păgânii din Scythia Minor unde guvernator era Soranus, unul de ai lor [7].

---

1. J. Zeiller, *op. cit.*, p. 557; E. Amann, *op cit.*, col. 477.

2. Sf. Paulin de Nola, *Carmen* XVII, vv. 321-323:
non enim unius populi magistrum,
sed nec unius dedit esse civem
te deus terrae.

3. Teodoret al Cyrului, *Istoria Bis.*, V, cap. 31, Migne, P. G. LXXXII, col. 1257 D. 1260 A; J. Zeiller, *op. cit.*, pp. 546, 547, 548.

4. N'avem motive să înlocuim pe Ascholios al Thessal. cu Bretanio, cum face J. Zeiller, *op. cit.*, *p.* 431.

5. Sf. Vasile cel Mare, *Scrisori:* 154 (către Ascholios), 155 (către Iunius Soranus), 164 (către Ascholios), 165 (către Iunius Soranus [in ed. Migne, către Ascholios]) Migne, *P. G.*, XXXII, col. 609 CD-612 AB, 612 BCD-613 AB, 633 CD-637 A, 637 B-640 A.

6. Idem, *Scris.* 155, col. 613 B; *Scris.* 164, 1, col. 636 ABC, 2, col. 636 D, 637 A şi n. 42, 637 C-640 A. Că martiriul Sf. Sava dovedeşte existenţa unor comunităţi ortodoxe în Gotia, ni se pare lucru indiscutabil. Prinţesa gotă Γαάθα, care a strâns oasele celor 26 de martiri, ucişi cam în acelaş timp cu Sf. Sava, era o ortodoxă. Cf. Schonfeld, *Goti*, in Pauly-Wissowa-Kroll, *Real-Encycl. der class. Alt.*, Supplementband III, 1918, col. 811.

7. Idem, *Scris.* 164, 2 col. 636 C.

Niceta, episcop probabil din 366—367, cunoştea toată această luptă misionară din Scythia Minor şi dela nordul Dunării prin episcopul de Thessalonic, care din 379 i-a devenit şi superior ierarhic, şi care chiar înainte de această dată a putut să-l pună în legătură cu misionarii Sf. Vasile şi poate chiar cu Soranus şi cu episcopul de Tomis în persoana Sf. Bretanio, a lui Gherontie ş. a. Ascholios i-a mijlocit lui Niceta probabil şi cunoaşterea operilor Sf. Vasile, căci numai astfel ne explicăm traducerea precisă în *De vigiliis servorum Dei* a unui pasagiu din *Omilia I la Postul Mare* a Mitropolitului cappadocian [1].

Un studiu recent asupra *Regulei* Invăţătorului şi a *Regulei* Sf. Benedict stabileşte că cea dintâi, care e cea mai veche, a apărut la începutul sec. V, în Dacia, sub influenţa imediată a lui Niceta de Remesiana [2]. Acesta, la rându-i, n'a putut contribui la elaborarea ziselor *Reguli* decât prin însuşirea *Regulii* Sf. Vasile cel Mare. Pasagiul vasilian semnalat mai sus în *De vigiliis* este reprodus, parţial, de *Regula Magistri*, 33. Dacă Niceta poate fi considerat ca „strămoşul direct... al Ordinului benedictin" [3], este pentrucă şi-a călit geniul său organizator monahal la flacăra duhului ascetic şi misionar vasilian, care se revărsase abundent în Sciţia şi în părţile dunărene, antrenând în acelaş dor de desăvârşire şi jertfă majoritatea misionarilor de aici în fruntea cărora sta, desigur, episcopul de Remesiana. Dacă e adevărat că Niceta era un mare monah [4] şi că *Regula Magistri* avea legătură directă cu Sf. Cassian [5], originar din Scythia Minor de unde el prinsese dragostea de monahism, episcopul de Remesiana a putut, ca organizator al vieţii călugăreşti în

---

1. Sf. Vasile cel Mare, *Omil. I la Postul Mare*, Migne, *P. G.* XXXI, col. 184 B: „καπνὸς μεν γὰρ ἀποδιώκει μελίσσας, χαρίσματα δὲ πνευματικὰ ἀποδιώκει κραιπάλη", text pe care Niceta il redă astfel, după o mică introducere: „Quidam namque vir inter pastores eximius:, Sicut fumus', inquit, 'fugat apes, sic indigesta ructatio avertit et abicit Spiritus Sancti charismata" = *De vigiliis servorum Dei*, 9; textul în ediţia Burn, *op. cit.*, p. 66.

2. Fr. Aug. Genestout, *La Règle du Maître et la Règle de S. Benoît*, în *Revue d'Ascétique et de Mystique*, XXI-e année, Nr. 81, Janvier-Mars 1940, pp. 53, 111, n. 47.

3. J. Zeiller, *Un ancien évêque d'Illyricum, peut-etre auteur du Te-Deum, Saint Niceta de Remesiana*, în *Comptes-Rendus, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris, 1942, p. 368.

4. Sf. Paulin de Nola, *Carmen* XVII, vv. 149-160.

5. Fr. Aug. Genestout, *op. cit.*, p. 60.

Tracia nordică, şi, mai ales, ca misionar, să intre în legătură cu regiunile tomitane unde influenţa concepţiei monahale a Sf. Vasile era puternică şi de unde el, ca şi Sf. Cassian, îşi asimilau practic elementele viitoarei *Reguli* care avea să se impună Apusului. Cultura teologică şi vieaţa ascetică pe care o creiau în Scythia Minor nucleele monahale ortodoxe—în concurenţă cu cele ariene [1] — şi din care a ieşit, către începutul sec. VI, faimosul grup al „călugărilor sciţi", cu un aşa de mare răsunet în politica religioasă a lui Iustinian [2], precum şi prestigiul deosebit al unor episcopi ca Bretanio şi Teotim [3] n'au putut rămâne fără ecou într'un suflet vibrant ca al lui Niceta.

Intinderea ariei misionare a lui Niceta e, în fine, determinată, în linii mari, şi de problema legăturii celor două ţărmuri ale Dunării în jurul anului 400. S'a făcut mare caz de un text din *Apokritikos*-ul lui Macarie, episcop al Magnesiei, trăitor spre sfârşitul veacului IV, text care notează absenţa creştinismului la nordul Dunării, în acea vreme [4]. Dar însuşi ferventul apărător al acestei situaţii la nordul Dunării indicată de episcopul citat a trebuit, până la urmă, să recunoască lipsa de greutate a informaţiei şi sa concedă că datele arheologice prezentate şi studiate de C. Daicoviciu şi alţi cercetători români arată că în plin sec. IV existau nuclee

---

1. Sf. Epifaniu, *op. cit.*, cap. 14, Migne, P. G. XLII, col. 372 B, are cuvinte de frumoasă apreciere pentru aceşti călugări, partizani ai lui Audius: „καὶ πολιτεία καὶ παρθενία τε καὶ ἄσκησις οὐχ ἡ τυχοῦσα. Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι τοῦτο τὸ τάγμα πάνυ ἐν ἀναστροφῇ θαυμαστῇ καὶ τα πάντα αὐτῶν ἐν τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις καλῶς φέρεται, πλὴν τῶν φιλονικιῶν τούτων ...

2. Pr. V. Gh. Sibiescu, *Călugării Sciţi*, Extras din *Revista Teologică*, Sibiu, 1936; Idem, *Impăratul Iustinian I şi ereziile*, Bucureşti, 1938, pp. 66 sqq

3. J. Zeiller, *Les orig. chrét.*, pp. 307-308, 547-548.

4. Macarie al Magnesiei, *Apokritikos sau Monogenes IV*, 13 (ed. Harnack, T. U. 37, 4, 1911); D. M. Pippidi, *Intorno alle fonti letterarie del cristianesimo daco-romano*, in *Revue Historique du Sud-Est Européen* XX (Institut d'Histoire Universelle „N. Iorga"), Bucarest, 1943, pp. 177-178. Că informaţiile lui Macarie asupra situaţiei creştinismului la nordul Dunării sunt pur livreşti (după Origen?) fără niciun contact cu adevărul istoric, ne-o dovedesc acum săpăturile arheologice care atestă numeroase şi întinse vestigii creştine de-alungul sec IV. Diferenţa între ce spune Macarie şi realitate, nu era, deci, mică (p. 179), ci anulatoare. E uşor de bănuit în ce termeni înflăcăraţi ar fi vorbit Macarie de creştinismul nord-dunărean, dacă ar fi ştiut ceva despre el. Cf. şi observaţiile lui I. Barnea, în *Biserica Ortodoxă Română*, an. LXIII, Nr. 4-5, Aprilie-Mai 1945, pp. 156-157.

de creştini nu numai pe malul oltean al Dunării, ci până în regiunile centrale şi nordice ale Daciei Traiane [1]. Pe baza unor cercetări arheologice îndelungate şi a unor rezultate continuu şi sever controlate, C. Daicoviciu a ajuns la concluzia că la nordul Dunării, creştinismul era o realitate solidă în sec. IV. Aceasta întâi pentrucă la 270 n'a fost o evacuare totală; în Dacia Traiană a rămas destulă populaţie de origină romană, în care unele vechi nuclee creştine, evident sporadice şi neorganizate, şi-au putut continua o existenţă lentă şi obscură [2]. Al doilea pentrucă între populaţiile celor două maluri ale Dunării a avut loc un contact permanent; contact care nu se reducea la schimburi platonice de ordin cultural, ci era o continuă imigraţie a romanităţii din Sud spre Nord susţinută de imperiu prin toate mijloacele până în sec. VI [3]. Dunărea n'a constituit niciodată o barieră între populaţiile celor două ţărmuri [4]. Nu odată transfugi din Sud, printre care mulţi creştini, căutau „scăpare, la Nordul Dunării, atât de apăsarea economică, cât şi de persecuţiile tot mai crâncene religioase din ultimele două decenii ale secolului III, culminând cu teroarea deslănţuită de Diocleţian" [5].

Daco Romanii dela nordul Dunării vor primi, deci, creştinismul dela fraţii lor din sudul Dunării, un creştinism, desigur, sub formă neorganizată [6]. Marele număr de episcopii constatat pe ţărmul drept al Dunării subliniază în primul rând misiunea lor de prozelitism şi de predicare a Evangheliei printre locuitorii romani şi „barbari" ai ţărmului stâng [7]. Acest lucru l-au făcut cele patru

---

1. D. M. Pippidi, *Intorno alle fonti letterarie...* pp. 178-179.

2. J. Zeiller, *op. cit.*, p. 40; Idem, *L'expansion du christianisme dans la peninsule des Balkans du I-er au V-e siècle*. în *Revue Internationale des Etudes Balkaniques*, I-ere annee, tome II, Beograd, 1935, p. 77 [415]; C. C. Giurescu *Istoria Românilor* I, p. 218 sqq.

3. Constantin Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité* (Extrait de la „Transylvania"), Bucarest, 1938, pp. 81, 84, 85, 95; Idem, *Le problème de la continuité en Dacie* (Extrait de la *Revue de Transylvanie*, tome VI, Nr. 1), Bucarest, M. O., Imprimerie Nationale, 1940, p. 72.

4. V. Pârvan, *Contribuţii...* pp. 147, 167, nota 754; C. Daicoviciu, *Le probleme de la continuité...* p. 14, note 1.

5. Prof. C. Daicoviciu, *In jurul creştinismului din Dacia*, în *Studii* — Revistă de Ştiinţă, Filosofie, Arte, I, Ianuarie-Martie 1948, p. 124.

6. C. Daicoviciu, *Le probleme de la continuité...* pp. 36-37.

7. Idem, *op. cit.*, p. 37; Idem, *La Transylvanie dans l'antiquité*, p. 222.

episcopii de pe malul drept al Dunării, în Dacia Ripensă: Ratiaria, Aquae, Castra Martis și Oescus [1]. Episcopia Remesianei era oricând în măsură să suplinească activitatea misionară a uneia sau a alteia sau chiar a mai multora din aceste episcopii pe care împrejurări diferite le suprimau sau le făceau inapte pentru lucru, un anumit timp. Contactul lui Niceta și al atâtor misionari din Sud cu țărmul stâng al Dunării fusese serios pregătit dealungul sec. IV și de stăpâniri mai mult sau mai puțin trecătoare ale împăraților romani în stânga Dunării [2]. Constantin cel Mare restaurează Drobeta, face un pod de piatră peste Dunăre în 328, la Celei, construește două cetăți puternice în stânga Dunării: una la capătul podului, în regiunea Sucidava, alta Constantiniana-Daphne, la vărsarea Argeșului, și restaurează drumul roman din câmpia romanațeană pe o distanță de aproape 100 km. [3] Podul dela Celei-Sucidava a fost construit ca să lege nu două cetăți, ci două regiuni: Dacia și Moesia [4]. *Chronicon Paschale* ne spune că în 328 Constantin trece podul de mai multe ori. Constantin Junior trece Dunărea pela Sucidava, în 332, spre a pedepsi pe Goți, iar. Valens trece pentru același lucru în 367 și 369. In felul acesta, drumurile și ogorul sufletesc al misionarilor creștini sunt deschise nu numai în câmpia dintre Dunăre și Brazda lui Novac, până unde se întindea stăpânirea lui Constantin, dar și în restul lumii „barbare" din Dacia [5].

Monumentele arheologice creștine descoperite pe tot întinsul Ardealului ca și cele din restul țării trebuesc atribuite misionarismului creștin venit din Sud [6]. Cele mai caracteristice dintre

---

1. J. Zeiller, *op. cit.*, p. 154.

2. C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité*, p. 222: „La domination passagere de l'Empire au Nord du Danube a certainement preparé le chemin à la diffusion de l'Evangile, mais meme sans elle, la foi chrétienne aurait pénetré comme un courant bienfaisant dans la masse des Romans qui vivaient ici, afin de les lier de cette façon à l'Empire et de les distinguer des conquerants qui, sans exception, etaient paiens".

3. D. Tudor, *Constantin cel Mare și recucerirea Daciri Traiane*, in *Revista Istorică Română*, vol. XI-XII, 1941-1942, pp. 136, 138, 139. Ruperea podului lui Constantin peste Dunăre înainte de 367 (Ammian Marc. XXVII, 5, 2) n'a însemnat o piedică pentru lucrarea misionară la nordul Dunării.

4. Idem, *op. cit.*, p. 137.

5. Idem, *op. cit.*, pp. 140, 146, 147.

6. C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité*, p. 256.

ele şi care au fost studiate, ca inscripţia şi monogramul dela Biertan [1], lampa dela Apulum [2], opaiţele şi basilicile din Dobrogea [3], „încreştinarea" anumitor monumente păgâne [4], aparţin sec. IV. Chiar basilica dela Sucidava, care e socotită ca „prima basilică creştină descoperită în Dacia Traiană" şi aparţine sec. VI e construită pe dărâmături datând din sec. IV şi V [5]; dărâmături care, dacă până în prezent, sunt considerate ca păgâne, nu e exclus ca într'o zi să fie identificate cu anumite vestigii creştine. În orice caz, basilica dela Sucidava a putut fi precedată, la Sucidava şi în alte cetăţi de pe malul stâng al Dunării, de basilici mai vechi datând din aceeaşi vreme cu garnizoanele pe care le deserveau şi a căror iniţiativă nu e exclus să fi avut o Constantin cel Mare însuşi, primul ctitor creştin de fortăreţe militare pe partea stângă a fluviului.

Intr'o asemenea situaţie, nu e de mirare dacă aria misionară a Sf. Niceta de Remesiana s'a putut întinde, pe căile ostaşilor şi ale misionarilor anteriori, chiar pe malul stâng al Dunării. O dovedă peremptorie, indiscutabilă, materială, a lucrării lui Niceta în acea parte de loc, nu avem. Indicaţiile lui Paulin de Nola coroborate cu celelalte documente literare şi arheologice menţionate îndreptăţesc însă, în bună măsură, ipoteza activităţii episcopului dac şi la nordul Dunării.

Preotul IOAN G. COMAN
Profesor Universitar

---

1. Kurt Horedt, *Eine lateinische Inschrift des 4. Jahrhunderts aus Siebenbürgen* (Sonderdruck aus „*Anuarul Institutului de Studii Clasice*", Band IV, 1941-1942 — Universitatea din Cluj, Sibiu, Institutul de Studii Clasice), Sibiu, Tipogr. „Cartea Românească" din Cluj, 1941, p. 6 sqq.

2. Bucur Mitrea, *Une lampe chrétienne découverte en Transylvanie*, in *Dacia* — Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, IX-X, 1941-1944, Bucureşti, Musée National des Antiquités, 1945, pp. 507-511.

3. I. Barnea, *Opaiţe creştine din Scythia-Minor* (Colecţia Dr. Horia Slobozianu) [Extras din *Revista Istorică Română*, vol. XIV, fasc. III], Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, 1944, pp. 172-173; Idem, *Nouvelles considérations sur les basiliques chrétiennes de Dobroudja*, in *Dacia* XI-XII, 1945-1947, Bucureşti, Musée National des Antiquités, 1948, pp. 221-241.

4. Idem, *Contribuţii la studiul creştinismului în Dacia*, în *Revista Istorică Română*, 1943, vol. XIII, fasc. III, pp. 37-40.

5. D. Tudor, *Prima basilică creştină descoperită în Dacia Traiană* (Publicaţiile Institutului de Istorie Naţională „A. D. Xenopol"), Iaşi, Tipogr. Al. Terek, 1948, p. 9.

ÎN LEGĂTURĂ
CU
MĂRTURISIREA ORTODOXĂ

Participarea delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Patriarhul ţării, I. P. S. Justinian, la lucrările conferinţei ortodoxe dela Moscova, în cursul lunei Iulie 1948, constitue unul din cele mai importante evenimente bisericeşti ale acestui an. La vremea potrivită se vor face cunoscute hotărîrile dela Moscova, precum şi rolul de seamă pe care l-a avut acolo delegaţia românească.

După o întrerupere care a durat câteva decenii, reluarea legăturilor bisericeşti dintre ţara noastră şi marea vecină dela Răsărit umple de bucurie sufletele tuturor Românilor ortodocşi. Pe de altă parte, istoricii neamului nostru vor găsi, în acest fapt, îndemnul de a păşi, cu mai multă temeinicie, la cercetarea trecutului nostru comun.

Pe tărâm bisericesc, colaborarea dintre Români şi Ruşi a fost puternică, de lungă durată şi bogată în roade. Intorcându-ne cu gândul în trecut, ne oprim la apariţia uneia din cărţile de căpetenie ale Bisericii ortodoxe: *Mărturisirea Ortodoxă*.

In veacul al XVII-lea, în toiul celor mai aprige lupte dintre catolici şi protestanţi, — şi unii şi alţii înstrăinaţi dela adevărata credinţă —, popoarele ortodoxe, în cea mai mare parte sângerau sub jugul păgânătăţii otomane. Propaganda religioasă apuseană, sprijinită de factorii politici ai epocii, ameninţa ortodoxia. Mărturisirile de credinţă şi Catehismele catolice şi protestante circulau, stăruitor, chiar înlăuntrul lumii ortodoxe. Unele învăţături greşite începuseră să prindă rădăcini.

Omul providenţial, care caută să pună stăvilar primejdiei ce venea din Apus, pe căi diferite, este marele român *Petru Movilă, Arhiepiscop şi Mitropolit al Chievului, Galiţiei şi a toată Rusia*. Ridicându-se peste graniţele înguste ale popoarelor, ochii lui Petru Movilă rotesc, larg, peste o lume mai întinsă: lumea orto

după. Înzestrat cu minte limpede, bărbat cu multă știință de carte și cu înflăcărată râvnă creștinească, el se nevoiește să dea Bisericii sale un îndreptar de credință și de viață.

Expunerea de credință scrisă de Petru Movilă, după rânduiala Bisericii, a fost dată, spre cercetare, sinodului dela Chiev din anul 1640. Nu se cunosc amănunte asupra desbaterilor acestui sinod. Cert este că episcopii adunați acolo nu erau bine lămuriți asupra unor adevăruri de credință. Se pare că învățăturile catolice despre purgatoriu și timpul prefacerii sfintelor daruri, la liturghie, se furișaseră în mințile lor. Din această pricină, s'a simțit, îndată, nevoia strângerii unui nou sinod, la care să ia parte reprezentanții întregii Biserici ortodoxe. Din îndemnul lui Petru Movilă și cu încuviințarea Patriarhiei ecumenice, sinodul acesta s'a ținut la Iași, în anul 1642, pe vremea domniei lui Vasile Lupu, mare sprijinitor al ortodoxiei de pretutindeni. Erau de față reprezentanții celor trei mari familii ortodoxe: Greci, Slavi și Români [1].

Expunerea de credință alcătuită de Petru Movilă a fost prezentată sinodului în limba latină [2]. Meletie Sirigul, cel mai de seamă teolog grec din veacul al XVII-lea, a tradus-o în limba greacă a acelei vremi. După ce a fost cercetată cu deamănuntul, capitol cu capitol, cartea a fost îndreptată și, apoi, aprobată de sinod, devenind *Mărturisirea credinței ortodoxe a Bisericii sobornicești și apostolești a lui Hristos* (Ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ) [3].

În anul 1643, *Mărturisirea Ortodoxă* a fost cercetată, iarăși,

---

1. Din partea Patriarhiei ecumenice au luat parte la sinod: Porfirie, fost mitropolit la Niceia și ieromonahul Meletie Sirigul. Delegația dela Chiev a fost alcătuită din: Isaia Trofimovici Koslovski, egumen al mânăstirii Sf. Nicolae din Chiev, Ignatie Oxenovici, predicator cu mare renume și Iosif Cononovici, rectorul Academiei teologice din Chiev. Reprezentanții Bisericii din Moldova: Varlaam, mitropolitul Sucevei și a toată Moldova, Evloghie, episcopul Romanului, Anastasie episcopul Rădăuților, Gheorghe, episcopul Hușilor și câțiva egumeni și stareți au luat parte numai la deschiderea Sinodului.

2. Titlul ei latinesc este *Expositio fidei ecclesiae Russiae Minoris*.

3. Titlul acesta se găsește în actul de aprobare a Mărturisirii Ortodoxe de către sinodul dela Constantinopole, din anul 1643, care a fost trimis la Chiev. Vezi textul în Ὀρθόδοξος Ὁμολογία *Mărturisirea Ortodoxă*, editată de *Pr. Niculae M. Popescu* și *Diac. Gheorghe I. Moisescu*, București, 1942, p. 175. In fruntea edițiilor Mărturisirii Ortodoxe titlul apare schimbat așa: Ὀρθόδοξος Ὁμολογία τῆς πίστεως τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς *(Mărturisirea Ortodoxă a credinței Bisericii sobornicești și apostolești de Răsărit).*

de un sinod la Constantinopole. Fiind găsită „că urmează dogmelor *Bisericii lui Hristos*" [1], ea a fost aprobată și întărită cu pecetea Patriarhiei ecumenice și cu iscăliturile patriarhului Partenie și ale celor 8 mitropoliți și 13 dregători bisericești care au luat parte la sinod [2]. In urmă s'au adăugat și iscăliturile celorlalți patriarhi: Ioanichie al Alexandriei (1645-1657), Macarie al Antiohiei (1647-1672) și Paisie al Ierusalimului (1645-1660), precum și a lui Partenie, mitropolit de Hios.

In acest fel, dobândind caracter de carte normativă pentru credința și vieața creștinilor ortodocși de pretutindeni, *Mărturisirea Ortodoxă* a fost tipărită de multe ori și larg răspândită în țările ortodoxe. Chiar teologii occidentali o folosesc, fără încetare, în discuțiunile și cercetările lor asupra teologiei Bisericii ortodoxe. Mai mult decât în alte părți, cartea aceasta s'a bucurat de o primire deosebită în țara noastră. A fost tradusă și tipărită în limba românească de 18 ori. Ultima ediție, publicată de Pr. Niculae M. Popescu și Diac. Gheorghe I. Moisescu, în anul 1942 [3],

---

1. Luăm aceste cuvinte din actul de aprobare al sinodului din Constantinopole. Vezi textul în ed. *Pr. Niculae M. Popescu și Diac. Gheorghe I. Moisescu*, p. 176 și 182.

2. Iată numele mitropoliților: Laurențiu al Anchirei, Grigorie al Larisei, Pahomie al Halchidonului, Partenie al Adrianopolului, Ioanichie de Bereia, Meletie de Rodos, Corneliu de Metimna, Gavriil de Lachedemonia. Cei 13 dregători ai Bisericii din Constantinopole sunt: Marele logofăt Lascaris, Marele econom Hristodulos, Marele retor Mihail, Marele sachelar preotul Teologos, Sachellul Gheorghie, Marele hartofilax (Eustațiu preotul), Protecdicul Toma Vlastos, Protonotarul Filip, Protapostolarul Constantin, Logofătul Nicolae, Ipomnimatograful Constantin, Dicheofilaxul Mihail, Logofătul vistieriei Hrisosculos.

3. Se știe acum ca prima ediție a *Mărturisirii Ortodoxe* a fost publicată de Panaiot Nicusios, marele dragoman al împărăției turcești, în anul 1667 (în Olanda). Unul din manuscrisele folosite, atunci, a fost trimis, chiar de Panaiot Nicusios, prin ambasadorul francez Olier de Nointel, regelui Franței Ludovic al XIV-lea, în anul 1671. La începutul veacului al XVIII-lea, acest manuscris, socotit unul din *originalele* Mărturisirii Ortodoxe, a intrat în biblioteca regală franceză. Astăzi se păstrează în Biblioteca Națională din Paris, fiind înregistrat sub No. 1265.

Textul latin al ms. Paris, 1265 a fost tipărit de *Antoine Malvy* și *Marcel Viller* în *Orientalia Christiana* X, nr. 39, Oct.-Dec., 1927 *(La Confession orthodoxe de Pierre Moghila Métropolite de Kiev, 1633-1646, approuvée par les patriarches grecs du XVII siècle)*.

Preotul Niculae M. Popescu, profesor universitar, a publicat textul grecesc al Mărturisirii Ortodoxe după acest manuscris, indicând în aparatul critic

cu prilejul împlinirii a 300 de ani dela ţinerea sinodului dela Iaşi, cinsteşte ştiinţa teologică românească. Indată după tipărire, cuvinte de binemeritată preţuire, faţă de această ediţie, au fost scrise de specialiştii români şi străini [1]. In cele ce urmează, noi ne mărginim să facem o scurtă completare la *Precuvântarea*, pe care I. P. S. Tit Simedrea o pune în fruntea ediţiei Pr. Niculae M. Popescu şi Diac. Gheorghe Moisescu.

In pag. VII şi VIII, pe bună dreptate, I. P. S. Tit îşi exprimă nedumerirea faţă de învinuirile ce se aduc cuprinsului *Mărturisirii Ortodoxe* de către unii teologi ortodocşi. Se citează teologul rus din diaspora *G. Florovsky*, care a declarat la congresul teologic dela Atena, în 1936, că *„Mărturisirea Ortodoxă este croită în întregime numai din stofă catolică"* [2], apoi teologul bulgar *Ştefan Zankow*, care socoteşte *Mărturisirea Ortodoxă* ca fiind o carte simbolică de *„foarte puţină importanţă"* [3] şi, în sfârşit,

---

variantele de text din cele mai importante ediţii anterioare (*Olanda* 1667, *Normannus* 1695, *Dositeiu* 1699, *Kimmel* 1843). După textul grecesc, a fost retipărită de Diac. Gheorghe I. Moisescu şi întâia traducere românească a Mărturisirii Ortodoxe (*Pravoslavnica Mărturisire a sobornicestii şi apostoleştii Bisericii Rosăritului*, trad. de logofătul *Radu Greceanu*, Buzău 1691).

1. Amintim pe: *Aurelian Sacerdoţeanu* în *Hrisovul*, buletinul Şcoalei de arhivistică, IV, Bucureşti, 1944, pp. 152-154, *Teodor M. Popescu*, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXIII, 1945, pp. 378—385, *C. Grecescu*, în *Revista Istorică Română*, XV (1945), fas. IV, pp. 520—522 şi *Al. Elian*, care a publicat un studiu de mare valoare în *Balcania*, V, 1, Bucureşti. 1942, pp. 79-130 (în extras apare în 1946), sub titlul *„Contribuţia grecească la Mărturisirea Ortodoxă"*. Ca filolog, Al Elian îşi îndreaptă privirile asupra limbii şi tehnicii editării textului Mărturisirii Ortodoxe, fără a exclude, însă, şi celelalte laturi ale problemei. După ce face o analiză minuţioasă a textului grecesc editat de Pr. N. M. Popescu şi a vechii traduceri româneşti publicată de Diac. Gh. I. Moisescu, încheie cu următoarele cuvinte: „Ajunşi la capătul acestei lungi cercetări a noii ediţii, de care s'a bucurat, în textul ei grecesc şi românesc, „Mărturisirea Ortodoxă", vrem să arătăm, din nou, cât de mult o socotim ca pe darul cel mai de seamă pe care ni l-a prilejuit tricentenarul Sinodului dela Iaşi. E, fără îndoială, rodul unei munci considerabile, de scrutare a unei largi bibliografii istorice şi de punere la punct minuţioasă a tot ceeace a stat în atingere cu Sinodul dela Iaşi şi cu „Mărturisirea Ortodoxă" însăşi. Istoria marelui nostru veac teologic, veacul al şaptesprezecelea, nu se va mai putea face fără să se folosească, la fiecare pas, rezultatele, cu greu câştigate de munca celor doi editori".

2. Vezi *Procès-verbaux du premier congrès de Théologie ortodoxe à Athènes*, Atena 1939, p. 218.

3. Vezi lucrările sale: *Das orthodoxe Christentum des Ostens*, Berlin 1928, p. 33 şi *Aktuelle Probleme*, Bukarest 1943, p. 3.

teologul grec *Dimitrie Balanos*, care pretinde că această scriere *„este un simplu catehism rusesc din secolul al XVII lea... străin de spiritul grecesc..., o manifestare a spiritului epocii și nimic mai mult..."* [1].

Este mai presus de orice îndoială că opiniile acestea sunt cu totul străine de concepția Bisericii ortodoxe. In *Precuvântarea* sa, I. P. S. Tit, la pag VIII, indică numeroase mărturii, de unde se vede importanța pe care Biserica noastră o acordă *Mărturisirii Ortodoxe*. In completare ne îngăduim să reproducem aici o pagină scrisă de unul din cei mai mari teologi ai vremurilor noastre. Mult regretatul profesor de Dogmatică dela Facultatea de Teologie din Atena, *Hr. Andrufos*, in *Simbolica* sa [2], la cap. *Cărțile simbolice ale Bisericii Ortodoxe*, după ce arată împrejurările istorice in care a apărut *Mărturisirea Ortodoxă*, adaugă: *„Mărturisirea aceasta, alcătuită din întrebări și răspunsuri, se împarte în trei capitole: I-ul, Despre Credință, desvoltând simbolul dela Constantinopole, al II-lea, Despre Nădejde, interpretând Tatăl Nostru și Fericirile, și al III-lea, Despre Dragoste, explicând Decalogul. Mărturisirea lui Petru Movilă, după conținut, este o expunere foarte completă și, în acelaşi timp, foarte pătrunzătoare a sistemului dogmatic și moral al Bisericii Ortodoxe* (κατὰ μεν τὸ περιεχόμενον πληρεστάτη ἅμα καὶ ὀξυνουστάτη τοῦ δογματικοῦ καὶ ἠθικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συστήματος ἔκθεσις), *iar ca formă, este un catehism plin de vieață, scris cu tărie de cuvânt și cu excepțional farmec în limba populară, aducând aminte de stilul simplu și, totodată, impunător al vechilor părinți ai Bisericii, din care autorul scoate argumentele și materialul. Cu toate că rânduirea materiei, diviziunea și subdiviziunea nu sunt reușite peste tot, iar unele capitole în deosebi, adică cel despre taine și cel despre cele șapte păcate de moarte, se găsesc sub inrâurirea vădită a teologiei scolastice, totuși, in general, opera lui Movilă respiră duhul Bisericii ortodoxe răsăritene în toată mărita lui vechime* (ἀποπνέει τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθο-

---

1. In conferința sa intitulată Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις τῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας *(Biserica greacă și raporturile ei cu celelalte Biserici)*, ținută la Academia luterană din Sondershausen (la 18 August 1938) și publicată, în limba germană, în *Zeitschrift fur systematische Theologie*, în 1938, și, în limba greacă, în Ἐπιστημονικὴ ἐπετηρὶς τῆς θεολογικῆς Σχολῆς, (1939-1940).

2. Χρήστου Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου, ed. II-a întregită, Atena 1930, p. 43-44.

δόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀρχαιοπρεπείᾳ) *şi aşa cum el străbate în scrierile marilor părinţi ai Bisericii: Grigorie, Atanasie, Vasile şi Ioan Damaschin, rămânând pururea un monument de foarte mare preţ al Ortodoxiei şi pentru Simbolică o carte ajutătoare cu totul neîntinată de rătăciri* (ἀπομένον ἔσσει τῆς Ὀρθοδοξίας μνημεῖον πολυτιμότατον καὶ τῆς Συμβολικῆς ἀκραιφνέστατον βοήθημα)".

Limpezi şi categorice, precizările prof. Hr. Andruţos, în *Simbolica* sa, — una din cele trei lucrări fundamentale scrise de el şi care nu pot lipsi din biblioteca oricărui teolog ortodox [1] —, infirmă opiniunile personale exprimate de scriitorii care numai în treacăt s'au ocupat cu *Mărturisirea Ortodoxă*.

IUSTIN MOISESCU
Profesor universitar

1. *Dogmatica* şi *Morala* au fost traduse în limba română. *Simbolica* îşi aşteaptă rândul.

NOTE BIBLIOGRAFICE*

CENTENARUL REVOLUŢIEI DELA 1848

47. BĂDESCU, M., dr., *Preoţimea din Valahia în revoluţia dela 1848*. In *Foaia Diecezană*, organul oficial al eparhiei ortodoxe a Caransebeşului, an. LXIII, nr. 24-26 20 Iunie 1948, p. 2—4.

Evidenţiind contribuţia clerului din Muntenia şi Oltenia in revoluţia dela 1848, autorul conturează în linii generale figurile preoţilor Radu Şapcă şi Neagu Benescu, precum şi a călugărului (preot, după d-sa) Ambrosie, supranumit «Popa Tun».

Aminteşte de asemenea aportul adus de arhimandriţii Ioasaf Snagoveanu şi Ghenadie Poenaru (Pârvulescu).

48. BELCESCU, I. L., Pr., *Clerul la 1848*. In ziarul *Naţiunea*, an. III, nr. 695, 12 Iulie 1948, pagina *Biserica* (p. 6).

La revoluţia dela 1848 a luat parte şi clerul, alături de toate straturile sociale. Preoţii, atât cei de sate, cât şi cei din târguri, au fost cu trup şi suflet pentru revoluţie, ca şi călugării de prin mânăstiri, care chiar şi după înăbuşirea revoluţiei au sprijinit ideile ei, dând concurs revoluţionarilor închişi să poarte corespondenţă sau să evadeze.

O singură notă discordantă a făcut mitropolitul Neofit, care, ca reprezentant al boerimii, a sprijinit reacţiunea. Clerul de jos a dat însă dovadă definitivă că nu se considera un corp aparte, ci integrat în păturile sociale de care aparţinea, prin origină şi îndeletniciri.

49. BOGDAN, I., dr., *Catarina Varga, Doamna Munţilor*. Bucureşti, (f. a.), 48 p., 21×14 cm [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcţie a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluţionar 1848]

In rândurile Moţilor din Munţii Apuseni se găsea în perioada mult sbuciumată dintre 1841—1847 o unguroaică animată de dragoste faţă de popor, Catarina Varga, care a condus lupta de eliberare a iobagilor unguri şi români, fapt pentru care a fost numită şi «Domna Munţilor». Luptele ei au fost trecute sub tăcere de istoricii de până acum, iar atitudinta condamnată, fiind socotită o aventurieră, periculoasă ordinei de stat.

Autorul descrie amănunţit modul cum Catarina a fost prinsă şi

---

*. Cu începere dela 12 Iulie 1948, ziarele româneşti poartă data reală, adică data zilei în care apar, renunţându-se la sistemul datei anticipate, adică a zilei următoare apariţiei. Facem această menţiune pentrucă parte din subiectele notelor bibliografice sunt luate din ziare.

Această notă trebue avută în vedere în permanenţă, pentru toate trimiterile sau citatele din ziare, făcute în corpul revistei.

predată autorităților de Șaguna, pe atunci vicar-general, care, «în schimbul promisiunii că va fi numit episcop», a îndeplinit o misiune ce i-a pricinuit «multe griji și necazuri», după cum însuși recunoaște.

50. COMARNESCU PETRU, *Popa Șapcă, omul poporului, printre revoluționarii dela 1848*, în ziarul *Națiunea*, an. III, nr. 655, 5 Iunie 1948, p. 2.

Cu prilejul comemorării revoluției dela 1848 s'a vorbit și s'a scris, — cum era de altfel și firesc, — și despre Popa Șapcă. Dar nimeni, după părerea noastră, n'a reușit să fixeze mai bine rolul pe care l-a avut acest preot legendar în mișcarea dela 1848, decât cum l-a precizat d. Petru Comarnescu, într'un articol publicat in ziarul N a ț i u n e a. «Acela care a întrupat conștiința revoluționară a poporului, a umililor și umiliților oameni dela țară — afirmă d-sa pe bună dreptate — a fost preotul Radu Șapcă, un om fără prea multă știință de carte și lipsit de ambițiile și orgoliile unora dintre romanticii conducători ai revoluției, cum era Eliade, și nici dornic de putere și afirmare individuală, cum a fost Ion Brătianu». El s'a confundat cu colectivitatea «aceia exploatată și nedreptățită, apărând la nevoe ca o conștiință a ei, exprimându-i aspirațiile, suferind cu cinste și loialitate urmările actului său și trăind apoi în obscuritate sau într'un anonimat firesc firii sale modeste, devotate, credincioase. A fost un cârmuitor luminat, la curent cu ideile și năzuințele vremii...».

După ce face această minunată caracterizare, d. Comarnescu se ocupă de activitatea lui Popa Șapcă din timpul revoluției, precum și de cele ce i s'au întâmplat după înăbușirea ei. Deși fapte cunoscute, modul cum le prezintă d. Comarnescu reține atenția încordată, și contribue ca lectura să fie din cele mai atractive.

Dar un articol de ziar nu poate cuprinde tot ceea ce se poate spune despre marele revoluționar Popa Șapcă; de aceea, autorul și-a extins cercetările, anunțând o monografie mai amplă, ce va fi publicată în broșură.

Dl. Comarnescu nu este însă singurul care se ocupă de fruntașul revoluționar dela Islaz; figura preotului Radu Șapcă a inspirat chiar și pe poeți; d. Lucian Mircea i-a închinat o poezie publicată mai întâi în *Contemporanul* (nr. 88, din 4 Iunie 1948, p. 7) și apoi, cu unele retuștri, într'o plachetă omagială *1848—1948: caet de poezie al grupului din Piatra Neamț*, iar cunoscutul poet Ion Barbu (Din Barbelian) i-a consacrat o poemă ce va apare într'un volum de versuri intitulat *Calendar 1848*.

51. CONSTANTINESCU-IAȘI, P., *Intelectualii și revoluția dela 1848 în Principatele Române*. Editura ziarului *Națiunea*, București, [Tipografia „Veritas"], 1948, 61 p., 23×13,3 cm.

Desvoltând cuprinsul unei conferințe ținută la 12 Iulie a. c. la «Casa Universității» în cadrul serbărilor centenarului revoluției dela 1848, d. prof. P. Constantinescu-Iași a îmbogățit bibliografia istoriei României cu o lucrare bine documentată și sistematizată, aducând o prețioasă contribuție cu privire la activitatea intelectualilor în revoluția dela 1848 din Principatele Române.

Sub haina asociaţiilor culturale se urmăreau în epoca paşoptistă şi scopuri politice, ca: formarea unei conştiinţe naţionale, a unităţii poporului român, a luptei împotriva privilegiilor feudale şi îndreptarea stării ţăranilor, a libertăţilor de exprimare şi întocmirea unui nou regim, care avea să creieze condiţii noi şi pentru intelectuali. Astfel în spatele «Societăţii literare» reînfiinţată în 1843, Bălcescu şi Ghica au organizat o asociaţie politică, «Frăţia», cu deviza «Dreptate şi Frăţie», care s'a întins în toată ţara, având printre membrii ei şi intelectuali mai modeşti: profesori, preoţi, funcţionari ş. a.

Ocupându-se mai întâi de intelectualii revoluţionari din Muntenia, care se pot grupa în două categorii distincte, «moderaţi» şi revoluţionari conştienţi şi activi, autorul îi încadrează în patru capitole, după specialităţi: scriitori şi ziarişti (Ion Eliade Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Ion Catina, Cezar Bolliac, C. A. Rosetti, Alexandru Golescu, Gheorghe Magheru, Ion Ghica şi Nicolae Bălcescu, «spiritul cel mai luminat al revoluţiei dela 1848»), artişti (Ioan Negulici, Constantin Daniel Rosenthal, Barbu Iscovescu ş. a.), profesori (G. A. Vaillant, Eftimie Murgu, Ion Maiorescu, A. Tr. Laurian, Florian Aaron şi alţii mai modeşti) şi clerul.

Contribuţia clerului din Ţara Românească la revoluţia de acum o sută de ani a fost relativ mult mai însemnată decât a altor categorii de intelectuali, şi de aceea d. Constantinescu-Iaşi îi consacră unul din cele mai însemnate capitole ale lucrării sale.

In timp ce capii Bisericii s'au aflat lângă cârmuire şi opresori, preoţii de ţară şi de mahalale au stat alături, în cele mai multe cazuri, de popor, de ţărani şi de mulţimea orăşenilor în zilele de acţiune, confirmând întru totul convingerea lui A. Golescu, exprimată într'un raport către guvernul provizoriu dela 9 Iunie: «Popii fac mult, precum şi călugării; nu uitaţi dar aceste două categorii esenţiale în ţara noastră».

N'a fost judeţ, târg sau oraş din Ţara Românească, în care să nu se remarce una sau mai multe figuri clericale, preoţi de mir sau călugări, în mişcarea revoluţionară dela 1848. In cele 10 pagini câte cuprind capitolul despre cler, d. P. Constantinescu-Iaşi menţionează nu mai puţin de 54 nume, mai mult sau mai puţin cunoscute, arătând în linii generale rolul şi atitudinea lor în revoluţie. Din datele pe care ni le pune la îndemână autorul putem desprinde cu uşurinţă rolul deosebit pe care l-au jucat parte dintre ei, în special monahul Varlam dela mânăstirea Sinaia, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, egumenul mânăstirii Poiana, preotul Neagu Benescu (d. Constantinescu-Iaşi citeşte Venescu) din satul Domniţa, jud. Râmnicul Sărat, protopopul Hristea al Teleormanului din Alexandria, monahul (sau poate ieromonahul; în niciun caz preot, cum afirmă d. Constantinescu-Iaşi şi alţii) Ambrosie (nu Ambrozie), care prin faptele sale de un curaj extraordinar şi-a dobândit supranumele de Popa Tun, şi, mai presus de toţi, arhimandritul cărturar Ioasaf (sau Iosafat) Snagoveanu (sau Znagoveanu, cum se poate vedea în semnătura reprodusă în facsimil în *Anul 1848 în Principatele Române*..., tom. I. p. 488, şi cum

probabil semna totdeauna și preotul de țară Radu Şapcă sau Popa Şapcă.

Printre preoții exilați a fost și Athanasie Lazun din Craiova, care a murit curând după 1848 la Constantinopol, fiind înmormântat împreună cu pictorii Negulici și Iancovescu într'o groapă comună în cimitirul ortodox din Pera (Constantinopole), deși nu au murit toți trei în aceeași vreme.*

Un amănunt interesant ne dă autorul în legătură cu arhimandritul Ioasaf Snagoveanu, care cel dintâi tipărește învățăturile lui Neagoe Basarab. Într'adevăr în anul 1843 s'a publicat întâiași dată textul învățăturilor lui Neagoe Basarab, după un manuscris din 1654, sub titlul *Învățăturile bunului și credinciosului Domn al Țării-Românești, Neagoe Basarab Voevod către fiul său Teodosie, date la lumină de Ioan Eclesiarhul Curții*, București. Ioan Eclesiarhul Curții este arhimandritul Ioasaf Snagoveanu de mai târziu, numit în funcția de eclesiarh de către domnitorul Alexandru Ghica. Deși ediția din 1843 a învățăturilor lui Neagoe era cunoscută, necoordonându-se datele, funcția de eclesiarh al Curții a lui Ioasaf Snagoveanu nu era încă bine determinată, fapt care se poate constata din lucrarea preotului V. Pocitan (azi P. S. Arhiereu Veniamin Pocitan Ploeșteanu), *Înființarea capelei române din Paris*, București 1913, în care afirmă că episcopul Chesarie al Buzăului îi încredințase «sarcina de mare eclesiarh al episcopiei Buzăului» (p. 27), neamintind de aceeași calitate avută la curtea domnească, nici chiar în noua ediție, tipărită în 1941 (*Biserica ortodoxă română din Paris*, București), în care rămâne la vechile-i păreri (p. 101).

Relatarea d-lui prof. Constantinescu-Iași deschide însă și o problemă nouă: data ridicării la rangul de arhimandrit a lui Ioasaf și poate chiar și a tunderii în monahism. Pe coperta *Învățăturilor lui Neagoe Basarab* tipărite în 1843 se menționează că sunt date la lumină de *Ioan Eclesiarhul Curții*. Dacă Ioan, respectiv Ioasaf, ar fi fost arhimandrit, nu și-ar fi adăogat lângă nume și acest rang, care pe vremea aceea era destul de apreciat? P. S. Arhiereu Veniamin Pocitan, atât în ediția I a lucrării amintite, cât și în cea de a II-a, afirmă că fostul preot de mir Ioan ar fi fost călugărit de Chesarie, episcopul Buzăului, și tot el l-ar fi ridicat la rangul de arhimandrit. Într'o ediție franțuzească a aceleiași lucrări, apărută la București în 1937 (*L'église orthodoxe roumaine de Paris*), deci în intervalul de timp dintre cele două ediții românești, P. S. Veniamin susține o altă teză, și anume că după înăbușirea revoluției, Ioasaf a trecut în Transilvania și apoi în Dobrogea, unde a rămas câtăva vreme pe lângă mitropolitul Dionisie al Durostorului, care l-a ridicat la rangul de arhimandrit. Nici pentru prima teză, nici pentru cea de a doua nu se menționează de către autorul amintit documentele de bază, astfel că ambele teze sunt mai degrabă numai simple ipoteze. Se pare că la redactarea ediției franceze P. S. Veniamin și-a însușit teza lui Ubicini, autorul biografiilor românești (după cum a dovedit cu argumente destul de puternice d. Olimpiu Boitoș în lucrarea sa *Biografiile românești ale lui Ubicini*, Cluj 1932) din *Dictionnaire universel des contemporains...* al lui G. Vapereau, tipărit la Paris spre sfârșitul anului 1858. Într'adevăr, în biografia din dicționarul lui Vapereau găsim afirmația că Ioasaf a fost câtăva vreme, după

revoluție, preot de sat în Dobrogea și «coajutor al episcopului de Tulcea (?), care l-a consacrat arhimandrit».

Data ridicării lui Ioasaf la rangul de arhimandrit n'a putut fi deci precizată, însă se poate afirma cu oarecare siguranță că este posterioară anului 1848.

Din faptul că în 1843 se folosea tot de numele mirean Ioan, se poate pune în discuție, după cum spuneam mai sus, chiar și data tunderii în monahism, deși prietenii lui politici l-au numit în tot timpul vieții «părintele Ioan». Fapt cert este că a fost călugărit înainte de 20 Aprilie 1844, dată când a fost numit egumen al mânăstirii Snagov (v. N i c u l a e I. Ș e r b ă n e s c u, *Istoria mănăstirii Snagov*, București 1944, p. 116).

Evidențiind activitatea desfășurată în timpul revoluției dela 1848 de arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, d. Constantinescu-Iași îl numește *Gheorghe Poenaru*, folosind numele mirenesc, adăogând totodată probabilitatea înrudirii cu cunoscutul om al școalei, Petrache Poenaru. Presupunerea înrudirii celor două personalități a fost cauzată numai de o aparentă coincidență de nume, căci în realitate numele de familie al lui Ghenadie era Pârvulescu, supranumit însă Poenaru întru cât a fost multă vreme egumen al mânăstirii Poiana, de lângă Câmpina, după cum Ioasaf a fost supranumit Snagoveanu, după numele mânăstirii Snagov.

In Moldova revoluția dela 1848 nefiind decât o mișcare modestă, numărul intelectualilor revoluționari moldoveni a fost relativ mic: Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negri, George Sion, Ionescu dela Brad și alții.

Cele câteva figuri interesante care se cunosc din viața Bisericii moldovenești din epoca pașoptistă, ca aceea a arhiereului (nu arhimandritului, cum s'a strecurat din eroare) Filaret Scriban și a mitropolitului Veniamin Costache, care n'a apucat anul 1848, s'au mărginit mai mult la desvoltarea spiritului național. In schimb, preoții de mir au stat și 'n Moldova alături de popor, deși nu se cunosc cazuri precise, în afară de preotul Gheorghe Bodescu dela Biserica Domnească din Bârlad.

In încheiere, d. prof. P. Constantinescu-Iași ajunge la concluzia că «generația pașoptistă și-a împlinit, cu toate ezitările din anul revoluției și renunțările ulterioare, misiunea intelectualului cinstit și conștient».

51. CONSTANTINESCU-IAȘI, P., Prof., *Trei pictori români în revoluția dela 1848. Negulici, Rosental și Iscovescu.* In *Studii*, revistă de știință-filosofie-arte, III, Iulie-Septembrie 1948, p. 152-205. [Și extras, 59 p. + 9 pl.].

Din pleiada de intelectuali care a înfăptuit revoluția dela 1848 din Muntenia au făcut parte și pictorii Ioan Negulici, Constantin Daniel Rosental și Barbu Iscovescu, care au deschis drumuri noi în pictura românească, fără a pierde legătura cu realitățile locale.

In documentatele biografii ale acestor pictori, care au luptat și au suferit pentru idealurile revoluționare dela 1848, găsim câteva date care merită a fi reținute, din punctul nostru de vedere.

Ioan Negulici era fiul unui preot din Câmpulung-Muscel, Dumi-

Iordache Negulici, fost protopop şi chiar «subocârmuitor». Rămasă văduvă, maică-sa, femeie înţeleaptă şi cucernică, s'a călugărit în mânăstirea Nămăeşti. Ioan a moştenit dela părinţii săi «un temperament religios, care se pare că-l urmăreşte chiar în timpul misiunii politice»; pe vremea când a fost prefect de Prahova nu lipsea dela biserică, unde ţinea cuvântări morale, iar într'o scrisoare pe care i-a trimis-o lui Eliade din Constantinopol la 22 Februarie 1851, între altele, scria: «Sunt democrat, prin urmare adevărat creştin». Ca o dovadă de iubire şi de recunoştinţă faţă de mama sa, i-a lucrat portretul, în ulei: «Maica Pelaghia».

Dar Ioan Negulici n'a fost numai pictor, ci a desfăşurat şi o activitate literară, tipărind numeroase traduceri din franţuzeşte, între care şi *Martirii* de Chateaubriand, încercând chiar şi lucrări personale, pe lângă articole, sfaturi şi maxime. Deşi d. Constantinescu-Iaşi s'a oprit cu destulă atenţie asupra activităţii literare a lui Negulici, totuşi a trecut peste un amănunt, pe care desigur l-a socotit de mică importanţă, dar care contribue în bună măsură la cunoaşterea structurii lui spirituale. Astfel Negulici, preocupat de problema educaţiei sociale şi influenţat de un reprezentat întârziat al clasicismului, Louis Aimé-Martin, îşi propusese publicarea unei colecţii de scrieri cu acest caracter, publicând în *Curierul Românesc*, n-rul 98 din 27 Decembrie 1846, un *Plan de o mică bibliotecă universală, religioasă, morală, literară, petrecătoare, ştiinţifică, etc., etc., pentru ambe-sexele; începând dela vrista copilăriei şi până la vrista coaptă*». In partea consacrată literaturii religioase (Secţia I, partea 3) era prevăzut un număr impresionat de traduceri din Părinţii bisericeşti: Clement Alexandrinul, sf. Vasile cel Mare, sf. Grigore de Nisa, sf. Ioan Hrisostom, Efrem Sirul, Ieronim, Augustin, Ambrozie ş. a., ceea ce denotă că pictorul Negulici cunoştea valoarea literaturii patristice, şi dându-şi seama de folosul ei, a fost printre cei dintâi Români care s'au gândit la o traducere planificată, în româneşte (v. D. POPOVICI, *Louis Aimé-Martin şi proiectele de biblioteci universale de la Bucureşti*, în *Revista Istorică*, an. XXII (1936), p. 225-234).

Murind la 5 Aprilie 1851 în Constantinopol, a fost îngropat în acelaşi mormânt in care repauzează şi Iscovescu, precum şi un al treilea exilat, preotul Athanasie Luzin din Craiova. Printre cei ce l-au petrecut până la mormânt se găsea şi arhimandritul Ioasaf Snagoveanu, care, după cum spune G. I. Creţescu într'o scrisoare trimisă lui Const. Ipătescu în ţară la 9 Aprilie 1851 şi publicată în *Universul* nr. 227, 1934, «sosise de o săptămână la Constantinopol»; aflăm astfel o nouă dată sigură privitoare la biografia acetui renumit călugăr.

Din biografia lui Rosental, evreu, menţionăm cuprinsul unei scrisori trimisă lui Rosetti din exil, scrisoare prin care cere să se povestească prin articole publicate în ziarele din Londra că revoluţia populară şi umanitară dela 1848 n'a fost opera câtorva oameni, ci toţi au participat le ea, mici şi mari, săraci şi bogaţi, locuitori dela oraşe şi dela sate, preoţi, femei, tineri şi bătrâni; a fost opera lui Dumnezeu, opera tuturor.

In ceeace priveşte pe Iscovescu, tot evreu, este de subliniat faptul că parte din subiectele picturilor şi desenelor sale au caracter creştin, ca

«Biserica dela Mathausen», «Capela Sfânta Ana» din Gmunden, «Biserica Sf. Dumitru» din Craiova, precum şi copiile după Tiziano («Depunerea în în mormânt», «Crist cu crucea», «Sfânta Familie») sau după Rubens («Madona», «Sf. Ambrosie»). Unul din cele mai reuşite portrete lucrate de Iscovescu este «Simeon Balintu, Preotu de la Roşia Abrudului», preot unit, conducător de oaste în luptele revoluţionare din Ardeal, 1848-1849.

53. DIACONU, GH. C., *Popa Şapcă*, în *Telegraful Român*, Sibiu, an. XCVI, nr. 11-12, 13 Iunie 1948, p. 5.

Autorul nu aduce nicio contribuţie sau interpretare nouă, ci face un simplu rezumat după broşura d-lui prof. P. Constantinescu-Iaşi, *Popa Radu Şapcă, un conducător de frunte al revoluţiei din 1848*, Editura Apărării Patriotice, Bucureşti, 1945.

54. GEORGESCO-BUZĂU, GH. I., *Aspect de l'année 1848 dans les Principautés Roumaines*, în *Arcades*, cahiers des lettres et des arts, 5, 1948, 7-20+6 pl.; text în limba rusă, p. I-VIII+1 pl.; text în limba engleză, p. XVI-XXIII.

Împlinirea a 100 de ani dela revoluţia din 1848 a prilejuit numeroase cercetări şi studii, prin care s'au impus nume noi de istorici. Printre aceştia se numără şi d. Gh. I. Georgescu-Buzău.

In ultimul său articol, publicat în revista *Arcades*, d. Georgescu-Buzău prezintă un aspect general al mişcărilor revoluţionare româneşti din 1848, ocupându-se bine 'nţeles de fiecare în parte, întru cât deşi au avut trăsături comune, ele s'au desfăşurat separat.

Din prezentarea revoluţiei din Muntenia, reţinem pagina consacrată clerului (p. 12), a cărui mare contribuţie la revoluţia din 1848 este evidenţiată de autor cu toată obiectivitatea, insistând în special asupra lui Popa Şapcă şi «părintele Ambrozie» dela episcopia Buzăului, supranumit «Popa Tun». De asemenea, «figuri bisericeşti ca a preotului (corect, *arhimandrit*, n. n.) din Prahova Ghenadie Poenaru, ca a preotulu Neagu Benescu din satul Domniţa şi ale multor altora ale căror nume n'au fost reţinute de istorie, au fremătat la unison cu revoluţionarii».

La p. 13, o fotgrafie a lui Popa Şapcă, care, deşi bust, se deosebeşte de cele două cunoscute până acum: este mult mai clară, mai reprezentativă.

55. GEORGESCU-BUZĂU, GH. I., *Aspectul agrar al revoluţiei din 1848 în Muntenia*. Ediţia II-a revăzută şi adăugită. Cu reproduceri fotografice după stampe contemporane. Editura de Stat, [Bucureşti], 1948, 237[-239] p., 17×10,5 cm. [Biblioteca de buzunar, 69]. [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcţie a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluţionar 1848]

Autorul urmăreşte, cu o bogată documentare, evoluţia mult desbătutei «chestii ţărăneşti» în timpul revoluţiei din 1848 în Muntenia, dela înscrierea ei în articolul 13 al Proclamaţiei dela Islaz, prin care s'a cerut «emancipaţia clăcaşilor ce se fac proprietari prin despăgubire», şi până după înăbuşirea mişcării, arătând uneltirile reacţiunii şi delăsările din sânul guvernului provizoriu, insistând în special asupra desbaterilor din Comisia proprietăţii. Din larga expunere a acestor desbateri se poate

constată cu destulă uşurinţă că cel mai dârz apărător al drepturilor ţăranilor la împroprietărire a fost preotul Neagu Benescu, delegat al sătenilor din judeţul Râmnicul Sărat, pe care d. Gh. I. Georgescu-Buzău îl numeşte prescurtat şi popular Popa Neagu, fapt care poate să dea naştere la confuzii, cum am arătat în altă notă bibliografică de aci.

Uneltirile reacţiunii i-au dat prilej autorului să scoată în evidenţă şi calităţile de mare curaj a unei alte feţe bisericeşti (preot, după d-sa, dar care în realitate a fost călugăr), Ambrosie, dela episcopia Buzăului, cunoscut de atunci sub numele de «Popa Tun».

56. Georgescu-Buzău, Gh. I., *Preoţi luptători*. In *Albina*, foaie săptămânală [editată de] „Aşezămintele pentru Cultura Poporului", an. 51, no. 23-24, 6 Iunie 1948, număr special închinat revoluţiei dela 1848..., p. 7.

Pornind dela credinţa că lupta revoluţionarilor avea înţeles biblic de a «izbăvi norodul de cel viclean», slujitorii altarului s'au alăturat acum o sută de ani crezului paşoptist. Toţi au îmbrăţişat cauza revoluţiei cu toată căldura şi convingerea, însă au fost câţiva care, prin activitatea lor, au ieşit din comun, situându-se printre fruntaşii şi eroii revoluţionari: călugărul Ambrosie (autorul îl numeşte «preotul Ambrozie») dela episcopia Buzăului, poreclit «Popa Tun», datorită căruia a dat greş încercarea reacţiunii dela 1 Iulie 1848 de a răsturna guvernul revoluţionar; Popa Şapcă din Celei, «care a avut o chemare hotăritoare pentru începutul revoluţiei»; arhimandritul Iosafat Snagoveanu, arhimandritul (nu preot, cum crede autorul) Ghenadie Poenaru şi preotul Neagu Benescu, reprezentant al clăcaşilor în Comisia Proprietăţii, care «a împlinit toate nădejdiile ce clăcaşii şi-au pus în el, căci glasul său amar şi cercetător va fi, dela început şi până la ultima şedinţă, un neobosit îndemn pentru ceilalţi aleşi ai clăcaşilor, cari dela el vor lua îndemn ca să-şi deschidă sufletele şi să-şi mărturisească urgisirea şi năzuinţele».

In cuprinsul articolului, destul de extins pentru o revistă cu caracter popular, d. Gh. I. Georgescu-Buzău consacră capitole speciale pentru: *Popa Tun*, *Popa Şapcă* şi *Popa Neagu*, asupra căruia stăruie ceva mai pe larg.

Prin această prezentare, autorul aduce un omagiu binemeritat clerului ortodox român, care dealungul veacurilor a luptat alături de popor, justificându-şi rolul de conducător spiritual şi îndrumător social. Istoria, fie ea bisericească sau profană, nu poate trece peste acest adevăr.

57. Grecu A., *Nicolae Bălcescu. Istoricul în cadrul revoluţiei dela 1848*. In *Viaţa Românească*, revistă a Societăţii Scriitorilor din România, an. I, nr. 2, Iulie 1948, p. 90-104.

Locul lui N. Bălcescu în societatea munteană dela 1848 este un loc singular, aproape izolat, al unui luptător pentru marile destine ale neamului. El a pornit dela istorie, pentru a putea adânci realitatea românească politică şi socială. Doctrinar al revoluţiei dela 1848, el o integrează în evoluţia istorică a neamului, socotindu-o ca un moment în desvoltarea evoluţiei sociale a poporului român.

Bălcescu a fost un scriitor creștin, era fără îndoială credincios, religia lui fiind democratică și populară, ca a primilor creștini. In istorie, credea că popoarele au o misiune dumnezeiască de luptă pentru libertate, care se dobândește prin jertfă. «Dacă fiecare nație are o misiune evanghelică a împlini pe pământ, să cercetăm și să întrebăm pe această nație română, atât de doritoare astăzi de viață, ce a făcut, ce lupte a purtat pentru realizarea legii lui Dumnezeu, atât în sânul său, cât și în omenire» Teoria misiunii evanghelice a popoarelor a fost aplicată de Bălcescu la Români în primele două paragrafe din Introducerea la *Românii sub Mihai Vodă Viteazul*, unde influența lui Lammenais este evidentă

58. MATEI GH., *Revoluția dela 1848 și țărănimea*. București, 1948, 45 p., 21×14 cm. [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcție a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluționar 1848].

Țărănimea română asuprită de acum o sută de ani s'a ridicat cu nădejde și a luptat sub steagul revoluției pentru a dobândi desrobirea de sub clacă și a fi împroprietărită cu pământ din moșiile boerești, unde trudeau ca niște robi. Ea a fost însă înșelată și trădată de conducătorii burgheziei reacționare, care au pregătit și au realizat împăcarea cu moșierimea, după ce, la cererea lui Bălcescu, o comisie de delegați țărani și boieri discutase chestiunea împroprietăririi în nouă ședințe, în care preotul Neagu Benescu, «deputat al sătenilor și mare luptător pentru împroprietărirea acestora la 1848», a pus umărul cu putere pentru a mișca din loc «greaua stană de piatră boierească».

Ni se pare ciudat că autorul folosește numele *Popa Neagu*, sau chiar *Neagu Popa*, atunci când este vorba de preotul *Neagu Benescu*, fapt care poate să dea naștere unei erori istorice, întru cât s'ar putea crede că Popa Neagu a fost o persoană cu acest nume, și nu un preot cu numele Neagu. Cazul preotului Radu Șapcă, numit curent Popa Șapcă, nu poate fi invocat pentru susținerea acestei transformări de nume, căci numele lui a devenit legendar, și toată lumea știe că e vorba de un preot, pomenit de popor în cântecele lui nepieritoare. Tendința de a transforma numele preotului Neagu Benescu se observă de altfel și la alți autori.

59. MANOLACHE, TEODOR N., *Preoții și călugării Bisericii strămoșești în revoluția dela 1848*. În ziarul *Universul*, nr. 65, nr. 129, 6 Iunie 1948, pagina *Biserica* (p. 4)

Preoții de mir și călugării Bisericii ortodoxe române au fost permanent în fruntea poporului obijnuit și nedreptățit, în toate provinciile românești și în tot cursul evenimentelor dela 1848, remarcându-se în special preotul Radu Șapcă, călugărul (nu preot, cum din eroare l-a menționat autorul; nu se poate preciza însă deocamdată dacă a fost numai simplu monah, sau ieromonah) Ambrosie (nu Ambrozie), supranumit Popa Tun, ierodiaconul Varlam dela mănăstirea Sinaia, arhimandritul Ioasaf Znagoveanu, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu (Ghenadie Poenaru) și preotul Neagu Benescu din satul Domnița, județul Râmnicul Sărat.

Pentru ca articolul să înfățișeze cât mai complet activitatea revolu-

ţionară a clerului de jos, trebuia să se menţioneze şi faptul că slujitorii altarelor au continuat lupta de [illegible] chiar şi după înăbuşirea revoluţiei, trecând de partea generalului Magheru.

60. MANOLACHE, TEODOR N., *Chipuri de revoluţionari din 1848: Ieromonahul Ambrozie (Popa Tun), Preotul Neagu Benescu, Arhimandritul Ghenadie Pârvulescu (Poenaru), Preotul Gheorghe Bodescu şi Arhimandritul Ioasaf Znagoveanu.* In ziarul *Universul*, an. 65, nr. 140, 20 Iunie 1948, p. 2; nr 151, 4 Iulie 1948, p. 2; nr. 157, 11 Iulie 1948, p. 2; nr. 175, 31 Iulie 1948, p. 2 şi nr. 199, 28 August 1948, p. 2 (toate in pagina *Biserica*).

Nu există pagină din istoria revoluţiei dela 1848 în care să nu găsim incrustate nume de clerici, preoţi de mir şi călugări, scoţându-se în evidenţă faptele şi meritele lor în lupta poporului pentru înlăturarea iobăgiei, pentru dreptate, pentru libertate. Numărul acestor vrednici slujitori ai altarului şi ai neamului este destul de mare; parte din ei însă, prin activitatea şi curajul de care au dat dovadă, figurează printre fruntaşii revoluţionari, în special preotul Radu Şapcă şi arhimandritul Ioasaf Znagoveanu.

In pagina Bisericii din ziarul *Universul* au fost prezentate câteva chipuri de clerici revoluţionari de frunte, arătându-se personalitatea şi faptele lor, încadrate în atmosfera în care s'au desfăşurat evenimentele memorabile de acum o sută de ani: monahul Ambrosie, preotul Neagu Benescu, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, preotul Gheorghe Bodescu şi arhimandritul Ioasaf Znagoveanu.

Intru cât în articolele respective s'au strecurat unele date îndoelnice, se impun anumite îndreptări şi completări.

Astfel, cu privire la Ambrozie, trebue menţionat că toate documentele rămase dela el sunt semnate Ambrosie, cu s, nu Ambrozie, cu z, şi ca atare, numele lui corect este Ambrosie. El a fost într'adevăr călugăr, însă nu s'a putut preciza încă dacă a fost numai simplu monah, sau ieromonah, cum cred unii (I. Ionaşcu, *Material documentar privitor la istoria seminarului din Buzău*, Bucureşti 1937, p. 180), căci semna totdeauna *Ambrosie*, fără nicio altă menţiune (v. *ms. 3130, f.* 192, 217, 253, ş. a., Academia R. P. R.). Intr'o cerere de ajutor adresată la 21 Noemvrie 1860 arhimandritului Dionisie, locotenent de episcop al Buzăului, Ambrosie aminteа că a servit 30 de ani ca îngrijitor al metohului Sf. Dumitru din Bucureşti. Din aceasta nu rezultă, — cum s'a afirmat —, că Ambrosie a servit numai 30 de ani ca îngrijitor al metohului. Din corespondenţa purtată cu episcopia se poate urmări activitatea lui în ceastă funcţie până la 21 Martie 1863. (Academia R. P. R., *ms. 3130, f.* 253). De aci înainte nu se mai ştie nimic despre el; abia la 1 Octomvrie 1866 apare în documentele existente numele unui nou îngrijitor, preotul Filip. *(Idem, f.* 328-9).

In legătură cu Ambrosie s'a mai ridicat şi altă problemă: documentele şi contemporanii vorbesc într'adevăr despre un preot care prin curajul extraordinar de care a dat dovadă a fost supranumit «Popa Tun», însă nu-l identifică; ba ceva mai mult, în amintirile sale, colonelul Lăcusteanu afirmă că a văzut «preoţii sfântului altar al Bisericii ortodoxe călări pe tunuri», cunoscând dintre ei «pe popa Ion sau Iosafat... şi popa Dionisie, actualul episcop al Buzăului» (p. 155). Intr'adevăr, numele lui Ambrosie nu este pomenit nici în proclamaţia guvernului provizoriu prin care mulţumeşte «tuturor preoţilor şi eromonachilor ce în capul poporului, cu peptele goale, se puseră înaintea tunurilor şi le smulseră din mânile inemicilor libertăţii» *(Anul 1848 în Principatele Române*, tom. II, p. 434), nici de Eliade în scrierile sale în legătură cu revoluţia, şi nici în articolul publicat în *Pruncul Român*, nr. 8-10, cu data de 6-8 Iulie 1848, în care se descrie episodul cu tunurile, din ziua de 1 Iulie 1848 *(Anul 1848...*, II, [illegible]27); în schimb, G. I. Vernescu, martor ocular, într'un articol publicat în *Pruncul Român*, nr. 12 din 10 Iulie 1848, precizează: «unul din preoţi, Ambrosie de la Episcopia Buzăului, se avântă în mijlocul soldaţilor şi se aruncă pe un tun...» *(Anul 1848...*, II, 394). Eliade nu a fost în Bucureşti în timpul busculadei, iar pe afirmaţiile colonelului Lăcusteanu nu se poate pune temei, căci el nu cunoaşte bine pe preoţi, confundând pe Ambrosie cu Dionisie Romano, care în timpul revoluţiei nu s'a deplasat în Bucureşti, cum nu s'a deplasat nici Popa Şapcă, despre care afirmă că l-ar fi auzit vorbind, din camera lui Pleşoianu dela Palat, unde se găsea închis *(Amintiri...*, p. 139). Deci «Popa Tun» n'a putut fi altcineva decât Ambrosie.

Cât priveşte celelalte «chipuri de revoluţionari», ar mai fi de adăogat că preotul Gheorghe Bodescu a fost «arestituit» de ispravnicul judeţului chiar în ziua când a ţinut vestita sa predică, iar arhimandritul Ioasaf Znagoveanu, în afară de activitatea sa bisericească, şi revoluţionară, a fost şi un autor fecund, tipărind manuale de religie, precum şi alte lucrări teologice şi chiar filologice; tot el a tipărit în primă ediţie *Invăţăturile lui Neagoe Basarab.*

61. PERPESSICIUS [PANAITESCU, D.], *Câteva instantanee din cronica literară a anului 1848.* In *Viaţa Românească*, revistă a Societăţii Scriitorilor din România, an. I, nr. 2, Iulie 1948, p. 105-123.

Literatura anului 1848, care în general este o producţie spontanee, consemnată în publicaţiile periodice ale vremii, nu s'a ridicat mai niciodată până la înălţimea idealurilor generoase ale revoluţiei. Din cortegiul desfăşurat pe o sută de ani şi mai bine al apoteozatului an 1848 nu lipseşte niciuna din formele în care poate să apară creaţia literară: lirismul, ziaristica, memoriul şi memoriile, relaţia de călătoie, naraţiunea romantică sau romanţioasă, corespondenţa, jurnalul de însemnări, satira şi chiar pastişa cu carcter religios, folosită cu mult succes de Mihail Kogălniceanu în «Noul Acatist al Marelui Voevod Mihail Sturza», un aspru rechizitoriu pe care l-a făcut domnitorului moldovean. Pentru ca această lucrare să pătrundă în masele populare, Kogălniceanu a folosit tiparul tradiţional al literaturii religioase şi al cărticelelor colportate din târg în târg. Păstrând toate atributele tehnice ale acestei literaturi, el şi-a împărţit lucrarea, cu perfectă simetrie, în zece «icosuri», urmate de zece «condace», dovedindu-se un profund cunoscător al vieţii şi literaturii noastre religioase.

62. ROLLER, MIHAIL, *1848 în Principate*, București, 1948, 38 [—40] p.+3 pl., 21×14 cm. [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcție a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluționar 1848].

O succintă expunere a evenimentelor din 1848 petrecute în Moldova, Valahia și Transilvania, din care reiese clar că în urma desvoltării societății de pe teritoriul acestor principate și sub influența marilor transformări ce au avut loc în Europa după marea revoluție burgheză din Franța, Românii tind prin luptă să-și închege un stat independent, democrat și național.

Intr'unul din pasagiile în care se ocupă de complotul organizat pentru ziua de 19 Iunie de către elementele contrarevoluționare din Valahia, autorul afirmă că «massele populare din București auzind vestea arestării guvernului provizoriu și fiind agitate de luptătoarea Ana Ipăteescu și episcopul Ambrozie din Buzău, etc...», s'au îndreptat spre palat (p. 21). In realitate este vorba despre monahul (sau ieromonahul) Ambrosie, vestitul «Popa Tun», administratorul metohului «Sf. Dumitru» pe care episcopia Buzăului îl avea în București, și nu de un episcop Ambrozie, inexistent de altfel în istoria acelei episcopii.

63. ROLLER, MIHAIL, *Ana Ipătescu*, București, 1948, 19 p.+1 pl., 21×14 cm. [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcție a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluționar 1848].

Nu este o lucrare nouă, ci o nouă ediție, a II-a, deși nu se face nicio mențiune. Prima ediție a fost scoasă de Ministerul Informațiilor în 1946, ca cea dintâi broșură din colecția «Luptătoare pentru democrație». Textul este același, adăogându-i-se numai câteva considerațiuni finale.

Se evidențiază lupta dusă de Ana Ipătescu și în deosebi rolul ei de frunte în mobilizarea și acțiunea poporului din ziua de 19 Iunie 1948 pentru liberarea guvernului revoluționar.

Amintind și de curajul și eroismul monahului (sau ieromonahului) Ambrosie, supranumit de atunci «Popa Tun», autorul îl numește de data aceasta «Preotul Ambrozie, dela Episcopia Buzăului» (p. 12); deși este vorba despre același Ambrosie menționat în altă lucrare *(1848 în Principate)* ca episcop al Buzăului.

64. SADOVEANU, ION MARIN, *Figuri de la 1848. De la un mitropolit reacționar la preoți revoluționari*. In ziarul *Națiunea*, an. III, nr. 668, 21 Iunie 1948

La 1848, preoțimea celor mulți, preoțimea țăranilor s'a arătat demnă de rolul de conducere pe care l-a avut, în timp ce mitropolitul Neofit s'a făcut «unealtă docilă în mâna boierilor reacționari... a subminat cu îndărătnicie revoluția».

«In bună afirmare revoluționară... se așează însă Ioasaf Znagoveanu», care luând o atitudine ostilă împotriva mitropolitului Neofit, îl atacă violent. Adevăratele figuri revoluționare sunt însă preoții de mir, care «corespund ca lealitate, adevăr și înflăcărare păturilor sociale pe care le reprezintă și le conduc, în majoritatea cazurilor, țărănimii. In fruntea lor se așează popa Radu Șapcă, partizan entuziast al revoluției, numit în

guvernul provizoriu dela Islaz, pentru ca in cel dela București să nu mai fie. Renunțând la această figură curată de sinceer și demn luptător al poporului, revoluția pornise pe un făgaș greșit pentru ea».

Alături de Popa Șapcă, merită să fie amintit și Popa Neagu Venescu, luptător aprig pentru țărani în îndoelnicile comisii de împroprietărire, precum și «mulți preoți dela țară, anonimii, cari toți, în fruntea cetelor lor veneau să se unească într'un mare avânt cu revoluționarii. Umbra mitropolitului Neofit nu poate să întunece lumina aceasta vie, purtată prin viață de mărunții, dar adevărații slujitori ai altarului».

D-l Ion Marin Sadoveanu aduce o contribuție prețioasă pentru biografia lui Ioasaf Znagoveanu, subliniind — ca și d. prof. P. Constantinescu-Iași de altfel — că «el e cel d'intâi care a tipărit învățăturile lui Neagoe».

In legătură cu partea negativă a înaltului cler în revoluția dela 1848, reamintim că în afară de mitropolia Ungrovlahiei, toate celelalte trei episcopii din Țara Românească erau vacante, fiind conduse de arhierei. în calitate de locotenenți de episcopi: Nifon, la episcopia Râmnicului, Climent, la episcopia Argeșului, și Filotei, la episcopia Buzăului. Sperând să ajungă episcopi, au avut într'adevăr toți o atitudine de espectativă, sau chiar protivnică mișcării revoluționare.

65. SIMACHE, N. I., *Despre revoluția dela 1848 în Ploiești și Jud. Prahova* [Pe copertă: *Revoluția dela 1848 în Ploești și jud. Prahova]*. București, 1948, 120 p., 21×14 cm. [Apărut sub îngrijirea Comitetului de Direcție a Sărbătoririi Centenarului Anului Revoluționar 1848].

Județul Prahova, prin caracterul lui economic, prin marele număr de locuitori și prin poziția geografică, a participat activ la evenimentele din 1848. Conducătorii revoluției au dat o atenție deosebită acestui ținut, care figura printre cele patru regiuni sau puncte de unde, după planurile întocmite, avea să izbucnească mișcarea.

Pe bază de documente — reproduse și în anexă — autorul face un istoric al mișcării revoluționare din județul Prahova, pe care o coordonează cu desfășurarea generală a revoluției.

Din analizarea documentelor «rezultă că o parte din clerul de jos din Prahova a luat parte activă la revoluția din 1848» (p. 43), dându-i un sprijin puternic (p. 52), fapt constatat de altfel în toate celelalte județe. Dintre figurile clericale amintite de d. Simache, se reliefează mai ales aceea a ieromonahului Varlam dela mânăstirea Sinaia.

Ca o observație de amănunt, vom menționa că din circulara nr. 172-174 din Sept. 1848 a Departamentului Trebilor din Lăuntru al Țării Românești (Documentul nr. 19), reprodusă la p. 101, privitoare la urmărirea și arestarea călugărilor rânduiți cu propaganda revoluționară a fost omis numele lui Iosef Diaconul din Slam-Râmnic. (v. *Anul 1848 în Principatele Române*..., VI, p. 620),

Reamintim de asemenea că Preotul Ambrozie (Popa Tun), pomenit la pag. 21, era în realitate monahul (sau ieromonahul) Ambrosie.

66. ȚURCAN VIRGIL, pr. prof., *Preoți ardeleni luptători. — Contribuții la revoluția din 1848 —*. In *Foaia Diecezană*, organul oficial al eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului, an. LXIII, nr. 24-26, 20 Iunie 1948, p. 4-5.

Contribuția preoțimii pentru desrobirea poporului asuprit se oglindește într'un mod cu totul deosebit în timpul revoluției dela 1848 din Ardeal, unde preoții au fost nu numai îndrumătorii și însuflețitorii mulțimii, ci chiar «generalii acestei oștiri țărănești», cum afirmă istoricul și revoluționarul Nicolae Bălcescu.

Intre numeroșii preoți luptători ardeleni dela 1848, se conturează profilul de erou legendar al prefectului (=comandant de legiune) Simion Groza, ca și cele ale tribunului (=comandant de diviziune) I. Gombosiu și Teslovanu (Ion Fodoreanu). Printre cei cari au fost în fruntea gărzilor în timpul revoluției dela 1848 se numără chiar și Nicolae Popea, episcop de Caransebeș, la începutul păstoriei sale.

Pentru ilustrarea pătimirii preoțimii ardelene alături de popor, autorul citează cazul preotului Iosif Cazan din Mesteacăn, căruia asupritorii i-au smuls unghiile, i-au tras dinții și i-au ars barba, omorîndu-l în chinuri groaznice. Noi am mai adăoga pe cel a protopopului septuagenar Vasile Turcu din Catina, spânzurat la Cluj fără să aibă nici cea mai mică vină, precum și cel al preotului Ioan Papiu, spânzurat la Turda numai pentru vina de a fi fost tatăl lui Alexandru Papiu Ilarian, tânărul student care în adunările dela Blaj lămurea poporul asupra hotărîrilor luate.

Intru cât preoții români erau înfrățiți în luptă în fruntea poporului, autorul nu face deosebire între ortodocși și uniți.

67. VASILESCU, EMILIAN, Diacon Dr., *O latură necercetată a revoluției române din 1848*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1948, 30 p., 21×14,7 cm. [Extras din *Anuarul XXIV (VI) al Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu*].

Sufletul creștin al poporului român, care s'a vădit totdeauna în marile sale manifestări, n'a lipsit nici din revoluția de acum o sută de ani de pe cele două laturi ale Carpaților.

Deși revoluția din Moldova nu-și merită numele, totuși preoțimea s'a dovedit a fi alături de popor, care își cerea drepturile. Autorul citează chiar pe mitropolitul Meletie, afirmând că ar fi «sprijinit revendicările mai mult decât juste ale poporului». Exemplul cel mai elocvent este însă cel al preotului Gheorghe Boldescu (greșit scris Bădescu) din Bârlad.

In Muntenia, revoluția a fost mult mai temeinic organizată, fiind susținută cu însuflețire de masele populare; «nicăiri nu s'a dat un caracter atât de pronunțat evanghelic principiilor pentru care luptau revoluționarii, ca în această provincie. Cuvintele «dreptate, frăție» rezumă virtuțile creștine în ce au ele mai esențial: dreptate și iubire. Dacă n'ar fi existat decât proclamația, tot s'ar fi putut vorbi și scrie despre spiritul creștin al revoluției dela 1848, căci este dela un capăt la altul străbătută de un duh evanghelic». La aceasta se adaugă însă participarea în număr impresionant a preoților și călugărilor, dintre care mulți s'au ilustrat cu prisosință, prin actele de vitejie sau activitatea depusă, cum e cazul monahului (sau ieromonahului; autorul îl crede preot) Ambrosie (Popa Tun)

sau al preotului Neagu Benescu. Constituția era numită «sfântă», iar legămintele și jurămintele se făceau pe sfânta Evanghelie și sfânta cruce, căci toți conducătorii revoluției erau stăpâniți de sentimente creștine.

Același elan religios sau quasi-religios se întâlnește aproape în aceeași măsură și în revoluția din Ardeal, unde preoțimea va trebui să plătească și ea un greu tribut de sânge.

Scrisă clar și documentat, lucrarea părintelui prof. Emilian Vasilescu aduce o contribuție prețioasă la cunoașterea revoluției dela 1848 din principatele române, sub un aspect nou, necercetat încă până acum.

68. *1848 în Principatele Române*. [Ministerul Artelor și Informațiilor, 1948]

Cu prilejul centenarului revoluției dela 1848, revista de artă *Arcades*, care apare sub auspiciile Ministerului Artelor și Informațiilor, a tipărit un volum festiv, *1848 în Principatele Române*, în care sunt înfățișate prin imagini și prin articole și păreri commemorative momentele și semnificația mișcării de desrobire de acum o sută de ani.

Documente artistice în legătură cu evenimentele dela 1848 nu avem prea multe; nu avem o imagine a adunării dela Islaz, și nici cu proclamarea revoluției la București. In schimb, avem un tablou colorat, care înfățișează adunarea dela Blaj, în fața catedralei, precum și o fotografie cu Adunarea de pe Câmpia Filaretului, amândouă reproduse în volumul festiv, în condițiuni tehnice superioare. A fost reprodus de asemenea și un interesant desen al lui R. Danielis, care reprezintă Lupta din Dealul Spirei, dela 13 Septembrie; pe lângă acțiunea propriu zisă, artistul a ținut să redea și o fermecătoare panoramă a Bucureștilor de atunci, în care predominau bisericile, ale căror turle se înălțau semețe spre cer.

Dintre portrete, menționăm pe cele ale lui Bălcescu și C. A. Rosetti, precum și fotografia bust a lui Popa Șapcă.

Pentru a ne da o imagine cât mai exactă a epocii, au fost reproduse și unele gravuri și desene ale lui Raffet, Bouquet, Doussault și alții, încercându-se astfel să se umple golul ce se resimte în documentarea artistică a evenimentelor în legătură directă cu revoluția.

Dintre portrete, menționăm pe cele ale lui Bălcescu și C. A. Rosetti, precum și fotografia bust a lui Popa Șapcă.

Prezentând succint scriitorii din epoca pașoptistă, d. G. Călinescu menționează și pe călugărul Eufrosin Poteca, fost egumen al mănăstirii Motru, care, «fără să fi jucat un rol deschis în 1848,... trebuie considerat ca un revoluționar. In repetate rânduri Poteca propusese Domnului și boierilor «legea dreptății», adică să se «slobozească robii, să nu mai poată nimenea nici a ține rob, nici a vinde rob, nici a cumpăra rob», apoi «să se hotărască a se da dăjdiie pentru cheltuiala statului și de mare și de mic, fiecare după averea sa» (p. 51).

69. *1848. Problema agrară discutată de țărani și proprietari.—Documente—* Ediția II-a. Editura de Stat, [București], 1948, 139 [—141] p., 17×11,5 cm.

Reeditarea proceselor verbale ale desbaterilor comisiei proprietății, alcătuită din delegați ai moșierilor și țăranilor în vederea întocmirii unei

proect de lege în sensul articolului 13 din Proclamaţia citită în ziua de 9 Iunie la Islaz.

Procesele verbale au fost reproduse după colecţia de documente intitulată «*Anul 1848 în Principatele Române*» (vol. III), coroborate cu lucrarea «*Chestiunea proprietăţii desbătută de proprietari şi ţărani la 1848*» a lui C. D. Aricescu, publicaţii devenite foarte rare.

Preoţii vor găsi în această carte un exemplu demn de imitat, în atitudinea preotului Neagu Benescu, delegat sătean din partea judeţului Râmnicului Sărat, care a apărat şi a susţinut drepturile ţăranilor iobagi şi clăcaşi la împroprietărire cu o pricepere şi îndârjire rar întâlnite.

70. *Căpeteniile revoluţiei dela 11 Iunie 1848. [Nicolae Bălcescu, Popa Radu Şapcă, Ion Eliade, Gheorghe Magheru, Christian Tell].* În ziarul *Naţiunea*, an. III, nr. 660, 11 Iunie 1848.

In numărul festiv pentru comemorarea revoluţiei dela 1848, printre altele, ziarul *Naţiunea* a publicat şi o serie de biografii ale căpeteniilor revoluţionare. Popa Radu Şapcă figurează al doilea, după Nicolae Bălcescu. Deşi nu se aduce niciun element nou faţă de cele cunoscute până acum, schiţa biografică a lui Popa Şapcă este bine conturată.

TEODOR N. MANOLACHE

CRONICA INTERNA

NOUA LEGE A CULTELOR

In *Monitorul Oficial*, nr. 178 din 4 August 1948, a apărut Decretul-lege nr. 177, pentru regimul general al cultelor religioase.

Situația cultelor în țara noastră a fost arătată încă din Noemvrie 1946, cu prilejul întrunirii preoților din Capitală la sala Dalles, când d. G. Gheorghiu-Dej, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, a precizat că *„noi facem o politică de realități și Biserica este o realitate a poporului, de care ținem cont"*. Iar după un an, în Noemvrie 1947, d. Ministru Vasile Luca afirma într'o întrunire la Timișoara că *„respectăm orice religie și orice cult. Noi susținem libertatea de credință și am realizat-o ca în nici o altă țară"*.

Deasemenea noua Constituție garantează *„libertatea conștiinței și libertatea religioasă"* asigurând *„libera organizare și funcționare a cultelor, cu condițiunea ca ritualul și practicile lor să nu fie contrare Constituției, securității publice și bunelor moravuri"*.

Pe temeiul acestor principii se sprijină noua lege pentru reglementarea regimului general al cultelor religioase. De altfel în aliniatul ultim al art. 27 din Constituție se prevede că *„modul de organizare și funcționare a cultelor religioase va fi reglementat prin lege"*. Este vorba deci de o aplicare a Constituției în domeniul vieții religioase.

Noua lege are 62 de articole care cuprind: dispozițiuni generale în legătură cu libertatea religioasă și cu libertatea organizării cultelor, raporturile dintre Stat și cultele religioase, activitatea și patrimoniul cultelor, raporturile dintre culte, situația învățământului religios, și unele dispozițiuni finale și tranzitorii

Iată textul legii, publicate după *Monitorul Oficial:*

CAPITOLUL I.

Dispozițiuni generale.

SECȚIUNEA I.

Despre libertatea religioasă.

Art. 1. — Statul garantează libertatea conștiinței și libertatea religioasă pe tot cuprinsul Republicii Populare Române.

Oricine poate să aparțină oricărei religii sau să îmbrățișeze orice credință religioasă, dacă exercițiul ei nu contravine Constituției, securității și ordinei publice sau bunelor moravuri.

Art. 2. — Ura confesională manifestată prin acte, care stânjenesc liberul exercițiu al unui cult religios recunoscut, constitue un delict ce se pedepsește conform legii.

Art. 3. — Nimeni nu poate fi urmărit pentru credința sa religioasă sau pentru necredința sa.

Credința religioasă nu poate împiedica pe nimeni de a dobândi și exercita drepturi civile și politice și nici nu poate scuti pe nimeni dela obligațiunile impuse de legi.

Art. 4. — Nimeni nu poate fi constrâns să participe la serviciile religioase ale unui alt cult.

Art. 5. — Nimeni nu poate fi constrâns, prin măsuri administrative de Stat, să contribue la cheltuelile unui cult sau să se supună unor hotăriri ale organelor religioase de judecată.

SECȚIA II.

Despre libertatea organizării cultelor.

Art. 6. — Cultele religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber dacă practicile și ritualul lor nu sunt contrare Constituției, securității sau ordinei publice și bunelor moravuri.

Art. 7. — Cultele religioase se vor organiza după norme proprii, conform învățăturilor, canoanelor și tradițiilor lor, putând organiza, potrivit acelorași norme, așezăminte, asociațiuni, ordine și congregațiuni.

Art. 8. — Cultele religioase recunoscute pot avea organe de judecată religioasă pentru disciplina personalului din serviciul lor.

Organele disciplinare de judecată se organizează prin regulamente speciale, in conformitate cu canoanele şi statutele cultelor respective. Regulamentele se alcătuesc de organele legale ale cultului respectiv şi se aprobă prin decret al Prezidiului Marei Adunări Naţionale, la propunerea Ministerului Cultelor.

Art. 9. — Părţile componente locale ale cultelor religioase recunoscute pot avea şi întreţine, singure sau în asociaţie cu altele, cimitire pentru credincioşii lor.

Comunele sunt obligate a creia cimitire comune, sau locuri rezervate din terenurile cimitirelor existente, pentru înmormântarea celor ce nu aparţin cultelor ce au cimitire.

CAPITOLL II.

Raporturile dintre Stat şi cultele religioase.

Art. 10. — Credincioşii tuturor cultelor religioase sunt obligaţi a se supune legilor ţării, a depune jurământul în forma şi în cazurile prevăzute de lege şi a face înscrierea actelor de stare civilă în termen legal.

Art. 11. — Delictele şi crimele de drept comun săvârşite de şefii sau de ierarhii cultelor religioase se judecă de Curţi, cu recurs la Curtea Supremă.

Art. 12. — Cultele religioase recunoscute vor trebui să aibă organizaţie centrală, care să reprezinte cultul, indiferent de numărul credincioşilor săi.

Art. 13. — Cultele religioase, pentru a putea să se organizeze şi să funcţioneze, vor trebui să fie recunoscute prin decret al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, dat la propunerea Guvernului, în urma recomandării ministrului cultelor.

In cazuri motivate se va putea retrage recunoaşterea în acelaşi mod.

Art. 14. — In vederea recunoaşterii, fiecare cult religios va înainta, prin Ministerul Cultelor, spre examinare şi aprobare, statutul său de organizare şi funcţionare, cuprinzând sistemul de organizare, conducere şi administrare, însoţit de mărturisirea de credinţă respectivă.

Art. 15. — Biserica Ortodoxă Română, este autocefală şi unitară în organizarea sa.

Art. 16. — Organizarea de partide politice pe bază confesională, este interzisă.

Art. 17. — Părţile componente locale ale cultelor religioase recunoscute, precum comunităţi, parohii, unităţi, grupe, vor trebui să fie înscrise într'un registru special al primăriei respective, cu arătarea nominală a organelor de conducere şi control şi cu indicarea numerică a membrilor care fac parte din ele.

Art. 18. — Asociaţiunile civile şi fundaţiunile care urmăresc în total sau în parte, scopuri religioase, trebue, pentru a fi recunoscute ca persoane juridice, să aibă încuviinţarea Guvernului, Ministerul Cultelor, fiind supuse întru totul obligaţiunilor ce decurg din legi cu privire la caracterul lor religios.

Art. 19. — Inscripţiunile şi semnele simbolice, precum şi sigiliile sau ştampilele arătând denumirea cultului, vor trebui să aibă în prealabil aprobarea Ministerului Cultelor.

Art. 20. — Şefii cultelor, ierarhii şi în general întregul personal din serviciul cultelor, trebue să fie cetăţeni români, bucurându-se de deplinătatea exerciţiului drepturilor civile şi politice.

Art. 21. — Şefii cultelor, precum şi mitropoliţii, arhiepiscopii, episcopii, superintendenţii, administratorii-apostolici, vicarii-administrativi şi alţii,având funcţiunii asemănătoare, aleşi sau numiţi în conformitate cu statutele de organizare ale cultelor respective, nu vor fi recunoscuţi în funcţie decât în baza aprobării Prezidiului Marii Adunări Naţionale, dată prin decret, la propunerea Guvernului, în urma recomandării ministrului cultelor.

Inainte de intrarea în funcţiune, toţi aceştia vor depune jurământul de credinţă în faţa ministrului cultelor.

Formula de jurământ este următoarea:

«Ca slujitor al lui Dumnezeu, ca om şi ca cetăţean,

Jur de a fi credincios Poporului şi de a apăra Republica Populară Română, împotriva duşmanilor din afară şi dinăuntru;

Jur că voiu respecta şi că voiu face să se respecte de către subalternii mei, legile Republicii Populare Române;

Jur că nu voiu îngădui subalternilor mei să întreprindă şi să ia parte şi nici eu nu voiu întreprinde şi nu voiu lua parte la nici

o acţiune de natură a aduce atingere ordinei publice şi integrităţii Republicii Populare Române.

Aşa să-mi ajute Dumnezeu!».

Această formulă de jurământ este obligatorie şi pentru conducătorii asociaţiilor civile cu caracter religios prevăzute la art. 18.

Ceilalţi membri ai clerului aparţinând diferitelor culte, cât şi preşedinţii sau conducătorii comunităţilor locale, vor depune înainte de intrarea lor în funcţiune, în faţa şefilor lor ierarhici, jurământul de credinţă după formula următoare:

«Ca slujitor al lui Dumnezeu, ca om şi ca cetăţean,

Jur de a fi credincios Poporului şi de a apăra Republica Populară Română, împotriva duşmanilor din afară şi dinăuntru;

Jur a respecta legile Republicii Populare Române şi de a păstra secretul în serviciul orânduit de Stat.

Aşa să-mi ajute Dumnezeu!»

Ceilalţi funcţionari din serviciul cultelor religioase vor depune, în faţa autorităţilor competente de Stat, jurământul de credinţă prevăzut de art. 8 din legea Nr. 263 din 30 Decemvrie 1947, pentru constituirea Statului Român în Republica Populară Română.

Art. 22. — Cultele religioase cu organizaţii eparhiale, pot avea un număr de eparhii în raport cu numărul total al credincioşilor.

Pentru crearea şi funcţionarea de eparhii, (dieceze, superintendenţe), se vor socoti în medie 750.000 de credincioşi de fiecare eparhie.

Delimitarea eparhiilor şi repartizarea credincioşilor pe eparhii, se vor face de către organele statutare ale cultului respectiv şi se vor confirma printr'un decret al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, la propunerea ministrului cultelor.

CAPITOLUL III.

Despre activitatea cultelor.

Art. 23. — Activitatea cultelor religioase recunoscute se va desfăşura potrivit cu învăţătura lor religioasă, cu statutul de

organizare aprobat şi în conformitate cu legile ţării şi bunele moravuri.

Art. 24. — Cultele religioase pot ţine congrese sau adunări generale, cu aprobarea Ministerului Cultelor, iar conferinţele şi consfătuirile locale (adunări eparhiale, protopopeşti), cu aprobarea autorităţilor locale respective.

Art. 25. — Ministerul Cultelor va putea suspenda orice hotărîri, instrucţiuni sau ordonanţe, precum şi orice ordin cu caracter administrativ-bisericesc, cultural, educativ, filantropic sau fundaţional, care ar contraveni statutelor de organizare ale cultului respectiv, actelor de fundaţiune, actelor de constituire, securităţii şi ordinei publice sau bunelor moravuri.

Pastoralele şi circulările de interes general vor fi comunicate în timp util Ministerului Cultelor.

Art. 26. — Cultele pot întrebuinţa, în manifestările şi activitatea lor internă, limba maternă a credincioşilor. Corespondenţa cu Ministerul Cultelor se va face în limba română.

Art. 27. — La pomeniri, în legătură cu autoritatea supremă a Statului, care în mod obişnuit se fac cu ocazia diferitelor slujbe religioase, precum şi la solemnităţile oficiale prevăzute de legi şi deciziuni, se vor întrebuinţa numai formule aprobate, în prealabil de Ministerul Cultelor. Cultele sunt ţinute, de asemenea, să nu întrebuinţeze formule şi expresii, în cărţile de ritual, contrare legilor şi bunelor moravuri.

CAPITOLUL IV.

Despre patrimoniul cultelor religioase.

Art. 28. — Cultele religioase recunoscute sunt persoane juridice şi părţile lor componente locale, care au numărul legal de membri prevăzut de legea persoanelor juridice, precum şi aşezămintele, asociaţiunile, ordinele şi congregaţiunile prevăzute în statutele lor de organizare, dacă acestea din urmă s'au conformat dispoziţiunilor legii persoanelor juridice.

Art. 29. — Bunurile mobile şi imobile ale cultelor religioase, ale diferitelor părţi constitutive, aşezămintelor, asociaţiunilor ordinelor şi congregaţiunilor, vor fi inventariate de organele lor statutare.

Organele centrale ale cultelor religioase vor comunica toate datele cu privire la aceste inventare Ministerului Cultelor, pentru exercitarea dreptului de verificare și control.

Art. 30. — Cultele religioase, diferitele lor părți componente, așezămintele, asociațiunile, ordinele și congregațiunile vor avea bugete proprii, cu arătarea veniturilor și cheltuelilor.

Aceste bugete sunt supuse controlului Ministerului Cultelor.

Bugetele și gestiunile organelor și instituțiunilor centrale, ale centrelor eparhiale și ale așezămintelor lor, se aprobă, se verifică și se descarcă de Ministerul Cultelor.

Art. 31. — Cheltuelile pentru întreținerea cultelor religioase și a nevoilor lor, pot fi acoperite și din contribuțiuni consimțite de credincioși.

Art. 32. — Subvențiile acordate de Stat, vor fi contabilizate și controlate, conform legii contabilității publice.

Art. 33. — Contravenirea la legile care privesc ordinea democratică a Republicii Populare Române, poate atrage, în total sau în parte, retragerea subvențiilor acordate de Stat. Deservenții cultelor, care au atitudini antidemocratice, vor putea fi înlăturați, temporar sau definitiv, dela salarizarea acordată de Stat.

Art. 34. — Salarizarea personalului cultelor religioase se va face conform normelor generale în vigoare.

Art. 35. — Instituția patronatului, privind bunuri patronale provenite dela persoane sau instituții private de orice categorie, rămâne desființată.

Art. 36. — Averea cultelor dispărute sau a căror recunoaștere a fost retrasă, aparține de drept Statului.

Art. 37. — Dacă cel puțin 10% din numărul credincioșilor comunității locale a unui cult trec la alt cult, comunitatea locală religioasă a cultului părăsit, pierde de drept o parte din patrimoniul său, proporțională cu numărul credincioșilor care au părăsit-o și această parte proporțională se strămută tot de drept în patrimoniul comunității locale a cultului adoptat de noii credincioși.

Dacă cei care părăsesc comunitatea locală, alcătuesc majoritatea, biserica (locașul de închinăciune, casa de rugăciuni), cum și edificiile anexe, aparțin de drept comunității locale a cul-

tului nou adoptat, cealaltă avere cuvenindu-se celor două comunităţi locale în proporţia arătată în alineatul precedent.

Dacă cei trecuţi de la un cult la altul reprezintă cel puţin 75% din numărul credincioşilor comunităţii locale a cultului părăsit, întreaga avere se strămută de drept în patrimoniul comunităţii locale a cultului adoptat, cu drept de despăgubire pentru comunitatea locală părăsită, proporţional cu numărul celor rămaşi fără a se socoti biserica (locaşul de închinăciune, casa de rugăciuni) şi edificiile anexe; această despăgubire va fi plătită în termen de cel mult 3 ani dela stabilirea ei.

Cazurile prevăzute în acest articol vor fi constatate şi soluţionate de judecătoria populară a locului.

CAPITOLUL V.

Raporturile dintre culte.

Art. 38. — Trecerile dela un cult la altul sau părăsirea unui cult, sunt libere.

Declaraţia de părăsire a unui cult se comunică părţii componente locale a cultului părăsit, prin autoritatea comunală locală. La cerere, autoritatea comunală respectivă este obligată să elibereze dovada facerii acestei comunicări.

Art. 39. — Niciun cult nu va putea înscrie noui adepţi, decât dacă cel ce solicită acest lucru face dovada că a anunţat de părăsirea cultului, cultul căruia i-a aparţinut.

Art. 40. — Relaţiunile cultelor religioase cu străinătatea, vor fi numai de natură religioasă.

Niciun cult religios şi niciun reprezentant al vreunui cult nu va putea întreţine legături cu cultele religioase, instituţiuni sau persoane oficiale în afara teritoriului ţării, decât cu aprobarea Ministerului Cultelor şi prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe.

Art. 41. — Jurisdicţia cultelor religioase din ţară nu se poate întinde în afara teritorului Republicii Populare Române şi nici cultele religioase din străinătate nu vor putea exercita jurisdicţiunea asupra credincioşilor din cuprinsul Statului Român.

Art. 42. — Ajutoarele sau ofrandele primite din străinătate de cultele religioase din țară sau trimise de acestea în străinătate, vor fi controlate de Stat.

Art. 43. — Bunurile bisericești aflătoare în străinătate și interesele religioase ale cetățenilor români în străinătate pot constitui obiectul unor înțelegeri internaționale pe bază de reciprocitate.

Capitolul VI.

Despre învățământul religios.

Art. 44. — Cultele religioase sunt libere a-și organiza învățământul pentru pregătirea personalului cultului sub controlul Statului.

Crearea școlilor și alcătuirea programelor școlare se vor face de către organele competente ale cultelor religioase respective și vor fi supuse spre aprobare Ministerului Cultelor.

Art. 45. — Membrii Corpului didactic se numesc de organele statutare ale cultului religios respectiv, în conformitate cu statutul și normele aprobate de minister, având pentru cei salarizați de Stat recunoașterea prealabilă a ministerului, iar pentru cei plătiți de cult confirmarea în termen de 15 zile dela numire.

Ministerul Cultelor poate anula numirile făcute, când motive de ordine publică sau siguranța Statului cer acest lucru.

Art. 46. — Diplomele și certificatele eliberate de către școlile de învățământ pentru pregătirea personalului cultului, au valabilitatea numai în cuprinsul cultului respectiv.

Echivalarea diplomelor și certificatelor din străinătate, în ceea ce privește pregătirea religioasă, va fi stabilită de comisiuni speciale recunoscute de Ministerul Cultelor.

Art. 47. — Cultele religioase sunt obligate a comunica Ministerului Cultelor toate datele cu privire la organizarea și funcționarea învățământului pentru pregătirea personalului eclesiastic.

Art. 48. — Cultele religioase pot organiza, cu aprobarea Ministerului, pentru pregătirea deservenților cultului, școli de cântăreți și școli pentru pregeătirea clerului.

Şcolile de cântăreţi vor avea la bază cel puţin gimnaziul unic sau şapte clase primare (învăţământul elementar de şapte clase).

Şcolile pentru pregătirea clerului mirean şi monahal pot fi seminarii teologice, având la bază gimnaziul unic sau şapte clase primare, institute teologice, având la bază absolvenţa liceului sau a şcolii normale (pedagogice) şi institute teologice de grad universitar, având la bază bacalaureatul sau diploma de şcoală normală (pedagogică).

Fiecare cult îşi va avea pentru formarea clerului, una dintre aceste forme de aşezământ şcolar.

Pentru pregătirea monahilor, cultele pot organiza, cu aprobarea Ministerului, seminarii speciale, cu bază de gimnaziu unic sau şcoală primară de şapte ani.

Art. 49. — Cultul ortodox va putea avea, pentru pregătirea clerului, două institute teologice de grad universitar.

Cultul catolic va putea avea un singur institut teologic de grad universitar, cu secţiile speciale necesare.

Cultele protestante de asemenea vor putea avea un singur institut teologic de grad universitar, cu secţiile speciale necesare.

Art. 50. — Cultele pot avea internate pentru elevii sau studenţii care urmează şcolile, reespectiv instituite de pregătire a clerului, însă exclusiv pentru aceştia şi numai pe lângă şcoala sau institutul respectiv.

Art. 51. — Jurisdicţia canonică şi învăţătura dogmatică în şcolile de cântăreţi, seminarii şi institute, sunt pe seama cultului respectiv, iar controlul didactic şi administrativ aparţin Ministerului Cultelor, indiferent de felul gradului lor.

Art. 52. — Incadrarea profesorilor actuali se va face prin decret la propunerea Ministerului Cultelor.

CAPITOLUL VII.

Dispoziţiuni finale şi transitorii.

Art. 53. — Actualele seminarii teologice, în care se predă şi cultura generală, se desfiinţează. Corpul didactic de specialităţi laice dela aceste seminarii, împreună cu prevederile bugetare respective, trec dela Ministerul Cultelor la Ministerul Invăţămân-

tului Public. Profesorii care intră în această categorie vor fi încadraţi, după posibilităţi, la catedre de aceiaşi specialitate sau specialităţi înrudite.

Absolvenţii cu diplomă ai seminariilor teologice şi care au obţinut această diplomă până la data apariţiei legii de faţă, se bucură de aceleaşi drepturi de a urma învăţământul teologic superior ca şi bacalaureaţi liceelor teoretice sau diplomaţii şcoalelor normale (pedagogice).

Art. 54. — Facultatea de Teologie din Bucureşti se transformă în Institut Teologic de grad universitar, iar personalul didactic şi administrativ, împreună cu prevederile bugetare respective, trec dela Ministerul Invăţământului Public la Ministerul Cultelor.

Art. 55. — Toate chestiunile cu privire la împărţirea bunurilor între diferitele comunităţi religioase locale ale cultelor, nerezolvate încă, se vor rezolva potrivit dispoziţiunilor art. 37 din legea de faţă.

Art. 56. — Toate cultele religioase sunt datoare a-şi înainta statutul lor de organizare, pus în concordanţă cu prevederile legii de faţă în termen de 3 luni dela data publicări prezentei legii Ministerului Cultelor, în vederea aprobării lor.

Aprobarea statutelor se face prin decret al Prezidiului Marei Adunări Naţionale, la propunerea Guvernului prin Ministerul Cultelor.

Art. 57. — Modificările ulterioare în statutele de organizare ale diferitelor culte religioase, se vor face în acelaşi mod.

Art. 58. — Dispoziţiunile legii nr. 68 din 19 Martie 1937, pentru organizarea clerului militar se abrogă.

Membrii clerului tuturor cultelor sunt obligaţi a acorda asistenţă şi servicii religioase ostaşilor, ori de câte ori li se cere. Refuzul de a satisface această obligaţie, constitue o abatere ce se va sancţiona disciplinar.

Art. 59. — Bisericile şi capelele militare, cu întregul lor inventar, trec în proprietatea parohiilor de acelaşi cult, în circumscripţia cărora se află.

Catedrala Episcopală a clerului militar din oraşul Alba-Iulia, dimpreună cu patrimoniul său, trece în proprietatea Episcopiei ortodoxe române a Clujului, Vadului şi Feleacului.

Art. 60. — Membrii clerului militar, care la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial au cel puţin 20 de ani de serviciu public vor putea cere pensionarea prin derogare dela dispoziţiunile legii generale de pensiuni, beneficiind de un spor de ani, utili la pensie, adăugaţi la timpul efectiv servit.

Membrii clerului militar, care nu vor beneficia de dispoziţiunile aliniatului precedent, vor fi încadraţi în posturi de preoţi, pe baze de cereri individuale, în Eparhiile unde au mai funcţionat sau în alte Eparhii, care au posturi vacante.

Actualul episcop al Armatei, păstrându-şi titlurile şi drepturile personale actuale, rămâne la dispoziţiunea Sfântului Sinod, care-i va fixa atribuţiuni potrivite rangului său.

Art. 61. — Plata acestui personal clerical, trecut la Ministerul Cultelor, se va face dintr'un credit extraordinar bugetar, ce se va deschide de Ministerul Finanţelor şi care se va acoperi prin anularea unei sume de valoare egală din bugetul Ministerului Apărări Naţionale.

Art. 62. — Legea Nr. 54. din 22 Aprilie 1928, pentru regimul general al cultelor, cum şi orice dispoziţiuni contrare prezentei legi, se abrogă.

PARTEA OFICIALĂ

SFÂNTUL SINOD
AL SFINTEI BISERICI ORTODOXE ROMÂNE

SESIUNEA ORDINARĂ DIN ANUL 1948.

Şedinţa din ziua de 24 Mai

Sumarul şedinţei.

Şedinţa s'a deschis în palatul patriarhal cu ceremonialul obişnuit.

La orele 9 dimineaţa s'a oficiat slujba Doxologiei deodată cu slujba Doxologiei pentru deschiderea Marelui Colegiu Electoral pentru alegerea de Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, la care au asistat: Membrii Prezidiului Marei Adunări Naţionale a Republicii Populare Române, Domnul Dr. Petru Groza, Preşedintele Consiliului de Miniştri, Domnul Profesor Stanciu Stoian Ministrul Cultelor, ceilalţi Miniştri, Membrii Sfântului Sinod şi Membrii Colegiului Electoral.

La orele 17, trecându-se în sala de şedinţe din palatul patriarhal, Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, citeşte Mesagiul Prezidiului Marei Adunări Naţionale a Republicii Populare Române, pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sfântului Sinod pe anul 1948. Citirea Mesagiului se termină în aclamaţiile PP. SS. Ierarhi pentru Membrii Prezidiului.

Inalt Prea Sfinţitul Patriarh Locotenent Justinian, în calitate de Preşedinte, mulţumeşte Prezidiului Marei Adunări Naţionale a Republicii Populare Române pentru Mesagiul de deschiderea sesiunii Sfântului Sinod, precum şi Domnului Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, pentru îndeplinirea formelor de obţinere a Mesagiului.

In continuare, *I. P. S. Patriarh Locotenent Justinian* arată că a convocat Sf. Sinod pentru cercetarea actului alegerii în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, săvârşită astăzi de Marele Colegiu Electoral, precum şi pentru rezolvarea actelor înscrise în ordinea de zi.

Declarând şedinţa deschisă, I. P. S. Sa propune a se expedia Domnului Dr. C. Parhon, Preşedintele Prezidiului Marei Adunări Naţionale a R. P. R., şi Domnului Prim Ministru Dr. Petru Groza următoarele telegrame:

«Excelenţei Sale,
Dr. C. Parhon,
Preşedintele Prezidiului Marei Adunări Naţionale a R. P. R.

Astăzi, la deschiderea sesiunii anuale a Sf. Sinod, gândul nostru şi al tuturor Membrilor, se îndreaptă către Excelenţa Voastră şi Vă rugă

să primiți expresiunea [illegible] urări pentru întărirea [illegible] democratice din Țara noastră, asigurându-Vă că vom fi alături de [illegible] la acțiunea pentru [illegible] și îndrumarea sufletelor [illegible] păcii și al înfrățirii între oameni și popoare.

«Domnului Dr. Petru Groza,
Președintele Consiliului de Miniștri.

Sfântul Sinod în prima sa ședință pe anul 1948, exprimă atât Domniei Voastre personal cât și întregului Guvern al Republicii Populare Române, călduroase urări de bine și succes deplin în conducerea treburilor obștești spre binele și fericirea poporului».

Se intră în ordinea de zi.

P. C. Director al Cancelariei Sfântului Sinod citește:

1. Apelul nominal și sunt prezenți: II. PP. SS. Mitropoliți: Justinian al Moldovei, Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului și I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei, PP. SS. Episcopi: Antim al Buzăului, Grigore al Hușilor, Iosif al Argeșului, Andrei al Aradului, Veniamin al Caransebeșului, Nicolae al Clujului, Nicolae al Oradiei, Chesarie al Constanței, Partenie al Armatei, Sebastian al Maramureșului, Policarp al Americei și P. S. Episcop Antim Nica; PP. SS. Arhierei: Veniamin Sinaitul, Galaction Silistreanul, Valerie Botoșăneanul, Emilian Târgovișteanul, Eugeniu Suceveanul, Atanasie Bârlădeanul, Teodor Râșinăreanul și Pavel Ploeșteanul, iar în concediu, P. S. Arhiereu Ilarion Băcăoanul.

I. P. S. Patriarh-Locotenent Justinian spune că P. S. Arhiereu Ilarion Băcăoanul a anunțat prin telegramă că este suferind. Ca atare propune și Sfântul Sinod primind propunerea,

Acordă concediu P. S. Arhiereu Ilarion Băcăoanul.

2. Sumarul ședinței din 21 Noemvrie 1947, ultima din sesiunea 1947. Pus la vot acest sumar,

Sfântul Sinod îl verifică și-l aprobă.

Fiind la început de sesiune se procedează la alegerea secretarilor de ședință și a comisiunilor pe toată durata sesiunii anului 1948.

Se aleg:

Secretari de ședință: P. S. Arhiereu Galaction Silistreanul și P. S. Arhiereu Valerie Botoșăneanul.

Comisiunea Afacerilor Străine:

Președinte: *I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei;*

Membri: *P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Episcop Andrei al Aradului; P. S. Episcop Antim Nica;*

Raportor: *P. S. Arhiereu Pavel Ploeșteanul.*

Comisiunea Canonică Juridică:

Președinte: *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului;*

Membri: *P. S. Episcop Iosif al Argeșului; P. S. Episcop Grigore al Hușilor; P. S. Episcop Chesarie al Constanței;*

Raportori: *P. S. Arhiereu Eugeniu Suceveanul; P. S. Arhiereu Atanasie Bârlădeanul.*

Comisiunea pentru doctrină și viață religioasă:

Președinte: *I. P. S. Mitropolit Vasile al Banatului;*

Membri: *P. S. Episcop Iosif al Argeșului; P. S. Episcop Nicolae al Clujului; P. S. Episcop Antim Nica;*

Raportor: *P. S. Episcop Partenie al Armatei.*

Comisiunea pentru învățământul religios și teologic:

Președinte: *P. S. Episcop Antim al Buzăului;*

Membri: *P. S. Episcop Nicolae al Oradiei; P. S. Episcop Chesarie al Constanței; P. S. Arhiereu Veniamin Sinaitul.*

Raportor: *P. S. Arhiereu Emilian Târgovișteanul.*

Comisiunea pentru monahism:

Președinte: *P. S. Episcop Chesarie al Constanței;*

Membri: *P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Arhiereu Veniamin Sinaitul.*

Comunicări:

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului având cuvântul propune a se declara de urgență toate comunicările din ședința de astăzi și a se lua direct în discuție pentru rezolvare, fără a se mai da la comisiuni. Sfântul Sinod primind propunerea,

Hotărăște cele următoare:

1. — Tem. Nr. 640/948. — Adresa Consiliului Central Bisericesc Nr. 1775/948, cu dosarul alegerii I. P. S. Mitropolit al Moldovei Justinian Marina, în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului preia președinția iar I. P. S. Justinian se retrage fiind discuția asupra alegerii I. P. S. Sale.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului arată că actul alegerii s'a săvârșit în perfectă legalitate și că aleasul a întrunit majoritatea absolută, obținând 283 voturi din 427 voturi exprimate. Ca atare propune aprobarea. Primindu-se propunerea făcută,

Sfântul Sinod în unanimitate de voturi aprobă alegerea I. P. S. Justinian, Mitropolitul Moldovei, în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și dispune a se înfățișa prin Ministerul Cultelor la Prezidiul Marei Adunări Naționale a Republicii Populare Române pentru confirmare.

I. P. S. Justinian ocupă scaunul prezidial.

2. — Tem. Nr. 643/948. — Referatul Cancelariei sinodale în legătură cu fixarea datei pentru înmânarea cârjei și învestiturii, pentru trimiterea invitațiilor și pentru întocmirea programului învestiturii noului patriarh.

Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, comunică Sfân-

tului Sinod [illegible] de acord ca pe data de 6 Iunie a. c. să se facă înmânarea cârjei de către Președintele Prezidiului Marei Adunări Naționale a R. P. R. Tot atunci să se facă și inscăunarea.

La propunerea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului se hotărăște:

Sfântul Sinod se conformează [illegible] comunicate de Domnul Ministru al Cultelor, privitor la data înmânării cârjei și inscăunării I. P. S. Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Intocmirea programului acestei ceremonii și trimiterea invitaţiilor se lasă în grija I. P. S. Justinian.

3. Tem. Nr. 645/948. — Referatul Cancelariei sinodale cu privire la formula de pomenire a Capului Statului la diferitele slujbe religioase, în conformitate cu noua Constituție, votată de Marea Adunare Națională a R. P. R. la 13 Aprilie a. c.

In urma discuțiunilor la care iau parte I. P. S. Președinte Justinian, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și Domnul Ministru al Cultelor se hotărăște:

Pe viitor pomenirea Capului Statului se va face astfel:

«...Membrii Prezidiului Republicii Populare Române, pentru sănătatea și mântuirea lor...»

Aceasta se va comunica la toate Chiriarhiile, pentru a da cuvenitele dispoziții preoțimii.

4. — Tem. Nr. 464/948. — Arhiepiscopia Sibiului cere aprobarea pentru hirotonia în preot a învățătorului pensionar Eugen Crăciun, cerut de credincioșii parohiei vacante Glâmboaca, județul Sibiu.

In urma lămuririlor date de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și a discuțiilor la care iau parte Domnul Ministru al Cultelor, P. S. Episcop Grigore al Hușilor și P. S. Arhiereu Atanasie Bârlădeanul, se hotărăște:

Sfântul Sinod aprobă în mod cu totul excepțional hirotonia învățătorului pensionar Eugen Crăciun, pe seama parohiei vacante Glâmboaca, județul Sibiu.

5. — Tem. Nr. 631/948. — Ministerul Cultelor înaintează memoriul mânăstirii stavropighiale «Acoperământul Maicii Domnului» cu sediul în mânăstirea Bistrița-Vâlcea prin care se cere transformarea mânăstirii de călugări Bistrița în mânăstire de călugărițe.

In urma discuțiilor la care iau parte I. P. S. Președinte Justinian, Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor și P. S. Episcop Iosif al Argeșului în calitate și de Episcop Locotenent al Eparhiei Râmnicului Noului Severin, se hotărăște:

1. — Mânăstirea de călugări Bistrița-Vâlcea din eparhia Râmnicului Noului Severin se transformă în mânăstire de maici și se declară stavropighie patriarhală purtând numele de mânăstirea stavropighială «Acoperământul Maicii Domnului» cu hramurile «Adormirea Maicii Domnului» și «Acoperământul Maicii Domnului»;

2. — Slujbele religioase vor fi oficiate de ieromonahi;

3. Moaștele Sfântului Grigore Decapolitul rămân ale Episcopiei

Râmnicului Noului Severin care urmează a le așeza unde va găsi de bine, fie în catedrala Episcopiei fie la vreo altă mănăstire.

6. — Tem. Nr. 698/948 — Adresa Arhiepiscopiei Craiovei prin care cere aprobarea înființării mânăstirii de maici Sadova-Dolj care are deja nouă monahii și surori

In urma referințelor amănunțite date de I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei, la propunerea I. P. S. Președinte Justinian,

Sfântul Sinod aprobă înființarea mănăstirii de maici Sadova, județul Dolj.

7. — Tem. Nr 469/948. — Referatul Consiliului Central Bisericesc asupra problemei colportajului de cărți și obiecte religioase.

I. P. S. Președinte Justinian arată că azi colportajul se face de oameni nepregătiți, care pe baza autorizațiilor eliberate de Sfântul Sinod la recomandarea Chiriarhilor, merg prin Țară și fac o propagandă împotriva intereselor Statului, depășind calitatea lor de simpli răspânditori ai cărților religioase morale. Deaceea propune să se suspende autorizațiile și să se adopte principiul de a se face colportaj numai prin preoți și cântăreți.

I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei spune că problema s'a pus just. Părerea I. P. S. Sale este însă ca să se studieze cu toată seriozitatea pentru că în primul rând este problema Institutului Biblic și de Misiune, care își are colportorii săi speciali.

După ce P. S. Arhiereu Atanasie Bârlădeanul face propunerea de a fi folosiți pentru colportaj călugării cu studii teologice, Sfântul Sinod hotărăște:

1. — Se suspendă orice autorizație de colportaj;

2. — Dosarul problemei colportajului se trimite comisiunii pentru doctrină spre a-l studia și face propuneri concrete.

8. — Tem. Nr. 644/948. — Referatul Cancelariei sinodale privind demisia preotului C. Diaconescu din postul de Acuzator pe lângă Consistoriul Spiritual Central și numirea preotului Al. Constantinescu în locul său. Pe baza datelor din referat Sfântul Sinod hotărăște:

1. — Se primește, cu începere de astăzi, demisia preotului C. Diaconescu din postul de Acuzator la Consistoriul Spiritual Central;

2. — Se numește cu începere de astăzi 24 Mai 1948, preotul Alexandru Constantinescu dela biserica Sfântul Elefterie din Capitală Acuzator pe lângă Consistoriul Spiritual Central.

9. — Tem. Nr. 486/948. — Raportul Delegației care a fost la Moscova pentru pregătirile preliminare ale Consfătuirii întâistătătorilor Bisericilor ortodoxe care urmează a se ține în vara aceasta la Moscova.

I. P. S. Președinte Justinian informează Sfântul Sinod că prezidiul s'a dat spre executare propunerile făcute de Delegație adecă: întocmirea rezumatelor la referatele cercetate la Moscova și traducerea în franțuzește, precum și pregătirea referatului despre Apocrisiarhi și amplificarea celui despre «Concordat». Domnul Dr. Petru Groza, Președintele Consiliului de Miniștri, a pus și fondurile necesare la dispoziție, însă până astăzi

ne s'a primit dela Moscova știri asupra rezoluțiilor care s'au întocmit acolo de către Delegația noastră și cea a Bisericii ruse.

In urma informațiunilor verbale date de Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, care a însoțit Delegația la Moscova și de P. S. Episcop Nicolae Popoviciu, asupra modului cum au decurs discuțiile și temeinica studiere a subiectelor de către profesorii dela Facultatea de Teologie din București, Sfântul Sinod hotărăște:

Se ia act de referatul prezentat de Delegație și se aduc mulțumiri atât Delegației care a fost la Moscova, pentru felul cum a reprezentat Biserica ortodoxă română acolo, cât și Domnilor profesori care au pregătit așa de temeinic referatele asupra subiectelor fixate pentru Consfătuirea Întâistătătorilor Bisericilor ortodoxe.

10. — Tem. Nr. 363/948. — și 525/948. — Scrisoarea Arhiepiscopului de Canterbury prin care invită pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la Conferința Episcopilor anglicani ce se va ține la Londra în Iulie a. c., și scrisoarea reverendului C. B. Mortlock din Londra, prin care oferă găzduire în Londra pe tot timpul Conferinței.

I. P. S. Președinte Justinian arată că tocmai în timpul acesta I. P. S. Sa ca Patriarh va fi la festivitățile și Consfătuirea dela Moscova. Ca atare să se răspundă că nu poate merge la Londra din cauza aceasta.

Se va răspunde că Biserica ortodoxă română nu poate fi reprezentată la Conferința Episcopilor anglicani.

11. — Tem. Nr. 362/948. — Referatul Cancelariei Sfântului Sinod asupra Epistolei Patriarhului Moscovei și a toată Rusia I. P. S. Alexei, către Arhipăstorii, păstorii și credincioșii Bisericii ortodoxe ruse din America cu data de 25 Decemvrie 1947. Se hotărăște:

Sfântul Sinod ia cunoștință de această Epistolă și dispune a se comunica la toate Eparhiile.

P. S. Episcop Nicolae Popoviciu al Oradiei prezintă Sfântului Sinod următoarele chestiuni:

1 — Tem. Nr. 667/948. — Mutarea preoților dintr'o eparhie în alta fără carte canonică, cum este cazul recent al preotului Gh. Ștefan plecat dela parohia Poenarii de Jos eparhia Oradiei la parohia Scurtu-Drăcești, Județul Vlașca. Propune ca Sfântul Sinod să reamintească Episcopilor obligația canonică de a nu primi nici un preot fără carte canonică. Primindu-se propunerea se hotărăște:

1. — Nici un preot plecat dintr'o Eparhie nu va fi primit în alta fără carte canonică

2. — In cartea canonică eliberată se va arăta situația exactă a preotului după statul său personal;

3.—Cazul preotului Gh. Ștefan va fi cercetat de Chiriarhia respectivă.

2. — Tem. Nr. 668/948. — Dispoziția dată de Ministerul Cultelor cu adresa Nr. 6164/948, de a se înmormânta în cimitirul unui cult și decedații unui alt cult dacă în localitate nu există un cimitir al cultului căruia aparține decedatul. In concluzie roagă a se excepta dela această dispoziție cultul creștin ortodox căci ar jigni sentimetul religios al ortodocșilor.

Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, își exprimă

părerea că s'ar putea reglementa această problemă fie prin rezervarea unui loc aparte în cimitirul local, fie că se găsește un alt mijloc. In orice caz trebue să se facă o propunere scrisă. Sfântul Sinod hotărăște:

Adresa Episcopiei Oradea se îndrumează la Ministerul Cultelor spre rezolvare.

I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei arată că organele de Siguranță semnalează că în unele Biserici nu s'au acoperit inscripțiile cu caracter dinastic. Este vorba de pisanii. In privința aceasta nu s'a dat nici o dispoziție de Sfântul Sinod. I. P. S. Sa a luat măsuri ca acolo unde aceste pisanii sunt scrise să fie șterse părțile referitoare la foștii Regi, iar la pisaniile în piatră să fie acoperite cu gips. In concluzie roagă Sf. Sinod să aprobe măsurile pe care I. P. S. Sa le-a luat în Eparhie și să ia măsuri generale pentru toate Eparhiile.

Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, arată că în toate cazurile care i s'au semnalat, a cercetat și a găsit că foștii Regi n'au dat aproape niciodată nimic din caseta lor particulară ca să fie îndreptățiți la calitatea de ctitori. In astfel de situații ei nu pot fi de cât șterși. Propune ca toate cazurile de pisanii cu numele foștilor Regi să fie semnalate Ministerului Cultelor, care prin organele sale va cerceta și va lua măsurile impuse de situație. Sfântul Sinod hotărăște:

1. — Sfântul Sinod aprobă măsurile luate de I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei privitor la pisaniile bisericilor;

2. — Toate cazurile de pisanii cu numele foștilor membri ai familiilor domnitoare vor fi semnalate Ministerului Cultelor spre a le cerceta prin organele sale și a lua măsurile de rigoare.

I. P. S. Președinte Justinian arată că s'a epuizat ordinea de zi și întrucât trebue să mai aibă loc ședințe în curând proroagă Sfântul Sinod pentru o dată ce se va comunica la timp.

Inainte însă de a închide ședința ține să mulțumească Domnului Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, care s'a identificat atât de mult cu interesele Bisericii ortodoxe române încât poate fi socotit ca unul dintre noi. Așa de bine se poate lucra cu domnia sa în cât membrii Sfântului Sinod să fie încredințați de bunele sentimente pe care le are în rezolvarea tuturor problemelor bisericești.

Mulțumește tuturor membrilor Sfântului Sinod că au venit la acest act mare din viața Bisericii ortodoxe române. Și, personal vrea să spună că I. P. S. Sa nu va dirija treburile Bisericii fără a se consulta cu statul major respectiv care este Sfântul Sinod. In toate chestiunile bisericești generale nu va lua măsuri din proprie inițiativă, ci numai de comun acord cu toți membrii Sfântului Sinod.

Vremurile cer să fie o colaborare cât mai strânsă între Biserică și Stat. In continuare I. P. S. Sa spune: «Intre noi este bine să domnească duhul frățesc al dragostei și al păcii. Fiecare să nu uităm că suntem membrii ai celui mai înalt for spiritual și fiecare să ne comportăm ca slujitori ai lui Hristos și așa cum cer vremurile.

Trebue să avem legături bune cu Statul și făgăduelilor care ni se

faţă de ajutor din partea lui prin Domnul Ministru al Cultelor, urmează să le răspundem cu bunăvoinţă şi înţelegere spre mai bune legături.

Am luat măsuri ca în palatul patriarhal să se amenajeze cinci camere pentru PP. SS. Episcopi şi Mitropoliţi care vin în Bucureşti. Am prevăzut în bugetul Arhiepiscopiei şi sumele necesare pentru a lua masa împreună, la care vom pofti şi pe câte un membru al Guvernului.

Pentru timpul şedinţelor Sfântului Sinod am amenajat la mănăstirea Cernica zece locuri şi cei care vor sta acolo vor fi duşi şi aduşi cu maşina Patriarhiei.

Când vine un Vlădică la Bucureşti să-mi dea un telefon şi-i trimit maşina la gară şi-l găzduesc în palatul patriarhal. Vom fi astfel mereu în legătură.

In chestiunile care privesc eparhiile să fie sesizat direct fie Ministul Cultelor, fie Sfântul Sinod şi vă asigur că vor fi rezolvate direct de oameni anume trimişi dela Bucureşti, fără să ştiţi şi fără să vă deranjaţi.

In ce priveşte salarizarea, vă asigur împreună cu Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, că s'a intervenit şi Ministerului de Finanţe caută formula pentru a se împlini dorinţa Vlădicilor ortodocşi.

O rugăminte vreau să vă fac: căutaţi să vă apropiaţi de conducătorii politici locali, de prefectul judeţului respectiv, primarul oraşului, de deputaţi.

Vă mulţumesc de toată dragostea ce mi-aţi arătat cu ocazia acestei alegeri, vă asigur de toată iubirea şi colaborarea frăţească şi vă rog să vedeţi în mine un Patriarh care vrea să vă slujească».

Cu acestea I. P. S. Preşedinte Justinian ridică şedinţa şi declară Sfântul Sinod prorogat pentru o dată care va fi comunicată la timp.

Preşedinte, † JUSTINIAN

Secretar, † *Galaction C. Silistreanul*

Şedinţa din ziua de 5 Iunie

Sumarul şedinţei.

Şedinţa se deschide la orele 17.30 în Palatul Patriarhal, sub preşedinţia I. P. S. Mitropolit al Moldovei Justinian, Locotenent de Patriarh, de faţă fiind şi Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor.

P. S. Galaction Silistreanul, secretar de şedinţă, citeşte apelul nominal şi sunt prezenţi: I. P. S. Mitropolit Justinian al Moldovei, I. P. S. Mitropolit Dr. Vasile al Banatului şi I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei; PP. SS. Episcopi: Antim al Buzăului, Grigore al Huşilor, Iosif al Argeşului, Andrei al Aradului, Veniamin al Caransebeşului, Nicolae al Clujului, Nicolae al Oradiei, Chesarie al Constanţei, Partenie al Armatei, Sebastian al Maramureşului, Policarp al Americei şi P. S. Episcop Antim Nica; PP. SS. Arhierei: Veniamin Sinaitul, Galaction Silistreanul, Va-

lerie Botoșăneanul, Emilian Târgovișteanul, Eugeniu Suceveanul, Athanasie Bărlădeanul și Pavel Ploeșteanul; absenți: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și P. S. Arhiereu Teodor Rășinăreanul, iar în concediu P. S. Arhiereu Ilarion Băcăoanul.

Același P. S. Secretar citește sumarul ședinței precedente, care pus la vot,

Se verifică și se aprobă.

C o m u n i c ă r i :

1. — Tem. Nr. 676/948. — Episcopia Oradiei cere a se interveni la Ministerul Cultelor, spre a se da lămuririle necesare asupra deciziunei Nr. 17.302/948, prin care preoții sunt numiți gestionari, însărcinați cu conservarea bunurilor publice. Sfântului Sinod hotărăște:

Se trimite spre studiere și referire la comisia canonică juridică și pentru disciplină.

2. Tem. Nr. 677/948. — Episcopia Oradiei trimite dosarul cauzei disciplinare a preotului T. Negrău din cuprinsul acelei eparhii.

Se trimite la aceeași comisiune.

3. — Cancelaria Sfântului Sinod prezintă proectul gramatei sinodale ce urmează să se dea, potrivit tradiției, cu prilejul instalării canonice a I. P. S. Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlaviei și Patriarh al Bisericii ortodoxe române.

La propunerea I. P. S. Mitropolit Vasile al Banatului, chestiunea se declară de urgență și,

Sfântul Sinod aprobă să se ia numai decât în discuție.

După cetirea textului gramatei, Sfântul Sinod hotărăște:

Aprobă în unanimitate textul gramatei sinodale, anexat la sumar, pentru instalarea canonică a I. P. S. Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii ortodoxe române. Acest text, scris pe pergament, va fi investit cu sigiliul Sfântului Sinod și apoi va fi iscălit de toți PP. SS. Membrii ai Sfântului Sinod.

I. P. S. Patriarh Justinian rostește apoi următoarea cuvântare:

«In numele Sfântului Sinod țin să mulțumesc D-lui Ministru al Cultelor Profesor Stanciu Stoian pentru ajutorul dat în scopul efectuării reparațiilor necesare atât la sala sinodală cât și la sala de recepție și palatul patriarhal, ca să ne putem prezenta streinilor în chip demn. N'am putut apela la fondurile Patriarhiei, nici la ajutorul Eparhiilor și nici la fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor, care știu că se abat cu destule lipsuri și nevoi. Dacă n'ar fi venit acest ajutor din partea Guvernului, n'am fi putut face nimic. Deaceea mă simt dator să mulțumesc în numele Sfântului Sinod și Domnului Ministru de Finanțe Vasile Luca și rog pe Domnul Ministru al Cultelor să-i transmită mulțumirile noastre și pentru ajutorul făgăduit.

Din sumarul ședinței precedente ați aflat de hotărîrea ce am luat ca să amenajez cinci camere în palatul patriarhal și zece camere la mănăstirea Cernica pentru PP. SS. Membri ai Sfântului Sinod care să le

stea la dispoziţie când vor veni la Bucureşti, fie la şedinţele Sfântului Sinod, fie pentru diferite treburi şi interese ale eparhiilor. Astăzi vă pot aduce la cunoştinţă că am isbutit să amenajez aceste camere.

Domnul Prim Ministru Dr. Petru Groza auzind de această iniţiativă m'a felicitat şi ne-a făgăduit un ajutor bănesc în acest scop, asigurându-ne totodeodată că atunci când vor veni în Bucureşti I. P. S. Mitropoliţi şi P. S. Episcopi eparhioţi va căuta să vină şi domnia sa ca să ia masa şi să stea de vorbă cu Chiriarhii Bisericii noastre ortodoxe.

In ce priveşte programul înmânării cârjei şi instalării canonice, el a fost întocmit după cel vechiu, din 1925, când a avut loc înscăunarea celui dintâiu patriarh al Bisericii ortodoxe române, Miron Cristea.

Cât priveşte invitaţiile, am poftit să ia parte pe toţi Capii Bisericilor ortodoxe surori. Până acum am primit telegrame de răspuns din partea Patriarhilor Cristofor al Alexandriei, Alexandru al Antiohiei şi Mitropolitul Macarie al Ciprului care îşi exprimă părerea de rău că nu pot participa.

De la Constantinopol n'am primit încă nimic, fiindcă Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Maximos V este bolnav.

Din partea Bisericii ortodoxe ruse a sosit o delegaţie în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei, P. S. Episcop Arsenie al Calininului, P. C. Protoiereu Constantin Rujinski administratorul afacerilor patriarhale din Exarhatul întregei Ucraine şi d. Serghie Ivanovici Filipov, secretarul particular al I. P. S. Nicolae al Crutiţei.

Deasemenea a sosit şi delegaţia Bisericii bulgare, compusă din I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv şi P. S. Episcop Partenie de Levski Vicarul Exarhatului Sofiei.

N'am primit încă nimic din partea Bisericii ortodoxe sârbe.

De încheere doresc să vă consult dacă la sfârşitul şedinţei n'ar fi bine să poftim în Sfântul Sinod şi pe membrii delegaţiilor Bisericilor ortodoxe streine veniţi să ia parte la ceremonia instalării Noastre în Scaunul de patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Sfântul Sinod, primind în unanimitate propunerea I. P. S. Patriarh Justinian hotărăşte:

Membrii delegaţiilor Bisericilor ortodoxe streine venite în Ţară, vor fi poftiţi de îndată la şedinţa Sfântului Sinod.

I. P. S. Patriarh Justinian suspendă şedinţa pentru cinci minute spre a fi anunţaţi PP. SS. Membri ai delegaţiilor streine şi poftiţi să ia parte la şedinţa Sfântului Sinod.

I. P. S. Patriarh Justinian redeschide şedinţa, prin următoarele cuvinte: «Am deosebita plăcere de a saluta în mijlocul nostru pe delegaţia Bisericii ortodoxe ruse trimeasă de I. P. S. Patriarh Alexei, compusă din: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiţei, P. S. Episcop Arsenie al Calininului, P. C. Protoiereu Const. Rujinski şi dl. secretar Serghie Ivanovici Filipov, precum şi pe delegaţii Bisericii ortodoxe bulgare, trimeasă de I. P. S. Mitropolit Ştefan, Exarhul Bulgariei, în persoana I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv şi P. S. Episcop Partenie Levski, Vicarul Exarha-

tului Sofiei și care au sosit în Țară cu scrisorile respective și pe care urmează să le prezinte în cadrul festivităților ce vor avea loc cu prilejul instalării Noastre în Scaunul de Patriarh al Bisericii ortodoxe române.

PP. SS. Lor se vor încadra în tot programul care s'a stabilit pentru înscăunare. Astă seară delegația Bisericii ortodoxe ruse va oficia o panihidă pentru odihna sufletelor răposaților patriarhi Miron Cristea și Nicodim Munteanu, și la care rog să ia parte toți PP. SS. Membrii ai Sfântului Sinod.

In numele Inalt Prea Sfințiilor Voastre eu le urez bun sosit în mijlocul nostru.

Domnul Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor, rostește această cuvântare. «Imi îngăduiți ca în numele Guvernului să salut pe P. S. Oaspeți care reprezintă Biserica ortodoxă rusă și Biserica ortodoxă bulgară. Pentru noi este un eveniment important când în fruntea Bisericii ortodoxe române se alege un nou patriarh și acesta este primul patriarh al Bisericii ortodoxe române în Republica Populară Română, I. P. S. Patriarh Justinian.

Suntem mulțumiți și mulțumim în mod deosebit delegaților Bisericilor ortodoxe care au venit să cinstească acest eveniment cu atât mai mult cu cât aceste delegații reprezintă două Biserici surori ale celor două popoare vecine și prietene Bisericii și poporului nostru.

Socotim acest important eveniment ca un semn că de acum încolo între Biserica ortodoxă română și Bisericile vecine se vor înnoda și se vor reface vechile legături din trecut, spre binele Bisericilor și al popoarelor pe care le reprezintă.

Rugăm pe I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței să ducă și din partea Guvernului român și a domnului Prim Ministru Dr. Petru Groza către I. P. S. Patriarh Alexei, mulțumirile noastre cele mai distinse. Rugăm deasemenea și pe I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv să ducă aceleași mulțumiri I. P. S. Ștefan Exarhul Bulgariei.

Românește și creștinește, eu vă spun: bine ați venit în mijlocul nostru».

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței: «Delegația Bisericii ortodoxe ruse în numele întregei Biserici pe care o reprezintă și a I. P. S. Patriarh Alexei, se închină cu toată dragostea și aduce întregului Sinod al Bisericii ortodoxe române și I. P. S. Patriarh Justinian cele mai călduroase felicitări și îmbrățișări. Mulțumim din toată inima I. P. S. Justinian Patriarhul României și Domnului Ministru al Cultelor pentru dragostea frățească și ospitalitatea deosebită cu care am fost primiți. Deasemenea mulțumim pentru cinstea ce ni s'a făcut de a participa la această instalare de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, pe care o iubim și o prețuim.

Noi dorim I. P. S. Patriarh Justinian o activitate cât mai rodnică și fericită, spre binele și prosperitatea Bisericii ortodoxe române și a întregei Biserici creștine».

I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv: «Eu voiu avea ocazia și mâine să exprim sentimentele de dragoste frățească pe care vi le transmite I. P. S. Exarh și Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe bulgare. Totuși mă simt dator

să exprim și acum sentimentele de dragoste și de frățietate care leagă Bisericile noastre surori și popoarele noastre vecine.

Mulțumesc din toată inima mea pentru primirea călduroasă pe care am aflat-o aici, iar din partea noastră ca delegați ai Bisericii ortodoxe bulgare, urăm I. P. S. Justinian spor deplin în noua demnitate de Patriarh, spre slava Bisericii ortodoxe române și cinstea Bisericii creștine. Vă dorim din toată inima noastră păstorire rodnică și îndelungată pentru binele Bisericii ortodoxe române și folosul sufletesc al dreptcredincioșilor ei fii».

După rostirea cuvântărilor I. P. S. Președinte Justinian ridică ședința la orele 13, 30, anunțând pe cea viitoare pentru Luni 7 Iunie ora 9 dimineața.

Președinte, † JUSTINIAN

Secretar, † Galaction C. Silistreanul

Ședința din ziua de 7 Iunie

Sumarul ședinței.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața în palatul patriarhal sub președinția Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian, de față fiind și domnul profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor. Iau parte și membrii delegațiilor Bisericilor ortodoxe streine, compuse din: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței, I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv, P. S. Episcop Arsenie al Calimahului și P. S. Episcop Partenie de Levechi.

P. S. Arhiereu Galaction Silistreanul, secretar de ședință, citește apelul nominal și sunt prezenți: I. P. Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului și I. P. S. Arhiepiscop Firmilian al Craiovei; PP. SS. Episcopi: Antim al Buzăului, Grigore al Hușilor, Iosif al Argeșului, Veniamin al Caransebeșului, Nicolae al Clujului, Nicolae al Oradiei, Chesarie al Constanței, Partenie al Armatei, Sebastian al Maramureșului, Policarp al Americei și P. S. Episcop Antim Nica; PP. SS. Arhierei: Veniamin Sinaitul, Galaction Silistreanul, Eugeniu Suceveanul, Atanasie Bârlădeanul și Pavel Ploeșteanul; absenți: P. S. Episcop Andrei al Aradului; PP. SS. Arhierei: Valerie Botoșăneanul, Emilian Târgovișteanul și Teodor Rășinăreanul, iar în concediu P. S. Arhiereu Darion Băcăoanul.

I. P. S. Patriarh Justinian spune că ședința de azi a Sfântului Sinod are pe ordinea de zi depunerea jurământului legal de către Înalt Prea Sfinția Sa în calitate de șef al cultului ortodox, adică de Patriarh al Bisericii ortodoxe române și pe care a socotit potrivit să-l depună în fața tuturor PP. SS. Membrii ai Sfântului Sinod și a d. Ministru al Cultelor.

I. P. S. Patriarh Justinian citește formula jurământului, fiind asistat de P. C. Arhimandrit Ghervasie Crețu, Marele Eclesiarh al Catedralei Sf. Patriarhii.

Domnul Profesor Stanciu Stoian, Ministrul Cultelor spune că a ținut ca acest jurământ legal să nu se facă la fel cu celelalte jurăminte

la Minister, cu într'o ședință comună a Sfântului Sinod, ca să se dovedească prețuirea deosebită pe care Guvernul Țării o are față de Biserica ortodoxă română. Urează apoi I. P. S. Patriarh Justinian ca să păstorească întru mulți și fericiți ani, spre binele Bisericii și fericirea poporului nostru.

I. P. S. Patriarh Justinian mulțumește domnului profesor Stanciu Stoian Ministrul Cultelor pentru bunăvoința arătată întotdeauna față de toți Membrii Sfântului Sinod. Totodată îi exprimă mulțumiri filiale legitimul jurământ pe care trebuia să-l depună în noua calitate de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, a cerut să se facă la Sfântul Sinod în fața tuturor PP. SS. Membrii. I. P. S. Sa făgăduește că va fi întru totul pe linia așteptărilor Onor. Guvern și va lucra necontenit pentru strângerea celor mai bune legături între Biserică și Stat. In acțiunea aceasta, în lupta aceasta și în munca aceasta este bine ca toți PP. SS. Membri ai Sfântului Sinod să stea strâns uniți pentru consolidarea Bisericii ortodoxe române și a Statului român.

Roagă apoi pe Domnul Ministru al Cultelor, Prof. Stanciu Stoian, ca să transmită Domnului Prim Ministru Dr. Petru Groza și Onoratului Guvern toată dragostea și colaborarea Sfântului Sinod în munca aceasta de așezare nouă a instituțiilor în R. P. R. și să conteze pe sprijinul dezinteresat în acțiunea menită să aducă mulțumirea și fericirea poporului, fiindcă Biserica se va sârgui împreună cu conducerea Statului pentru înfăptuirea dreptății sociale.

I. P. S. Patriarh Justinian aduce apoi în numele Sfântului Sinod mulțumirile cele mai alese I. P. S. Patriarh Alexei al Moscovei pentru bunăvoința ce a avut de a trimite o delegație în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței, ca să ia parte la solemnitatea instalării I. P. S. Sale ca Patriarh al Bisericii ortodoxe române. Această participare va rămâne pentru noi o amintire prețioasă și o atenție deosebită pe care Ne-a acordat-o I. P. S. Patriarh Alexei.

In al doilea rând îndreaptă mulțumiri către I. P. S. Mitropolit Ștefan Exarhul Bulgariei, pentru trimiterea delegației compusă din I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv și P. S. Episcop Partenie de Levkii, dovedind prin aceasta legăturile de dragoste dintre Bisericile noastre vecine și surori. Pentru noi, această participare a stabilit legături de prietenie și colaborare nu numai între Bisericile ci și între popoarele noastre.

In încheere roagă pe PP. SS. Delegați ai Bisericii bulgare să transmită I. P. S. Exarh Ștefan urările cele mai alese de prosperitate și de fericire și să-l asigure de dorința vie ce avem de a pune temeiile celei mai apropiate colaborări și că nutrim aceeași nădejde de a ne putea întâlni în timpul cel mai scurt, și pentru a stabili legăturile cele mai strânse de colaborare.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Crutiței răspunde [illegible] din partea delegației Bisericii ortodoxe ruse, pe care am avut cinstea să o conduc, mulțumesc din suflet pentru marea [illegible] ce ne-ați făcut, invitându-ne să luăm parte la solemnitatea înscăunării noului Patriarh al Bisericii ortodoxe române, a I. P. S. Justinian. Vă mulțumim cu adâncă recunoștință pentru dragostea cu care ne-ați întâmpinat și pentru gla-

cinstea ce ne-ați acordat-o. Când ne vom întoarce în Patrie vom povesti cât de mult am fost cinstiți și cât de bine am fost primiți.

În inimile noastre purtăm o dragoste deosebită față de Biserica ortodoxă română și față de preoții acestei Biserici, iar această dragoste va contribui și în viitor la întărirea legăturilor dintre noi ca vecini și frați întru aceeași credință.

Acum o jumătate de oră am primit o telegramă de la Moscova din partea I. P. S. Patriarh Alexei prin care mă roagă să transmit Inalt Prea Sfinției Voastre salutul frățesc și urările cele mai călduroase pentru înalta slujbă în care ați fost ales cu voia Atotputernicului Dumnezeu și voința unanimă a întregei Țări.

Din partea mea adaog aceleași urări și Vă doresc păstorie rodnică și îndelungată, cu pace și sănătate spre binele Bisericii române și al Ortodoxiei ecumenice. Întru mulți și fericiți ani».

I. P. S. Mitropolit Chiril de Plovdiv a rostit apoi, în numele delegației bulgare, următoarea cuvântare în limba română:

«Sunt foarte fericit că am avut prilejul să vin aci ca delegat al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Ștefan, fiindcă am venit într'o țară prietenă, iar eu am iubit totdeauna poporul român.

Ne întoarcem în țara noastră fericiți și mulțumiți pentrucă am văzut că Biserica ortodoxă română este pe drumul cel adevărat al misiunii sale, că episcopatul este tare în credință și că și-a ales un Patriarh destoinic, care să-i fie conducător spre un viitor ales.

Ne întoarcem bucuroși fiindcă am văzut că aici poporul este evlavios și ține la temeliile credinței creștine și la păstrarea tradițiilor sale strămoșești. Am fost nespus de fericiți văzând cât de mult este atașat poporul român de Biserica sa și cât de mult cinstește și prețuește pe conducătorii săi duhovnicești, preoți și ierarhi.

Noi suntem vecini și trebue să recunoaștem că n'am avut legături așa de strânse cu Biserica ortodoxă română, cum ar fi fost de așteptat. Azi însă în Sinodul Bisericii ortodoxe bulgare suntem trei ierarhi care ne-am făcut studiile în România. Ca să iubești pe cineva trebue să-l cunoști și noi putem spune că cunoaștem poporul și Biserica ortodoxă română pe care o prețuim și o iubim.

Eu exprim din partea I. P. S. Ștefan, Exarhul Bulgariei, dorința de a strânge cât mai mult legăturile între cele două Biserici și dacă este posibil să aveți o întâlnire ca să Vă consfătuiți și să neteziți calea celor mai strânse legături.

Voiu mai aminti de dorința de a se continua tradiția veche de a trimite studenți care să studieze aci și de aci acolo. Închei cu urarea să trăiască ierarhii din Biserica ortodoxă română în frunte cu Patriarhul ei iubit, I. P. S. Justinian, și să înflorească Republica Populară Română».

La orele 20.30, I. P. S. Patriarh Justinian ridicând ședința prorogă Sfântul Sinod pentru o dată ce se va anunța la timp.

Președinte, † JUSTINIAN

Secretar, † *Galaction C. Silistreanul*